

Golden State Realty **JASSI GILL**
Broker/Owner

Listing and Selling Homes
From San Jose to Sacramento
Ph:510-304-9292
Refinance Now
@ZERO COST
Call Sukhi Gill:510-207-9067
CA DRE Lic.#01180969

CA DRE#00966763

Harmit S Toor **BEB**
Bay East Brokers, Inc. **BAY EAST BROKERS**

Help you Buy, Sell & Loans:
◆ Residential & Commercial Property
◆ Business Opportunity
2021 Platinum Award in recognition of outstanding achievement in Residential and/or Commercial Sales/Listing

Ph: 925-202-7027
HDtoor@gmail.com, WWW.BayEastBrokers.Com

Broker - MLO
BRE Lic.# 01462579
NMLS ID 358820
Broker Corp Lic: 02007516

EQUAL HOUSING OPPORTUNITY

Certified Insurance Agent **Global Green**
INSURANCE AGENCY

ਰੈਲਬ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਫੋਨ:510-487-1000
MANN@GGIABA.COM
Mann Insurance Brokers Inc.
4123 Dyer St., #230, Union City, CA 94587

Twenty-Fourth Year of Publication ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢
ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 24, Issue 24; June 17, 2023 20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

ਟਰੈਵਲ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਮੱਕੜਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਰਹੇ ਨੌਜਵਾਨ

ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਮੁੜ ਹੋਈਆਂ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਜਾਅਲੀ ਦਾਖਲਾ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਵੀਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਹੇਠਾਂ ਘਿਰੇ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਤੋਂ ਆਰਜ਼ੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ 'ਸਟੇਅ ਆਰਡਰ' ਮਿਲੇ ਹਨ।

ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦਾ ਦਰਦ ਝੱਲ ਰਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ 2017-2019 ਦੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕੈਨੇਡਾ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ਮਿਲ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਂਕਿ ਬਾਕੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਧੋਖੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਸਨ; ਏਜੰਟਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਅਲੀ ਦਾਖਲਾ ਪੱਤਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੀਜ਼ੇ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦਿੱਤੇ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰਸ਼ੁਦਾ ਕਾਲਜਾਂ 'ਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਪਣੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਕੇ ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ਹਾਸਲ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦਾ ਪਤਾ ਉਦੋਂ ਲੱਗਿਆ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸਥਾਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ (ਪਰਮਾਨੈਂਟ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸੀ) ਵਾਸਤੇ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਬਾਰਡਰ ਸਿਕਿਊਰਿਟੀ ਏਜੰਸੀ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ (ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ) ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਇਕ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਏਜੰਟ ਜੋ ਹੁਣ ਫਰਾਰ ਹੈ, ਨੇ ਵਧੇਰੇ ਕਰ ਕੇ 2017-19 ਦਰਮਿਆਨ ਇਹ ਜਾਅਲੀ

ਸਰਕਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਵੇਗੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਮਾਮਲੇ ਵਿਭਾਗ ਮੰਤਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਜਬਰੀ ਵਤਨ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ 700 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਵਕੀਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੂਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਐਮ.ਪੀਜ਼ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। 'ਆਪ' ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੇ ਕੋਈ ਧੋਖਾਧੜੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਦਾਖਲ ਪੱਤਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਖਲਿਆਂ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਸਬੰਧੀ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ 16 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵਸੂਲੇ ਸਨ। ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਏਜੰਟਾਂ ਨੇ ਇਹ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਏਜੰਟਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੀਤੀ।

ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਠੱਗੀ ਦਾ ਇਹ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਟਰੈਵਲ ਏਜੰਟਾਂ ਦੀ ਠੱਗੀ ਦੇ ਨਿੱਤ ਸੈਂਕੜੇ ਮਾਮਲੇ ਦਰਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਧੋਖਾਧੜੀ ਰੁਕਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਏਜੰਟਾਂ ਤੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਪਟਿਆਲਾ: ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਇਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਦੀ ਫਸਲ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ (ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ.) 'ਤੇ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਮੰਗ ਲਈ ਮੋਰਚਾ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉਤੇ ਪੁਲਿਸ ਤਸ਼ੱਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚਪੂਰ ਪਿੱਛੋਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਰੋਹ ਭਖ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਪਾਵਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਿਟਿਡ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਮਾਲ ਰੋਡ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈਂਡਕੁਆਰਟਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚਾ (ਗੈਰ-ਰਾਜਨੀਤਕ) ਦੀਆਂ 16 ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ 21 ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਲਗਾਤਾਰ ਧਰਨਾ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜਬਰੀ ਚੁਕਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਸਾਨ ਆਗੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਡੱਲੇਵਾਲ ਸਮੇਤ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤੜਕੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤੋਂ ਬੱਸਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਬਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਸਦਰ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੜਕੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਡੱਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਤੱਕ ਪੀਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤੜਕੇ ਦੇ ਵਜੇ ਤੋਂ ਹੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਮਾਲ ਰੋਡ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਸੜਕਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਰੋੜਾ ਢੋਣ ਵਾਲੇ ਟਿੱਪਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਗਵੰਤ

ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਾਬਰ ਜੁਲਮ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਲੜਾਈ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਹੈ ਇਹ ਮੰਗਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਵਾਅਦਾ ਕਰਕੇ ਮੁੱਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਆਗੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਡੱਲੇਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਬਰ ਜੁਲਮ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਬਾਏ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਜਬਰਦਸਤੀ ਗੁੰਡਿਆਂ ਵਾਲ ਘਤੀਸ ਕੇ ਬੱਸਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ, ਕਿਸਾਨ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਇਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨਾ ਮੰਨੀਆਂ ਤਾਂ 'ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਦਿਲਾਓ, ਕਿਸਾਨ ਬਚਾਓ' ਅੰਦੋਲਨ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਕਾਰਵਾਈ ਪਿੱਛੋਂ ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਹਾਈਵੇਅ ਜਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

Medicare **COVERED CALIFORNIA**
Life & Health Insurance
ਹੈਲਥ ਕੋਅਰ
Call: 510-459-7537
Bhupinder Singh Dev
bdev_99@yahoo.com
Lic# OF86916
MEHAR INSURANCE

We do not offer every plan available in your area. Any information we provide is limited to those plans we offer in your area. Please contact Medicare.gov or 1-800-Medicare to get information on all of your options.

Raja SWEETS & CATERING
AUTHORIZED CATERER FOR MAJOR 5-STAR HOTELS
ਬੰਦਰੀਆਂ ਅਤੇ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਦੇ ਵਾਧਾਵਾਂ

ਹਰ ਮੌਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਜਨਮ ਦਿਨ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਪਰਟੀ ਲਈ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

Fresh Sweets, Snacks & Food
Catering with Portable Tandoor for up to 10000 guests
Lunch - Dinner - Take Out - Banquets

Home Serving: All kinds of Sweets, Snacks & Food, Chaat & Tikki Stall, Pani Puri Stall, Bhel Puri / Pav Bhaji, Falooda Kullfi

Catering Services: Wedding Ceremonies, Receptions, Birthday Parties, Religious Gatherings, Corporate Events, Picnics / Bar-b-que

Additional Services: Warmers, Chaffing Dishes, China & Silverware, Linen Rental, Waiters & Bartenders

31053 Alhambra Blvd., Union City CA 94087 Ph. (510) 489-9130 Fax (510) 489-9111
1275 W Wilton Ave., Hayward CA 94542 Ph. (510) 264-6300 Fax (510) 264-6345

Call Makhan Bains or Ravinder Singh For Your Next Party
1-866-FOR-RAJA(367-7252)
www.RajaSweets.com

GLOBAL TRUCK PERMITS
17 years of experience

Services

- We do Same day IRP Plates
- Truck Permits
- New company
- Truck ELD
- Trucking compliance

Rajinder Singh

159 D'Arcy Pkwy, Lathrop, CA 95330
Phone: 209 636 0880

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਸਟਾਕਟਨ ਵਲੋਂ ਪੁਸਤਕ 'ਨਿੱਗਰ ਖੰਭਾਂ ਦੀ ਉਡਾਣ ਲੋਕ ਅਰਪਣ

ਸਟਾਕਟਨ; ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਸਟਾਕਟਨ ਵਲੋਂ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਸਟਾਕਟਨ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸਾਹਿਤਕ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਨਾਮਵਰ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ, ਵਿਦਵਾਨ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਅਰੰਭ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰ ਪੰਧੋਰ ਨੇ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਅਤੇ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀਤਾ। ਵਿਛੜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਦਾ ਮੌਨ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੇਪਰ 'ਅਜੋਕੀ ਅਮਰੀਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਬਦਲਦੇ ਪ੍ਰਤੀਮਾਨ', ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ, "ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਹੋਣੀ ਦੇ ਅਜੋਕੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਹਾਣੀ ਬਹੁਤ ਮੁੱਲਵਾਨ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੱਜਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, 'ਨਿੱਗਰ ਖੰਭਾਂ ਦੀ ਉਡਾਣ' ਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗੈਰ-ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਤਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਚਿੱਤਰ ਕੇ ਪਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪਸਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਵੇਂ ਪਰਵਾਸੀ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਨਵੀਂ ਗਲਪੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਇਜ਼ਾਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਜੁਗਲਬੰਦੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਵੀ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ, ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਹੋ ਸਕੀ ਹੈ। ਨਾਰੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਡਾਇਸਪੋਰਾ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨਾਲ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਨੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਬਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਉਦਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਨੇ 'ਨਿੱਗਰ ਖੰਭਾਂ ਦੀ ਉਡਾਣ' ਨੂੰ ਲੋਕ ਅਰਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ

ਨਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮਲਿਕ ਇਮਤਾਜ਼ ਨੇ, 'ਢੇਲਾ ਏ ਚਲਾਕ ਤੇ ਮੈਂ ਸਿੱਧੀ ਸਾਦੀ ਆਂ' ਅਤੇ ਯੁਲਫ਼ਕਾਰ

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਵਾਨਾ ਨੇ, 'ਕੋਈ ਬੇੜੀ ਬੱਝ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਬੇੜੀ ਠੱਲ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ' ਸੁਣਾਇਆ।

ਧਾਲੀਵਾਲ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਡਾ. ਮਨਰੀਤ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੰਗੀਨ ਕਾਵਿਕ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਸਟੇਜ ਨੂੰ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ ਨੇ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ. ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਤੱਖਰ, ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਸੁਰਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਗੁਰਸੇਵਕ ਮੁਸਾਫਰ, ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੰਗ, ਖੁਸ਼ਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗਿੱਲ, ਪੁਸ਼ਵਿੰਦਰ ਚੌਹਾਨ, ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਮ੍ਰਿਗਇੰਦਰ ਪੰਧੋਰ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਡਾ. ਅਜੀਤਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗੁਰਾਇਆ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੱਲੀ (ਜੀਵੇ ਪੰਜਾਬ ਅਦਬੀ ਸੰਗਤ, ਵੈਨਕੂਵਰ, ਬੀ.ਸੀ ਦੇ ਕਰਤਾ-ਧਰਤਾ) ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਟੀਮ (ਹਰਜਿੰਦਰ ਪੰਧੋਰ, ਹਰਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ, ਰਵੀਸ਼ੇਰ ਗਿੱਲ) ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਲਈ ਕੀਤੇ ਉਦਮ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗੁਰਾਇਆ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਜਤ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ' ਦੀ ਘੁੰਡ ਚੁਕਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਵ ਰਚਿਤ ਕਹਾਣੀ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ।

ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੂਰੂਆਤ ਜਾਵੇਦ ਹੁਸੈਨ ਅਤੇ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੁੱਲੇਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਕਾਫੀਆਂ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਸੂਫੀਆਨਾ ਰੰਗਤ ਨਾਲ ਕੀਤੀ। ਪਸ਼ੋਰਾ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਰੰਨਮ ਭਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ 'ਗੀਤਕਾਰ ਹਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਗੀਤ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ' ਅਤੇ 'ਕੀ ਨਾਂ ਰਖੀਏ ਇਸ ਆਲਮ ਦਾ' ਗਾ ਕੇ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਧੁੱਗਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ੇਅਰ 'ਕੁੱਝ ਵੀ ਅਚਾਨਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ' ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੱਟੂ ਨੇ, 'ਨਿੱਤ ਨਵੇਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ' ਦਾ ਗੀਤ ਗਾਇਆ। ਜੀਵਨ ਚੱਤੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਵਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਗੀਤ; 'ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨੈਣ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਦਿਲ, ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਏ ਮੇਲ ਸੁਹਣੀਏ' ਸੁਣਾਇਆ। ਸਭ ਰੰਗ ਟੀਵੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ, ਨੇ ਸੰਤ ਰਾਮ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਗੀਤ, ਮਾਂ ਧਰਤੀਏ ਤੇਰੀ ਗੋਦ ਨੂੰ... ਸੁਣਾਇਆ। ਸ਼ਾਹ ਢਿਲੋਂ ਨੇ ਬਿਰਹਾ ਦਾ ਦਰਦ ਭਰਿਆ ਗੀਤ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ

ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਇੱਥੇ ਸਾਰੇ ਝੁਠੇ ਨੇ,

ਫਕੀਰ ਸਿੰਘ ਮੱਲੀ ਨੇ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਰਿਪੋਰਟ: ਹਰਜਿੰਦਰ ਪੰਧੋਰ
ਫੋਨ 209-610-5055

ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹਾਜ਼ਰ !

CALIFORNIA

IMMIGRATION SERVICES INC.

Registered & Bonded

- * FAMILY IMMIGRATION
- * GREEN CARD PETITION
- * CITIZENSHIP
- * BUSINESS/VISITOR VISA
- * RELIGIOUS VISA
- * VARIOUS IMMIGRATION SERVICES

- * ਫੈਮਿਲੀ ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ
- * ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਪਟੀਸ਼ਨ
- * ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ
- * ਬਿਜ਼ਨਸ ਵੀਜ਼ਾ/ ਵਿਜ਼ਿਟਰ ਵੀਜ਼ਾ
- * ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਵੀਜ਼ਾ
- * ਕਈ ਹੋਰ ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਸੇਵਾਵਾਂ

Address:
Fremont Office:
 4127 Bay Street, Unit 5, Fremont CA, 94538
Tracy Office:
 1660 W Linne Rd. Unit J24, Tracy CA, 95377

Website: www.caials.com   **e-mail: rosy@caials.com**

ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ROSY (Kanwal) KAUR
 Immigration Consultant

408-422-8585

510-573-3666

FRIENDS OF PUNJAB FOUNDATION

'MERA PIND' 360

(ALL AROUND HUMAN DEVELOPMENT)

Following the order of Guru Nanak ji

ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਨੀਂਹ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਅਜੋਕਾ ਪੰਜਾਬ ਗਲਤ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ, ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਖਾਲਸਾ ਏਡ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ 360 ਸੈਂਟਰ ਹੋਰ ਖੋਲ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ।

Number of Persons Receiving Various Services @Kotli Arian Center				
Sr No	Activities/service		1st quarter,2023	Remarks
1	Monthly Financial Help to Needy Families	Financial	133	From more than 10 villages
2	help to the needy Students		15	For Higher Education
3	Books issued from library		150	All age groups
4	Historic Day Competition attendees		140	From various Schools & Villages
5	E-Health Check-Up Patients		300	Checked by Punjabi NRI doctors (USA)
6	Blood tests done		120	As recommended by NRI Doctors/Free
7	Supplements & Prescription Drugs issued		150	As recommended by NRI Doctors/Free
8	IT Skills Trainees-3 months training		25	No Charge
9	Farmers attending alternate income seminar		15	From Various Villags
10	CSC services (various Govt. From filling)		450	No Service Charge
11	Pan/Adhar Card linkage		1800	No Service Charge
12	Color Print Outs		280	No Service Charge
13	Passport Size Photos		320	No Service Charge
14	Cloth Bags, alternative to Plastic bags, distributed		1000	Free of cost
15	New MERA PIND 360 Center opened		1	LOPON (Moga). Partnership with Khalsa Aid

ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਭੁਪਿੰਦਰ ਐਸ ਹੁੰਦਲ, ਫੋਨ 630-802-2179

ਭੰਗੜੀ ਜੱਗੀ ਯੂਕੇ ਦਾ ਸਨਮਾਨ

ਫਰਿਜ਼ਨੋ: ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਇੰਨਫੀਲਡ 'ਚ ਵਸਦੇ ਉਘੇ ਭੰਗੜੀ ਜੁਗੀ ਯੂ.ਕੇ. ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਫੋਰੀ 'ਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਹਿੱਤ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਦਵਿੰਦਰ ਢਿੱਲੋਂ ਅਤੇ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਸਾਨਦਾਰ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਢਿੱਲੋਂ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਕੀਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ, ਸ਼ਾਇਰਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹੀ।

ਸਟੇਜ ਦੀ ਸੁਰੂਆਤ ਰਾਜ ਕਿਸ਼ਨਪੁਰਾ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਘੀ ਜੀ ਆਇਆ ਆਖ ਕੇ ਕੀਤੀ। ਉਪਰੰਤ ਪੱਪੀ ਭਦੌੜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੀਤ 'ਖਤਰਾ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ' ਅਤੇ 'ਇੱਜ਼ਤ ਕਰੀਦੀ ਕਿਰਦਾਰ ਵੇਖ ਕੇ', ਗਾ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਵਾਹਵਾ ਖੱਟੀ। ਲੇਖਕ ਸੰਤੋਖ ਮਿਨਹਾਸ ਨੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਈ। ਸ਼ਾਇਰ ਰਣਜੀਤ ਗਿੱਲ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਈ। ਗਾਇਕ ਗੁਰਦੀਪ ਕੁੱਸਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਗੀਤ 'ਜਿਹੜਾ ਫਤਿਆ ਗਿਆ, ਓਹੀ ਚੋਰ ਚੋਰ' ਨਾਲ ਧਾਕ ਜਮਾਈ। ਗਾਇਕ ਗੋਗੀ ਸੰਧੂ ਨੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਲੋਕ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਤਾੜੀਆਂ ਖੱਟੀਆਂ। ਗਾਇਕ ਕਮਲਜੀਤ ਬੈਨੀਪਾਲ, ਅਨਮੋਲ, ਵਿੱਕੀ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਅਮਰਜੀਤ ਨੇ ਸੰਗੀਤਕ ਮਹਿਫਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗਾਇਕੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਏ। ਉਪਰੰਤ

ਜੱਗੀ ਯੂਕੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਪੁਰਾਣੇ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਬਿੱਲੂ ਖੰਨਾ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਰਸੂਲਪੁਰ, ਮਾ. ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਬਿੱਟੂ ਕੁੱਸਾ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਨੂਰ, ਨਾਜਰ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ, ਸੁੱਖਾ ਗਿੱਲ, ਅਵਤਾਰ ਗੋਦਾਰਾ, ਭਰਪੂਰ ਬਰਾੜ, ਧਰਮਿੰਦਰ ਚੌਠਕ, ਸ਼ੋਕੀ ਢੋਲੀ,

ਬਾਣੇਦਾਰ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਆਦਿ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਅਖੀਰ ਮੋਗਾ ਮੀਟ ਦੇ ਸੁਆਦਿਸ਼ਟ ਖਾਣੇ ਨਾਲ ਅਮਿੱਟ ਪੈੜਾ ਛੱਡਦਾ ਮੇਲਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਹੋ ਨਿੱਬੜਿਆ।

ਟਰੱਕ ਸ਼ਾਪ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ

ਹਾਈਵੇਅ 10 ਟੈਕਸਸ 'ਤੇ ਇਕੋ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚ ਟਰੱਕ ਸ਼ਾਪ, ਦੋ ਪੰਪ, ਟਰੱਕ ਵਾਸ਼ ਅਤੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ

ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ: 469-353-9516

Truck Shop For Lease

Truck Shop Truck Wash Restaurant with 2 Pump huge building is available for lease on Highway 10 Texas

Contact: 469-353-9516

Machinist Wanted

ਮਸ਼ੀਨਿਸਟ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸੈਟਅਪ, ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਰ ਅਤੇ ਓਪਰੇਟਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Set Up, Programmer and Operators are all required with experience for Lathe Machine & Milling Machine

Apply as Walk In, Email or Telephone (510) 585-5848

Systematic Inc. 33372 Dowe Ave, Union City CA info@systematicinc.com

Matrimonials

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Wanted suitable girl for Gursikh, turbuned Arora, divorced boy, 36 yrs., 5'9", MTEch engineering. Owns commercial, residential property in India. Settled in US. Caste no bar. Pl email: utakecare2@yahoo.com or call 1-618-402-4269

20-23

Looking for a suitable match for my Kamboj, Sikh brother height 5'8, 1995 born and raised in USA. Our parents hometown is from Amritsar. My brother has completed studies in criminal justice/business Management. Currently has well established business in Pennsylvania. We are a modern/traditional family looking for someone who will be a great fit for my brother preferably looking in USA only.

Please call or whatsapp 347-920-9033.

20-23

Verma family looking for a suitable match for their son. Age 31, Ht 5'10", USA citizen, divorced (No Kid), well settled. Caste no bar.

Please send biodata/pictures

Whatsapp: (224) 595-9926

inderjeetverma08@gmail.com

17-20

Sikh Family looking for a suitable match for their USA Citizen handsome son 32, 5'11", Well educated, Well Settled. Prefer Punjabi Girl in America or Canada. Minimum height 5'4". Serious enquiries only.

Please Contact us at: +15103968812

Sikh Arora family looking for a suitable match for their 5'-8" B.tech. PMIM son, living in Canada (getting PR soon). Father Associate Professor in a college having Urban Agriculture land also. Want sikh beautiful girl with professional qualifications. Please Contact us at: +9198963-19944 (India).

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Sikh Family is looking for USA Citizen match for their daughter 1988 born, 5'9", divorcee and has one child living with. Family belongs to Punjab Ludhiana. She has completed her nursing associate in India, currently not working as she is preparing for RN/IELTS.

Please contact us at 262-960-7366.

21-24

Ramgarhia, Dhiman Sikh Family looking for a suitable match for their August 10, 1990 born, 5'2" daughter, working as a nurse assistant in USA in Michigan. Ghotar- Munday, Viridi. Please contact us at :- 7343532316 or binnumunday@gmail.com

Jatt Sikh family seeks suitable match for their daughter who has her MD and is currently working in the Bay Area (California) as a doctor. 37 yrs old (never married). 5'-5" tall. The boy should be settled in the Bay Area (California) with a university degree and professionally employed. Please contact 408-763-3949

20-23

UMATRAVELS

2535 West Devon Ave., Chicago, IL 60659

For Delhi-Bombay Ahmedabad, Hyderabad-Madras Call For Special Sale Fares

Call: 773-338-5603

ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ

ਮਾਨਸਾ: ਪੰਜਾਬ ਕੈਬਨਿਟ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ 14,239 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 6,337 ਉਹ ਅਧਿਆਪਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤਜਰਬੇ 'ਚ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ 19 ਅਤੇ 20 ਜੂਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਜਲਾਸ ਸੱਦਣ ਦਾ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਇਥੇ ਬੱਚਤ ਭਵਨ ਵਿਖੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ 14,239 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਰੈਗੂਲਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ 10 ਸਾਲ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਅੰਤਰ (ਗੈਪ) ਪਾ ਕੇ 10 ਸਾਲ ਦੀ ਰੈਗੂਲਰ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 7902 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਦਾ 10 ਸਾਲ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ 6337 ਅਧਿਆਪਕ ਉਹ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾ-ਟਾਲੇ ਜਾਂ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਕਾਰਨ ਰੈਗੂਲਰ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਗੈਪ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਮੁਤਾਬਕ ਰੈਗੂਲਰ ਤਨਖਾਹ, ਭੱਤੇ ਅਤੇ ਛੁੱਟੀਆਂ ਮਿਲਣਗੀਆਂ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਪੈਰਾ-ਮੈਡੀਕਲ ਸਟਾਫ਼ ਦੀਆਂ 1445 ਅਸਾਮੀਆਂ ਸਿਰਜਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਹਤ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਭਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਹਾਊਸ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ 485 ਅਸਾਮੀਆਂ

ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਦਮ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰ ਉਤੇ ਮਿਆਰੀ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਯੋਗ ਡਾਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰਾ-ਮੈਡੀਕਲ ਸਟਾਫ਼ ਲਈ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ।

ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਠੱਗੀ ਰੋਕਣ ਲਈ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਚਿੱਟ ਫੰਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੰਪਨੀਆਂ ਉਤੇ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਕੱਸਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਬੈਨਿੰਗ ਆਫ ਐਨਰੈਗੂਲੇਟਿਡ ਡਿਪਾਜ਼ਿਟ ਸਕੀਮ ਰੂਲਜ਼-2023 ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦੇ

ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਖੁੰਬਾਂ ਵਾਂਗ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਨਾਲ ਠੱਗੀ ਮਾਰਨ ਦੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਵੱਧ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ, ਇਨਾਮਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਵਿਵਹਾਰਕ ਤੇ ਵਪਾਰਕ ਤੌਰ ਉਤੇ ਖਰਾ ਨਾ ਉਤਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਮੱਧ ਵਰਗ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਵਰਗ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਮਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਨੇਮ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਆਮ

ਪੰਜਾਬ ਛੇਤੀ ਹੀ ਹਰ ਖੇਤਰ 'ਚ ਮੋਹਰੀ ਹੋਵੇਗਾ: ਮਾਨ

ਖਰੜ: ਮੁਹਾਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਿਚ ਇਜ਼ਾਫ਼ਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਖਰੜ ਵਿਚ ਜਚਾ-ਬੱਚਾ ਦੇਖਭਾਲ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਟੀਚਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੇ ਮਿਆਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਇਹ 35ਵਾਂ ਜਚਾ-ਬੱਚਾ ਕੇਂਦਰ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 50 ਬਿਸਤਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇਹ ਕੇਂਦਰ 8.59 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਹਸਪਤਾਲ ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 75 ਤੋਂ 100 ਹੋਰ ਮੁਹੱਲਾ ਕਲੀਨਿਕ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣਗੇ।

ਅਵਾਰਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਨੀਤੀ ਬਣੇਗੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਨਾਜ ਖਰੀਦ ਨਿਗਮ ਲਿਮਿਟਡ (ਪਨਗਰੇਨ) ਦੀ ਕਾਰਜ-ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਿਵਲ ਸਪਲਾਈਜ਼ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਿਟਡ (ਪਨਸਪ) ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੋ ਫੂਡਗ੍ਰੇਨਜ਼ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਿਟਡ (ਪੀ.ਏ.ਐਫ.ਸੀ.) ਦਾ ਪਨਗਰੇਨ ਵਿਚ ਰਲੇਵਾਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਕੱਟ ਰਹੇ ਚਾਰ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਅਗੇਤੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਕੇਸ ਭੇਜਣ ਨੂੰ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਅਵਾਰਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਦਮੀ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਸਾਲ 2021-22 ਤੋਂ 2025-26 ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਛੇਵੇਂ ਵਿੱਤ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ

ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਟੈਕਸ ਮਾਲੀਏ ਦਾ 3.5 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਸਥਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਆਪ ਵਿਧਾਇਕਾ ਮਾਣੁਕੇ 'ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕੋਠੀ ਨੱਪਣ ਦੇ ਦੋਸ਼

ਜਗਰਾਉਂ: ਇਥੇ ਇਕ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਔਰਤ ਨੇ ਹਲਕਾ ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਵਿਧਾਇਕਾ ਸਰਵਜੀਤ ਕੌਰ ਮਾਣੁਕੇ 'ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਹੀਰਾ ਬਾਗ ਸਥਿਤ ਉਸ ਦੀ ਕੋਠੀ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਕੇ ਵਿਧਾਇਕਾ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਮੰਗੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਿਧਾਇਕਾ ਮਾਣੁਕੇ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਨਕਾਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਾਖਾ ਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਰਾਏ ਵਾਲੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕੋਠੀ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹ ਨਵੀਂ ਕੋਠੀ 'ਚ ਵੀ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਹੀ ਆਏ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਬਾਕਾਇਦਾ ਕਿਰਾਏ ਸਬੰਧੀ 'ਇਕਰਾਰ' ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਹੁਣ ਕੋਠੀ ਦੇ ਦੋ ਮਾਲਕ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ

ਅਸਲ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਠੀ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜਾਂਚ ਲਈ ਅੱਗੇ ਐਸ.ਪੀ. (ਡੀ) ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਲੋਪੋਂ (ਮੋਗਾ) ਦੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਜਗਰਾਉਂ ਦੇ ਹੀਰਾ ਬਾਗ ਵਿਚ

ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਮਾਣੁਕੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਮੰਗੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਇਕ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਮਹਿਲਾ ਦੀ ਕੋਠੀ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ 'ਆਪ' ਵਿਧਾਇਕਾ ਸਰਵਜੀਤ ਕੌਰ ਮਾਣੁਕੇ ਖਿਲਾਫ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਦੱਬ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੁਖਬੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਗਲਤ ਸੰਦੇਸ਼ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਕੋਠੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਪਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਕੋਠੀ 'ਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾ ਵੱਲੋਂ ਕਬਿਤ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ 'ਚ ਦਾਖਲ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਿਧਾਇਕਾ ਨੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਕੋਠੀ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲੈਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸਬੰਧੀ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੁਦ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਅਸਲ ਮਾਲਕ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂਚ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਤੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਠੇਕਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ-ਧੂਹ

ਮਾਨਸਾ: ਠੇਕਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸੰਘਰਸ਼ ਮੋਰਚਾ (ਪੰਜਾਬ) ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਆਊਟਸੋਰਸ ਅਤੇ ਇਨਲਿਸਟਮੈਂਟ ਠੇਕਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਰੈਗੂਲਰ ਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਦੇ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਮਾਨਸਾ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਆਮਦ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚ-ਧੂਹ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਣੇ ਡੱਕ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਦੂਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਆਊਟਸੋਰਸਡ ਅਤੇ ਇਨਲਿਸਟਮੈਂਟ ਠੇਕਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੀਟਿੰਗ ਮੌਕੇ ਡੀ.ਸੀ. ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਠੇਕਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚ-ਧੂਹ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੀ.ਸੀ. ਕੰਪਲੈਕਸ ਸਥਿਤ ਸਿਟੀ-2 ਬਾਣੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬਠਿੰਡਾ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਆਇਡੀਆ ਲੈਬ

ਬਠਿੰਡਾ: ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਟੈਕਨੀਕਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ 1.11 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਾਲੀ ਆਇਡੀਆ ਲੈਬ ਦੀ ਉਦਘਾਟਨੀ ਰਸਮ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਜੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੌੜੀ ਨੇ ਅਦਾ ਕੀਤੀ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਇਹ ਨਿਵੇਕਲੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪਲੇਠੀ ਲੈਬ ਹੈ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਆਨਲਾਈਨ ਜੁੜਦੇ ਹੋਏ ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੀ.ਸੀ.ਐਲ-ਏ.ਆਈ.ਸੀ. ਟੀ.ਈ.ਆਈ. ਡੀ.ਈ.ਏ. ਲੈਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ,

ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਵਿਗਾਰਕ ਅਨੁਭਵ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਲੈਬ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਜੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੌੜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਲੈਬ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਸੁਫਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਾਈ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗੀ। ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਬੀ.ਸੀ.ਐਲ. ਲਿਮਿਟਡ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਮਿਲਣਗੀਆਂ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਵਾਂਗ ਸਹੂਲਤਾਂ

ਫਰੀਦਕੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਭਲਾਈ, ਮੈਡੀਕਲ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਖੋਜ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ।

ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ

ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਖੇ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਜੱਚਾ-ਬੱਚਾ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕਰਨ

ਉਪਰੰਤ ਬੱਚਾ ਵਾਰਡ, ਬੱਚਾ ਸਰਜਰੀ ਵਾਰਡ, ਲੈਬਰਟਰੀ ਟੈਸਟਾਂ, ਪਰਚੀ ਵਾਲੇ ਕਾਊਂਟਰਾਂ, ਨਿੱਕੂ, ਪਲੇਅ ਰੂਮ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ।

ਡਾ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਦਿੱਕਤ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਆਵੇ।

ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇੜੇ ਬਣੇਗੀ ਅਤਿ-ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਡਿਜੀਟਲ ਜੇਲ੍ਹ

ਧੂਰੀ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੇੜੇ 50 ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਅਤਿ-ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਡਿਜੀਟਲ ਜੇਲ੍ਹ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਜੇਲ੍ਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਖਤਰਨਾਕ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗੀ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਇੱਥੇ ਨੇੜਲੇ ਪੁਲਿਸ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰ ਲੱਡਾ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ ਵਾਰਡਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪੱਤਰ ਸੌਂਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰੋਂ ਡਰੋਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਘੁਸਪੈਠ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ

ਐਂਟੀ-ਡਰੋਨ ਤਕਨੀਕ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੜਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੜਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਫੋਰਸ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ

ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੱਡਾ ਕੋਠੀ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਸਿਖਲਾਈ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਕੈਂਪਸ ਵਿਚ ਸਿੱਥੈਟਿਕ ਟਰੈਕ ਵਿਛਾਉਣ ਲਈ 4.5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਕੈਂਪਸ ਦੇ ਅੰਦਰ 3

ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੀ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਕੈਬਿਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣਗੇ

ਧੂਰੀ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਲਈ ਖਤਰਾ ਬਣੇ ਅਜਿਹੇ ਖੋਫਨਾਕ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੀ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਕੈਬਿਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਲਿਜਾਣਾ ਪਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਦਫਤਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਲਈ ਜਮੀਨ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਹੋਸਟਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ 25 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਫਾਇਰਿੰਗ ਰੇਂਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕੈਂਪਸ ਵਿੱਚ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਵੀ 25 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ 'ਤੇ 10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਲਾ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ 351 ਨਵੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਸਿਰਜੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਤੱਕ ਟਲਣ ਦੇ ਆਸਾਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਆਗਾਮੀ ਚੋਣਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਖ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਹੀ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਤੇ ਨਗਰ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਦੀ ਚੋਣਾਂ 2024 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਇਸ ਸਾਲ ਸੰਸਦੀ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਮੱਧਮ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਦੇ ਸਿੱਖ ਵੀ ਭਾਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। 1925 ਵਿਚ ਬਣੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮਿਨੀ ਸੰਸਦ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ 'ਚੋਂ ਲਗਭਗ 170 ਮੈਂਬਰ ਵੋਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚੋਂ 15 ਮੈਂਬਰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਦਨ ਵਿਚ ਕੁੱਲ 190

ਮੈਂਬਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ 2011 ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਸਿਆਸੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਖ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ

‘ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਲਈ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦੈ’
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਅਤੇ ਬੁਲਾਰੇ ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇਣ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ।

ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੋਟਰਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਯੋਗ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਫਿਲਹਾਲ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਵੀ ਇਕ ਵੱਡੇ ਅਤਿਕੇ ਵਜੋਂ ਸਾਹਮਣੇ

ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਵੱਖਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਐਕਟ 2014 ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ 1925 ਵਿਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਐਕਟ ਮੁਤਾਬਕ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੱਜ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ।

ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨੇ ਸਦਾ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ: ਜਥੇਦਾਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦਾ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਗਏ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਰਾਗੀ ਜਥੇ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਸਥਾਪਤ ਇਹ ਉਹ ਤਖਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਮਜ਼ਲੂਮ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਾਂਹ ਨਹੀਂ ਫੜੀ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨੇ ਸਹਾਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਵੱਲੋਂ ਸਥਾਪਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ।

ਹਕੂਮਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਗਾੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ‘ਚ: ਧਾਮੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ ਅੰਡੇਮਾਨ ਵਿਚ ਬੰਦ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਤਸੱਦਦ ਝੱਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਣਗੌਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੌਕੇ ਦੀਆਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਅਤੇ ਰਲਗੰਡ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਹਨ। ਸੈਲੂਲਰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਸੂਚੀ ‘ਚੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕਰਨਾ ਵੀ ਇਕ ਕੋਝੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਹੈ।

ਉਹ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਜੁਲਾ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਗਲੋਂ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਕਾਲੇਪਾਣੀ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕ ‘ਕਾਲਾਪਾਣੀ: ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ‘ਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ’ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬਾਹੀਆ ਨੂੰ ਇਹ ਖੋਜ ਕਾਰਜ

ਨੇਪੜੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਚੰਦੂਮਾਜਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ ਪਰ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਣਦਾ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਡੂੰਗਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸੱਚ ਲਿਖਣਾ ਵੱਡੀ ਦਲੇਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਲੇਖਕ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ‘ਚ ਸਕੈਨਰ ਲਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਆਰੰਭ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਾਸਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰਾਂ ‘ਤੇ ਸਕੈਨਰ ਲਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਹਿਤ ਇੱਥੇ ਘੰਟਾ ਘਰ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਸਕੈਨਰ ਦਾ ਟਰਾਇਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਹ ਸਕੈਨਰ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ‘ਤੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਕੈਨਰਾਂ ਵਰਗੇ ਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕੰਪਿਊਟਰ ‘ਤੇ ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਆਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਾਮਾਨ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਟਰਾਇਲ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਇਕ ਯਾਤਰੂ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ‘ਚੋਂ ਚੱਪਲਾਂ ਦਾ ਜੋੜਾ ਨਿਕਲਿਆ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਸਾਮਾਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਇਥੇ ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੂਹ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤਿੰਨ ਬੰਬ ਧਮਾਕੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਤੁਰਤ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਸਕੈਨਰ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਢੁਕਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖ ਜਥਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੁੱਜਿਆ

ਅਟਾਰੀ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਥਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਮੂਲ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ 16 ਜੂਨ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਉਣ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਤੋਂ 171 ਮੈਂਬਰੀ ਸਿੱਖ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਜਥਾ ਅਟਾਰੀ-ਵਾਹਗਾ ਸਰਹੱਦ ਰਸਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੁੱਜਾ। ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਜਥੇ ਵਿਚ ਦੋ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਸ਼ਵ

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਅਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਸੁਸਾਇਟੀ ਡੱਬਵਾਲੀ ਦੇ ਸਰਧਾਲੂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ਵ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਜਥੇ ਦੇ ਪਾਰਟੀ ਲੀਡਰ ਜੰਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖ

ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦਾ ਜਥਾ ਅਟਾਰੀ-ਵਾਹਗਾ ਸਰਹੱਦ ਰਸਤੇ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ (ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ) ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਪੁੱਜਾ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਜਥਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰੋੜੀ ਸਾਹਿਬ ਐਮਨਾਬਾਦ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇਗਾ। ਮੂਲ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ 16 ਜੂਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਉਣ ਉਪਰੰਤ 17 ਜੂਨ ਨੂੰ ਜਥਾ ਵਾਹਗਾ-ਅਟਾਰੀ ਸਰਹੱਦ ਰਸਤੇ ਵਤਨ ਪਰਤੇਗਾ।

ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ‘ਚ ਸ਼ਾਮਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ‘ਤੇ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਇੱਥੇ ਪਾਇਲ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੱਲਾ ਅਤੇ ਅੰਬਾਲਾ ਤੋਂ ਮੈਂਬਰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਜਨੇਤਪੁਰ ਦਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ‘ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਦੀ ਉਮੀਦਵਾਰੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 10 ਤੋਂ 15 ਹੋਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਜਲਦ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਛੱਡ ਕੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਪਾਰਟੀ

ਵਿਚ ਮੁੜ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪੰਥ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਾਡਾ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚੱਲ ਰਹੇ: ਧਾਮੀ
ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਉਹ ਇਸੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੀਟਿੰਗ ਹਾਲ ਵਿਚ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਮੰਗਣ ‘ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜਦੋਂ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸੀਨੀਅਰ ਤੇ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਨੇਤਾ ਵੀ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਰੰਗਤ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੱਲਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਮੁੜ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਜਨੇਤਪੁਰ ਇਕ ਆਜ਼ਾਦ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਭਰੋਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ।

ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਿੱਜਰ ਯੂਥ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਆਗੂ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਿੱਜਰ ਨੂੰ ਯੂਥ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸਰਬਜੀਤ ਤਿੱਜਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਅਮੀਰ ਵਿਰਸੇ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਪੰਥ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਵਾਸਤੇ ਪੂਰੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ ਸ਼ੁਭਾਭਿਵਾਨਾਂ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ। ਤਿੱਜਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (ਐਸ.ਓ.ਆਈ.) ਦੇ ਜ਼ੋਨਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਯੂਥ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਯੂਥ ਵਿਕਾਸ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ।

Punjab Times

Established in 2000
24th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388
Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

Founder Editor:

Amolak Singh Jammu

Astt. Editors:

Jaspreet Kaur
Amrit Pal Kaur

Photographer

Kamaljit Singh Virdi
Ph. 847-502-2703

Our Columnists

Gurbakhsh Singh Bhandal
Buta Singh

Tarlochan Singh Dupalpur

Corrpondents

California

Ashok Bhaura

Detroit, MI

Rajinder Syan

734-261-0936

New York

Iqbal S. Jabowalia

917-375-6395

Postmaster: Please send
address changes to Punjab Times,
20451 N. Plum Grove Rd., Palatine,
IL 60074

Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky, Kansas.

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ

ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 115 ਡਾਲਰ

ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 475 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

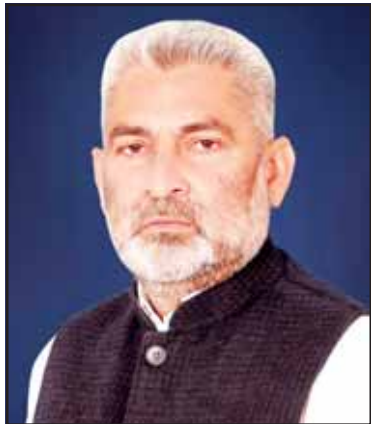
The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

ਕਟਾਰੂਚੱਕ 'ਤੇ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਯੂ-ਟਰਨ ਲਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਲਾਲ ਚੰਦ ਕਟਾਰੂਚੱਕ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੇਸ਼ਵ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਯੂ-ਟਰਨ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਕੋਲ ਕੇਸ਼ਵ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਤੋਂ ਮੋੜਾ ਕੱਟਦਿਆਂ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਕਟਾਰੂਚੱਕ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਉਭਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਕਟਾਰੂਚੱਕ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੀੜਤ ਦਾ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਉਹ 2013 ਵਿਚ ਨਾਬਾਲਗ ਸੀ।

ਇਸ ਸਕੂਲ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜਨਮ ਮਿਤੀ 3 ਮਈ 1993 ਵੀ ਦੱਸੀ ਗਈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਘਟਨਾ ਵਾਲੇ

ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਠਾਨਕੋਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਐਸ.ਐਫ.ਐਲ.ਜੇ.ਐਲ. ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ 11 ਮਈ 2023 ਨੂੰ ਪਠਾਨਕੋਟ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸ਼ਵ ਕੁਮਾਰ 2007-08 ਵਿਚ

2013 ਦੇ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪੀੜਤ ਨਾਬਾਲਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੀੜਤ ਸਕੂਲ ਵਿਚੋਂ ਨੌਵੀਂ ਕਲਾਸ ਦਾ ਡਰਾਪ ਆਉਣਾ ਹੈ।

ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੀੜਤ ਨੇ 5 ਜੂਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਭੇਜ ਕੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੀੜਤ ਨੇ ਬਿਆਨ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਦੀ ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਵੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਪੀੜਤ ਨੇ 10 ਜੂਨ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੀੜਤ ਨੇ 8 ਜੂਨ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 9 ਜੂਨ ਨੂੰ ਪੀੜਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ। ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰੀ ਟੀਮ ਨੇ ਪੀੜਤ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਮੌਕੇ ਦੀ ਵੀਡੀਓਗਰਾਫੀ ਵੀ ਕਰਾਈ ਅਤੇ ਪੀੜਤ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖੀ।

ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਵੇਲੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਟਵਿੱਟਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਧਮਕੀਆਂ: ਜੈਕ ਡੋਰਸੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਟਵਿੱਟਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ (ਸੀ.ਈ.ਓ.) ਜੈਕ ਡੋਰਸੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਮੀਡੀਆ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰੀ ਦਬਾਅ ਅਤੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਦੇ ਸਹਿ-ਸੰਸਥਾਪਕ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਸੀ.ਈ.ਓ. ਡੋਰਸੀ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਟਵਿੱਟਰ ਉੱਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਿਹਾ ਨਾ ਮੰਨਣ 'ਤੇ ਭਾਰਤ 'ਚ ਟਵਿੱਟਰ ਬੰਦ ਕਰਨ, ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਉੱਤੇ ਛਾਪੇ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜੀਵ ਚੰਦਰਸ਼ੇਖਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਡੋਰਸੀ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕਸ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਚੰਦਰਸ਼ੇਖਰ ਨੇ ਟਵਿੱਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਡੋਰਸੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਟਵਿੱਟਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਈ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਅਤੇ ਟਵਿੱਟਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਟਵਿੱਟਰ

ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਜੈਕ ਡੋਰਸੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਧਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡੋਰਸੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੇ ਮੁੜ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨ ਸੁਪ੍ਰਿਆ ਸ਼ੀਨਾਤੇ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਟਵਿੱਟਰ ਅਕਾਊਂਟ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਬੈਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕਾਂਗੜ ਨੂੰ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਮੋੜਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਨੇ ਮੁਸ਼ਤੈਦੀ ਵਰਤਦਿਆਂ ਸਾਬਕਾ ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਨੇਤਾ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗੜ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਫਰਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਰੇਂਜ ਬਠਿੰਡਾ ਕੋਲ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਿਦੇਸ਼ ਫਰਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿਚ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਕਾਂਗੜ ਉਡਾਣ ਫੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਵੱਲੋਂ ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਾਂਗੜ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਜਾਂਚ ਨੰਬਰ ਤਿੰਨ/2023 ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਵੱਲੋਂ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਕਾਂਗੜ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਲੁੱਕਾਊਟ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਨੂੰ ਭਿਣਕ ਪੈ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਕਾਂਗੜ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੱਜਣ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿਚ ਹੈ। ਕਾਂਗੜ ਨੂੰ 11 ਜੂਨ ਦੀ ਰਾਤ ਕਰੀਬ 9 ਵਜੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਮੌਟਰੀਅਲ (ਕੈਨੇਡਾ) ਲਈ ਫਲਾਈਟ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੋਕ ਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਲੁੱਕਾਊਟ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕਾਂਗੜ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਂਗੜ ਨੇ ਐਡਮਿਟਨ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਟਰੈਵਲ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਮੱਕੜਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਰਹੇ ਨੌਜਵਾਨ

(ਪਹਿਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਬਣਾਏ ਹਨ ਪਰ ਕਈ ਏਜੰਟ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਬੇਹੁਜ਼ਗਾਰੀ ਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਚੱਕੀ ਵਿਚ ਪਿਸਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾਉਣ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਆਸ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਨਮ ਭੋਇੰ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਿਸ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਗਹਿਣੇ ਰੱਖਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕੁਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਪੁੰਜੀ ਇਸ ਲੇਖੇ ਲਗਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਔਸਤਨ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਕੋਰਸ ਦਾ ਖਰਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 15 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪੈਸੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਅਕਸਰ ਕਾਫੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚੋਂ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਰਜ਼ੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਅਜੇ ਮੁੱਕੀ ਨਹੀਂ।
ਉਧਰ, ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ

ਰਾਜਪਾਲ ਤੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਮੁੜ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਬਨਵਾਰੀ ਲਾਲ ਪੁਰੋਹਿਤ ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵਿਚਕਾਰ ਤਕਰਾਰ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਪੁਰੋਹਿਤ ਨੇ ਹੁਣ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਨੂੰ 10 ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਵੀ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਵੀ ਰਾਜਪਾਲ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਧਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਪੁਰੋਹਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਣਕ ਭੰਡਾਰਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤੁਰਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਕਣਕ ਭੰਡਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੈਅ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮਾਰਚ 2024 ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗੀ। ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ 'ਓਪਨ ਮਾਰਕੀਟ ਸੋਲ ਸਕੀਮ' (ਓ.ਐਮ.ਐਸ.ਐਸ.) ਤਹਿਤ ਵੱਡੇ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਤੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ 15 ਲੱਖ ਟਨ ਦਾ ਸਟਾਕ ਵੀ ਰੋਕਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਇਹ ਕਣਕ ਕੇਂਦਰੀ ਪੁਲ ਵਿਚੋਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਅਨਾਜ ਸਕੱਤਰ ਸੰਜੀਵ ਚੋਪੜਾ ਨੇ ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਉਛਾਲ ਆਇਆ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਇਹ ਵਾਧਾ ਕਰੀਬ 8 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਣਕ ਦੀਆਂ ਥੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਚੁਨ ਕੀਮਤਾਂ ਐਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਵਧੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਣਕ ਦੀ ਬਰਾਮਦ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗੀ। ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਕੋਲ ਕਣਕ ਦਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ।

ਸੁਖਬੀਰ ਤੇ ਮਜੀਠੀਆ ਨੇ ਪੇਸ਼ੀ ਭੁਗਤੀ

ਜ਼ੀਰਾ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਪੇਸ਼ੀ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਇੱਥੇ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਪਹੁੰਚੇ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 2017 ਵਿਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਈਵੇਅ ਨੰਬਰ-54 ਜਾਮ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਬਾਣਾ ਮਥੂ ਵਿਚ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਸਮੇਤ ਕਈ ਹੋਰ ਆਗੂਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੀਡੀਆ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਲਗਾਏ ਕੇ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਗੈਰਸਟਰਵਾਦ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਿਊਣਾ ਮੁਹਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ 'ਆਪ' ਘੁਕ ਨੀਂਦੇ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਲੁੱਟਾਂ-ਖੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਦਿਨ-ਦਿਹਾੜੇ ਕਤਲ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮਦਦ ਮੰਗੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਕੌਮੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਲੰਡਨ ਸਥਿਤ ਭਾਰਤੀ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ 'ਚ ਭੰਨਤੋੜ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਹਰ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ

ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਮਦਦ ਮੰਗੀ

ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਮਦਦ ਮੰਗੀ ਹੈ। ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ 19 ਮਾਰਚ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਵੀਡੀਓਜ਼ ਆਪਣੇ ਟਵਿੱਟਰ 'ਤੇ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ	ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ	ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ	ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ	ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ	ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ	ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਢਿਲੋਂ	ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ	ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ	ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ
ਡਾ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਥਾਂਦੀ	ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ	ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ	ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ
ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ	ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ	ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ	ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ	ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ	ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ	ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
			ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾਲੀਵਾਲ

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੇ ਤੱਥ ਆਏ ਸਾਹਮਣੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਨੱਕਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠੋਂ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਨਿਕਾਸ ਕਰਨ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 117 ਬਲਾਕ ਡਾਰਕ ਜ਼ੋਨ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ 17.07 ਬਿਲੀਅਨ ਕਿਊਬਿਕ ਮੀਟਰ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਲਾਨਾ 28.02 ਬਿਲੀਅਨ ਕਿਊਬਿਕ ਮੀਟਰ ਪਾਣੀ ਧਰਤੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਲਾਨਾ 10.95 ਬਿਲੀਅਨ ਕਿਊਬਿਕ ਮੀਟਰ ਪਾਣੀ ਵੱਧ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵੱਲ ਧੱਕੇਗਾ।

ਸਨਾਖਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 16,892 ਨਹਿਰੀ ਖਾਲੇ 'ਗਾਇਬ' ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਗਾਇਬ' ਖਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪਾਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਡੂੰਘਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਰੀਬ 100 ਲੱਖ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਖੇਤੀ ਹੇਠ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਚੋਂ 78.76 ਲੱਖ ਏਕੜ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਲਈ ਨਹਿਰੀ ਢਾਂਚਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਪਰ ਇਸ 'ਚੋਂ ਸਿਰਫ 38.78 ਲੱਖ ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਕਿ ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ 'ਚ ਸਿਰਫ 38.78 ਫੀਸਦੀ ਰਕਬਾ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਿੰਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ ਸੱਤ ਲੱਖ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਨਹਿਰੀ ਖਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਰੀਬ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਨਹਿਰੀ ਖਾਲੇ ਖੱਕੇ ਹਨ। ਤਾਜ਼ਾ ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਧੋਪੁਰ ਨਹਿਰ ਦੇ

ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਝੇ ਵਿਚ 8.19 ਫੀਸਦੀ ਅਤੇ ਜੰਡਿਆਲਾ ਕਨਾਲ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ 10.72 ਫੀਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਿਸਤ ਦੁਆਬਾ ਕਨਾਲ ਦਾ ਦੁਆਬੇ ਵਿੱਚ 9.45 ਫੀਸਦੀ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਝੇ ਅਤੇ ਦੁਆਬੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਟਿਆਲਾ, ਸੰਗਰੂਰ, ਬਰਨਾਲਾ ਅਤੇ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਅਬੋਹਰ ਕਨਾਲ ਸੌ ਫੀਸਦੀ ਰਕਬਾ ਅਤੇ ਮਾਨਸਾ ਨਹਿਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ 98.06 ਫੀਸਦੀ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਿੰਜਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੰਗਰੂਰ ਕਨਾਲ ਡਵੀਜ਼ਨ ਵਿਚ 4.03 ਲੱਖ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਅਧੀਨ ਰਕਬੇ 'ਚੋਂ 2.27 ਲੱਖ ਏਕੜ ਨੂੰ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਸਿੰਜਾਈ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਢੁਕਵੇਂ ਨਹਿਰੀ ਖਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ 11,574 ਖਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨਹਿਰ ਮਹਿਕਮਾ ਬਹੁਤ

ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਖੇਤ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਪੁੱਜਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਖੇਤ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਪੁੱਜਦਾ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਆਖ ਚੁੱਕੇ ਕਿ ਅਬੋਹਰ ਡਾਇਲਕਾ ਦੀਆਂ ਟੋਲਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ 477 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਨਾਲ ਨਹਿਰੀ ਖਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੱਥਾ ਸਵਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਣੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ 10 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਵੀ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਪਾਏਗੀ।

ਨੂਰਪੁਰ ਬੇਦੀ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਰ ਹੋਏ ਫੇਲੂ

ਨੂਰਪੁਰ ਬੇਦੀ: ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਪਿੰਡ ਹੀਰਪੁਰ ਵਿਚ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਬੋਰ ਫੇਲੂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਜਲ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਤਸਵੀਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਪੈਂਦੇ ਦਰਿਆ ਕਿਨਾਰੇ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਈਨਿੰਗ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਬੋਰ ਫੇਲੂ ਹੋਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਬੋਰਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਛੱਡਣ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਉੱਤੇ ਖੇਤੀ ਸੰਕਟ ਮੰਡਰਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਪੀੜਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਲਕਿਆਂ ਅਤੇ ਬੋਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿਰਫ 15 ਤੋਂ 20 ਫੁੱਟ 'ਤੇ ਹੀ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਬੋਰ ਫੇਲੂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਸਿੰਜਾਈ ਮਹਿਕਮੇ ਨੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਨਹਿਰੀ ਖਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੇ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੁੱਲ 47,025 ਨਹਿਰੀ ਖਾਲੇ

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਚੰਨੀ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ: ਬਾਜਵਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਦਲਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੀ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 2022 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਸੀ.ਐਮ. ਚੰਨੀ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਅਤੇ ਅਨੈਤਿਕ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਿਖੇਗੀ।

ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਲਈ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬੱਚੇ ਬਚਾਏ

ਲਖਨਊ: ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਲਈ ਰੋਲ ਰਾਹੀਂ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਕਟਿਹਾਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਿਜਾਏ ਜਾ ਰਹੇ 11 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਈਲਡਲਾਈਨ ਨੇ ਲਖਨਊ ਵਿਚ ਬਚਾਇਆ ਹੈ। ਚਾਈਲਡਲਾਈਨ ਟੀਮ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਬਚਾਓ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਤੋਂ ਸੂਚਨਾ ਮਿਲੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਲਈ ਅਮਰਪਾਲੀ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਕੁੱਝ ਬੱਚੇ 15 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਲਈ ਕਟਿਹਾਰ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਟੀਮ 11 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਸਕੀ। ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਲਈ ਉਥੇ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੱਭ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ 11 ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਈਸਬਾਗ ਸਥਿਤ ਰੇਲਵੇ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਲੈ ਜਾਇਆ ਗਿਆ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਵਫਦ ਅੰਡੇਮਾਨ-ਨਿਕੋਬਾਰ ਦੀ ਸੈਲੂਲਰ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰੇਗਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਦੇਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਅੰਡੇਮਾਨ-ਨਿਕੋਬਾਰ ਦੀ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਸੈਲੂਲਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਇਕ ਵਫਦ ਜਲਦੀ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪੋਰਟ ਬਲੇਅਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਭਾਈ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮੇਤ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ਸੈਲੂਲਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਸੂਚੀ ਵਾਲੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖੋਜਕਾਰ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬਾਹੀਆ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕੋਲ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਜੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਖੋਜ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਦੇਸ ਦੀ

ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ

ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਠਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਇਕ ਵਫਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਜਲਦੀ ਪੋਰਟ ਬਲੇਅਰ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਡੇਮਾਨ-ਨਿਕੋਬਾਰ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ, ਮਾਸਟਰ ਚਤਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਯਾਦਗਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

ਮੇਘਾਲਿਆ: ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਨ ਦੇ ਵਾਸੀ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਏ

ਸ਼ਿਲਾਂਗ: ਮੇਘਾਲਿਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਿਲਾਂਗ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਨ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ 342 ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਰੀਜਨ ਪੰਚਾਇਤ ਸਮਿਤੀ ਵੱਲੋਂ ਯੂਰਪੀਅਨ ਵਾਰਡ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ 342 ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ 200 ਵਰਗ ਮੀਟਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਖਰਚਾ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ।

ਜਸਟਿਸ ਡਬਲਿਊ ਡੋਂਗਦੇਹ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ

ਕਿਹਾ, 'ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਜਨ ਪੰਚਾਇਤ ਸਮਿਤੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਨਾਲ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਸੋਧਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।' ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਰਾਜ ਸੋਧ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤਿੰਨ ਹਫਤਿਆਂ ਬਾਅਦ ਹੋਵੇਗੀ।

ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਵੱਲੋਂ ਬਰਜਿੰਦਰ ਹਮਦਰਦ ਮੁੜ ਤਲਬ

ਜਲੰਧਰ: ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਨੇ ਜੰਗ-ਏ-ਆਜ਼ਾਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਮਾਮਲੇ ਸਬੰਧੀ ਡਾ. ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਮਦਰਦ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਭੇਜ ਕੇ 16 ਜੂਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਲੰਧਰ ਦਫਤਰ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਹਮਦਰਦ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਦਾ ਇਹ ਤੀਜਾ ਨੋਟਿਸ ਹੈ। ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ 24 ਮਈ ਤੇ ਮਗਰੋਂ 29 ਮਈ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿੱਜੀ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ 10 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਨੇ ਹਮਦਰਦ ਨੂੰ 9 ਜੂਨ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਚਲੇ ਗਏ। ਪਹਿਲੂ ਜੂਨ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਭੇਜਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ। ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਨੇ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 16 ਜੂਨ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਲੈ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਲਈ ਵੰਗਾਰਿਆ

ਸੰਗਰੂਰ: ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਧੂ ਇੱਥੇ ਪੰਚਾਇਤ ਯੂਨੀਅਨ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੂਬਾ ਪੱਧਰੀ ਰੋਸ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੰਚਾਇਤ ਯੂਨੀਅਨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਿੰਕੂ ਅਤੇ ਮਾਲਵਾ ਜ਼ੋਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੱਸੀ ਲੌਂਗੋਵਾਲੀਆ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਹੋਈ ਰੈਲੀ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ 'ਤੇ ਤਨਜ਼ ਕਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀਲੀ ਪੰਗ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕੋਈ ਸ਼ਹੀਦ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਦੋ ਸੌ ਸਵਾਲ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪਾਰਟੀਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਆਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਵਾਅਦਾਖਿਲਾਫੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਠੇਕੇਦਾਰੀ

ਭਾਰਤ ਦੀ ਤਕਰੀਬਨ 11 ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਸ਼ੂਗਰ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਭਾਰਤ ਦੀ ਤਕਰੀਬਨ 11 ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਸ਼ੂਗਰ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਐਨ ਮੁਤਾਬਕ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ੂਗਰ, ਹਾਈਪਰਟੈਨਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੋਟਾਪਾ ਆਮ ਹੈ। 113,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਲਗਭਗ 15 ਫੀਸਦੀ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰੀ-ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਸਨ ਅਤੇ ਲਗਭਗ 35 ਫੀਸਦੀ ਹਾਈਪਰਟੈਨਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ। ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਅਕਤੂਬਰ 2008 ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ 2020 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ 31 ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈਦਾਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਖਤਰਾ ਕਾਫੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੈਡੀਕਲ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ

ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੰਸਥਾ ਇੰਡੀਅਨ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਰਿਸਰਚ (ਆਈ.ਸੀ.ਐਮ.ਆਰ.) ਨੇ ਡਾਇਬੀਟੀਜ਼ (ਸ਼ੂਗਰ) 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਤਾਜ਼ਾ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ। 20 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦਾ 11.4 ਫੀਸਦੀ (10 ਕਰੋੜ 10 ਲੱਖ) ਲੋਕ ਇਸ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾਇਬੀਟੀਜ਼ (ਸ਼ੂਗਰ) ਅੰਨ੍ਹੇਪਣ, ਗੁਰਦੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ, ਦਿਲ ਦੇ ਦੌਰੇ, ਸਟ੍ਰੋਕ ਆਦਿ ਬਿਮਾਰੀਆਂ

ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਡਾਇਬਟੀਜ਼ (ਸ਼ੂਗਰ) ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਚੋਟੀ ਦੇ 10 ਰਾਜਾਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚੇਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਖੁਰਾਕ ਪ੍ਰਤੀ ਅਨੁਸਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸ਼ਰਾਬ ਨੋਸ਼ੀ ਤੇ ਸਿਗਰਟ ਨੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸੈਰ ਤੇ ਹਲਕੀ ਕਸਰਤ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਵੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਝੱਟ-ਪੱਟ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਭੋਜਨ (ਫਾਸਟ ਫੂਡ) ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੇਵਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹਨ।

ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਸਰਵੇਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਸ਼ 35.5 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ 40 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਮੋਟਾਪੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਪੰਜਾਬ, ਸਿਗਰਟ ਨੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ 'ਚ ਕਰਜ਼ਾ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਵਧਿਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ 9 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਭਾਜਪਾ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਕਰੀਬ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਵਧ ਕੇ 155 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਭਾਰਤੀ ਉੱਪਰ 1.20 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ (ਸਵੇਤ ਪੱਤਰ) ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਤਰਜਮਾਨ ਸੁਪ੍ਰਿਯਾ ਸੁਨੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ 'ਆਰਥਿਕ ਕੁਪ੍ਰਬੰਧਨ' ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ 2014 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਮਗਰੋਂ 100 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੋਰ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਜਦੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਢਿੱਲੀ, ਨਿਕੰਮੀ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅੱਜ ਇਹੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਢੁੱਕਦੇ ਹਨ। 'ਸਰਕਾਰ ਦੀ

ਨਾਕਾਮੀ ਕਾਰਨ ਮਹਿੰਗਾਈ ਅਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੇਸ਼ ਭਾਰੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਬੋਝ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।' ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 67 ਸਾਲਾਂ 'ਚ 14 ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ 55 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਜੀ ਜਦਕਿ ਇਕੱਲੇ ਮੋਦੀ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਵਧ ਕੇ 100 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਨੂੰ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸੁਰਖੀ (ਹੈਂਡਲਾਈਨ) ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸੁਰਖੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਟੈਲੀਪ੍ਰੋਪਟਰਾਂ ਅਤੇ ਵਟਸਐਪ ਰਾਹੀਂ ਸੁਨੇਹੇ ਅੱਗੇ ਭੇਜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਵੇਤ ਪੱਤਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਗਤਬਤੀਆਂ ਹੋਰ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।'

ਫਰਾਂਸ: ਪਾਰਕ 'ਚ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ

ਪੈਰਿਸ: ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਐਲਪਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚਲੇ ਪਾਰਕ 'ਚ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ 'ਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੋ ਬਾਲਗਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਈ ਬੱਚੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਚਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਹਮਲਾਵਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਮੈਨੂਅਲ ਮੈਕਰੋਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਬੱਚੇ ਤੇ ਇੱਕ ਬਾਲਗ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਮੌਤ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਇਰਾਨਾ ਹਮਲਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਟਵੀਟ ਕੀਤਾ, 'ਸਾਰਾ ਮੁਲਕ ਇਸ ਘਟਨਾ ਕਾਰਨ ਸਦਮੇ 'ਚ ਹੈ।' ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਜੇਰਾਲਡ ਡਾਰਮੈਨਿਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਹਮਲਾਵਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਹਮਲੇ 'ਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਚਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਦੇ ਇੱਕ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਮਲਾਵਰ ਨੇ ਇੱਕ ਬੱਚੀ 'ਚ ਬੈਠੇ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਕੂ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਬੇਪਰਦ

ਸੁਨੀਗਰ: ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਚ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਾਧਨਾਂ 'ਚ ਕਮੀ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀ (ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ.) ਤੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਸਮੂਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਥਿਆਰ ਤੇ ਸੁਨੇਹੇ ਭੇਜਣ ਲਈ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਨਾਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਖਤਰਨਾਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਬੇਪਰਦ ਹੋਈ ਹੈ। ਫੌਜ ਦੇ ਇੱਕ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਚੌਕਸ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੰਟਰੋਲ ਰੇਖਾ ਪਾਰ ਬੈਠੇ ਲੋਕ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਹਾਲਾਤ ਵਿਗਾੜਨ 'ਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਐਜਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਅੱਜ ਦਾ ਖਤਰਾ, ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਸੁਨੇਹੇ, ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਜਾਂ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਜਾਣ 'ਚ ਮਹਿਲਾਵਾਂ, ਲੜਕੀਆਂ ਤੇ ਨਾਬਾਲਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਫੌਜ ਨੇ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਉੱਭਰਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਖਤਰਨਾਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀ ਇੰਟਰ-ਸਰਵਿਸਿਜ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ (ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ.) ਅਤੇ ਤਨਜ਼ੀਮ (ਅਤਿਵਾਦੀ ਸਮੂਹ) ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।'

ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਆਗਾਮੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੇ ਪੰਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਈ.ਵੀ.ਐਮਜ਼ ਤੇ ਪੇਪਰ ਟਰਾਇਲ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਮੁਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ 'ਮੌਕ ਚੋਣਾਂ' ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ ਜਾਂਚ ਅਮਲ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, 'ਇਹ ਅਮਲ ਦੇਸ਼ ਭਰ

ਵਿੱਚ ਪੜਾਅਵਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਮਲ ਅਧੀਨ ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਲਕੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਉਹ ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਵਾਇਨਾਡ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚ ਚੋਣ ਕਰਵਾਉਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਸੂਰਤ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਣਹਾਨੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਅਯੋਗ ਨਹਿਰਾਏ ਜਾਣ

ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਈ-ਪੋਸਟਲ ਰਾਹੀਂ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਮਿਲੇ: ਰਾਜੀਵ ਕੁਮਾਰ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਰਾਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਯੋਗ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਆਧਾਰਿਤ ਈ-ਪੋਸਟਲ ਜਿਹੇ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾਉਣ ਮੌਕੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਆਮ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਫਰਜ਼ੀ ਖਬਰਾਂ ਤੋਂ ਉਭਰ ਰਹੇ ਖਤਰੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ।

ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਸੀਟ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, 'ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਪੜਾਅਵਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਮਲ ਸਬੰਧੀ ਕੈਲੰਡਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਸੂਬਾਈ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਅਫਸਰ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਾਜਸਥਾਨ, ਮਿਜ਼ੋਰਮ, ਫਤੀਹਗੜ੍ਹ, ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਸਾਲ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣੀਆਂ

ਹਨ, ਵਿੱਚ ਮੁਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੇ ਸੰਸਦੀ ਹਲਕਿਆਂ ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਿੰਮਨੀ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ, ਵਿੱਚ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰਖ ਪਰਖ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਾਇਨਾਡ, ਪੁਣੇ ਤੇ ਚੰਦਰਪੁਰ (ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ), ਗਾਜ਼ੀਪੁਰ (ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਤੇ ਅੰਬਾਲਾ (ਹਰਿਆਣਾ) ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ਖਾਲੀ ਹਨ।

ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਲਈ ਹੋਰ ਸੂਬੇ ਵੀ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ: ਕੇਜਰੀਵਾਲ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਕੌਮੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਹਮਲਾ' ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣਗੇ। ਰਾਮਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ 'ਚ 'ਆਪ' ਦੀ 'ਮਹਾ ਰੈਲੀ' ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤੋਹੀਨ ਹੈ। ਤਿੱਖੀ ਗਰਮੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 'ਮਹਾ ਰੈਲੀ' 'ਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਜਿਸ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ, 'ਆਪ' ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ

ਕਪਿਲ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਚ ਯਕੀਨ ਨਾ ਰੱਖਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ। 'ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ 'ਹਿਟਲਰਸ਼ਾਹੀ' ਹੈ। ਮੋਦੀ ਜੀ ਦਾ ਕਾਲਾ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਮੈਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ।' ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਹੁਣ ਦਮਨਕਾਰੀ ਸ਼ਾਸਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਗਵਰਨਰ ਸੁਪਰੀਮ ਹੋਵੇਗਾ।' ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਗਰੁੱਪ-ਏ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਅਤੇ ਤਾਇਨਾਤੀ ਲਈ 19 ਮਈ ਨੂੰ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮਨੀਪੁਰ ਹਿੰਸਾ: ਰਾਹਤ ਕੈਂਪਾਂ 'ਚ ਗਿਣਤੀ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਟੱਪੀ

ਇੰਫਾਲ: ਮਨੀਪੁਰ ਵਿੱਚ ਜਾਤੀ ਹਿੰਸਾ ਦੌਰਾਨ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਲੋਕ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਸੂਬੇ ਭਰ ਦੇ 349 ਰਾਹਤ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੂਬਾਈ ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਆਰ ਕੇ ਰੰਜਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਲਾਸ਼ੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ 53 ਹਥਿਆਰ ਤੇ 39 ਬੰਬ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਰੰਜਨ, ਜੋ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਵੀ ਹਨ, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਾਤੀ ਹਿੰਸਾ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਖਾਕਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਜਨਤਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, 'ਜਾਤੀ ਹਿੰਸਾ ਕਾਰਨ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਕੁੱਲ 50,698 ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ 349 ਰਾਹਤ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਪਨਾਹ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਕਲੱਸਟਰ ਨੋਡਲ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਔਰਤਾਂ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਚੇਚੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਮਾਰਗ 37 ਰਾਹੀਂ ਵਿਭਿੰਨ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮਈ ਦੀ

ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਸਾ ਭੜਕਣ ਮਗਰੋਂ 35,000 ਮੀਟ੍ਰਿਕ ਟਨ ਉਸਾਰੀ ਸਮੱਗਰੀ, ਈਧਨ ਤੇ ਜਰੂਰੀ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ 2376 ਟਰੱਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੀਪੁਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰੰਜਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ 242 ਬੈਂਕ ਦੀਆਂ ਬਰਾਂਚਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਲ 198 ਚਾਲੂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਛੇਤੀ ਚਾਲੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਤੇਲ ਕੀਮਤਾਂ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ 620 ਕਰੋੜ ਦਾ ਭਾਰ ਪਾਇਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤੇਲ ਕੀਮਤਾਂ 'ਚ ਵਾਧੇ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਕਰੀਬ 620 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵਾਧੂ ਬੋਝ ਪੈਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੈਟਰੋਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿੱਚ 92 ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਅਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਿੱਚ 88 ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਕਦਮ ਨਾਲ ਮਾਲੀਆ ਜੁਟਾਏਗੀ ਪਰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੇਬ 'ਤੇ ਭਾਰ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਲਾਗਤ ਖਰਚੇ ਵੀ ਵਧਣਗੇ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਜਟ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਸੀ।

ਅਤੇ ਪੈਟਰੋਲ ਦੀ ਕੀਮਤ 98.65 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਟਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਡੀਜ਼ਲ ਗੁਆਂਢੀ ਸੂਬੇ ਹਰਿਆਣਾ

ਨਾਲੋਂ ਸਸਤਾ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨਾਲੋਂ ਡੀਜ਼ਲ ਪੈਟਰੋਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਘੱਟ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦੱਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੂਬੇ

ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿੱਖੇ ਸਵਾਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਵਾਧੂ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇਲ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਲਾਗਤ ਖਰਚੇ ਵੀ ਵਧਣਗੇ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਇਕ ਹੋਰ ਲੋਕ ਮਾਰੂ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤੇਲ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਤੇ ਅਯੋਗਤਾ ਬੇਪਰਦ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਲ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿੱਤੀ ਬੋਝ ਹੋਰ ਪਵੇਗਾ।

ਤੇਲ ਕੀਮਤਾਂ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹਾਲਾਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ: ਪੁਰੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਮੰਤਰੀ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੁਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਕੱਚੇ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਸਥਿਰ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਤੇਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਪੈਟਰੋਲ ਅਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਘਟਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਤਿਮਾਹੀ ਨਤੀਜੇ ਚੰਗੇ ਆਉਣਗੇ।

ਵਿੱਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਲਾਨਾ ਕਰੀਬ 45 ਹਜ਼ਾਰ 388.69 ਕਰੋੜ ਲਿਟਰ ਡੀਜ਼ਲ ਦੀ ਖਪਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ 135 ਕਰੋੜ ਪੈਟਰੋਲ ਵਿਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ

ਅਦਾਕਾਰ ਮੰਗਲ ਢਿੱਲੋਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਟੀਵੀ ਲੜੀਵਾਰ 'ਜਨੂੰਨ' ਅਤੇ 'ਬੁਨਿਆਦ' ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਦਮਦਮ ਅਦਾਕਾਰੀ ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਅਦਾਕਾਰ ਮੰਗਲ ਢਿੱਲੋਂ (64) ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕੈਂਸਰ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡ ਨੀਲੋ ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਲਏ। ਸ੍ਰੀ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ 'ਖੂਨ ਭਰੀ ਮਾਂਗ' ਅਤੇ 'ਵਿਸ਼ਵਾਤਮਾ' ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਹਸਪਤਾਲ ਇਲਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਦਾਕਾਰ ਦੀ ਭੈਣ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੰਗਲ ਢਿੱਲੋਂ ਦਾ ਨੀਲੋ ਕਲਾਂ 'ਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਢਿੱਲੋਂ ਦਾ ਜਨਮ ਫਰੀਦਕੋਟ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਾਂਦਰ ਜਟਾਣਾ 'ਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਸ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕੇ ਲੰਮੇ ਕਰੀਅਰ ਦੌਰਾਨ ਟੀਵੀ ਲੜੀਵਾਰ 'ਬੁਨਿਆਦ' (1986-87) 'ਚ ਲਭਾਇਆ ਰਾਮ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲ 1994 ਦੌਰਾਨ ਲੜੀਵਾਰ 'ਜਨੂੰਨ' ਵਿੱਚ ਸੁਮੀਰ ਰਾਜਵੰਸ਼

ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਲਮ 'ਖਾਲਸਾ' ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਨਮਾਨਿਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਅਨਮੋਲ ਗਗਨ ਮਾਨ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਮੰਗਲ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਿੰਧੂ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੌਕੇ ਭਾਵੁਕ ਹੋਏ ਮਾਪੇ

ਮਾਨਸਾ: ਮਰਹੂਮ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਸਿੰਧੂ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਭਾਵੁਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਸਕਾਂ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ। ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਲਕੌਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਅੱਜ ਸਿੰਧੂ ਸਾਡੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮਨ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਅੱਜ ਉਦਾਸੀ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾ ਰਹੇ ਹਨ।"

ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਾਰਨ ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੰਧੂ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਕਾਤਲ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਫਿਰੋਤੀਆਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਗੈਰਸਟਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕੀ ਕਿ ਲਾਰੈਂਸ ਦੀ ਇਟਰਵਿਊ ਕਿਹੜੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸਿੰਧੂ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦੀ ਮਾਤਾ ਚਰਨ ਕੌਰ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਲਈ ਇੱਕ

ਭਾਵੁਕ ਪੋਸਟ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ, "ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੁਬਾਰਕ ਪੁੱਤਰ, ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਮੇਰੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਤੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਂਹਾਂ ਦੇ ਨਿੱਘ ਵਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਉਹ ਚੁੱਪ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣਗੇ। ਮਰਹੂਮ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਸਿੰਧੂ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੌਕੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਬਰਤਾਨਵੀ ਰੈਪਰ ਸਟੈਫਲੇਨ ਡੌਨ ਪਿੰਡ ਮੁਸਾ

ਪੁੱਜੀ। ਬਰਤਾਨਵੀ ਕਲਾਕਾਰ ਦਾ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਲਕੌਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਸਟੈਫਲੇਨ ਡੌਨ ਨੇ ਸਿੰਧੂ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਨਾਲ ਗੀਤ 'ਇਨਵਿਨਸੀਬਲ' ਅਤੇ '47' ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਟੈਫਲੇਨ ਡੌਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਸਿੰਧੂ ਮੁਸੇਵਾਲਾ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹਾਂਗੀ ਕਿ ਉਹ ਲਾਜਵਾਬ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ... ਸਿੰਧੂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹੇਗਾ।" ਸਟੈਫਲੇਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਗੀਤ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀਟਿੰਗ ਵੀ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਕਰਕੇ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸਰਕਾਰ ਮੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ: ਲੱਖਾ ਸਿਧਾਣਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਕਾਰਕੁਨ ਲੱਖਾ ਸਿਧਾਣਾ ਨੇ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਝੂਠਾ ਪੁਲਿਸ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਮਗਰੋਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲੱਖਾ ਸਿਧਾਣਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਪੁਰਾਣੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਭਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਉੱਤੇ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਕਾਇਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੱਖਾ ਸਿਧਾਣਾ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦਿਆਂ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਰ ਅਤੇ ਖੌਫ ਨਾਲ ਦਬਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣਗੇ ਵਿਰਾਸਤੀ ਮੇਲੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸੈਰ ਸਪਾਟਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਅਨਮੋਲ ਗਗਨ ਮਾਨ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਅਮੀਰ ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਰਾਸਤੀ ਮੇਲੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਸਾਲ ਭਰ 22 ਮੇਲੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਮਾਘੀ ਮੇਲਾ, ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਬਸੰਤ ਮੇਲਾ ਅਤੇ ਜਨਵਰੀ ਵਿੱਚ ਕਪੂਰਥਲਾ ਹੈਰੀਟੇਜ ਫੈਸਟੀਵਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸੇ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਕਿਲ੍ਹਾ ਰਾਏਪੁਰ ਦਿਹਾਤੀ ਓਲੰਪਿਕ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਠਿੰਡਾ 'ਚ ਵਿਰਾਸਤੀ ਮੇਲਾ ਅਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਮੇਲਾ, ਮਾਰਚ 'ਚ ਪਟਿਆਲਾ ਹੈਰੀਟੇਜ ਫੈਸਟੀਵਲ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ, ਅਗਸਤ ਵਿੱਚ ਸੰਗਰੂਰ 'ਚ ਤੀਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ, ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ 'ਚ ਇਨਕਲਾਬ ਫੈਸਟੀਵਲ, ਮਾਨਸਾ ਵਿੱਚ ਮਾਲਵਾ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਪਕਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੂਨ ਫੈਸਟੀਵਲ, ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਹੈਰੀਟੇਜ ਫੈਸਟੀਵਲ, ਨਵੰਬਰ ਵਿੱਚ

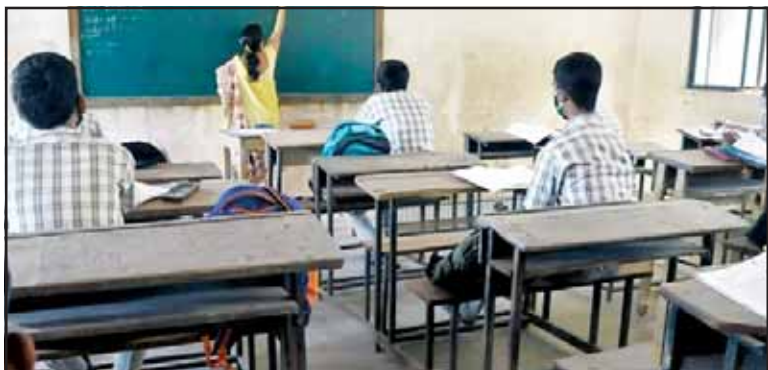

ਜਲੰਧਰ 'ਚ ਘੋੜਸਵਾਰ ਮੇਲਾ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਮਿਲਟਰੀ ਲਿਟਰੇਚਰ ਫੈਸਟੀਵਲ, ਪਠਾਨਕੋਟ ਵਿੱਚ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ, ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ 'ਚ

ਸੂਫੀ ਫੈਸਟੀਵਲ ਆਦਿ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ 'ਨਿਹੰਗ ਓਲੰਪਿਕ' ਅਤੇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ 'ਚ 'ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਛਿੱਤ ਓਲੰਪਿਕ' ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ 'ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵਾ ਜੋਸ਼' ਫੈਸਟੀਵਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੇਗਾ। ਜਨਵਰੀ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ 'ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ' ਤਿਉਹਾਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਸਣੇ ਸੱਤ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਵਿਚਾਲੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਛੱਡਣ ਦੀ ਦਰ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੱਤ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਛੱਡਣ ਦੀ ਦਰ ਸਾਲ 2021-22 'ਚ ਕੌਮੀ ਔਸਤ 12.6 ਫੀਸਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਪੰਜਾਬ, ਗੁਜਰਾਤ, ਬਿਹਾਰ, ਕਰਨਾਟਕ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ 'ਡਰਾਪ ਆਊਟ' ਦਰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਮੱਗਰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਮਨਜੂਰੀ ਬੋਰਡ (ਪੀ.ਏ.ਬੀ.) ਦੀ ਸਾਲ 2023-24 ਦੀ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਸਬੰਧੀ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਚ ਅਤੇ ਮਈ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਨਵੀਂ

ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਸਾਲ 2030 ਤੱਕ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 100 ਫੀਸਦ ਕੁੱਲ ਐਨਰੋਲਮੈਂਟ ਦਰ (ਜੀ.ਈ.ਆਰ.) ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਈ

ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਇਸ 'ਚ ਅੜਿੱਕਾ ਮੰਨ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੀ.ਏ.ਬੀ. ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਲ 2021-22 'ਚ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਡਰਾਪ ਆਊਟ

ਦਰ 20.46 ਫੀਸਦ, ਗੁਜਰਾਤ 'ਚ 17.85 ਫੀਸਦ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ 16.7 ਫੀਸਦ, ਅਸਾਮ 'ਚ 20.3 ਫੀਸਦ, ਕਰਨਾਟਕ 'ਚ 14.6 ਫੀਸਦ, ਪੰਜਾਬ 'ਚ 17.2 ਫੀਸਦ, ਮੇਘਾਲਿਆ 'ਚ 21.7 ਫੀਸਦ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਮੁਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਐਨਰੋਲਮੈਂਟ 'ਚ ਕਰੀਬ ਤਿੰਨ ਫੀਸਦ ਦਾ ਵਾਧਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਐਨਰੋਲਮੈਂਟ 'ਚ ਕਰੀਬ ਪੰਜ ਫੀਸਦ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ 'ਚ ਵਾਪਸ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ 'ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੋਰਟਲ' 'ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਪਲੋਡ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ 'ਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਾਲ 2020-21 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ 2021-22 'ਚ ਡਰਾਪ ਆਊਟ ਦਰ 'ਚ ਕਾਫੀ ਸੁਧਾਰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ 'ਚ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਡਰਾਪ ਆਊਟ ਦਰ ਸਾਲ 2020-21 ਦੇ 11.2 ਫੀਸਦ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੋ ਕੇ ਸਾਲ 2021-22 'ਚ 10.7 ਫੀਸਦ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਸਥਾਨ 'ਚ ਡਰਾਪ ਆਊਟ ਦਰ 'ਚ ਲਗਾਤਾਰ ਗਿਰਾਵਟ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਬਾਲ ਫੰਡ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ 'ਚ ਲੜਕੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਕੂਲ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਛੱਡਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 33 ਫੀਸਦੀ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਘਰੇਲੂ ਕੰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਫਸਲੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਜੁਟੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੋਸਟਨ ਕੰਸਲਟਿੰਗ ਗਰੁੱਪ (ਬੀ.ਸੀ.ਜੀ.) ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਰਮੇ, ਬਾਸਮਤੀ, ਗੰਨਾ, ਦਾਲਾਂ ਤੇ ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ ਹੇਠ ਰਕਬਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉਪਰਾਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਲਾਹਕਾਰ ਗਰੁੱਪ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਣਕ-ਝੋਨੇ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਵਾਸਤੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 30 ਜੂਨ ਤੱਕ ਨਵੀਂ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ।

ਵੀ ਟੈਂਡਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦੋ ਦਫ਼ਾ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਅਮਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਝੋਨੇ ਦੀ

ਸਿੰਧੀ ਬਿਜਾਈ, ਮੂੰਗੀ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਭਾਅ 'ਚ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ, ਨਰਮੇ ਦੇ ਬੀਜ 'ਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਕਿਸਾਨ ਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਭਲਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਖੇਤੀ ਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਰ ਵਰਗ ਅਤੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਗੇੜਾਂ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖੇਤੀ

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਮਿਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ: ਸੰਧਵਾਂ

ਮੁਹਾਲੀ: ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਜਿਣਸਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਮੁੱਲ ਦੇਣਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਬਿਹਤਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧਵਾਂ ਨੇ ਇੰਡੀਅਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਬਿਜਨਸ (ਆਈ.ਐਸ.ਬੀ.) ਵਿਚ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਰਵਾਏ ਸੈਮੀਨਾਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖੀ। ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਖੁਦ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਾਸਤੇ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਉਲੀਕਣ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੀ.ਸੀ.ਜੀ. ਨੂੰ ਕਰੀਬ 5.65 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਬੀ.ਸੀ.ਜੀ. ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਨਾ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮਗਰੋਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਐਤਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਰਮੇ ਹੇਠ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿਥਿਆ

ਸੀ ਪਰ ਬਿਜਾਂਦ ਹੁਣ ਤੱਕ 1.75 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂੰਗੀ ਹੇਠ ਰਕਬਾ ਵੀ ਮਿਥੇ ਟੀਚੇ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਘੱਟ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੀ ਕਾਸ਼ਤ ਹੋਣ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਤਕੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਹੋਈ ਬਾਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੂੰਗੀ ਅਤੇ ਨਰਮੇ ਦੀ ਬਿਜਾਂਦ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ।

'ਗਦਰ-2' ਦੀ ਗੁਰੂਘਰ 'ਚ ਸ਼ੁਟਿੰਗ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਅਦਾਕਾਰ ਸੰਨੀ ਦਿੱਲ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਗਦਰ-2' ਦੇ ਇਕ ਸੀਨ ਦੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਹਦੂਦ ਅੰਦਰ ਕੀਤੀ ਸ਼ੁਟਿੰਗ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਆਨਲਾਈਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਵੀਡੀਓ ਕਲਿਪ 'ਚ ਸੰਨੀ ਦਿੱਲ ਅਦਾਕਾਰਾ ਅਮੀਸ਼ਾ ਪਟੇਲ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਗਤਕੇ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨਿਹੰਗ ਬਾਣੇ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਹੀਰੋ ਅਤੇ ਹੀਰੋਇਨ ਨੂੰ ਜਿਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਨੀ ਦਿੱਲ ਤੇ ਫਿਲਮ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਫਿਲਮਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ।

ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਓ: ਅਨਮੋਲ ਗਗਨ

ਕੁਰਾਲੀ: ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਅਨਮੋਲ ਗਗਨ ਮਾਨ ਨੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਬਲਾਕ ਮਾਜਰੀ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਤੇ ਕਲੱਬਾਂ ਨੂੰ 83.08 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਵੰਡੀਆਂ। ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਲਕਾ ਖਰੜ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਹੋਰ ਉੱਚਾ ਹੋ ਸਕੇ। ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮਕਾਨ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ 16.08 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ ਚੈੱਕ ਵੀ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਵੰਡੇ ਗਏ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਘਾਟੇ ਦਾ ਸੌਦਾ ਬਣਨ ਲੱਗੀ ਬਦਲਵੀਂ ਖੇਤੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀਆਂ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਮੰਨ ਕੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਬੀਜਣਾ ਘਾਟੇ ਦਾ ਸੌਦਾ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਬੀਜਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹੋਈ ਖੱਜਲ ਖੁਆਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੜਕਾਂ ਉਤੇ ਡੇਰੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸ਼ੁਰੂ ਨਾ ਹੋਣ ਵਿਰੁੱਧ ਧਰਨਾ ਦੇ ਰਹੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਭਜਾ-ਭਜਾ ਕੇ ਕੁੱਟਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਈ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ। ਬਿਹਾਰ, ਹਰਿਆਣਾ, ਕਰਨਾਟਕ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਤੇ ਉਤੀਸਾ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਸੂਬੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਲਗਭਗ 48 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ। ਉਤੀਸਾ ਕੁੱਲ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ 9.4 ਫੀਸਦੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ 7.9 ਫੀਸਦੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਦਾ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ 6400 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ

ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ 4000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ 'ਤੇ ਵੇਚਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੀ 'ਭਾਵਾਂਤਰ ਭਰਪਾਈ ਯੋਜਨਾ' ਦੇ ਵੀ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਫਸਲ 'ਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਭਾਅ 'ਤੇ ਵਿਕਣ 'ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ 1000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਣਾ ਵੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ ਕਿ ਜਿਣਸਾਂ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ

ਖਰੀਦ ਮੁੱਲ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਮੁੱਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਖਰੀਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਿਣਸ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਜਿਣਸ ਦਾ ਤੈਅਸੁਦਾ ਭਾਅ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ। ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ 15000 ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਕਬੇ 'ਤੇ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਦੀ ਖੇਤੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਸੰਕਟ ਸਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੋਰ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਮੋਰਚਾ ਲਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਕਿਸਾਨ ਧਿਰਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੰਕਟ ਸਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਇੱਕਜੁਟ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਰਾਜੇਵਾਲ), ਕੁੱਲ ਹਿੰਦ ਕਿਸਾਨ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ, ਕਿਸਾਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਮੇਟੀ ਪੰਜਾਬ, ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਮਾਨਸਾ) ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਕਿਸਾਨ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ। ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇਵਾਲ,

ਪ੍ਰੋਮ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ, ਕੰਵਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਬੋਝ ਸਿੰਘ ਮਾਨਸਾ ਅਤੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟਾਂਡਾ ਆਦਿ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਹੋਈ। ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਮਲੇ ਸਬੰਧੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੋਰਚਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੇ 5 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਅੰਬ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਚ ਰੈਲੀ

ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਪਰੰਤ ਮੋਰਚੇ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 10 ਤੋਂ 20 ਜੁਲਾਈ ਤੱਕ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ 7 ਵੱਡੀਆਂ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਲੰਬੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਣੀ ਰਾਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼

ਪਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਿਪੋਰੀਅਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਦਰਿਆ ਵਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਣੀ ਸਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ

ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੰਘੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕੇਂਦਰ ਰਾਹੀਂ ਐਲਾਨੇ ਖੇਤੀ ਉਪਜਾਂ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ। ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਡਾ. ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਮਦਰਦ ਨੂੰ ਸੰਮਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਜ਼ੀਲੈਂਸ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਨਿਗੂਣਾ ਕਰਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਏਕਤਾ-ਉਗਰਾਹਾਂ) ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਾਉਣੀ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ (ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ.) 'ਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਨਿਗੂਣਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵਾਮੀਨਾਥਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਥਿਆ ਜਾਵੇ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਗਰਾਹਾਂ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕੋਕਰੀ ਕਲਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਝੋਨੇ ਦੇ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. 'ਚ 143 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਦਾ ਵਾਧਾ ਜੋੜ ਕੇ ਵੀ ਝੋਨੇ ਦਾ ਭਾਅ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਵਾਮੀਨਾਥਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਦੇ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਨਾਲੋਂ ਹਾਲੇ ਵੀ 25-26 ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗਲਾ ਸਾਲ ਚੌਣ-ਵਰ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ.

ਬਾਰੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੇਟ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਤ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਾਮਰਾਜੀ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਇਸ ਅੰਨ੍ਹੀ ਲੁੱਟ ਕਾਰਨ ਹੀ ਕਰਜ਼ੇ ਹੇਠ ਦੱਬੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਕੁੱਲ ਹਿੰਦ ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਕਰਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨਿਹਾਲਗੜ੍ਹ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਨਿਗੂਣਾ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਐਲਾਨੇ ਜਾਣ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ

ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਸਵਾਮੀ ਨਾਥਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ +2 ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕੇਂਦਰ

ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਅਦਾਖਿਲਾਫੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਦੱਸ ਦਈਏ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਝੋਨੇ ਦਾ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ 143 ਰੁਪਏ ਵਧਾ ਕੇ ਇਸ ਸਾਉਣੀ ਦੇ ਸੀਜ਼ਨ ਵਿਚ 2,183 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਫਸਲੀ ਵਰ੍ਹੇ 2023-24 ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤੇ ਸਾਉਣੀ ਦੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਸੀਜ਼ਨ (ਅਕਤੂਬਰ-ਸਤੰਬਰ) ਵਿਚ ਖਰੀਦੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਰੂਰੀ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2023-24 ਲਈ ਮੌਕੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ

ਮੁੱਲ 6.5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਧਾ ਕੇ 2090 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਰਾਗੀ ਦਾ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. 7.49 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਧਾ ਕੇ 3,846 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਦਾ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਸਾਲ 2023-24 ਵਿਚ 10.28 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਧ ਕੇ 8635 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੂੰਗਫਲੀ ਦਾ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਨੌਂ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਧ ਕੇ 6377 ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੋਇਆਬੀਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ 6.97 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਧਾ ਕੇ 4600 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਬੀਜ ਦਾ ਮੁੱਲ 5.6 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਧਾ ਕੇ 6760 ਰੁਪਏ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਪਾਹ (ਲੌਂਗ ਸਟੇਬਲ) ਤੇ ਕਪਾਹ (ਮੀਡੀਅਮ ਸਟੇਬਲ) ਦਾ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. 7020 ਤੇ 6620 ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਤੈਅ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵੀਜ਼ੇ ਲੈਣ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੋਹਰੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਜਦੂਤ ਐਰਿਕ ਗਾਰਸੇਟੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 2022 ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਪੰਜ ਅਮਰੀਕੀ ਵੀਜ਼ਿਆਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਵੀਜ਼ਾ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਦੂਤਾਵਾਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਸਾਲਾਨਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀਜ਼ਾ ਦਿਵਸ ਮਨਾਇਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕੌਂਸਲੇਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ, ਚੇਨਈ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਕੋਲਕਾਤਾ ਅਤੇ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ 3500 ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀਜ਼ਾ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਦੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲਏ ਗਏ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੰਬੰਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗਾਰਸੇਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਰਤੀ ਅਮਰੀਕਾ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। 2022 ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਪੰਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀਜ਼ਿਆਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਵੀਜ਼ਾ ਇੱਥੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਦਰਾਜ਼ਿਆਂ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੀਜ਼ਾ ਅਰਜ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਸ

ਸਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਅਤੇ ਵੀਜ਼ਾ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਅਗਾਮੀ ਹਫ਼ਤਿਆਂ 'ਚ ਅਸੀਂ ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਅਗਸਤ ਵਾਸਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵੀਜ਼ਾ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜਾਰੀ ਕਰਾਂਗੇ।" ਦੂਤਾਵਾਸ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਦੂਤਾਵਾਸ ਨੇ 1,25,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀਜ਼ੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ।

2022 ਵਿਚ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੱਧ ਐਚ ਐੱਫ ਐਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵੀਜ਼ਾ (65 ਫੀਸਦ) ਅਤੇ ਐਫ1 ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀਜ਼ਾ (17.5 ਫੀਸਦ) ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਭਾਰਤ ਤੋਂ 12 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ

‘ਵੀਜ਼ਾ ਉਡੀਕ ਸਮੇਂ’ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭਾਈਵਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਸੂਖਦਾਰ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੋਆ ਬਾਇਡਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੀਜ਼ਾ ਉਡੀਕ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨ। ਸੈਨੇਟ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਬੰਧ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕਾਂਗਰਸਮੈਨ ਬੋਬ ਮੈਨੇਂਡੇਜ ਅਤੇ ਹਾਊਸ ਇੰਡੀਆ ਕਾਕਸ ਦੇ ਸਹਿ-ਚੇਅਰਮੈਨ ਮਾਈਕਲ ਵਾਲਟਜ਼ ਨੇ 'ਕੌਂਸਲਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਬਜਟ' ਉੱਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਦੀ ਸੁਣਵਾਈਆਂ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਉੱਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੀਜ਼ੇ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 600 ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਿਉਂ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਕੈਨੇਡਾ: ਬਿਨਾ ਵੀਜ਼ਾ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਛੋਟ 'ਚ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ

ਵੈਨਕੂਵਰ: ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੈਲਾਨੀ ਵਜੋਂ ਬਿਨਾ ਵੀਜ਼ਾ ਕੈਨੇਡਾ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ 'ਚ 13 ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਵਾਸ ਮੰਤਰੀ ਸਿਆਨ ਫਰੇਜ਼ਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਾਈਲੈਂਡ, ਮੋਂਚਕੋ, ਕੋਸਟਾ ਰੀਕਾ, ਫਿਲਪੀਨਜ਼ ਤੇ ਪਨਾਮਾ ਸਮੇਤ ਕੁਲ 13 ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੈਲਾਨੀ ਹੁਣ 7 ਡਾਲਰ ਫੀਸ ਭਰ ਕੇ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਆਰਜ਼ੀ ਵੀਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤਹਿਤ ਉਹੀ ਲੋਕ ਯੋਗ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸਪੋਰਟ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਵੱਧ ਹਨ। ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ 2021-22 ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਕਰੀਬ ਦੋ ਲੱਖ ਭਾਰਤੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ 21 ਫੀਸਦ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਨਫਰਤੀ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਨੂੰਨਸ਼ਾਸ਼ਕ ਰੰਜੀਵ ਪੁਰੀ ਨੇ ਨਫਰਤੀ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ 'ਚ ਕੀਤੀ ਭੇਦਭੇਦ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੁਰੀ ਦੇ ਮਾਪੇ 1970 'ਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਆਏ ਸਨ, ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਿੱਲ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ 'ਚ ਦੀਵਾਲੀ, ਵਿਸਾਖੀ, ਈਦ ਮੌਕੇ ਮਿਸ਼ੀਗਨ 'ਚ ਸਰਕਾਰੀ ਛੁੱਟੀ ਐਲਾਨਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ। ਸੁਬਾਈ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਵਜੋਂ ਪੁਰੀ ਦਾ ਇਹ ਦੂਜਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਹਾਊਸ 'ਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਧਿਰ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਹਨ। ਪੁਰੀ ਨੇ ਇੱਕ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਦੀਵਾਲੀ,

ਵਿਸਾਖੀ ਤੇ ਈਦ ਅਲ-ਫਿਤਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਛੁੱਟੀ ਐਲਾਨਣ ਜਾਣ ਸਬੰਧੀ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਿੱਲ ਹੈ, ਜੋ ਨਫਰਤੀ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਮੋਕਲਾ ਕਰੇਗਾ। ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਵਿਚ ਅਸਲ ਨਫਰਤੀ ਅਪਰਾਧ ਬਿੱਲ 1988 ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸੋਧ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।" ਪੁਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਮੰਦਿਰ, ਮਸਜਿਦ ਜਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਚ ਭੇਦਭੇਦ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬੇਅਦਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਨਫਰਤੀ ਅਪਰਾਧਾਂ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਸੁਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਮਿਸ਼ੀਗਨ 'ਚ ਇਸ ਵੱਡੇ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।"

ਦੁਵੱਲੇ ਸਬੰਧਾਂ ਲਈ ਅਹਿਮ ਹੋਵੇਗੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਯਾਤਰਾ: ਪੈਂਟਾਗਨ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕੀ ਰੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ ਪੈਂਟਾਗਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦੁਵੱਲੇ ਸਬੰਧਾਂ ਲਈ ਨਵੇਂ ਪੈਮਾਨੇ ਤੈਅ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਰੱਖਿਆ ਸਹਿਯੋਗ ਬਾਰੇ ਵੱਡੇ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਐਲਾਨ ਹੋਣ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਫੌਜੀ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੋਆ ਬਾਇਡਨ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਮਹਿਲਾ ਜਿਲ ਬਾਇਡਨ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸਰਕਾਰੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਚਾਰ ਰੋਜ਼ਾ ਯਾਤਰਾ 21 ਜੂਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਬਾਇਡਨ ਜੋਤਾ 22 ਜੂਨ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਭੇਜ 'ਤੇ ਮੋਦੀ ਦੀ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਵੀ ਕਰੇਗਾ। ਹਿੰਦ-

‘ਤੇ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਆਉਣਗੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ 'ਚ ਨਵੇਂ ਪੈਮਾਨੇ ਤੈਅ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਯਾਤਰਾ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 'ਚ ਜਪਾਨ ਨਾਲ 'ਟੂ ਪਲੱਸ ਟੂ' ਵਾਰਤਾ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਤੇ 'ਚ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਮੌਕੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੋਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ-ਭਾਰਤ ਸਬੰਧਾਂ 'ਚ ਇੱਕ ਅਸਲ ਪੁਲਾੜ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਦੇਖਣਗੇ।'

ਆਸਟਰੇਲੀਆ: ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਦਸ ਮੌਤਾਂ, 25 ਜ਼ਖ਼ਮੀ

ਕੈਨਬਰਾ: ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਗ੍ਰੇਟਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਾਈਨ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਬੱਸ ਦੇ ਪਲਟਣ ਕਾਰਨ ਦਸ ਜਣਿਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਜਦੋਂਕਿ 25 ਹੋਰ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਸਹਾਇਕ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਟਰੇਸੀ ਚੈਪਮੈਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੱਸ ਡਰਾਈਵਰ (58) ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੈਮਨਾਕ ਬਾਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਰਾਈਵਰ ਖਿਲਾਫ ਲਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਸਿਡਨੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਗ੍ਰੇਟਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵਾਈਨ ਕੰਟਰੀ ਡਰਾਈਵ ਉੱਤੇ ਗੋਲ ਚੱਕਰ 'ਤੇ ਰਾਤ ਲਗਭਗ ਸਾਢੇ 11 ਵਜੇ ਬਾਅਦ ਇਹ ਹਾਦਸਾ ਵਾਪਰਿਆ। ਬੱਸ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਲੋਕ ਇੱਕ ਵਿਆਹ ਸਮਾਗਮ ਤੋਂ ਪਰਤ ਰਹੇ ਸਨ। ਬੱਸ ਵਿਚ ਸਵਾਰ 18 ਹੋਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ।

ਬਰਫਬਾਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ਼੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ 'ਚ ਭਾਰੀ ਉਤਸ਼ਾਹ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਉਤਰਾਖੰਡ ਸਥਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਨਿਰੰਤਰ ਬਰਫਬਾਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ। ਸਾਲਾਨਾ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਆਰੰਭ ਹੋਣ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਹੁਣ ਤੱਕ 37 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਧਾਲੂ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਇਹ ਖ਼ੁਲਾਸਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਰਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਯਾਤਰਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਕਿਵਾਡ ਸੰਗਤ ਵਾਸਤੇ 20 ਮਈ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਗਏ ਸਨ। ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਹੁਣ ਤੱਕ 37,407 ਸਰਧਾਲੂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉੱਤਰਾਖੰਡ

ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਸਾਰੇ ਧਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਉਚਾਈ 15,200 ਫੁੱਟ ਉੱਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਬਿੰਦਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਖਰਾਬ ਮੌਸਮ ਅਤੇ ਬਰਫਬਾਰੀ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਰਪੇਸ਼ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਅਤੇ ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸਦਕਾ ਇਹ ਯਾਤਰਾ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ

ਵਿਖੇ ਅਤੇ ਅਟਲਾਕੋਟੀ ਗਲੇਸ਼ੀਅਰ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਹਲਕੀ ਬਰਫਬਾਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਰਫ ਹਟਾ ਕੇ ਰਸਤਾ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਸੇਵਾ ਵੀ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਿਲੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਜੂਨ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਏਜੰਟ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਦਾ ਝਾਂਸਾ ਦੇ ਕੇ 5 ਕਰੋੜ ਠੱਗੇ

ਫਰੀਦਕੋਟ: ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਇੱਕ ਟਰੈਵਲ ਏਜੰਟ ਨੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਦੋ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਦਾ ਝਾਂਸਾ ਦੇ ਕੇ ਕਰੀਬ 5 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਠੱਗੀ ਮਾਰ ਲਈ। ਘਟਨਾ ਮਗਰੋਂ ਏਜੰਟ ਦੀਪਕ ਸ਼ਰਮਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਫਰਾਰ ਹੈ। ਸਿਟੀ ਪੁਲਿਸ ਫਰੀਦਕੋਟ ਨੇ ਤਿੰਨ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਐਸ.ਬੀ.ਈ. ਵੀਜ਼ਾ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀਪਕ ਸ਼ਰਮਾ, ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸ਼ਿਖਾ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਫਰਮ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਅਰਜੁਨ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਦੀਪਕ ਸ਼ਰਮਾ ਪਿਛਲੇ ਤਕਰੀਬਨ 10 ਸਾਲ ਤੋਂ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਐਸ.ਬੀ.ਈ. ਵੀਜ਼ਾ ਸੈਂਟਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਕੁਝ ਸਥਾਨਕ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਨਜ਼ਦੀਕੀ

ਜਾਅਲੀ ਪਾਸਪੋਰਟਾਂ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਗਰੋਹ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜਾਅਲੀ ਪਾਸਪੋਰਟ ਬਣਾ ਕੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਗਰੋਹ ਦੇ 12 ਮੈਂਬਰ ਫੜੇ ਹਨ। ਮੁਲਜ਼ਮ ਪੰਜਾਬ, ਦਿੱਲੀ, ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਝਾਰਖੰਡ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਡਰੱਗ ਮਨੀ ਵਜੋਂ 22 ਲੱਖ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ, ਜਾਅਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣੇ 2 ਜਾਅਲੀ ਪਾਸਪੋਰਟ, ਰਿਵਾਲਵਰ 32 ਬੋਰ ਤੇ ਚਾਰ ਕਾਰਤੂਸਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 10 ਗ੍ਰਾਮ ਹੈਰੋਇਨ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਬਾਣਾ ਮਕਬੂਲਪੁਰਾ 'ਚ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਹ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂਕਿ ਬਾਕੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਵੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਟਰੈਵਲ ਏਜੰਟ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਲਈ ਛਾਪੇ

ਮਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪੀੜਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਸਮੇਤ ਉਕਤ ਵੀਜ਼ਾ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਧਰਨਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆਈ।

ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਰ ਵਧ ਕੇ 5.2 ਫੀਸਦ ਪੁੱਜੀ

ਓਟਵਾ: ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਰ ਮਈ ਵਿਚ 0.2 ਫੀਸਦੀ ਵਧ ਕੇ 5.2 ਫੀਸਦੀ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਕੜਾ ਏਜੰਸੀ ਮੁਤਾਬਕ ਨੌਂ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਪਹਿਲਾ ਵਾਧਾ ਹੈ। ਸਟੈਟਿਸਟਿਕਸ ਕੈਨੇਡਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ (15 ਤੋਂ 24 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ) ਵਿਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਦਰ ਮਈ ਵਿਚ 10.7 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ, ਜੋ ਅਪਰੈਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 1.1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵੱਧ ਹੈ। 55 ਸਾਲ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਦਰ 0.2 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਧ ਕੇ 4.1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ, 17 ਜੂਨ, 2023

ਚੋਣ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ

ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਭਾਵੇਂ ਪੂਰਾ ਇਕ ਸਾਲ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਜਥੇਬੰਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਮਸੇਵਕ ਸੰਘ (ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ.) ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਵੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦਿਖਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਕਰਨਾਟਕ 'ਚ ਹੋਈਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੁਣਾਵੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਲਈ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰੇਗੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਹਾਲ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਕੁਝ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੈਮੀ ਫਾਈਨਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਵੀ ਗਰਦਾਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਂਝ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪਾਸੇ ਹੀ ਪਲਟ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਅੰਦਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਵਾਪਸੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਿਚ ਏਕੇ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਲੀਡਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਵਧਾਉਣ ਲੱਗੇ।

ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਹੁਣ ਜਿਹੜੀ ਟਿੱਪਣੀ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੀ ਆਈ ਹੈ, ਉਹ ਧਿਆਨ ਧਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਤਰਜਮਾਨੇ ਪਰਚੇ 'ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ' ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਭਾਵੇਂ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਪਰ ਸਿਆਸੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਇਹੀ ਤੱਥ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਿੰਤਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ 2024 ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਸਿਰਫ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਉਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਿਆਸੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੱਢ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿਥੇ-ਜਿਥੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਪਰਵੀਕਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਥੇ-ਉਥੇ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦਾ ਸਾਰਾ ਦਾਰੋਮਦਾਰ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਪਰਵੀਕਰਨ 'ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿਰੇ ਦੀ ਨਫਰਤ ਫੈਲਾਅ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ, ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਪੂਰਾ ਟਿੱਲ ਲਾਇਆ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਬਜਰੰਗ ਦਲ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਜਰੰਗ ਬਲੀ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੱਲੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੋਦੀ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਰੈਲੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੋਡ ਸ਼ੋਅ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ।

ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੁਣ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਆਰਥਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਉਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਮੀਡੀਆ ਅੰਦਰ ਅਰਥਚਾਰੇ ਬਾਰੇ ਲਗਾਤਾਰ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਖਬਰਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਜਿਹੀ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੇ ਅੰਕੜੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਾਪ ਇਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਅਹਿਮ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਧਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਅਜਿਹੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਛੋਟਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਉਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਕਿੰਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਹਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਹ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਏਕਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਖੇਤਰੀ ਧਿਰਾਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਗਾਂਹ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਥੇ ਇਹ ਖੇਤਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਬਿਠਾਉਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਪਛੜ ਜਾਵੇ। ਉਂਝ, ਇਹ ਮੁਕਾਮ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਦੇਸ਼ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਉਲਟਾ ਪਾਸਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਭਾਵੇਂ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲ ਖੜਨ ਦਾ ਦਮ ਭਰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਜਾਰੀ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ-ਪੈਰ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਵੈਰ ਵਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਰਾਹ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰਿਹਾ ਜਾਵੇ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਔਕੜਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਕੁਝ ਖਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਅਸਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਆਪਣੇ ਅਜਿਹੇ ਮਸਲੇ ਨਹਿੱਤ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਖਿਲਾਫ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਕਾਰਗਰ ਤਾਲਮੇਲ ਬਿਠਾਉਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਸਰਕਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਰ' ਦਾ ਕੱਚ-ਸੱਚ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੇਲੋੜੇ ਖਰਚੇ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਤੇਲ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੋ, ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ਖਾਸਕਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੀ ਕਮੇਡੀ ਵਿਚੋਂ 'ਸਵਾਦ' ਲੈਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਖਸਲਤ ਪਛਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੱਤਾ ਧਿਰ ਸਮੇਤ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਨੌਜਵਾਨ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਲੰਘੇ ਡੇਢ ਸਾਲ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਗਰੀਬੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਫਰਕ ਆਇਆ ਹੋਵੇ। ਹਾਂ, ਕੁਝ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਵਾਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 'ਸਰਕਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਰ' ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸਰਕਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਰ' ਤਹਿਤ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੱਧ ਅਖਤਿਆਰ ਦੇਣੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ

ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ
ਈਮੇਲ: n4navkiran@gmail.com

ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

'ਸਰਕਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਰ' ਤਹਿਤ ਪੰਜਾਬ ਕੈਬਨਿਟ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਕੈਬਨਿਟ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਦੂਜੀ ਜਲੰਧਰ ਤੇ ਤੀਜੀ ਮਾਨਸਾ ਵਿਖੇ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜਲੰਧਰ ਵਾਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਆਰਮਡ ਪੁਲਿਸ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਸੀ ਜਦਕਿ ਦੂਜੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੇ ਮਾਨਸਾ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਨੇੜੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਪੁਲਿਸ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਵੀ ਢੁੱਕਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਮਾਨਸਾ ਖੇਤਰ ਵਿਚ 'ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਰ' ਦੇ ਬੋਰਡ ਲਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆ ਵਹਾ ਕੇ ਲੋਕ ਮਸਲੇ ਸੁਣਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਮਸਲੇ ਲੈ ਕੇ ਮਾਨਸਾ ਪਹੁੰਚੇ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਤੱਥ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਮਾਨਸਾ ਦੇ ਹਾਈ-ਫਾਈ 'ਈਡਨ ਗਾਰਡਨ ਪੈਲੇਸ' ਵਿਚ ਸਿਰਫ 'ਚੋਣਵੇਂ' ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਲੋਕ ਮਸਲਿਆਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਕਿਸਾਨ, ਮਜ਼ਦੂਰ, ਮੁਲਾਜ਼ਮ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਪੈਲੇਸ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਮਾਨਸਾ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ 'ਤੇ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਰਮਾ ਪੱਟੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਮਾਨਸਾ ਵਿਖੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੀਟਿੰਗ ਤਾਂ ਕਰ ਲਈ ਪਰ ਜਦ ਮਾਨਸਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਕੋਈ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਮਾਨਸਾ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸੁਣਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੋਲ ਸਥਾਨਕ ਮਸਲੇ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚੀ ਕਿਸੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਸੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮਾਨਸਾ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਨਸਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ?

ਉਂਝ, ਇਹ ਸਿੱਧ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਕੈਬਨਿਟ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਨ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗੀ, ਉਥੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਮਸਰੂਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਿਆ 'ਸਰਕਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਰ' ਤਹਿਤ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ

ਪ੍ਰਚਾਰ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੋ ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੱਖਰੀ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਡਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੱਚੇ ਕਾਮੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਂਡਾ ਨਾ ਭੰਨ ਦੇਣ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਕੱਚੇ ਹਾਂ, ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਇਹ

ਭਾਂਡਾ ਨਾ ਭੰਨ ਦੇਣ ਕਿ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ 'ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ' ਵਿਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਤੀਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ, ਕੱਚੇ ਕਾਮਿਆਂ, ਆਉਟਸੋਰਸ ਠੇਕਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਾ ਮੀਟਿੰਗ ਸਮੇਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੁੱਟਿਆ/ਘਤੀਸਿਆ, ਥਾਣੇ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਜਾ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਏਕਤਾ)-ਉਗਰਾਹਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਟਾਲਾ ਵੱਟ ਗਏ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਚਿਹਰੀ ਦੇ ਮੇਨ ਗੇਟ ਅੱਗੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗਾਇਕ ਸਿੱਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਲਕੌਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਵੀ ਕੈਬਨਿਟ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ ਪਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਜੇ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ, ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪੋਸਟਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਤੱਕੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ 'ਕਾਮੇਡੀ ਸ਼ੋਅ' ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਫਿਕਰ ਨਾ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਉਭਾਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਜਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਫੋਕੀ ਸ਼ੋਸ਼ੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਮਸਰੂਫ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ 'ਚਮੜੀ' ਬਚਾਉਣ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਅੱਗੇ ਲੋਕ ਮਸਲੇ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਜ਼ੀਲੈਂਸ ਤੋਂ ਖੁਦ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਵਿਅਸਥ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੱਡੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਛੋਟਾ ਕਿਸਾਨ ਕਰਜ਼ੇ ਕਾਰਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਇਸ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਡੰਗ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਝੰਬੇ ਨੌਜਵਾਨ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਭਵਿੱਖ ਕਾਰਨ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਫਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੂਬੇ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਪਰਵਾਸ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਨਾਲ

ਸਬੰਧਤ ਲੱਗਭੱਗ ਸਾਰੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਲੜੀਫਿਊ ਤੇ ਚੁਟਕਲਿਆਂ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਲਕੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਮਿਆਰ ਵੀ ਮਾਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਇੱਕ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੋਈ ਇਕੱਤਰਤਾ ਦੌਰਾਨ ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਨੀਵੇਂ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਬਲੀ ਵਰਤੀ ਗਈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਸਾਫ਼ ਝਲਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਵੱਲੋਂ ਬਿਕਰਮਜ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਨੂੰ ਪਾਈ ਜੱਫੀ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਮਸਲਾ ਹੈ ਪਰ ਨੈਤਿਕਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਵੋਟਾਂ ਵਿਚ ਲਾਗਾ ਲੈਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ ਮਜੀਠੀਆ ਖਿਲਾਫ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਲਕੜ ਵਰਤਦੇ ਸੀ; ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਦੋਸ਼ ਨਵਜੋਤ ਸਿੱਧੂ ਮਜੀਠੀਆ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਜੇ ਉਹ ਸੱਚੇ ਸੀ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਜੱਫੀ ਕਾਹਦੀ? ਵੈਸੇ ਇਹੋ ਕੁਝ 'ਆਪ' ਕਨਵੀਨਰ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸਟੇਜਾਂ ਤੋਂ ਮਜੀਠੀਆ ਦੀ ਚਰਚਾ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮਾਨਹਾਨੀ ਦੇ ਕੇਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ 'ਮੁਆਫੀ' ਮੰਗ ਲਈ।

ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਆਪਸੀ ਅਖੌਤੀ 'ਜੰਗ' ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਰੋਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੱਚੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨਾਲ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਕੱਚੇ ਕਾਮੇ ਤਾਂ ਪੱਕੇ ਕੀਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਕੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕ ਪੱਕੇ ਕੀਤੇ ਦੱਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿਚ ਮਾਮੂਲੀ ਵਾਧਾ ਕਰ ਕੇ ਪੱਕੇ ਕਰਨ ਦਾ ਰੋਲਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਦਕਿ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੈਗੂਲਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਾਲਾ ਗਰੇਡ ਪੇਅ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਭਾਜਪਾ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਨੇ ਕੱਚੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਉਠਾਉਣਾ ਵੀ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕੀ ਮੰਗਾਂ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਕਾਮੇਡੀ ਵਿਚੋਂ 'ਵਿਊ' ਲੈਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਅੱਗੇ ਗਲਤ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਿਰਜਣ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਇਹ ਨੀਤੀ ਵੀ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਜਪਾ ਖਿਲਾਫ ਸਿਆਸੀ ਥੁੜਾ ਉਸਾਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਧਿਆਨ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਖਿਲਾਫ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੇਲੋੜੇ ਖਰਚੇ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਤੇਲ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੋ, ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ਖਾਸਕਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੀ ਕਮੇਡੀ ਵਿਚੋਂ 'ਸਵਾਦ' ਲੈਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਖਸਲਤ ਪਛਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤਾ ਧਿਰ ਸਮੇਤ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ -ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

ਛੇ ਸਵਾਲ ?

ਸਾਰਾ ਲਾਣਾ ਹੀ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਏ ਜਿੱਥੇ, ਉਥੇ ਕਰੇ ਗੀ ਸਿਆਣੀ ਬਰਾਦਰੀ ਕੀ? ਝੋਨੇ-ਕਣਕ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਫਸੇ ਐਸੇ, ਲੋਕੀਂ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹੁੰਦੀ ਆ ਦਾਦਰੀ ਕੀ? ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਦੇਣ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿੱਦਾਂ, ਕਾਜ਼ੀ ਪੰਡਤ ਅਰ ਭਾਈ ਤੇ ਪਾਦਰੀ ਕੀ? ਬੰਦਾ ਫਿਰੇ ਜੇ ਬਦ-ਇਖਲਾਕ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਹੁੰਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕੀ? ਇਹ ਪਦਵੀਆਂ ਬਸ ਹੁਣ ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨੇ, 'ਸੂਫੀ' 'ਸੰਤ' 'ਮਜ਼ਹੱਬ' ਜਾਂ 'ਕਾਦਰੀ' ਕੀ? ਰੋਗੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਜੁੱਸੇ ਕਿਰਦਾਰ ਪਹਿਲੇ, ਪਈ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਰੂ ਬਰਾਦਰੀ ਕੀ?

ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੇ ਜੇਲੁਬੰਦੀ ਦੇ ਪੰਜ ਸਾਲ

ਇਸ ਸਾਲ 6 ਜੂਨ ਨੂੰ ਭੀਮਾ-ਕੋਰੋਗਾਓਂ ਕੇਸ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਪੰਜ ਉੱਘੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ। 6 ਜੂਨ 2018 ਨੂੰ ਪੁੱਛੇਸਰ ਸ਼ੇਮਾ ਸੇਨ, ਰੋਨਾ ਵਿਲਸਨ, ਦਲਿਤ ਕਾਰਕੁਨ ਸੁਖੀਯ ਧਾਵਲੇ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸੁਰਿੰਦਰ ਗੋਡਲਿੰਗ ਅਤੇ ਮਹੇਸ਼ ਰਾਵਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਗੋਡ 'ਚ 31 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇਸਰ ਵਰਾਵਰਾ ਰਾਓ, ਗੋਤਮ ਨਵਲਖਾ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸੁਧਾ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਅਰੁਣ ਫਰੇਰਾ ਅਤੇ ਪੁੱਛੇਸਰ ਵਰਨੇਨ ਗੋਲਾਲਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਪੁੱਛੇਸਰ ਆਨੰਦ ਤੇਲਤੁੰਬੜੇ, ਪਾਦਰੀ ਸਟੇਨ ਸਵਾਮੀ, ਪੁੱਛੇਸਰ ਹਨੀ ਬਾਬੂ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਕਲਾ ਮੰਚ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਲਾਕਾਰਾਂ- ਰਮੇਸ਼ ਗਾਏਚੇਰ, ਜਯੋਤੀ ਜਗਤਪਤੀ ਤੇ ਸਾਗਰ ਗੋਰਖੇ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਡੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਕੁਲ ਦੁਨੀਆ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ ਜੋ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾੜਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨਬੰਦੀ ਲਈ ਘੜਿਆ ਗਿਆ

ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਸਮੇਤ ਅਦਾਲਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਪਣੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੇਠ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂਤਵ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਅਦਾਲਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਹਿਤ 'ਚ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਸਰਵਉੱਚ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤੀ ਦੇ ਬੈਂਚ ਅਦਾਲਤੀ ਫ਼ੈਸਲੇ ਵੀ ਭਗਵਾ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਜਸਟਿਸ ਕੋਲਮੇ ਪਾਟਿਲ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਬੀ. ਸਾਵੰਤ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਇਕੱਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ, ਕੇਸ 'ਚ ਫਸਾਏ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖ਼ੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਭੀਮਾ-ਕੋਰੋਗਾਓਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅੱਗੇ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਵੀ ਮੰਨੀ ਸੀ।

2021 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜੁਲਾਈ 2021 ਦਰਮਿਆਨ ਜੇ ਤਿੰਨ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਫਾਈਲਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ 'ਚ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ 'ਸਬੂਤ' ਨੈਟਵਰਕਿੰਗ ਨਾਂ ਦੇ ਹੈਕਿੰਗ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਵਿਚ ਚੋਰੀ-ਫੁੱਪੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਲੋਗ ਬੁੱਕ ਦੀ ਛਾਣ-

ਜਦੋਂ ਪੁੱਛੇਸਰ ਰੋਮਿਲਾ ਬਾਪਰ, ਪੁੱਛੇਸਰ ਪ੍ਰਭਾਤ ਪਟਨਾਇਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉੱਘੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਬਣਾ ਕੇ ਭੀਮਾ-ਕੋਰੋਗਾਓਂ ਕੇਸ ਦੀ ਸਚਾਈ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੈਂਚ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਜਾਂਚ ਰੱਦ

ਕਰਨ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਲਮਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਫਰੇਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਅਗਸਤ 2021 'ਚ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਬੰਬਈ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਅਗਸਤ 2025 ਤੱਕ ਫਰੇਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਅਗਸਤ 2022 'ਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਦੋਸ਼ ਫਰੇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਨਵੰਬਰ 2022 'ਚ ਏਜੰਸੀ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਟਿੱਚ ਜਾਣਦਿਆਂ ਸਾਡਾ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਫਰੇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜੇ ਇਕ ਸਾਲ ਹੋਰ ਲੱਗੇਗਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਏਜੰਸੀ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਟਾਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਨਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਗੁਨਾਹ ਸਾਬਤ ਕੀਤੇ ਅਣਮਿਥੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਹੈ।

ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਸਮੇਤ ਅਦਾਲਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਪਣੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੇਠ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂਤਵ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਅਦਾਲਤੀ ਆਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਹਿਤ 'ਚ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਸਰਵਉੱਚ ਅਤੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤੀ ਦੇ ਬੈਂਚ ਅਦਾਲਤੀ ਫ਼ੈਸਲੇ ਵੀ ਭਗਵਾ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਭੀਮਾ-ਕੋਰੋਗਾਓਂ ਕੇਸ ਅਤੇ ਉਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਜ਼ਮਾਨਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ, ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਝਗੜੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹਿੰਦੂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨਾ, ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਿਰੁੱਧ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਗੁਜਰਾਤ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਸਜ਼ਾਯਾਫ਼ਤਾ ਮੁਜਰਿਮਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਨਿਊ ਡਿਲੀ ਜੂਡੀਸ਼ਰੀ ਉੱਪਰ ਦਬਾਅ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉੱਘੜਵੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ।

ਪੁੱਛੇਸਰ ਵਰਾਵਰਾ ਰਾਓ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸੁਧਾ ਭਾਰਦਵਾਜ ਅਤੇ ਗੋਤਮ ਨਵਲਖਾ।

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ
ਫੋਨ: +91-94634-74342

ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਮੰਗ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਖ਼ੁੱਲ੍ਹੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜਾਅਲੀ ਸਬੂਤਾਂ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਅਮਲ 'ਚ ਕੇਸ ਦਾ ਖ਼ੁੱਲ੍ਹੇ-ਲੀਰੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਬੰਦੀਸ਼ੁਦਾ ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਯੂ.ਏ.ਪੀ.ਏ. ਲਗਾ ਕੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾੜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਿਸਾਲ ਰਾਹੀਂ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰੱਖ ਕੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਵਾਈਆਂ, ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਐਨਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਪਰ ਵਰਗੀਆਂ ਮਾਮੂਲੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਟੇਨ ਸਵਾਮੀ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬਿਨਾ ਇਲਾਜ ਕੋਹ-ਕੋਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਪੁੱਛੇਸਰ ਵਰਾਵਰਾ ਰਾਓ ਅਤੇ ਗੋਤਮ ਨਵਲਖਾ ਨੂੰ ਲੰਮੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮੁੰਬਈ 'ਚ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। 90% ਅਪਾਹਜ ਪੁੱਛੇਸਰ ਸਾਈਬਾਬਾ ਨੂੰ ਇਹ ਇਜਾਜ਼ਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਉਹ ਜਾਨਲੇਵਾ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੈ ਅਤੇ ਆਂਡਾ ਸੈੱਲ 'ਚ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵਿਗੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੰਬਈ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਈਬਾਬਾ ਸਮੇਤ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਉੱਪਰ ਰੋਕ ਲਗਵਾ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ 'ਚ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਉਂਦਾ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆ ਸਕਣ।

ਦਰਅਸਲ, ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਅਸਲ ਯੋਜਨਾਥਾਤੇ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਿੰਦੇ ਸੰਭਾ ਜੀ ਭੀੜੇ ਅਤੇ ਮਿਲਿੰਦ ਏਕਬੋਟੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ 'ਚ ਹਿੰਸਕ ਭੀੜ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ 'ਐਲਗਾਰ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ' ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਦਲਿਤ ਅਵਾਮ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ, ਸਾੜਫੁਕ ਅਤੇ ਭੰਨਤੋੜ ਕਰਵਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਐੱਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੋਜਨਾਥਾਤਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਮਸੇਵਕ ਸੰਘ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦੀ ਗੈਂਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਹਨ। ਫਿਰ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਨਸਨੀਯੋਜ ਬਣਾਉਣ ਜਾਅਲੀ ਚਿੱਠੀ ਗੋਦੀ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ 'ਲੀਕ' ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਅਤੇ ਕਾਰਕੁਨ 'ਸ਼ਹਿਰੀ ਨਕਸਲੀ' ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕੌਮੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਵੱਲੋਂ ਬੰਬਈ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ 17 ਦੋਸ਼ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਮੋਦੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼' ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਸ਼ ਗਾਇਬ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਪੁੱਛੇ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹਾਰਡ ਡਿਸਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਐਸੀਆਂ ਫਾਈਲਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦਾ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਦਾ ਡੇਟਾ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਜਾਂਚ ਲੈਬਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਦੀ 'ਲੋਗ ਬੁੱਕ' ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ 'ਚ ਪੁਣ-ਛਾਣ ਕਰ ਕੇ ਫਰਵਰੀ

ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰੀ ਤਾਕਤ ਝੋਕ ਦਿੱਤੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਲੈਬਾਂ ਨੇ ਹੈਕਿੰਗ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀਆਂ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜਾਅਲੀ ਸਬੂਤ ਪਲਾਂਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਖ਼ੁੱਲ੍ਹੇ ਨੰਗਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਹਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਘੜ ਲਈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਪਣੀਆਂ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਲੈਬ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੈਬਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਉੱਪਰ ਭਰੋਸਾ ਕਿਉਂ ਕਰੀਏ! ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਬਦਲਣ 'ਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਚੁਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਭੀਮਾ-ਕੋਰੋਗਾਓਂ ਕੇਸ ਦਾ ਰੀਵਿਊ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮੋਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨੇ ਇਸ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕੌਮੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਕੇਸ ਸਿੱਧਾ ਆਪਣੇ ਹੱਥ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਅਤੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਜਾਅਲੀ ਸਬੂਤ ਪਲਾਂਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਭਗਵੇਂ ਹਕੂਮਰਾਨਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਰੱਜ ਕੇ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਭਗਵੇਂ ਹਕੂਮਤ ਚੋਟੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਹਰਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਚ ਭੇਜਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਦਾਲਤੀ ਅਮਲ ਦੀ ਬਾਂਹ ਮਰੋੜ ਕੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮਾਨਤਾਂ ਲੈਣ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਵੰਡਾਉਣ ਲਈ ਪੈਰੋਲ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਰੂਪ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੌਮੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਲੁਕੇ ਦੇ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ

ਨੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦੇ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹਾਰਡ ਡਿਸਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਐਸੀਆਂ ਫਾਈਲਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦਾ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਦਾ ਡੇਟਾ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਜਾਂਚ ਲੈਬਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਪਿਊਟਰਾਂ ਦੀ 'ਲੋਗ ਬੁੱਕ' ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ 'ਚ ਪੁਣ-ਛਾਣ ਕਰ ਕੇ ਫਰਵਰੀ

ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਅਤੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਜਾਅਲੀ ਸਬੂਤ ਪਲਾਂਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਭਗਵੇਂ ਹਕੂਮਰਾਨਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਰੱਜ ਕੇ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਭਗਵੇਂ ਹਕੂਮਤ ਚੋਟੀ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਹਰਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਚ ਭੇਜਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਦਾਲਤੀ ਅਮਲ ਦੀ ਬਾਂਹ ਮਰੋੜ ਕੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮਾਨਤਾਂ ਲੈਣ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਵੰਡਾਉਣ ਲਈ ਪੈਰੋਲ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ ਦੇ ਰੂਪ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੌਮੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਲੁਕੇ ਦੇ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਲਮਕਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਫਰੇਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਉਪਰੋਕਤ 16 ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਅਤੇ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ 31 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਭੀਮਾ-ਕੋਰੋਗਾਓਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਦਲਿਤ ਇਕੱਠ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਸਬੰਧੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦਕਿ ਸਚਾਈ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਭੜਕਾਉਣ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਇਕੱਠ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਕਾਰਕੁਨ ਹੀ ਉਸ ਮੌਕੇ ਉੱਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਬਾਕੀਆਂ ਦਾ ਉਸ ਇਕੱਠ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦੂਰ ਦਾ ਵੀ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਮੂਹ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਜਮਹੂਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ.-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦੀ ਪੁੱਜੇਕਟ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੁਲਕ ਦੇ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਉੱਪਰ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਲੋਕ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਡੱਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੇਲ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸੰਸਥਾਈ ਕਤਲ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਾਖੀ, ਕੈਦੀਆਂ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਲੋਕ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ 'ਚ ਲਗਾਤਾਰ ਜ਼ੁੱਜਦੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਨਅਤ ਦੀ ਸੁਪਰ ਮਾਰਕਿਟ

ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬਾਬਿਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ। ਅਜੋਕੀ ਮੀਡੀਆਮਈ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ' ਨੂੰ ਚਰਿਤਾਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ, ਨਾਟਕੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ। ਦਰਅਸਲ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹੂ-ਰੀਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਵਿਧ ਖਪਤ ਸਾਡੀ ਉਸ ਸਮਾਜਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਕਿਸਮ 'ਤੇ ਮੁਨੱਸਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਸਰਧਾਲੂ ਜਾਂ ਗ੍ਰਾਹਕ ਆਪਣੇ ਬਾਬਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਿਰੋਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜਾਂ ਬਗੋਸ਼ਵਰ

ਕਿ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਸਨਅਤ ਵਧਦੀ ਫੁੱਲਦੀ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਬਗੋਸ਼ਵਰ ਬਾਬਾ 'ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ' ਜਾਂ 'ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ' ਦੇ ਕਾਜ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਚਿਹਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਜੈਨ ਗੁਰੂਆਂ, ਓਸੋ ਅਤੇ ਜਿੰਦੂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮੂਰਤੀ ਦੇ ਕਥਨਾਂ

ਵਿਗਿਆਨਕ/ਮੈਡੀਕਲ ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਇਮਦਾਦ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਤਲਖੀਆਂ ਦੀ ਭੰਨੀ ਕਿਸੇ ਐਸੀ ਪੇਂਡੂ ਔਰਤ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਦੇਖੋ ਜੋ ਇਹ ਮੰਨਦੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਛੇਕ ਦਾ ਰੋਗ ਬਗੋਸ਼ਵਰ ਜਿਹਾ ਕੋਈ

ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਟਰਨਿਟੀ ਕਲੀਨਿਕ ਵਿਚ ਜਨਮ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸੇ ਮੈਰਾ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਆਈਸੀਯੂ ਤੋਂ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਘਾਟ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਦਿਨ ਤੱਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੈਅਸੁਦਾ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਸੇਧ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਸੌਰ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ

ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਖਾਲੀਪਣ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ, ਭਾਵ ਉਸ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਜਾਂ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਤਰਕ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ ਜੋ ਐਰਿਕ ਫਰੋਮ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੇਚੈਨ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਕ ਅਤੇ ਸੰਕੇਤਕ ਪਦਾਰਥਕ ਸਾਧਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਕਿਸੇ ਘੁੜ ਦੌੜ ਦੇ ਘੋੜੇ ਵਾਂਗ ਦੌੜਦੇ ਰਹੇ, ਉੱਝ ਵਿਚ ਵਿਚਾਲੇ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਕੋਈ ਦਸ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕੈਂਪ ਲਾ ਲਓ ਜਾਂ ਦਿਨ ਭਰ ਦਾ ਅਕੇਵਾਂ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਰਾਹ ਨੂੰ ਪੈਦਰਾਂ ਕੁ ਮਿੰਟ ਲਈ 'ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਕੈਂਪਸਲ' ਖਾ ਲਓ!

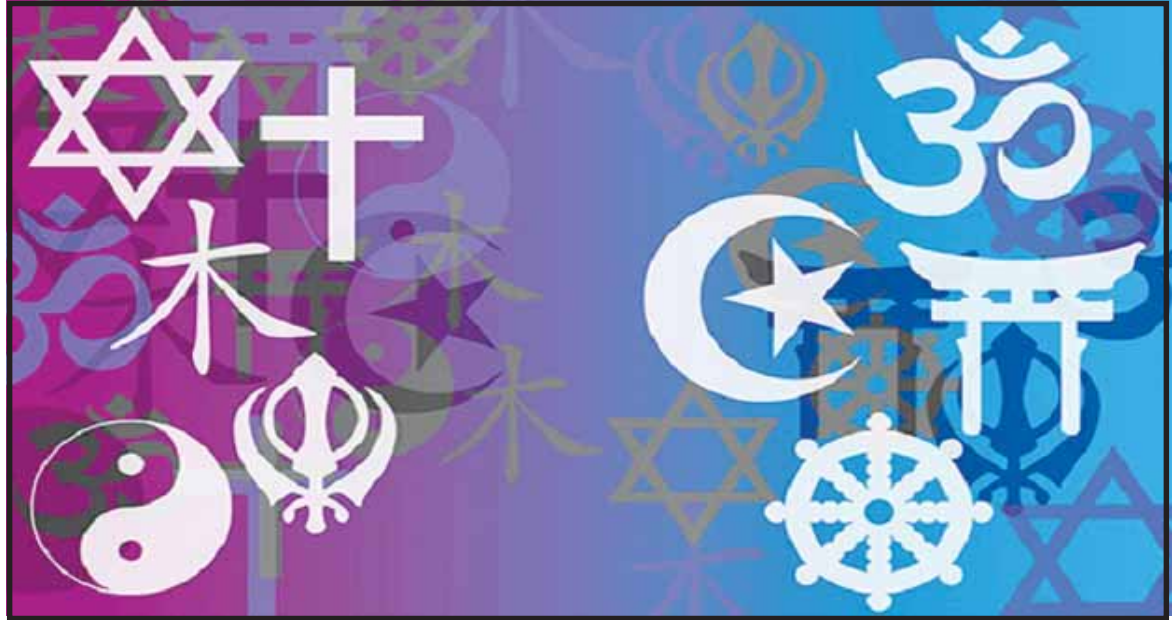
ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਮੰਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਨਿੱਠ ਕੇ ਸੰਗੀਤਮਈ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ, ਹਉਮੈ ਤੇ ਤਾਕਤ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਖੁਲ੍ਹ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਨਹਾਉਣਾ, ਸਰੀਰਕ ਕਸ਼ਟਾਂ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸੰਪਦਾ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਿਚਿਤ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਿਲਕੁੱਲ ਇਵੇਂ ਹੀ, ਧਿਆਨਮਈ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਢਾਂਚਾਗਤ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਚੰਡ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚਕਾਰ ਪੁਲ ਉਸਾਰਨ ਵਾਲੀ ਮੇਲ ਜੋਲ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਵੀ ਸੌਖਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜਾਤੀਵਾਦ, ਪਿੱਤਰਸੱਤਾ, ਨਸਲਵਾਦ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਵਾਤਾਵਰਨ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਉਪਰ ਧਾਵਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਨਵ ਉਦਾਰਵਾਦ 'ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸਿਆਸਤ ਜ਼ਰੀਏ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਅਮਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਨਿਕਲਣਾ ਵੀ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਜੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਸ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਆਡੰਬਰ, ਪੁਜਾਰੀਪੁਣੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਸਮਾਜਿਕ ਰੁਤੀਵਾਦੀ, ਫਿਰਕੂ/ਵੰਡਪਾਉ ਸਿਆਸਤ ਵਲੋਂ ਸਪੱਸਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਪੂੰ ਬਣੇ ਸਾਧੂ ਅਤੇ ਫੈਸੀ ਮਸ਼ਕਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਝਟਪਟ ਨਿਰਵਾਣ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਅਧਿਆਤਮ ਦੀ ਸਨਅਤ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਤੱਕਦੇ ਹਾਂ।

ਅਵਿਜੀਤ ਪਾਠਕ

ਬਾਬੇ ਦੇ 'ਚਮਤਕਾਰ' ਅਤੇ 'ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ' ਸਾਹਵੇਂ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੱਗੀ ਵਾਸਦੇਵ ਅੱਗੇ ਨਤਮਸਤਕ ਹੁੰਦੇ ਫਰਾਟੇਦਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ, ਮਹਾਂਨਗਰ ਵਾਸੀ ਰਬੀਸ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮਾਨਵਵਿਗਿਆਨੀ ਹੋਣ ਦੀ ਕਤਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਵੇਂ ਹੀ ਚੋਟੀ ਦੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉਹ ਯੁਵਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੋ ਗੌਰ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਅਤੇ 'ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਰਜਿਤ ਕਰੋ' ਜਿਹੀਆਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਕੁੰਜੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਹੇਠਲੇ ਮੱਧ ਵਰਗੀ ਲੋਕ ਹਰਿਦੁਆਰ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਜਲੀ ਯੋਗਪੀਠ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋ ਕੇ ਰਾਮਦੇਵ ਦੀਆਂ ਯੋਗ ਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਅਯੁਰਵੈਦਿਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ 'ਲਾਹਾ' ਤੱਕਦੇ ਹਨ।

ਬਿਨਾ ਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਬਾਬੇ ਅਸੰਖ ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਅਤੇ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਦੇ ਮਨਮਸਤਕ 'ਤੇ ਕਿੱਝ ਕਾਬਜ਼ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਸਿਆਸੀ ਸਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰੇ ਬਿਨਾ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਿੰਦੂਤਵ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤਾਮ ਝਾਮ ਦੇ ਬੱਝਵੇਂ ਉਭਾਰ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬਾਬਿਆਂ ਨੂੰ ਭੱਲ ਖੱਟਣ ਦਾ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਨਹਿਰਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਧਰਮ ਨਿਰਲੇਪ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪਛਾਣਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਖੋਡਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਦੇ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਹਵਾਲੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਾਸਦੇਵ ਵਰਗੇ ਬਾਬੇ ਗਊ ਰੱਖਿਆ, ਲਵ ਜਹਾਦ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹਜ਼ੂਮੀ ਹਿੰਸਾ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰੋਸ਼ਾਨਕੁਨ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਮੌਨ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਚੁੱਪ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਉੱਝ, ਸਮਾਜਿਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਜਟਿਲ ਪਰਤਾਂ ਨੂੰ ਫਰੋਲੇ ਬਗੈਰ ਬਾਬਿਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਾਹਕਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਬਾਹ ਪਾਉਣੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਰਹੱਸਮਈ ਹੋਂਦ ਦੀ ਪੀੜ, ਸੰਤਾਪ ਤੇ ਸਦਮੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਜੀਅ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਬੰਦਖਲਾਸੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਢੁਕਵੀਂ ਆਰਥਿਕ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ ਇਸ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਝੰਜਟ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਲਈ

ਬਾਬਾ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਲੇਖੇ, ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਭਰਮ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਅਸਾਵੇਂ ਤੇ ਨਾ-ਬਰਾਬਰ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਅਸਾਵੀਂ ਵੰਡ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ; ਤੇ ਇਹ ਬਾਬੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਚਮਤਕਾਰ ਵੇਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਕਿਤਸਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਸਾਵੇਂ ਅਤੇ ਬੇਕਿਰਕ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਗਰੀਬਾਂ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਿਤਾਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਧਰਵਾਸ ਦਰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ ਤੇ ਹੁਨਰਮੰਦ, ਘੁੰਮਣ ਫਿਰਨ ਦੀ ਸ਼ੌਕੀਨ, ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਜਮਾਤ ਨੂੰ 'ਸਫਲਤਾ' ਦੀ ਵੱਡੀ ਕੀਮਤ ਅਦਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਦਿਨ ਵਕਤ ਦਾ ਖਾਸ ਹਿੱਸਾ ਉਤਪਾਦਕ ਮੰਤਵਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ

ਚਿੰਤਾ ਤੋਂ ਕਦੇ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਤਣਾਅ, ਡਰ, ਬੇਵਿਸ਼ਵਾਸੀ, ਬੇਹਿਸਾਬ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ, ਨਿਰੰਤਰ ਬੇਚੈਨੀ ਤੇ ਘਬਰਾਹਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਕਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਪਤ, ਜਿਨਸੀ ਭੋਗ ਜਾਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਸਰੂਰ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਲੈਣ 'ਤੇ ਵੀ ਤਾਉਮਰ ਇਸ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਖਲਜਗਣ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਜਮਾਤ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਫੈਸੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਨਅਤ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਸੁੰਨਤਾ, ਸਾਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਬ੍ਰਾਂਡਾਂ ਦੇ ਪੈਕੇਜ ਪਰੋਸਦੀ ਤੇ ਵੇਚਦੀ ਹੈ।

ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਵਿਕਲੋਤਰੀਆਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਧੀਆਂ ਖੁਸ਼ਨੁਮਾ ਅਹਿਸਾਸ ਤਾਂ ਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਵਕਤੀ ਸਾਬਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਬਾਬੇ ਆਪਣੇ

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬੇਹੁਰਮਤੀ

ਜਦੋਂ ਕੈਸੀਅਸ ਮਰਸਲਾਸ ਕਲੇ ਜੂਨੀਅਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੁੱਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਓਲੰਪਿਕ ਲਾਈਟ ਹੈਵੀਵੇਟ ਸੋਨ ਤਗਮਾ ਓਹਾਇਓ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਸੁੱਟਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਬਾਗੀਆਨਾ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਕਦਮ ਵਜੋਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸਾਈ ਪਛਾਣ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਇਨਸਾਨੀ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਯਕੀਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਮਹਾਨਤਮ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ 1960 ਰੋਮ ਓਲੰਪਿਕ ਦਾ ਤਗਮਾ ਸਰਵ-ਵਿਆਪੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਰਾਜੇਸ਼ ਰਾਮਚੰਦਰਨ

ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਇਕ ਵਾਰ ਠਾਣ ਲਿਆ, ਉਹ ਕੁਝ ਕਰ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਗਮੇ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਵਗਾਏ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਨਾਇਨਸਾਫ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਆਪਣੀ ਹਿੰਦੂ ਪਛਾਣ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਮ ਭਾਰਤੀ ਲਈ ਗੰਗਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਵਿੱਤਰ, ਉੱਤਮ ਅਤੇ ਪੂਜਨੀਕ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿਛੜੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਨੰਤ ਯਾਤਰਾ ਵਿਚ ਸੁੱਧੀਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਰਸਮ ਵਜੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀਆਂ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਅਸਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਵਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਦੋਲਨਕਾਰੀ ਮਹਿਲਾ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿਦੁਆਰ ਦੇ ਘਾਟਾਂ ਉਤੇ ਐਨ ਆਖਰੀ ਮੌਕੇ ਡੋਲਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਿਸਤੀ ਭਾੜੇ ਉਤੇ ਲੈ ਕੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗਾਂਧੀਵਾਦੀ ਸੱਤਿਆਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਤਗਮਿਆਂ ਨੂੰ 'ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ' ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਦਾ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਲਈ ਸੁੱਧੀਕਰਨ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਮਾਂ ਗੰਗਾ ਸਭ ਕਾਸੇ ਦਾ ਸੁੱਧੀਕਰਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਗਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵਗਾ ਕੇ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਰਾਖਸ਼ ਦੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਸੁੱਧ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਦਾਉਦ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੇ ਸ਼ਾਰਪ-ਸੂਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਬਦਲੇ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਹੁਲਾਣਾ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਖਾਪ ਆਗੂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੱਤਾ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਸਬੰਧੀ ਗ਼ੈਰ-ਫਿਰਕੂ ਸੰਘਰਸ਼ ਜਾਤੀ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਗਿਆ। ਗ਼ੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਖਾਪਾਂ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਾਟ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਜਾਤ ਆਧਾਰਿਤ ਸੰਗਠਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਅਕਸਰ ਸਿਰੇ ਦੀ ਮਰਦ-ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਅਤੇ ਅਣਖ ਲਈ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਤੱਕ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ (ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤਾਂ) ਹਰਗਿਜ਼ ਮਹਿਲਾ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਜਾਂ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਲਈ ਲੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਪੁਰਾਣੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਇਹ ਸੰਗਠਨ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹੋ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਾ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦੀ ਜਾਤ ਵੀ ਜਾਹਿਰ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮਹਿਜ਼ ਹਰਿਆਣਵੀ ਜਾਟ ਪਛਾਣ ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਵੀ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਖਿਡਾਰਨਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਰੋਲ ਮਾਡਲ ਹਨ, ਨੂੰ ਖਾਪ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾੜੀ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚੋਂ

ਛੇਕਣ ਵਾਲੀ ਜਾਤੀਵਾਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਿਦੁਆਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦਖਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਜ਼ੱਫਰਨਗਰ ਤੇ ਕੁਚੁਕਸੇਤਰ ਵਿਚ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਖੇਤਰੀ ਤੇ ਜਾਤ ਪਛਾਣਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ।

ਖਾਪਾਂ ਦੇ ਦਖਲ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅੱਖੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਜਿਹੜਾ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੈ, ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ; ਜਦੋਂਕਿ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਮੀ ਖਿਡਾਰਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਨਾਬਾਲਗ ਵੀ ਹੈ, ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਏ ਰਵੱਈਏ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ, ਖਾਸਕਰ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਨਾਬਾਲਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ, ਵਿਚ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫੌਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤੀ ਕੁਸ਼ਤੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਸਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਕਾਇਦੇ-ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਦਰਅਸਲ, ਬਣਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਬਾਲਗ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਉਣ ਵਿਚ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸਫ਼ਾਈ ਵਕੀਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੇ ਉਮਰ ਸਬੰਧੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਜੋ ਕੋਈ ਹੋਣ, ਨੂੰ ਹੀ ਉਠਾਉਂਦਾ ਰਹੇ। ਫਿਰ, ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਜਿਨਸੀ ਜੁਰਮਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਆਮ ਸਿਆਸੀ

ਮੁਲਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਸ਼ਤੀ/ਪਹਿਲਵਾਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨ ਦੀ ਤਵੱਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਸ਼ਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰਨ ਵਰਗੇ ਅਹਿਮ ਅਹੁਦੇ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਅਜਿਹੇ 66 ਸਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਤੇ ਮਹਿਲਾ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਕਾਮੁਕ ਲਾਹੇ ਮੰਗਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਤੰਗ-ਪ੍ਰੋਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਹਿਲਾ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਵਾਜਬ ਢੰਗ ਨਾਲ ਫੂਹਣ ਵਰਗੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਮੁਜ਼ਰਮਾਨਾ ਉਲੰਘਣ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬਦਚਲਣੀ/ਬਦਕਾਰੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ ਵਜੋਂ ਸਿੱਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰਕ ਰੂਪਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਦਚਲਣੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੁਖੀ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਹੱਕ ਗੁਆ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸਹੁੰ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਛੇਤਖਾਨੀ ਦੇ ਕਬਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਹੁਦਾ ਛੱਡਣ ਤੱਕ ਲਈ ਆਖਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ। ਕਿਉਂ? ਅਸਲ ਵਿਚ ਹਿਰਾਸਤੀ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣ ਕਿਸੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਛੋਟ ਜਾਂ ਸਿਆਸੀ ਰਸੂਖ ਗੁਆ ਬਹਿਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਾਲੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ

ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਪੀੜਤ ਇਸ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਹਨ ਕਿ ਕੇਸ ਦਾ ਉਠ ਕਿਸ ਕਰਵਟ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਵਾਲਾਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: ਆਖਰ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੀ ਖਾਸ ਹੈ? ਤਰਕਹੀਣਤਾ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਰਕ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸੀ ਚਾਲਬਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਭਾਵੀ ਸੱਤਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਯੂਪੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਯੋਗੀ ਆਦਿਤਿਆਨਾਥ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਣ ਦਾ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਆਗੂ ਇਕੋ ਜਾਤ-ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ।

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 2024 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਨੂੰ ਭਾਵਕ ਜਿਨਸੀ ਮੁੱਦਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਲੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਸੋਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਟ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਗਲਤਫ਼ਹਿਮੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਟ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਨੰਗੀ-ਚਿੱਟੀ ਮਰਦ-ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਤੇ ਹੈਕਤਬਾਜ਼ੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਾਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚੇ ਅਹੁਦੇ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਲਾਲਚ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕੁਸ਼ਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਵੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਨੂੰ ਸੱਟ ਵੱਜ ਰਹੀ ਹੈ; ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀਤਵ ਦੀ ਬੇਹੁਰਮਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਤਤਕਾਲੀਨ ਯੂਪੀਏ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਮੰਡਲ ਖੇਡਾਂ ਵਾਲੀ ਨਾਕਾਮੀ ਵਰਗਾ ਹੀ ਕੁਝ ਰੂਪ ਧਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਹਾਕਸ ਫੀਲਡ ਹਾਕੀ ਕਲੱਬ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ

ਫਰਿਜ਼ਨੋ: ਲਾਸ-ਏਂਜਲਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੌਰ ਪਾਰਕ ਵਿਚ 26 ਤੋਂ 29 ਮਈ ਤੱਕ 51ਵਾਂ ਗਰੈਂਡ ਕੈਲ ਕੱਪ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਫੀਲਡ ਹਾਕੀ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਹਾਕਸ ਫੀਲਡ ਹਾਕੀ ਕਲੱਬ ਨੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ-ਭਰ ਦੇ 18 ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚੋਂ 130 ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ।

ਇਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਹਾਕਸ ਫੀਲਡ ਹਾਕੀ ਕਲੱਬ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਟੀਮਾਂ, ਕ੍ਰਮਵਾਰ 8 ਸਾਲ, 12 ਸਾਲ, 14 ਸਾਲ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਟੀਮ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। 8 ਸਾਲ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮੈਚ ਜਿੱਤ ਕੇ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਿਆ।

14 ਸਾਲ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਰੌਚਕ ਫਾਈਨਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਿਲਵਰ ਮੈਡਲ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਕੀਤਾ। ਸੀਨੀਅਰ ਟੀਮ 5 ਵਿਚੋਂ 4 ਮੈਚ ਜਿੱਤ ਕੇ ਮੈਡਲ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀ ਰਹਿ ਗਈ। 12 ਸਾਲ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਪੰਜ ਮੈਚ ਖੇਡੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਇਕ ਮੈਚ ਜਿੱਤਿਆ, ਦੋ ਹਾਰੇ ਅਤੇ ਦੋ ਮੈਚਾਂ ਵਿਚ ਖੇਡ ਬਰਾਬਰੀ 'ਤੇ ਖਤਮ ਹੋਈ। 12 ਸਾਲ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਤਾਈਵਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਮੈਚ ਦੌਰਾਨ ਸੋਹਣੀ ਖੇਡ ਵਿਖਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਵਾਹ ਵਾਹ ਖੱਟੀ। ਗੋਲ ਕੀਪਰ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੈਸਟ ਗੋਲਕੀਪਰ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ।

ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਵਾਸੀ 14 ਸਾਲਾ ਗੋਲਕੀਪਰ ਗੁਰਨੂਰ ਕੌਰ

ਜਿਸਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਲਾ-ਰਾਏਪੁਰ ਨਾਲ ਹੈ, ਨੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਪੰਜ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਪੈਨਲਟੀ-ਸਟਰੋਕ ਰੋਕ ਕੇ ਟੀਮ ਦੀ ਬੈਸਟ ਗੋਲਕੀਪਰ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਹਾਸਲ ਕਰਦਿਆਂ ਸੀਨੀਅਰ ਟੀਮ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾ ਲਈ। ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪਲੇਅਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ

ਫੀਲਡ ਹਾਕੀ ਗਰਾਊਂਡ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਿਟੀ ਆਫ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਤੋਂ ਇਹ ਕਲੱਬ ਹਾਕੀ ਗਰਾਊਂਡ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਜਲਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਬੂਰ ਪਵੇਗਾ। ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਅਤੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ 6 ਸਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਦੇ ਪਲੇਅਰ

Manpreet S. Bains

Personal Injury and Wrongful Death Attorneys

Case Results*

\$10 MILLION Motorcycle vs. Truck Collision	\$1.1 MILLION Burn Injury
\$8 MILLION Wrongful Death	\$1.1 MILLION Pedestrian vs. Motor Vehicle Collision
\$5.25 MILLION Traumatic Brain Injury	*Past Performance Not a Guarantee of Future Results

Offices in San Francisco and Union City

WILLIAM E. WEISS
Of Counsel

No Fees Unless Recovery for Your Injuries is Made

CONTACT US AT:

Phone: (510) 474-0028 • E-mail: info@thebainsfirm.com
www.thebainsfirm.com

ਕੋਚਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਪੂਰੀ ਸਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸੀਨੀਅਰ ਖਿਡਾਰੀ ਸੰਨਦੀਪ "ਸੰਨਾ" ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਨੂੰ ਘਰੋਂ ਸਿਰਫ ਦੋ ਦਿਨ ਹੀ ਖੇਡਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੂਰਾ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਖੇਡਾਂ।'

ਇੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦੀ ਹਾਕੀ ਕਲੱਬ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਟੀਮਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਕੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਡਲ ਵੀ ਜਿੱਤ ਕੇ ਲਿਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਹਾਕਸ ਫੀਲਡ ਹਾਕੀ ਕਲੱਬ ਕੋਲ ਇੱਕ ਵੀ

ਹਾਕੀ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਕੋਚ ਪਰਮਿਟਰ ਸਿੰਘ ਰਾਏ, ਸਿਮਰ, ਗਿੱਲ, ਰਵੀ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ, ਜਗਦੀਪ ਬੱਲ ਆਦਿ ਨੂੰ ਫੋਨ ਨੰਬਰ 559-394-8939 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ 'ਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ
ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:
847-359-0746

Homeopathicvibes

Harminder Singh Gill

Homeopathic Consultant and Practitioner

D.H.M.S; B.C.I.H
(Ex Homeopathic Medical officer Punjab Govt.)

Now we have two locations:
940 E. El Camino Real, Sunnyvale, CA 94087
39039 Paseo Padre Pkwy, Suite# 209 (upstairs), Fremont, CA 94538

We also do Virtual appointments for long distance patients.

Ph: (408) 737-7100

www.homeopathicvibes.com

We sell and ship homeopathic remedies through out North America.

ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼, ਲੈਬਰੋਪ

ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ

ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਇੱਕੋ ਛੱਤ ਥੱਲੇ

SAME DAY ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।	ਹੁਣ ਅਸੀਂ DPF Cleaning ਅਤੇ Baking ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।	STOCKTON ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ALIGNMENT SHOP • 3 Axle Alignment \$199 • Trailer Alignment \$150
--	--	--

Grand Opening
Special Price for Truck Wash

ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੀ ਨਵੀਂ ਲੋਕੇਸ਼ਨ STOCKTON ਵਿਚ
HIGHWAY 4 ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਦੀਕ
1950 E Miner Ave.
Stockton, CA 95205

Ph: 209.982.9996

FAX: 209.982.9997
www.globalmultiservices.com   info@globalmultiservices.com

REPAIR SHOP

ਟਰੱਕ ਤੇ ਟਰੇਲਰ ਦੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਾਇਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ Oil Change, Brakes, Engine Work, Tune Up, Transmission & Clutch ਆਦਿ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ Truck Alignment ਦਾ ਕੰਮ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 500+ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ-ਭੁੱਲ੍ਹੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਦੇ ਨਾਲ, ਟਰੱਕ-ਟਰੇਲਰ Wash ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।

TEL: 209.547.9210

FAX: 209.547.9211

REGISTRATION SERVICES

ਟਰੱਕਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਜਿਵੇਂ IFTA, CA#, MCP, 2290, ICC, BOC III, NM & Kentucky Permit, DOT Fuel Tax, Corporation Filling ਅਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟਾਂ Same Day Service ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪਲੇਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਤੁਰੰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅਸੀਂ DOT Compliance, DOT Audit ਵਿਚ ਵੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

TEL: 209.982.9996

FAX: 209.982.9997

ਨਿਰਵਿਘਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ 24ਵੇਂ ਸਾਲ 'ਚ (ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ 2000-2023)
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਪਾਦਕ ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ 24ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ

‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨਾਈਟ’

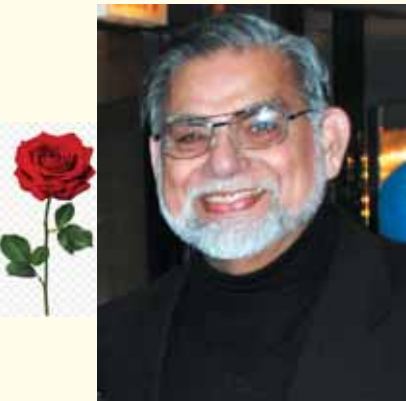
8 ਜੁਲਾਈ 2023 ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਸ਼ਾਮੀ 6:30 ਵਜੇ

Atlantis Banquets

1273 N. Rand Road,
Arlington Heights, IL 60004

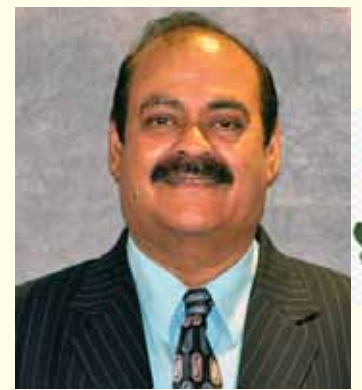
ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ

ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ

ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ

ਅਯੁਧਿਆ ਸਲਵਾਨ

ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ ਢਿਲੋਂ ਡਾ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਥਾਂਦੀ ਡਾ. ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ (ਨਿੱਕੀ) ਸੇਖੋਂ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰੜ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਜੱਸੀ ਗਿੱਲ ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Ph: 847-359-0746

ਬੇਲਾਗ, ਬੇਬਾਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਮੁੱਦਈ

Published simultaneously from Chicago, California & New York.

e-mail: punjabtimests1@gmail.com, website: www.punjabtimesusa.com

PUNJAB TIMES NIGHT 2023

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ

ਮੇਜਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਝੱਜ
(ਗੈਸਟ ਆਫ ਆਨਰ)

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
(ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰਾ)

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
(ਚੀਫ਼ ਗੈਸਟ)

ਪਹੁੰਚ ਰਹੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ

ਲਾਜ ਨੀਲਮ ਸੈਣੀ
(ਸ਼ਾਇਰਾ)

ਜਗਜੀਤ ਨੌਸ਼ਹਿਰਵੀ
(ਸਾਹਿਤਕਾਰ)

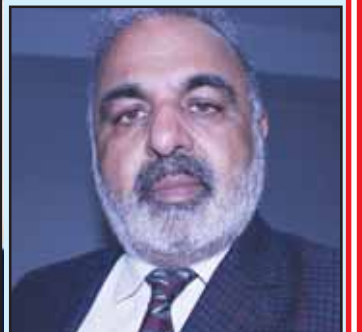
ਸੁਖਦੇਵ ਸਾਹਿਲ
(ਕਲਾਸੀਕਲ ਗਾਇਕ)

ਓਕਾਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
(ਸ਼ਾਇਰ)

ਕੁਲਵਿੰਦਰ
(ਸ਼ਾਇਰ)

ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਖਹਿਰਾ
(ਸ਼ਾਇਰ)

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਿਯੋਗੀ

ਰਵਿੰਦਰ
ਸਹਿਰਾਅ
(ਸ਼ਾਇਰ)

ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ
(ਲੇਖਕ)

ਗੁਰਲੀਨ ਕੌਰ

ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ
ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ

ਜੈਰਾਮ ਸਿੰਘ (ਨੀਟੂ)
ਕਾਹਲੌਂ

ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ
ਭੁੱਲਰ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਭਾਟੀਆ

ਸੁਖਪਾਲ ਗਿੱਲ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ 24ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮੌਕੇ 8 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨਾਈਟ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਰ, ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਗੀਤਕਾਰ ਅਤੇ ਗਾਇਕ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨਗੇ।

ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ: ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਪੀ ਸੀ ਐਸ) ਸ਼ਿਕਾਗੋ; ਪੰਜਾਬੀ ਅਮੈਰੀਕਨ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ-ਸ਼ਿਕਾਗੋ; ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ-ਸ਼ਿਕਾਗੋ; ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ-ਸ਼ਿਕਾਗੋ; ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ-ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਮਿਡਵੈਸਟ); ਪੰਜਾਬੀ ਹੈਰੀਟੇਜ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ (ਪੀ ਐਚ ਓ) ਸ਼ਿਕਾਗੋ; ਪੰਜਾਬੀ ਅਮੈਰੀਕਨ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਪਾਓ); ਫਾਈਵ ਰਿਵਰਜ਼ ਐਂਟਰਟੇਨਮੈਂਟ, ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ-ਮਿਲਵਾਕੀ; ਗੁਰੂ ਲਾਧੋ ਰੇ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ-ਇੰਡੀਆਨਾ; ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਸਾਊਥਬੈਂਡ, ਇੰਡੀਆਨਾ; ਪੰਜਾਬੀ ਅਮੈਰੀਕਨ ਯੂਥ ਕਲੱਬ ਇੰਡੀਆਨਾ; ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ-ਮਿਸ਼ੀਗਨ; ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ; ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ-ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ; ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਕਲੀਵਲੈਂਡ (ਓਹਾਇਓ); ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ-ਡੇਅਟਨ (ਓਹਾਇਓ); ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਐਟਲਾਂਟਾ; ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ; ਗਦਰ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ; ਇੰਡੋ ਅਮੈਰੀਕਨ ਕਲਚਰਲ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ; ਇੰਡੋ ਅਮੈਰੀਕਨ ਹੈਰੀਟੇਜ ਫੋਰਮ ਫਰਿਜ਼ਨੋ; ਇੰਡੋ ਯੂ ਐਸ ਹੈਰੀਟੇਜ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਫਰਿਜ਼ਨੋ, ਸਵੇਰਾ ਇੰਕ, ਰੇਡੀਓ ਚੰਨ ਪ੍ਰਦੇਸੀ।

ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਨ

ਇਹ ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਇੱਕ ਸਿਰਜਣਾ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਲਿਖਤ ਸਾਹਿਤਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀ ਹੈ? ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਤਾਂ ਸਿਰਜਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੈ...

ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਜੀਨੀਆ ਵੁਲਫ ਨੇ ਤਿੰਨ ਪੱਤਰ ਲਿਖੇ। ਦੋ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਲਿਓਨਾਰਡ ਵੁਲਫ ਲਈ, ਇੱਕ ਭੈਣ ਵਨੈਸਾ ਲਈ। ਪਤੀ ਲਈ ਲਿਖੇ ਦੋ ਪੱਤਰ ਮਾਮੂਲੀ ਫਰਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਲਗਭਗ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਫਰਕ ਮਾਮੂਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਪੱਤਰ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚੰਗਿਆ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਲਿਖਤ ਚੰਗੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਨੋਟ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਵੁਲਫ ਦਾ ਆਖਰੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਨੋਟ ਬਿਹਤਰੀਨ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਦਗੀ ਹੈ, ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਹੈ, ਦਲੀਲ ਹੈ, ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ, ਕਿਰਦਾਰ ਹੈ। ਵੁਲਫ ਇਸ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਆਖਰੀ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਲਿਖਤ ਦੀ ਸੁਚੇਤ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਨਾਲ ਪਾਗਲਪਣ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਦੀ ਲੜਾਈ।

ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ

ਫੋਨ: +91-78379-60942

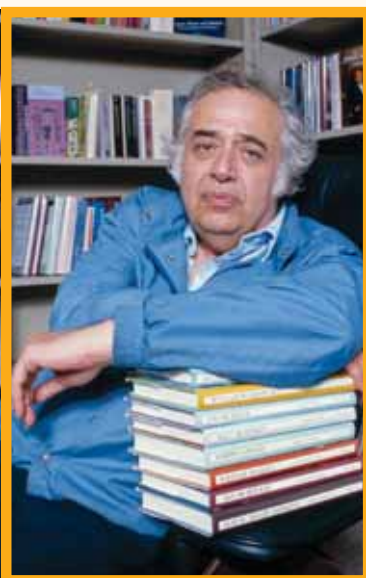
ਉਹ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਲਿਓਨਾਰਡ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੰਝੀ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਸ ਲਈ ਲਿਖਣਾ ਵਜੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅੱਗੋਂ ਉਹ ਪੜ੍ਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਇਆ ਸੀ। ਦੇਖਣਾ, ਸੋਚਣਾ, ਸਮਝਣਾ, ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ, ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਸਾਧਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ: 'ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੁਝ ਭਰਮਾਂ-ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਕੋਈ ਹੋਰ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਲੇ ਜਾ ਸਕਣ'। ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਮੁੜ ਗੰਧਲੇ, ਹੁੰਦਲੇ ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਉਹ ਹਨੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਭੈਅ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਂਦੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦੇਣ ਦਾ ਭੈਅ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਪੌੜੀ ਲਾ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਰਕ ਅੰਦਰ ਵੀ ਉਤਰੀ ਸੀ। 'ਮਿਸਜ਼ ਡੈਲੇਵੇਅ' ਇਸੇ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਨਾਵਲ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਸਨ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਕਰਮ ਇੰਦਰੀਆਂ। ਬਿਨਾ ਸਾਫ਼ ਦੇਖੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਾਹ ਉੱਪਰ ਕਿਵੇਂ ਤੁਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਉਹ? ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਦੀਵੇ ਬੁਝ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਵਿਚ ਪੱਥਰ ਭਰ ਲਏ ਅਤੇ ਦਰਿਆ ਅੰਦਰ ਉਤਰ ਗਈ।

ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਪਾਠ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਔਵਨ ਬਾਰਨਫੀਲਡ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈਰਲਡ ਬਲੂਮ ਸਾਡੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਚੇਤਨਾ ਵੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਵਿਸਤਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸ਼ਬਦ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨੂੰ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਮੁਹਾਫਿਜ਼ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਸ਼ਬਦ-ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਡੂੰਘਿਆਂ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਚੇਤਨਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਰੂਪ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਸਵੈ-ਰੂਪ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।

ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉੱਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਾਸਨ-ਤੰਤਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚ ਤਣਾਅ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਨ-ਤੰਤਰ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਦਾਬਾ ਰੱਖਣਾ, ਕੰਟਰੋਲ ਰੱਖਣਾ। ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਸਨ-ਤੰਤਰ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਮੌਕੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਵਰਜੀਨੀਆ ਵੁਲਫ

ਹੈਰਲਡ ਬਲੂਮ

ਹਾਲਡਰਲਿਨ

ਤੰਗਦਿਲ ਅਤੇ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹਨ ਵਾਲੇ, ਭਾਵ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ, ਸ਼ਾਸਨ-ਤੰਤਰ ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਹਿਤ

ਤੋਂ ਭੈਅ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨਿਰੰਕੁਸ਼ ਸ਼ਾਸਨ-ਤੰਤਰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ ਪਰ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ 'ਵਰਤੇ ਜਾਣ' ਦੀ, ਇਸਤੇਮਾਲ ਮਾਤਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਸਾਹਿਤ ਅੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ ਸਵੈ-ਰੂਪ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਰੂਪ ਹੈ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਦੁਮੇਲਾਂ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਸਤਾਰ। ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਾਸਨ-ਤੰਤਰ ਜਨ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਅਸੀਮ ਵਿਸਤਾਰ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸਿਰਫ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ। ਸੰਵੇਦਨਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਭਾਵ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ, ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ। ਇੰਝ ਇਹ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਸਤਾਰ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ, ਸਹੇਜਣ, ਪੇਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਇੱਕ ਸਿਰਜਣਾ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਲਿਖਤ ਸਾਹਿਤਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀ ਹੈ? ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਤਾਂ ਸਿਰਜਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਰਸਤੂ ਅਨੁਕਰਣ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਨਕਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦਾ ਅਨੁਕਰਨ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਅਰਸਤੂ ਕਾਵਿ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ 'ਸੱਚ' ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਵੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਾ ਦੇ ਮਾਅਨੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਜੋੜਦੀ ਹੈ। ਤੰਤਰ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਨਾਦ ਅਤੇ ਬਿੰਦੂ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਾਦ ਮੂਲ ਧੁਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿੰਦੂ ਮੂਲ ਦ੍ਰਿਸ਼। ਨਾਦ ਅਤੇ ਬਿੰਦੂ ਦਾ ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਰਚੇਤਾ ਅਤੇ ਪਾਠਕ, ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਲਿਖਤ ਦੇ ਮੂਲ ਤੱਤਾਂ ਵੱਲ ਖਿਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਦੇਹ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰਨ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਪੜਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋਈ ਇਤਾਲਵੀ ਚਿੰਤਕ ਜੌਰਜੀਓ ਅਗਾਂਬਨ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਜਦੋਂ ਘਰ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਏ' ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਕੰਮ-ਧੰਦੇ ਨਾਲ ਚਿਸ਼ਤਿਆਂ ਉੱਪਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਪਰ ਦੋ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਹੈ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ, ਦੂਜਾ ਹੈ ਸੰਚਾਰ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਨਿਰੋਲ ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਉਸ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ। ਕਾਵਿ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਨਿਰੋਲ ਹਸਤੀ ਸੰਭਾਲ ਕੇ, ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਥਾਂ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਗਰਭ-ਗ੍ਰਹਿ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖੀ ਚੇਤਨਾ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਪਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਰਮਨ ਕਵੀ ਹਾਲਡਰਲਿਨ ਆਪਣੇ 'ਪਾਗਲਪਣ' ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਨਿਰੋਲ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਾਗਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਨੁੱਖੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਜਨੂੰਨੀ ਰਖਵਾਲਾ ਸੀ। ਵਰਜੀਨੀਆ ਵੁਲਫ ਦੀ ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆ ਚੇਤਨਾ ਉੱਪਰ ਮੰਡਰਾਉਂਦੇ ਲਕਵੇ ਦੇ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਭੈਅ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਘਟੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਲੀਰੇ ਲੀਰ ਹੋ ਗਈ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾਉਣ ਮਾਤਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਬਗ਼ਾਵਤ ਸੀ।

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੋ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 24 ਜੂਨ 2023 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-591

ਜ਼ਿੰਦਾ ਦਿਲੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਖੁਦ ਹੀ ਕਮਾ ਕੇ ਖਾਣਾ ਸੱਚੀ ਹੈ ਬੰਦਗੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮੰਗਣ ਗਿਆ ਸੇ ਮਰ ਗਿਆ, ਵਰਨਾ ਇਹ ਜੀਣਾ ਨਿਰੀ ਹੈ ਦਰਿੰਦਗੀ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-589

ਦਸਾਂ ਨਹੂੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੈ ਚੰਗੀ, ਨਾਲ ਅਣਖ ਦੇ ਜਿਉਣਾ, ਉਮਰਾਂ ਨੇ ਝੰਬ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਮਾਂ, ਪਰ ਮਿਹਨਤ ਨ ਮਿਹਣਾ ਲ ਵਿਹਲਤਾਂ ਨੂੰ ਹੈ ਸਬਕ ਸਿਖਾਂਦੀ, ਜ਼ਰਾ ਦੇਖਲੋਂ ਇਹ ਤਸਵੀਰ, ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਕਾਲ ਹੈ, ਪਰ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ ਤਕਦੀਰ। -ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ "ਰੂਪਪੁਰੀ"

ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁੱਝ ਨਿਕਲਿਆ ਚੂਹੀ ਬਣ ਗਈ ਵਾਂਗ ਕਮਾਨ। ਆਪਣੇ ਜਿਗਰ ਦੇ ਟੋਟੇ ਤਾਈਂ ਕੋਲੋਂ ਰੱਖ ਲਿਆ ਵਾਂਗ ਸਮਾਨ। ਗਾਹਕਾਂ ਤਾਈਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰੇ "ਨਾਰੀਅਲ ਪਾਣੀ ਹੈ ਵਰਦਾਨ" ਖੁਦ ਕਦੇ ਨਾ ਜੀਭ ਨੂੰ ਲਾਇਆ ਕਿੰਨਾ ਬੇਵਸ ਹੈ ਇਨਸਾਨ। -ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ ਫੋਨ: 98783-37222

ਰੱਬ ਦਾ ਸੁਕਰ ਕਰ, ਬੰਦਿਆ ਤੂੰ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ। ਸਾਹਿਲੀ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠਾ ਨਾਰੀਅਲ ਵੇਚੇ ਤਨ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਾ ਨੰਗਾ। ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਵੀ ਖੇਡਦੇ ਨੀਦ ਘੇਰਿਆ, ਨਾਰੀਅਲ ਢੇਰੀ 'ਤੇ ਪਿਆ ਨੰਗ ਧੜੰਗਾ। ਨਾਲੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਡਰੇ ਮੌਨਸੂਨ ਤੋਂ, ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ, ਹੋਜੂ ਪੰਗਾ। -ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੂਰ ਫੋਨ: 98784-69639

ਨਿੱਤ ਨਾਰੀਅਲ ਤੋੜਦੇ ਤੋੜਦੇ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਸਰੀਰ ਪਿੰਜਰ ਹੋ ਗਿਆ ਬਾਪੂ ਕੋਲੋਂ ਕਿੱਤਾ ਸਿੱਖਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਵਿਚ ਬਚਪਨ ਖੋ ਗਿਆ। ਔਖਾਂ ਵਾਲੇ ਫਲ ਦੀ ਗੋਦ 'ਚ ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਨਿਆਣਾ ਸੌ ਗਿਆ। -ਹਰਜੋਤ ਕੌਰ ਫੋਨ: 734-883-6704

ਨਾਰੀਅਲ ਤੋੜਨਾ ਵੇਲ (ਡਾਲੀ) ਨੂੰ ਮਰੋਤ ਮਰੋਤ ਵਾਂਗ ਹੈ ਸਹਿਤੁਤ ਦੀ ਛਿਟੀ ਤੋੜਨਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਹੋ ਕਿਰਤ ਕਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਹੀ ਸੁੰਗਤ ਗਈਆਂ। ਨਿੱਕਾ ਜੁਆਕ ਕਰ ਹੌਸਲਾ ਆਇਆ ਅੱਗੇ ਪਰ ਮਰੋਤ ਮਰੋਤ ਡਾਲੀ ਹੋ ਨਿੱਮੋਬੂਣਾ ਖੱਕ ਟੁੱਟ ਸੌਂ ਹੀ ਗਿਆ ਉਥੇ ਕੀ ਕਰਨ, ਢਿੱਡ ਕੱਜਣ ਲਈ ਕੁਝ ਤਾਂ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ। -ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੁਸਾਂਝ

ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦਾ ਜਾਦੂ ਹੁਣ ਖਤਮ?

ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਨੇ ਆਖਰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਮੋਦੀ ਵਿਚ 2024 ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਦਮ ਨਹੀਂ

‘ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ’ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਉਸ ਲੇਖ ਦੀ ਬਹੁਤ ਚਰਚਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ ਹੁਣ ਜੋ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਨਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਸੱਤਾ ‘ਚ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਭਾਜਪਾ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਇਸ ‘ਚ ਡੁੱਬਾ ਸੰਦੇਹ ਹੈ।

ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਚੋਣ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਾ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹੋਰ ਰਾਹ ਕਿਹੜੀ ਹੈ? ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਦੀ ਸ਼ੋਸ਼ੇਬਾਜ਼ੀ, ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੀ ਜੁਗਲੀ ਅਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਗਈ ਛਵੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ

ਹੇਮੰਤ ਕੁਮਾਰ ਝਾਮ
ਅਨੁਵਾਦ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ

ਭਾਜਪਾ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਰਨਣਯੋਗ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਆਰਥਿਕ ਚਿੰਤਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ 9 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਆਧਾਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਮੋਦੀ ਵਿਚ ‘ਮਟੀਰੀਅਲ’ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਛਵੀ ਘੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਵਾਮ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਆਰਥਕ ਹਿਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੋਦੀ ਰਾਜ ਦੇ ਪਿਛਲੇ 9 ਸਾਲਾਂ ‘ਚ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਆਰਥਕ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਮੱਧ ਵਰਗ ਮੋਦੀ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ‘ਚ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਖੋਖਲਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ ਜਦਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਅਨਾਜ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੀ ਮਿਲਿਆ, ਇਹ ਖੋਜ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ‘ਕਲਿਆਣਵਾਦ’ ਨਾਲ ਜੋ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਵਰਗ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਰਨਾਟਕਾ ਨੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਵਰਗ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵਧੇਰੇ ਲਾਲਚ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਵਰਗ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਉੱਪਰ ਹੀ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ‘ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ’ ਵਿਚ 2024 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਡਰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੇ ਨਾਮ ‘ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ 2024 ਜਿੱਤੀਆਂ ਨਾ ਜਾ ਸਕਣ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੇਮੰਤ ਕੁਮਾਰ ਝਾਮ ਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਸਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਟਲੀਪੁੱਤਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਅਹਿਮ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਸੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਉਚੇਚਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਝੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

‘ਲੋਕ ਭਲਾਈਵਾਦ’ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਠੱਗੀ ਹੈ ਜੋ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੁੱਖਾਂ ਮਾਰੇ ਵਰਗ ਨਾਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਰਗ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਿਲੋ ਮੁਫਤ ਅਨਾਜ ਅਤੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕਰੋ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤਕਰੀਬਨ 81 ਕਰੋੜ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਤੱਕ ਮੁਫਤ ਅਨਾਜ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਕਦੇ ਤੱਕ ਮੁਲਕ ਦੀ ਕੁਲ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੈਰਾਤਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਜਿਊਂਦਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਮੱਧ ਵਰਗ ਉੱਪਰ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਬੋਝ ਲੱਦ ਕੇ 81 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕਥਿਤ ਲੋਕ ਭਲਾਈਵਾਦ ਦਾ ਧੋਖਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਟੈਕਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਗਰੀਬ ਵਰਗ ਵੀ ਘੱਟ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ। ਉਹ ਕੁਝ ਵੀ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਉੱਪਰ ਟੈਕਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਟੈਕਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੈਸੀਅਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਟੈਕਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ 81 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰਥਕ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇ ਜਾਂਦੇ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਚੁਣਾਈ ਠੱਗੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਧੋਖਾਧੜੀ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਉੱਪਰ ਨਾਂਹਪੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਸ ਨਾਲ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ

ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਭਵਿੱਖ ਵੀ ਧੁੰਦਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਤੋਂ ਇਹ ਸਬਕ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਹਰ ਚੋਣ ਵਿਚ ਹਰ ਪਾਰਟੀ ਮੁਫਤ ਦੀਆਂ ਰਿਓਤੀਆਂ ਵੰਡਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਤੱਕ ਕੋਈ

ਹੱਦ ਵਿਚ ਆਈ ਅਤੇ ਦੋ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੀ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਲੋਕ ਭਲਾਈਵਾਦ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਵੀ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਉੱਪਰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੂੰਜੀ ਨਿਵੇਸ਼, ਕਿਰਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਮਾਨਵੀਕਰਨ, ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ‘ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣਾ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਜਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਉਪਾਅ ਹੀ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰੀ ਦੇ ਰਾਹ ‘ਤੇ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਆਪਣੇ 9 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਐਸਾ ਕੋਈ ਵੀ ਆਰਥਿਕ ਚਿੰਤਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਾਂਝੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਆਰਥਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਤਰਕਸੰਗਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਸਕੇ। ਬਸ ਮੱਧ ਵਰਗ ਉੱਪਰ ਟੈਕਸ ਵਧਾਉਂਦੇ ਰਹੋ, ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਟੈਕਸ ਵਸੂਲਦੇ ਰਹੋ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੇਰ ਅਨਾਜ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਚੁਣਾਈ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਲਗਾਈ ਰੱਖੋ।

ਕਾਂਗਰਸ ਸਮੇਤ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਰਾਹ ‘ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਦਮ ਵਧਾ ਲਏ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਚੁਣਾਈ ਲਾਭ ਲੈਣ ਦਾ ਸ਼ਾਰਟਕੱਟ ਭਾਜਪਾ ਲਈ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਲਈ ਵੀ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਰਣਨੀਤੀਕਾਰ ਚਿੰਤਾ ‘ਚ ਹਨ ਕਿ ‘ਮੋਦੀ ਨਾਮ ਕੇਵਲਮ’ ਜਪਦੇ ਹੋਏ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਿਸਤੀ ਪਾਰ ਲੱਗ ਸਕੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੋਰ ਵੀ ਕੀ? ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਟਲ ਦਾ ਨਾਮ ਚਲਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ

ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਤਵ ਬਾਰੇ ਵੀ ਉਦੋਂ ਕੁਝ ਸੁਪਨੇ ਸਨ। ਇਹ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਉਹ ਦੌਰ ਸੀ ਜੋ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸਿਖਰ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਬੁੱਝ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਕੀ ਹੈ, ਹਿੰਦੂਤਵ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੇ ਕਰੋੜਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੀਤੀਗਤ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਲੱਖਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਅਸਾਮੀਆਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਬਿਨਾ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਕੀਤੇ ਠੰਢੇ ਬਸਤੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਲੋਕ ਸਮਝ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ ਮੋਦੀ ਦੇ ਅਕਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਧੱਕਾ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ। ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕੁਝ ਗਰੀਬਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਤਾਂ ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੇਂਡੂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਤਬਕਾ ਅਜੇ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਅੰਨ੍ਹਾ ਭਗਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਕਾਰਨ ਹਨ ਪਰ ਗਰੀਬ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਪੀਲ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇੰਨੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਮੋਦੀ ਬੁੱਝ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਰੀਬ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ, ਉਸ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਰਾਦਿਆਂ ‘ਚ ਕੀ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਪੁਲਵਾਮਾ ਅਤੇ ਬਾਲਾਕੋਟ ਨੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੋਦੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸੀ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਦੀ ਨਵੀਂ ਇਬਾਰਤ ਲਿਖ ਲਈ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦਾ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਅਸਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ (ਭਾਜਪਾ) ਕੋਲ ਹੈ ਕੀ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਰ ਖਿੱਚ ਸਕੇ?

ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਹ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਲਾਭੇ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਹ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੋਦੀ ਬੁੱਝ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਮਸਫਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਵੀ ਇਸ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਿਚ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਨਵ-ਉਦਾਰਵਾਦ ਦਾ ਸਿੱਕੰਜਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਜੋ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸਪਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਆਧਾਰ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ

ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ (ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ.) ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਭਾਲਦਾ ਪਰ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਸਹਿਜ ਭਾਅ ਹੀ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਖਪਤਕਾਰ ਭਰੋਸੇ ਬਾਰੇ ਉਸ ਮਿਆਦੀ ਜਾਂ ਆਵਰਤੀ ਸਰਵੇ ਦੀ ਜੋ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕੇਤਾਂ

ਟੀ.ਐੱਨ. ਨੈਨਾਨ

ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਗੱਲ ਦਰਸਾਉਣੀ ਚਾਹੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਅੰਦਰ ਉਮੀਦ ਭਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਾਰਗਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਫ਼ੋਰੀ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਔਖੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਵੀ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਭਵਿੱਖ ਪ੍ਰਤੀ ਵਧੇਰੇ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ- ਇਕ ਲੇਖੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੋਦੀ ਦੀ ਆਮਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਖਪਤਕਾਰ ਲੇਖੇ ਦਾ ਦੁਵੱਲੋਪਣ ਨੂੰ ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਦੋ ਸੂਚਕਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਚਲੰਤ ਸਥਿਤੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖੀ

ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਰਥਚਾਰਾ

ਉਮੀਦਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ। 2013 ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਦੇ ਸਨ; ਉਸ ਸਾਲ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਚਲੰਤ ਸਥਿਤੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ 88 ਸੀ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖੀ ਉਮੀਦਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ 90.5 ਸੀ। ਦਸੰਬਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਦੋਵੇਂ ਸੂਚਕ ਅੰਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾੜਾ ਵਧਣ ਲੱਗ ਪਿਆ; ਚਲੰਤ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਕੇ ਇਹ 90.7 ਹੋ ਗਿਆ ਜਦਕਿ ਭਵਿੱਖੀ ਉਮੀਦਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਛੱਤੌਪਾ ਮਾਰ ਕੇ 100.7 ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ 10 ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਪੈ ਗਿਆ। ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਜੂਨ 2014 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸੱਤਾ ਬਦਲੀ ਦਾ ਅਮਲ ਸਿਖਰ ‘ਤੇ ਸੀ ਤਾਂ ਚਲੰਤ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਵਧ ਕੇ 15 ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਹੋਰ ਵਧ ਕੇ 22.5 ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਹ ਅੰਤਰ ਵਧਦਾ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਮਈ 2023 ਵਿਚ ਖਪਤਕਾਰ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਚਲੰਤ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਮੁੜ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਭਾਵ 88.5 ‘ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਜੋ ਮਹਿੰਗਾਈ, ਗ਼ੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ‘ਤੇ ਖਰਚ ‘ਚ ਕਮੀ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾ

ਰਿਹਾ ਹੈ) ਜਦਕਿ ਭਵਿੱਖੀ ਉਮੀਦਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਅਜੇ ਵੀ 116.5 ‘ਤੇ ਹੈ। ਵਰਤਮਾਨ ਖਪਤਕਾਰੀ ਭਰੋਸਾ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਰਮਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕਾਫ਼ੀ ਉੱਚੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਤੱਕ ਹਾਲਾਤ ਬਿਹਤਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਕੇਂਦਰੀ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੀ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਦੋ ਕਾਲ ਖੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ: ਨਵੰਬਰ 2016 ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨੋਟਬੰਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਖੰਡ ਜਿਸ ਵਿਚ ਚਲੰਤ ਸਥਿਤੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਲਗਾਤਾਰ 100 ਤੋਂ ਪਾਰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਭਵਿੱਖੀ ਉਮੀਦਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ 120 ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਮੰਡਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨੋਟਬੰਦੀ ਫ਼ੈਸਲਾਕੁਨ ਮੋਤ ਸਾਬਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਲੰਤ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਯਕਦਮ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਾਰਚ 2019 ਜਦੋਂ ਇਹ ਥੋੜ੍ਹੇ ਅਰਸੇ ਲਈ 104.6 ‘ਤੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ 100 ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਭਵਿੱਖੀ ਉਮੀਦਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ 133.4 ਦੀ ਟੀਸੀ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਜੋ ਇਕ

ਦਹਾਕੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਲਾ ਮੁਕਾਮ ਸੀ। ਖਪਤਕਾਰ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਲਈ ਆਏ ਇਸ ਉਭਾਰ ਸਦਕਾ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ 2019 ਦੀਆਂ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਝਾ ਫੇਰੂ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੀ ਸੀ।

ਇੱਥੇ ਦੋ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ‘ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਮੁਕਾਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਇਕ ਸਾਲ ਅਗਾਂਹ ਵੱਲ ਤੱਕਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਸਮੁੱਚੀ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਮੁਤੱਲਕ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦੀ ਹੋਏ ਹੋਣ; ਚਲੰਤ ਸਥਿਤੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਭਵਿੱਖੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਿਹਤਰ ਹੀ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਕੇਵਿਡ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਚਲੰਤ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਡਿੱਗ ਕੇ 50 ‘ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨਿਰਾਸ਼ਮਈ ਮੁਕਾਮ ‘ਤੇ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਰਸਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਕਮਾਲ ਦਾ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਵਿੱਖੀ ਉਮੀਦਾਂ ਦਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਉਦੋਂ ਵੀ 100 ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਹੀ ਟਿਕਿਆ ਰਿਹਾ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਚਲੰਤ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਅੰਤਰ ਵਧ ਕੇ 60 ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿੰਦਗੀਆਂ ਵਿਚ ਸੰਕਟ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਲੰਤ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਵਕਤੀ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਹੀ ਵੀ ਸਾਬਿਤ ਹੋਈ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਪਤਕਾਰ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਚਲੰਤ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਵਿਚ ਚੋਖਾ ਸੁਧਾਰ ਆ ਗਿਆ ਪਰ ਦੋਵਾਂ ‘ਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਫਿਰ ਮਾਰਚ 2019 ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਚਲੰਤ ਸੂਚਕ ਅੰਕ 88.5 ‘ਤੇ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੇਵਿਡ 19 ਦੀ ਆਮਦ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰਚ 2020 ਵਾਲੇ ਪੱਧਰ (85.6) ਤੋਂ ਉਪਰ ਜਾਣ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਗੂੰਜਾਇਸ਼ ਹੈ।

ਜੇ ਖਪਤਕਾਰ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵਾਕਈ ਸਿਆਸੀ ਮੁਹਰੈਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਵਾਕਈ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਖਪਤਕਾਰ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਚਲੰਤ ਉਭਾਰ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਚੁਣਾਵੀ ਜਿੱਤ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਆਸਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਚਲੰਤ ਖਪਤਕਾਰੀ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਪੱਧਰ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ 100 ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ 2019 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਵੇਗਾ। ਜੇ ਇਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਝ ਨਾ ਸਹੀ ਪਰ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਮਦਦ ਤਾਂ ਮਿਲ ਹੀ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ: ਪਿਛੋਕੜ, ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਹੌਲੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ (2000) ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਸਵੇਂ ਸਥਾਨ ਨਾਲ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਪਰਤੀ ਗਰੀਬੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਦੇ ਤਾਜ਼ਾ

ਵੀ ਕੀਤਾ। ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਪੁਰਤੀ ਅਤੇ ਹਰ ਲੋੜਬੰਦ ਸ਼ਹਿਰੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਨੂੰ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ। ਕਿਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵਧਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਵੀ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀਆਂ।

1966 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੁਨਰ-ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਭਾਰਤ ਅਨਾਜ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਇਸ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਵਿਚ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਬਲਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕਈ ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਬਦਲਾਅ ਵੀ ਕੀਤੇ। ਦੋ ਫ਼ਸਲਾਂ, ਭਾਵ ਕਣਕ ਤੇ ਚੌਲਾਂ ਵਿਚ ਵਧ ਰਹੀ ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਨੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਆਮਦਨ ਤੇ ਬੱਚਤ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਤੋਂ ਦੋ ਫ਼ਸਲੀ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰਹੀ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਕੇਂਦਰੀ ਪੂਲ ਲਈ ਕਣਕ ਅਤੇ ਚੌਲਾਂ ਦਾ ਬੋਕ ਉਤਪਾਦਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਖੇਤਰ, ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਹੁਤ ਘਟ ਗਈ। ਆਮਦਨੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਵਧਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ (upward mobility) ਨੂੰ ਵੀ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ।

ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿਚ ਢਾਂਚਾਗਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ 1966-67 ਵਿਚ 52.85 ਫ਼ੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 1970-71 ਵਿਚ 54.27 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੋ ਗਿਆ। 1970 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ, 1980 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਘਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ; ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ (1980-81 ਵਿਚ 49.45 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ) ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ (1981 ਵਿਚ 58 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ)। ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਘਾਟ, ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਘਟਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ, ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਵਿਚ ਖੜੋਤ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਧੀਆ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਧਨੀ/ਵੱਡੀ ਕਿਸਾਨੀ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਲਹਿਰਾਂ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਝੁਕਾਅ ਨਾਲ ਉਭਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰੇ ਦੇ ਘੰਟੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਇਆ। ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਡਲ ਤੋਂ ਉਭਰਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਜੋੜ-ਤੋੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਖੇਤਰੀ ਅਤੇ ਕੌਮੀ, ਦੋਵਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ 'ਤੇ ਭਾਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਪਟੜੀ ਤੋਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ।

ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1991 ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਅਪਣਾਈਆਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। 1990 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਨਵੇਂ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਢੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ-ਭਿਆਲੀ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ 'ਆਮ ਵਾਂਗ ਕਾਰੋਬਾਰ' ਤੇ 'ਚਲਦਾ ਹੈ' ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਰਾਜ ਯੋਜਨਾ ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਸੰਸਥਾਈ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ

ਖਰਚੇ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਕਾਬਲੀਅਤ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੋਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਮਾੜੀ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕਾਫ਼ੀ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਤੋਂ 'ਵਪਾਰਕ ਉਦਮੀਆਂ' ਵਾਲੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਆਮਦਨ ਘਟਣ

ਆਧੁਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਰਸਮੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮੁਢਾਂ ਲਈ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਹਾਰ ਨੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿਚ ਤਰੇੜ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ 'ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਰਪਲੱਸ' ਨੂੰ ਚੁਸ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ 2022-

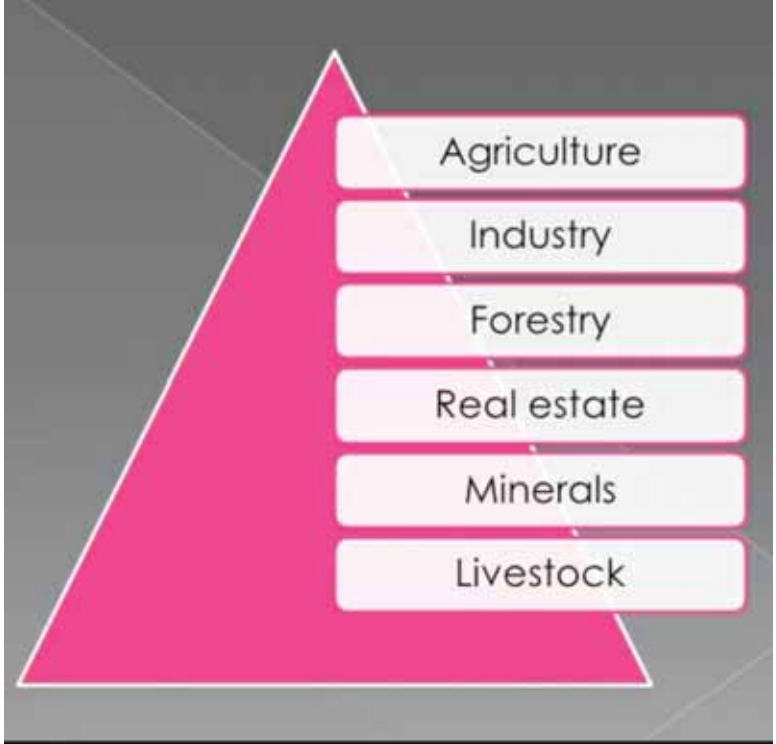
(ਜੀਐਸਡੀਪੀ- ਘਰੋਸਸ ਟੈਅਟਏ ਯੋਮਏਸਟਿਕ ਫਰੇਦੁਦਟ- ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਸਾਲ ਅੰਦਰ ਉਤਪਾਦਤ ਵਸਤਾਂ ਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਮਾਤਰਾ) ਦੇ ਦੋ ਫ਼ੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਲੀਆ ਘਾਟਾ ਝੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਲੀਆ ਘਾਟਾ-ਜੀਐਸਡੀਪੀ ਅਨੁਪਾਤ 2018-19 ਵਿਚ 2.56 ਫ਼ੀਸਦੀ ਸੀ ਅਤੇ 2020-21 ਵਿਚ ਵਧ ਕੇ 3.16 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਚਾਲੂ ਸਾਲ (2022-23) ਵਿਚ ਮਾਲੀਆ ਘਾਟਾ 3.74 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਬੂਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਘਾਟਾ-ਜੀਐਸਡੀਪੀ ਅਨੁਪਾਤ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਾਜ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਨੀਤੀ ਚੋਰਾਹੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਰੁਸਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਸ ਬੱਝਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ 'ਤੇ ਮੁਦਰਾ ਨੀਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀਤੇ ਕਈ ਅਧਿਐਨਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਫ਼ੋਟੋ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ-ਡਿਪਾਜ਼ਿਟ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਲਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੱਟ-ਘੱਟ ਅਨੁਪਾਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਅਨੁਪਾਤ ਸਾਲ 2021-22 ਵਿਚ 55 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਕਸਾਰ ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬੱਚਤ ਦੀ ਉੱਚ ਦਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਜਾਬ ਇਸ ਨੂੰ ਉਤਪਾਦਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ।

ਮੁਦਰਾ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਦੋਵਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਵਧਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਸੂਬੇ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਢਾਂਚਾ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਰੋਕ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਖੜੋਤ ਆ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਘੱਟ ਉਤਪਾਦਕਤਾ-ਘੱਟ ਉਜਰਤ ਦੀ ਘੰਮਣਘੇਰੀ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਥਾਨਕ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਹੁਣ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੋਂ ਉਦਯੋਗਿਕਰਨ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਇਸ ਦੀ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਤੋਂ ਆਧੁਨਿਕ ਅਤੇ ਹਰਿਆਵਲ ਵਾਲਾ ਉਦਯੋਗਿਕਰਨ ਵੱਲ ਬਦਲਣ ਲਈ ਨਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹਰੀ ਉਦਯੋਗਿਕ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਨਵੀਂ ਬਜਟ ਮੱਦ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਸੈਕਟਰ ਲਈ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਧੀਮੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਅੰਤਰ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਉਤਪਾਦਕ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੇਵਾ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਰੁਕਾਵਟ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹੁਨਰ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਉਦਮੀ ਅਤੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਉੱਤਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਾਭ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੌਲੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਤੇ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਘਾਟਾਏ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਨੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਉੱਚ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਲੋੜ ਹੈ।

ਚੌਥਾ, ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਲੱਗੀ ਜਾਂ ਹੌਲੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਵਧਣ ਲੱਗੀ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਫੁਹ ਗਈ। ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਨਵੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਸਾਬਿਤ ਹੋਈਆਂ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਹੋਈ।

ਸੂਬੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਨਅਤਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਵਤੀਰੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਹੁ-ਪਰਤੀ ਸੰਕਟ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਨਅਤੀ ਪੂੰਜੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣਾ/ਪਰਵਾਸ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਨਵੇਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਉਦਯੋਗ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਮੰਜ਼ਿਲ ਵਜੋਂ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਲ ਭਾੜਾ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੋ ਸਨਅਤੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ (ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਤੇ ਬਟਾਲਾ) ਵਿਚ ਸਟੀਲ ਅਤੇ ਫਾਊਂਡਰੀ ਉਦਯੋਗ ਲਗਭਗ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਨਅਤੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਾਰਨ ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਨਅਤੀ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵੀ ਸੁੰਗੜ ਗਏ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਿਯੋਗ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਚੱਲਦੇ ਵਪਾਰ ਦੀਆਂ ਸਰਤਾਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਫੋਟੀ ਕਿਸਾਨੀ ਆਧਾਰਿਤ ਖੇਤੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਵਧਦੀਆਂ ਇਨਪੁਟਸ ਲਾਗਤਾਂ ਅਤੇ ਇਨਪੁਟਸ ਦੀ ਘਟਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਕਰਜ਼ਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਭਾਈਚਾਰਾ ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਿਆ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ, ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਅਧੀਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਵੇਂ ਮੌਕੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬਾਈਪਾਸ ਕਰ ਗਏ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੁਨਰਮੰਦ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਗ਼ੈਰ-ਉਪਲਬਧਤਾ, ਉਦਮੀਆਂ/ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲ ਵਪਾਰਕ ਮਾਹੌਲ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੇਵਾ ਖੇਤਰ ਕਾਫ਼ੀ ਰਵਾਇਤੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ

23 ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ 14 ਫ਼ੀਸਦੀ ਕੁੱਲ ਸਥਿਰ ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ (ਜੀਐਫਸੀਐਫ-ਘਰੋਸਸ ਟੈਅਟਏ ਡਫਾਇਟਅਲ ੋਰਮਐਟਿਨ-ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵਿਚ ਮੁਕਾਮੀ ਉਦਮੀਆਂ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼) ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਪਛੜ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਕੁੱਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕੁੱਲ ਸਥਿਰ ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ ਲਗਭਗ 29 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦਾ ਕੁੱਲ ਸਥਿਰ ਪੂੰਜੀ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਵਿਚੋਂ ਪੂੰਜੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਪੂੰਜੀ, ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਸ ਨੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਹੌਲੀ ਵਿਕਾਸ-ਘੱਟ ਨਿਵੇਸ਼-ਵੱਧ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਹੈ: ਕੀ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜ਼ਿੰਦਾ/ਸੁਰਜੀਤ/ਉਸਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਜਵਾਬ ਹੈ: ਬਿਲਕੁਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਵੱਡੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੇ ਸੋਮਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਸੂਬੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹੇ ਮਣਾਂ-ਮੂੰਹੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਪੰਡ ਦੀ ਹੈ। ਮਾਰਚ 2023 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸੂਬੇ ਸਿਰ 3.13 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਮਾਰਚ 2022 ਵਿਚ 2.82 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ। ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਸੂਬੇ ਸਿਰ 35201.87 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਲਏ ਕਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ 18209.8 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿਆਜ ਅਤੇ 14257.98 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮੂਲ, ਭਾਵ ਕੁੱਲ 32467.78 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੇਵਲ 2734.09 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਜੋ ਸਾਲ ਵਿਚ ਲਏ ਕੁੱਲ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ 7.8 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ 92.2 ਫ਼ੀਸਦੀ ਪਿਛਲਾ ਕਰਜ਼ਾ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਪੰਡ ਤੋਂ ਫੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੂਬੇ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲੀਆ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਨੁਭਵੀ ਸਬੂਤ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਲਗਾਤਾਰ ਕੁੱਲ ਰਾਜ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦ

ਮੁਖੌਟੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ

ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸਾਡੇ ਘਰ ਧੀ ਦੀ ਆਮਦ ਹੋਈ। ਸਮਾਂ ਲੰਘਣ 'ਤੇ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਨ ਪਾਇਆ, ਨਰਸਰੀ ਤੋਂ 10+2 ਤੱਕ ਹਰ ਸਾਲ ਟਾਪ ਕੀਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਉਣਾ ਉਸਨੂੰ ਗਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। 10+2 ਨਾਨ-ਮੈਡੀਕਲ 'ਚ 90 ਫੀਸਦੀ ਅੰਕਾਂ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਬੇਟੀ ਨੌਵੀਂ ਦਸਵੀਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਲੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਜਾਂ ਇਧਰ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੇਰਾ ਕੈਨੇਡਾ ਰਹਿੰਦਾ ਮੂੰਹ ਬੋਲਿਆ ਮਾਮਾ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਧਰ ਆਉਂਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਬੇਫਕਿਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਭੇਜੋ, ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਘਰਵਾਲੀ ਦਾ ਮਨ ਨਾ ਮੰਨੇ ਕਿ 'ਕੱਲੀ-ਕੱਲੀ ਤਾਂ ਕੁੜੀ ਐ, ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਭੇਜ ਕੇ ਆਪਾ ਇਥੇ ਕੀ ਕਰਾਂਗੇ। 3-4 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ 'ਚ ਉਸਨੂੰ ਮਨਾਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਧਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੋਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ

ਅਮਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ
ਫੋਨ: 98889-40211

ਨਾ ਹੀ ਗਾਰੰਟੀ। ਆਪਣੇ ਕਾਲਜੇ 'ਤੇ ਪਹਾੜ ਜਿੰਡਾ ਪੱਥਰ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਲੇਜੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਭੇਜਣ ਦਾ ਮਨ ਪੱਕਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਹੀ ਆਇਲਟਸ 'ਚੋਂ 7.5 ਬੈਂਡ ਆ ਗਏ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਆਫਰ ਲੈਟਰ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਵੀਜ਼ਾ ਵੀ ਲੱਗ ਕੇ ਆ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਟਿਕਟ ਵੀ ਲੈ ਲਈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹੀ ਮਾਮਾ ਕਰੋਨਾ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਭ ਕੁਝ ਫਾਈਨਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਅਖੌਤੀ ਮਾਮੇ ਦੇ ਹੁਬਹੂ ਸ਼ਬਦ ਸਨ-ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪ ਇੱਥੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਝਟਕਾ ਸੀ।

ਧੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣ ਦੀ ਜਿੱਥੇ ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ ਉਥੇ ਹੀ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਇੱਕ ਟੀਸ ਵੀ ਸੀ। ਮੱਧ ਵਰਗੀ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਕਿਸਾਨੀ

ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਵਧੀਆ ਖਾ ਹੀ ਰਹੇ ਸੀ ਪਰ ਆਰਥਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮਕਾਲੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਉੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਧੜਾਧੜ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖ ਅਤੇ ਇਧਰਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਰੂ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਆਟੇ 'ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੱਕ ਵੀ ਇਕੱਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਬੇਫਕਿਰ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਚਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਨਾਲ ਹੈ ਤੇ ਬੇਟੀ ਵੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਬੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਸਹੇਲੀ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਾ ਬਣਾਇਆ। ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਇੱਕ ਦਿਨ

ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਭਰੀ ਰਵਾਨਗੀ 'ਚ ਆਪਣਾ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਸਵੇਰ ਇੱਕ ਸੱਜਰੀ ਸਵੇਰ ਮਹਿਕਾਂ ਖਿਡਾਉਂਦੀ ਨਵੀਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਤਰਾਅ ਚੜ੍ਹਾਅ, ਗੁੱਸੇ ਗਿਲੇ, ਸ਼ਿਕਵੇ-ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ, ਬਿਗਾਨਿਆਂ ਤੇ ਆਪਣਿਆਂ ਨਾਲ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੱਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗ਼ੈਰਾਂ ਜਾਂ ਬੇਗਾਨਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੱਤਭੇਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇੱਕ ਆਮ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਨੇੜਲੇ ਆਪਣੇ ਜਦੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਤਿ-ਦੁਖਦਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣੇ ਅਣਜਾਣੇ 'ਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾਇਆ ਨਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲਾ ਇਸ ਕਦਰ ਹਮਲਾਵਰ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਖਾਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਆਮ ਜਾਂ ਦੂਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਪਰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਤੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਬੇਮਾਇਨੇ ਜਿਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਜਾਣੇ ਕੈਨੇਡਾ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਕੋਲ। ਤੁਸੀਂ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵਾਂਗੀ, ਇਕੱਠੇ ਟਿਕਟਾਂ ਕਰਾਵਾਂਗੇ। ਬੇਟੀ ਤਾਂ ਕਦੇ

ਪਤਾ ਲੱਗਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੈ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਦੂਜਾ ਝਟਕਾ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਬੇਟੀ ਦੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸਹੇਲੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਟਿਕਟ ਲੈ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਮਿੱਥੇ ਦਿਨ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਕੈਨੇਡਾ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ, ਜਿੱਥੇ ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ 14 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਇਕਾਂਤਵਾਸ ਵੀ ਉਸ ਸਹੇਲੀ ਦੀ ਭੈਣ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਕੱਟਿਆ। 14 ਦਿਨਾਂ ਉਪਰੰਤ ਉਹੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਆਏ। ਮਹੀਨੇ ਕੁ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੋਨ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਲਵੇ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਤੀਜਾ ਝਟਕਾ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਸਦਮੇ ਵਾਂਗ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਏਦਾਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਆਪਣੇ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਬਜ਼ਬਾਹ ਨਾ ਦਿਖਾਏ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਅਸੀਂ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣ ਬਾਰੇ ਨਾ ਹੀ ਸੋਚਦੇ। ਖੈਰ ਬੇਟੀ ਨੇ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਉਸੇ ਸਹੇਲੀ ਨਾਲ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਕਮਰਾ ਲੈ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਬੇਟੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਕਾਨਵੋਕੇਸ਼ਨ ਮੌਕੇ ਉਹ ਸਮੂਹ ਪਰਿਵਾਰ ਬੇਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਕਾਲਜ ਗਏ ਸਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਲ-ਦੋ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੋਹੜੀ ਵੀ ਉੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਬਹਾਨੇ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਜਾਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਭਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੈਨੇਡਾ ਸੀ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਉਸੇ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਮੁੜ ਕਦੇ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਪਰਤ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਈ ਵਾਰ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਦੋਹੜੀ ਨੂੰ, ਆਪਣੀ ਭਾਓ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕੇ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਰੱਖ ਲੈਣਗੇ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਭ ਕੁਝ ਆਮ ਵਾਂਗ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਹਾਲੇ ਕੁਝ ਕੁ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੱਧਰ ਰਹਿੰਦੇ ਵੱਡੇ ਬੇਟੇ ਦੇ ਘਰ ਦੂਜੀ ਬੇਟੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਇਸ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਤ ਕਟਵਾ ਕੇ ਆਈ ਸੀ।

ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਉਪਰੰਤ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਧਰਲੇ ਕੈਨੇਡਾ ਰਹਿੰਦੇ ਬੇਟੇ ਦੇ ਬੇਟੇ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੀ ਬੇਟੀ ਕੰਮ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਸਕੀ। ਜਿਸ ਦੇ ਖਮਿਆਜ਼ੇ ਵਜੋਂ ਤੜਕੇ, ਠੰਢੀ ਮਿੱਠੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਫੋਨ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌੜੇ ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਸੁਣਨੇ ਪਏ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਜੁਆਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਫੋਨ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸ ਉਪਰੰਤ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਫੋਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੋਨ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਰੀ ਬੇਟੀ ਨੇ ਉਸ ਬੱਚੇ ਲਈ ਗਿਫਟ ਲੈ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੋਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਵੇਰੇ ਫੋਨ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਿਫਟ ਦੇ ਆਵੇਗੀ।

ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਗਿਆ। ਚਾਰ ਕੁ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਬੇਟੀ ਦੇ ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ਦੀ ਮੇਲ ਆ ਗਈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਪਤੇ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ਦੀ ਹਾਰਡ ਕਾਪੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬੇਟੀ ਦੇ ਕਾਲਜ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਉਸ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਪਤਾ ਉਕਤ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਬੇਟੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਸੇਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ਆਵੇਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖ ਲੈਣਾ, ਮੈਂ ਆਪੇ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਆ ਕੇ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਉਹ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਰ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਗਜ਼ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਬੇਟੀ ਦਾ ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ਉਸ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਰੱਖ ਕੇ ਆ ਗਏ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਮੈਸੇਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਬਾਹਰੋਂ ਆਪਣਾ ਲੈਟਰ ਚੁੱਕ ਲਵੇ। ਪਰ ਬੇਟੀ ਇਸ ਤੋਂ ਇਕ-ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸ਼ਿਫਟ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਟੈਨਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੀ, ਸੋ ਉਸਨੇ ਰਾਤੀਂ 12-1 ਵਜੇ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਲਕਣ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਕਾਗਜ਼ ਪਿਆ ਹੈ? ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਹਾਂ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਉਸ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਸਹੇਲੀ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਦੋਵਾਂ ਜਣੀਆਂ ਨੇ ਰਾਤੀਂ 1 ਵਜੇ ਉਸ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਪਿਆ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਗਜ਼ ਭਾਵ ਬੇਟੀ ਦਾ ਵਰਕ ਪਰਮਿਟ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ।

ਖੈਰ, ਸੱਚ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਹੋਣੈ ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਕਲਮ ਸੱਚ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕੇ, ਉਹ ਕਲਮ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਲਮ ਨਾ ਹੋਈ।

ਗਜ਼ਲ

ਅਜੈ ਤਨਵੀਰ

ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਬਣਾ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਕਿਆਮਤ ਦਾ, ਨਦੀ ਨੂੰ ਵਹਿਮ ਲੈ ਡੁੱਬਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ।

ਕਲਮ ਸੀ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਦੇ ਤੇ ਕਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਖੰਜਰ, ਨਿਤਾਰਾ ਕਰਨਗੇ ਲੋਕੀਂ ਕਦੇ ਸਾਡੀ ਇਬਾਰਤ ਦਾ।

ਤੁਸੀਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ ਹਵਾ ਕਿਉਂ ਬਣ ਗਈ ਨੇਹੀ, ਅਸਰ ਆਖਿਰ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਸੀ ਇਹ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ।

ਬਨੇਰੇ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਂ ਸਾਰੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਦਿਆਂ ਪਰਮਾਣ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਦਾ।

ਦਰਾਂ ਨੂੰ ਹੈ ਅਜੇ ਵੀ ਆਸ ਇਕ ਦਿਨ ਦੇਣਗੇ ਦਸਤਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਜੇ ਹੋਇਆ ਕਦੇ ਆਪਣੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦਾ।

ਹਨੇਰਾ ਚੀਰਨੇ ਦਾ ਵਲ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਟਟਹਿਣੇ ਤੋਂ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਫਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋ ਭਲਾ ਸਾਡੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਦਾ।

ਉਪੇਂਦਰ ਨਾਥ, ਮੰਟੋ, ਕਾਸਮੀ, ਦੁਸ਼ਮਣ ਰਹੇ ਭਾਵੇਂ, ਅਜੇ ਵੀ ਝੁਲਦਾ ਪਰਚਮ ਹੈ ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ।

ਦਿਲਾ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਲਈ ਪੋਰਸ, ਜ਼ਮਾਨੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸਾਰਾ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ।

ਬੇਟੇ ਖੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲੀਰਾਂ 'ਚ ਠਰਦੇ ਬਾਲ ਸਤਕਾਂ 'ਤੇ, ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਮਾਲਕ ਰਿਆਸਤ ਦਾ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ: ਪਿਛੋਕੜ, ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ਪਰ 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬੇਅਸਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਆ ਗਈ। ਅਜਿਹੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੇ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ, ਨੀਤੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਨੀਤੀਜੇ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਇਸ ਕਦਮ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਪੰਜਵਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਹਾਲੇ ਵੀ ਖੇਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਹਿਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਰਮਖਿਆਲੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਧਰਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਫਿਰਕੂ ਤਣਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਦੋਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪਰਵਾਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਗ਼ੈਰ-ਦੋਸਤਾਨਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਕਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ, ਉੱਚ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਰ ਸੰਭਵ ਅਨੁਕੂਲ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ਯੋਗ ਵਾਧੂ ਪਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁਣ ਜੇਕਰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਰਹੱਦ ਉੱਤੇ ਤਣਾਅ ਘਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਯਕੀਨਨ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਗੁਆਂਢੀ ਸੂਬਿਆਂ (ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼,

ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਡਾਕ

'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ 10 ਜੂਨ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਲੇਖ 'ਜੱਗਾ ਭਾਅ ਵੀ ਹਾਰ ਗਿਆ' ਬੜਾ ਦਿਲ ਹਲੂਣਵਾਂ ਸੀ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਏਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਇਵੇਂ ਲੱਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਓਹਨੂੰ (ਜੱਗੇ ਨੂੰ) ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ 1982-83 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਇਕ ਜਾਣੂ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਲੜਕੇ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਮੈਂ ਭਾਬੀ ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ ਵਿਰਕ (ਕਮਲਜੀਤ ਵਿਰਕ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਪ੍ਰੋ: ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਦੀ ਸਾਬਣ) ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੱਗੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਪਾਈ। ਜੱਗੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਹਿਰੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਐੱਸ.ਡੀ.ਓ. ਸਨ ਤੇ ਜੱਗੇ ਨੇ ਵੀ ਐੱਲ ਐੱਲ ਬੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ਜਾਂ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਸਦੇ ਪਿੰਡ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਗਏ। ਲੜਕੀ ਦੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਉਹ ਪਸੰਦ ਸੀ।

ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੜਕੀ ਦੀ ਆਨਾ-ਕਾਨੀ (ਬਹਾਨੇਬਾਜ਼ੀ) ਕਾਰਨ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹ ਸਕੀ। ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਜਿਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਤੇ ਮੁੜ

ਉਸਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਪਈ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਵੀ...ਸਾਡਾ ਮੇਲ 17-18 ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਕਮਲਜੀਤ ਦੇ ਘਰ ਇੰਡੀਆਨਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ...ਪਰ ਨਹੀਂ ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੜੇ ਖਾਲੂਸ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹਟਵੀਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦਾ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰ ਜਾਣਾ ਉਦਾਸ ਵੀ ਕਰ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿਹੜਾ 'ਚ ਸਵਾਲ ਵੀ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਏਨਾ ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ ਆਦਮੀ ਅਜੇਹਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਆਦਮੀ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ...? ਅਲਵਿਦਾ...ਅਟਵਾਲ ਜੁਗਰਾਜ ਸਿੰਹਾਂ...!

ਰਵਿੰਦਰ ਸਹਿਰਾਅ
ਚੈਸਟਰਟਨ (ਇੰਡੀਅਨਾ)
ਫੋਨ: 717-575-7529

ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ) ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਜੇਕਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਰਗ ਵਪਾਰ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸੇਨੇ 'ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਚਿਰ-ਟਿਕਾਉ ਵਿਕਾਸ ਲਈ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੌਕੇ ਤਲਾਸ਼ਣ ਤੇ ਉਭਾਰਨ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਟਕ ਰਹੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾ

ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰਨ ਲਈ ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਪੱਖੋਂ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਮਾਡਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮੂਹਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵਾਲੀ ਰਣਨੀਤੀ ਨੂੰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਆਪ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਦਮੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨਗੇ।

ਸ਼ਬਦ-ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਸਫ਼ਰ

ਅਕਸਰ ਹੀ ਪਾਠਕ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੈਂ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮੀਡੀਅਮ ਵਿਚ ਸਾਇੰਸ ਹੀ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ। ਫਿਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਕਿਵੇਂ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ੌਕ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਇੰਨੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਮਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕੱਢਦੇ ਹੋ? ਤੁਹਾਡੀ ਕਵਿਤਾ ਜਾਂ ਵਾਰਤਕ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਅੰਤਰੀਵ ਵਿਚ ਉਤਰ ਕੇ ਖੁਦ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਪੈਂਦਾ। ਵਿਲੱਖਣ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਾਲੀ ਸ਼ਬਦ-ਸਾਧਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸਫ਼ਰ ਦਾ ਰਾਜ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਅਜੇਹੀ ਲਿਖਤ ਲਈ ਕੋਈ ਉਚੇਚ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਜਾਂ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਆਪ-ਮੁਹਾਰਾ ਵਹਾਅ ਹੁੰਦਾ? ਅਵੇਚਤਨ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰ ਕਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਿਰਤ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੇ ਨੇ? ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸ਼ਬਦ-ਸੰਵਾਦ ਮੇਰੇ ਅੰਤਰੀਵ ਨੂੰ ਉਲਥਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਖੁਦ ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਸਵਾਲ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਹਰਫ਼ਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸ ਰੂਪ ਲੈਣਾ ਤੇ ਕਿਸ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਨੂੰ ਫਰੋਲਣਾ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਅਰਥ ਕਲਮ-ਕਿਰਤ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰਨੇ, ਇਹ ਸੰਵੇਦਨਾ ਅਤੇ ਸੁਚੇਤਨਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ।

ਦਰਅਸਲ ਮੇਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ, ਮੇਰਾ ਹੀ ਪਰਤੋਅ। ਮੇਰੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ, ਹੱਡ ਬੀਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਝਾਕਦੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਕਸ਼। ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਇਹ ਨਕਸ਼ ਮੇਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਅਪਣੱਤ ਪਾਲਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਸਰ ਹੀ ਕਈ ਵਾਰ ਨਕਸ਼ ਇਕਸਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤਸਬੀਹ ਅਤੇ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣੀ ਹੁੰਦੀ।

ਮੇਰਾ ਪੇਂਡੂ ਪਿਛੋਕੜ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸ਼ਬਦ-ਸਰਮਾਇਆ। ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅਚੇਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਰਹਿਤਲ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਸਾਡੀ ਬੋਲਚਾਲ ਵਿਚੋਂ ਮਨਫੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੇਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਜੇਹਾ ਸ਼ਬਦ-ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੁੰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ, ਫਿਰਨੀ, ਖੇਤਾਂ, ਖੂਹਾਂ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ, ਮਾਪਿਆਂ ਜਾਂ ਯਾਰਾਂ-ਬੋਲੀਆਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਬੋਲਚਾਲ 'ਚੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਜੇਹੀ ਬੋਲਚਾਲ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕੁਝ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਉਲਠਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਸੀਂ ਵਿਸਾਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਗੁਣੀ-ਗਿਆਨੀ ਹਾਂ। ਹਾਂ! ਮੈਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਉਤਮ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਤਾਂ ਅਤੇ ਸਾਇੰਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਅਚੇਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਮੇਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਮੇਰੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸ਼ਬਦ-ਸਿਰਜਣਾ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਜਾਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੁਣ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਨ ਦਾ ਆਵੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਕਦੋਂ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਨੇ ਨਾਜ਼ਲ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਮਨ-ਦਰ 'ਤੇ ਦਸਤਕ ਦੇਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜਾ ਰੂਪ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ?

ਮੈਨੂੰ ਸਕੂਲੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਇਸ ਸ਼ੌਕ ਵਿਚ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਮਾਸਟਰਨੀ ਹਰਬੰਸ ਕੌਰ, ਮਾਸਟਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੈਡ-ਮਾਸਟਰ ਤੇ ਉਘੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਸ.ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ ਜੀ ਦਾ ਅਚੇਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਬੀ ਐਸ ਸੀ ਕਰਨ ਤੀਕ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਂ ਜਦ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਵਿਹਲ ਮਿਲਦੀ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਰੋਤਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਮੈਂ ਕੁਝ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਐਮ ਐਸ ਸੀ (ਫਿਜ਼ਿਕਸ) ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੇਰੇ ਗਰਾਈਂ ਪ੍ਰੋ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਔਜਲਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਸਤੀਸ਼ ਵਰਮਾ, ਮਰਹੂਮ ਪ੍ਰੋ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਆਦਿ ਅਕਸਰ ਹੀ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਵਰਗੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਾਵਿਕ ਰਵਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੱਚ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇੰਨੇ ਸਹਿਜ ਭਾਅ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੱਚ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਾਵਿਕ ਵਾਰਤਕ ਦੇ ਸ਼ਾਹ-ਅਸਵਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਅੰਤਰੀਵੀ ਨਾਦ ਬਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਹੋਸਟਲ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਮਹਿਫ਼ਲ ਸੱਜ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਬੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਰੰਗ ਕੁਝ ਕੁਝ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਵੀ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਕਵਿਤਾ-ਨੁਮਾ ਕੁਝ ਲਿਖ ਲੈਂਦਾ ਸਾਂ। ਐਮ ਐਸ ਸੀ ਫਾਈਨਲ ਦੀ ਫੇਅਰਵੈਲ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਕਵਿਤਾ ਸੁਣਾਈ:

ਹਵਾ ਬੰਦ ਹੈ
ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦੇ
ਪਹਿਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਘੱਟਾ ਨਹੀਂ ਉਡਦਾ
ਇਸਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ
ਕਿ
ਹਵਾ ਮਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ
ਇਹ ਤਾਂ
ਸਗੋਂ ਸਮੇਂ-ਸੂਚਕ ਹੈ
ਆਉਣ ਵਾਲੇ
ਕਿਸੇ ਭਾਰੀ ਤੂਫ਼ਾਨ ਦੀ।

ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਮੇਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ 'ਤੇ ਅਜੇਹਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚੋਂ ਐਮਐਸਸੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਆਉਂਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸਰਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ। ਐਮ ਐਸ ਸੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਸਧਾਰਨ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਟਕਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ। ਲਾਇਲਪੁਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਜਲੰਧਰ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਸੁਧਾਰ ਤੇ ਡੀ ਏ ਵੀ ਕਾਲਜ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ, ਖੁਦ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਿਚ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਝਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਅਜੇਹਾ ਉਲਝਿਆ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਮਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੁੱਕਰੇ ਦੁੱਬਕ ਗਈ। ਪਰ ਜਦ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕਾਸ਼ੀ ਕਾਲਜ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਵਿਚ ਰੈਗੂਲਰ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਕੂਨ ਮਿਲਿਆ। ਪੰਜਾਬੀ ਅਦਬ ਨਾਲ ਮੋਹ-ਪੁੰਗਾਰਾ ਰੂਹ ਦੀ ਧਰਾਤਲ 'ਤੇ ਪੁੰਗਰਨ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਕੁਝ ਗੀਤ-ਨੁਮਾ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਛਪਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਮਲਜੀਤ ਬਿੰਦ ਨੇ 1991 ਵਿਚ ਛਾਪੀ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਮੁੱਖ-ਬੰਧ ਮੇਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਚੰਗੀ ਚੀਰ-ਫਾੜ ਕਰਦਿਆਂ, ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹੁੰਦਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਸ ਸੀ ਕਿ ਅਜੇਹਾ ਮੁੱਖਬੰਧ ਛਾਪਣ ਦਾ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਲੇਖਕ ਜ਼ਰੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰੀ ਧਾਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਸੱਚ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਪਤਾ ਕਰਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁਦ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧ ਹਾਂ? ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਵਾਂਗਾ? ਮੇਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਰੱਥਾ ਕਿਵੇਂ ਨਿਖਰਦੀ ਹੈ? ਮੌਲਿਕਤਾ, ਨਰੋਆਪਣ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣਤਾ, ਮੇਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਤ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨਗੀਆਂ?

ਮੇਰੇ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਸੁਣਾਉਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਨਾਹ ਵਿਚ ਜਾਣਾ, ਦੁਆਵਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋਤ ਜਗਾਣਾ, ਮੇਰਾ ਨਿੱਤ ਦਾ ਕਰਮ ਅਤੇ ਧਰਮ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ-ਅਧਾਰ, ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਖੁਦ ਵਿਚੋਂ ਖੁਦ

ਦਾ ਦੀਦਾਰ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਰ-ਪਾਰ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਰੂਹ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਣਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿਉਂਕਿ; ਮੇਰੇ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਫੱਕਰ ਦੀ ਰੂਹ ਵਰਗਾ, ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੁੱਚੀ ਜੂਹ ਵਰਗਾ, ਸਾਝਰੇ ਵਗਦੇ ਖੂਹ ਵਰਗਾ ਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਆਉਂਦੀ ਜੂਹ ਵਰਗਾ। ਮੇਰੇ ਸ਼ਬਦ, ਸਫ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਸਰਦਾਰੀ, ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਖੁਮਾਰੀ, ਪਰ ਕਦੇ ਨਾ ਸਹਿਣ ਲਚਾਰੀ ਤੇ ਮਾਨਣ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਦਿਲਦਾਰੀ। ਮੈਂ ਸ਼ਬਦ-ਸੁੱਖਨ ਦਾ ਵਾਸੀ ਹਾਂ, ਸੱਜਰੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਧਰਵਾਸੀ ਹਾਂ, ਖੁਦ ਦਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹਾਂ ਤੇ

ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਸਦਾ ਉਦਾਸੀ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਸ਼ਬਦ, ਪੀਰ ਦੀ ਦੁਆ ਵਰਗੇ, ਅੰਤਰੀਵ 'ਚ ਵੱਸਦੇ ਖੁਦਾ ਵਰਗੇ, ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੇ ਚਾਅ ਵਰਗੇ ਤੇ ਵਕਤ ਦੀ ਸੰਦਲੀ ਭਾਅ ਵਰਗੇ। ਮੈਂ ਸ਼ਬਦ-ਸੋਚਾਂ 'ਚ ਲਾਈਆਂ ਤਾਰੀਆਂ, ਮਨ-ਅੰਬਰ 'ਚ ਭਰੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ, ਰੂਹ-ਵਹਿਣ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਅਸਵਾਰੀਆਂ, ਅਤੇ ਸਫ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਸਰਦਾਰੀਆਂ। ਮੇਰਾ ਸ਼ਬਦ-ਕੋਸ਼, ਸੱਚ ਦਾ ਵਾਰਸ, ਡਿੱਗਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਢਾਹਸ, ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਪਾਰਸ ਤੇ ਅੰਤ ਮਾਰਿਆਂ ਲਈ ਬਾਰਸ਼। ਮੇਰੀ ਲਿਖਤ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਖਟੋਲਾ, ਮੌਜ ਵਿਚ ਆਇਆ ਮੌਲਾ, ਡਿੱਗਦੀ ਛੱਤ ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਕੋਲਾ ਤੇ ਚਾਨਣ ਦਾ ਪੈਂਦਾ ਝਾਉਲਾ। ਮੇਰੇ ਸ਼ਬਦ, ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਉਲਥਾਉਣਾ, ਖੁਦ ਨੂੰ ਸੂਲਾਂ 'ਚ ਪਰੋਣਾ, ਅੱਖਰਾਂ 'ਚ ਬਹਿ ਕੇ ਰੋਣਾ ਅਤੇ ਮਨ ਦੇ ਦਾਗ ਨੂੰ ਧੋਣਾ 'ਚੋਂ ਸ਼ਬਦ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਲੈਂਦੇ, ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਬਹਿੰਦੇ, ਕੁਝ ਸੁਣਦੇ ਤੇ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦੇ ਤੇ ਵਕਤ ਨੂੰ ਖੁਦ 'ਚ ਸਮਾਅ ਲੈਂਦੇ। ਅਕਸਰ ਹੀ ਜਦ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਹਾਕ ਮਾਰਦਾਂ ਹਾਂ ਕਿ;

ਸ਼ਬਦੋ ਵੇ!
ਮੇਰੇ ਵਿਹੜੇ ਆਵੇ,
ਅੰਦਰ ਦੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਵਰਾਵੇ,
ਮੇਰੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਲਥਾਵੇ
ਹਿੱਕ 'ਚ ਸੂਰਜ ਉਗਾਓ।
ਸ਼ਬਦੋ ਆਓ!
ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਲਾਓ
ਅਤੇ ਬਸਤੀ ਦੇ ਹਰ ਘਰ ਨੂੰ
ਪਾੜ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਬਣਾਓ
ਕਿਉਂਕਿ
ਬਿਨ-ਅੱਖਰੇ ਘਰ

ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਨੇ।
ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਭਰ ਵਗਦੇ ਦਰਿਆ ਦਾ ਸਦਾ ਰਿਣੀ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਵਰਗੇ, ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਰਾਹਾਂ ਵਰਗੇ ਅਤੇ ਫੱਕਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਆਵਾਂ ਵਰਗੇ ਸਿਰਫ਼ ਮੇਰੇ ਹੀ ਹਿੱਸੇ ਆਏ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਵਰਸੋਏ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਮੇਰੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਵੱਖਰਤਾ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
1993 ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਦੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ।

ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚਲੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਕਲਮਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ, 'ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਜੂਹ-ਕੈਨੇਡਾ' ਲਿਖਿਆ ਜਿਹੜਾ ਅਜੀਤ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਛਪਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਤਾਬੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਛਪਿਆ। ਇਸ ਸਫ਼ਰਨਾਮੇ ਪ੍ਰਤੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਗੁੰਗਾਰਾ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਸੀ। ਕੁਝ ਅਦਬੀ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੱਖਰਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਵਾਰਤਕ ਵੰਨੀ ਮੋੜਾ ਕੱਟ ਲਵੇਂ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਆਰਟੀਕਲ ਤਾਂ ਲਿਖਦਾ ਸਾਂ ਪਰ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ ਕਵਿਤਾ ਹੀ ਸੀ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰੰਗ ਨਿਆਰੇ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਕਿਸ ਮੋੜ ਅਤੇ ਵਕਤ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਕੀ-ਕੁਝ ਅਜੇਹਾ ਉਕਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸਨੇ ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਮ ਨੂੰ ਮੌਲਕਤਾ ਦੇ ਅੱਡਰੇ ਰਾਹੀਂ ਤੋਰਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਅਜੇਹਾ ਹੀ ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ। 1998 ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਵੱਡੀ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਬੀਡੀਐਸ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਹੋਸਟਲ ਰਹਿਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਨਸੀਹਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਖਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਸੇਧ ਦੇਣੀ ਹੈ? ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਮੇਰੀ ਬੇਟੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮੱਤ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਜੇਹਾ ਕੁਝ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਠਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ

ਸ਼ਬਦ ਜੋਤ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ
ਫੋਨ: 216-556-2080

ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਉਂਤ ਸਕਣਗੇ।
ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਲਿਖੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਜੋ ਅਜੀਤ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਛਪਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਗੁੰਗਾਰਾ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹਪੂਰਨ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਨਿਬੰਧ ਪੁਸਤਕ 'ਚੰਗਾਂ ਦਾ ਦਰਿਆ' ਛਪਵਾਈ ਜਿਸਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਸਲਾਹਿਆ। ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ ਦਿੱਲੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 200 ਕਾਪੀਆਂ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ। ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਲਿਖੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਅਜੇਹੀ ਵਾਰਤਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਜੋ ਅਸਲੋਂ ਕੁਝ ਨਿਵੇਕਲੀ ਅਤੇ ਸੁਚਾਰੂ ਤੇ ਉਸਾਰੂ ਪੱਖਾਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਚਿਆਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਉਦਮ ਸੀ।

ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਛਪੀ ਵਾਰਤਕ ਪੁਸਤਕ 'ਅਸੀਸ ਤੇ ਆਸਥਾ' ਅਤੇ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ 'ਧੁੱਪ ਦੀ ਤਲਾਸ਼' ਦਰਅਸਲ ਚੌਗਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਨਕਸ਼ ਪਛਾਣਣ ਦੀ ਨਿਮਾਣੀ ਜਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ ਸੀ ਜੋ ਹਰਫ਼ਾਂ ਬੀ ਪਰੋਈ ਗਈ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਾਰਨ, ਇਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਮੇਰੀ ਅੰਤਰੀਵ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਆਰੰਭ ਵੀ ਹਨ। ਅਜੇਹੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਡਾ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਪਸਾਰ' ਅਤੇ 'ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਪਾਠੀ' ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਛਾਪੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਾਇੰਸ ਦਾ ਕਰਜ਼ ਉਤਾਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਦੇ ਨਾਵੇਂ ਤਰਕਸੰਗਤਾ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਸਾਇੰਸ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿਚ ਉਸ ਹੰਝੂ ਨੂੰ ਪੁੰਝ ਸਕਿਆ ਜਿਸਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਕੱਠਦੇ ਰਹਿਣਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲਈ ਹੀ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਹਾਂ। ਹਰ ਵਕਤ ਹੀ ਹਰ ਵਰਤਾਰੇ ਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿੱਖਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਅਚੇਤ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲਿਖਣ ਵਕਤ ਸਫ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਲ, ਲਿਖਤ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਿਸ ਕੋਣ 'ਤੇ ਕਿਸ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਦੇਖ ਕੇ, ਕਿਹੜੀ ਧਾਰਨਾ ਮਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਬਣ ਕੇ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਪਸਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਭਾਵ ਇਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ। ਮੇਰੀ ਲਿਖਤ ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਵੱਖਰਤਾ ਰਾਹੀਂ ਉਦੈ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਸੰਵੇਦਨਾ ਵਿਚੋਂ ਪਨਪਦਾ ਹੈ। ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿਚਲੀ ਸੁਖਮਤਾ ਅਤੇ ਸੁਹਜ ਨੇ ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਨੂੰ ਵਸੀਹਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਘੱਟ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਗਸਤ 2003 ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਇੰਟੀਗਰੇਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਕੈਨੇਡਾ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਵਾਸ ਕਾਰਨ ਦੇਖੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੇ ਮੇਰੀ ਚੇਤਨਾ ਤੇ ਚਿੰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ। ਜਦ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਘਰ ਦੇ ਗੇਟ ਵਿਚ ਫਸੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ, ਮੁਰਝਾਏ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਆਰੀਆਂ ਅਤੇ ਲਾਅਨ ਵਿਚ ਛਾਈ ਵੈਰਾਨੀ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਮਨ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋਇਆ। ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਘਰ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ। ਇਸ ਉਦਾਸੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ 'ਘਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ' ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਅਜੀਤ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਛਪਿਆ। ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਗੁੰਗਾਰਾ ਬੇਮਿਸਾਲ ਸੀ।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

‘ਲੋਗੋਂ ਨੇ ਪੂਛ ਪੂਛ ਕੇ ਬਿਮਾਰ ਕਰ ਦੀਆ’

ਮਸ਼ਹੂਰ ਉਰਦੂ ਸ਼ਾਇਰ ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ ਦੀ ਇਕ ਗੱਲ ਦਾ ਸ਼ੋਅਰ ਹੈ—
“ਅਫਵਾਹ ਥੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਤਬੀਅਤ ਖਰਾਬ ਹੈ,

ਲੋਗੋਂ ਨੇ ਪੂਛ ਪੂਛ ਕੇ ਬਿਮਾਰ ਕਰ ਦੀਆ”।

ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜੇ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰ-ਨਮਾ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛਣਾ ਸਲੀਕੇਦਾਰ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਸੂਚਕ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਜੇ ਕੋਈ ਖਬਰ ਨਾ ਲੈਣ ਆਵੇ ਤਾਂ ਬਿਮਾਰ ਪਿਆ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤੀ ਜਿਹਾ ਸਮਝਦਾ। ਠੀਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ

ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗੰਡਮ
ਫੋਨ: 98766-55055

ਕਿਸੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਦੇ ਜਨਾਜ਼ੇ ਮਗਰ ਕੋਈ ਮਰਦ/ਇਸਤਰੀ ਹੋਵੇ ਈ ਨਾ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਦੋ-ਚਾਰ ਹੀ ਹੋਵਣ। ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਇਧਰ ਮਰਨ ਉਪਰ ਵੀ ‘ਰੋਣਕਾਂ’ ਲਗਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ! ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੇ ਮਰਨ ਉਪਰ। ਬੁੜ੍ਹੇ ਨੂੰ ‘ਵਡਾ’ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹਾਲੇ ਵੀ ਹੈ, ਭੈਰਾ ਉਪਰੰਤ ਲੱਭੂ-ਜਲੇਬੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬੇਸ਼ਕ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀਅ ਬੁੜ੍ਹਾ ਵਿਚਾਰਾ ਚਾਹ ਦੇ ਕੱਪ ਨੂੰ ਤਰਸਦਾ ਮਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇ—”ਬਾਤ ਕਯਾ ਹੈ ਕਿ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੋਗੋਂ ਕੇ ਘਰ, ਮੌਤ ਕਾ ਸੋਗ ਹੋਤਾ ਹੈ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾ” (ਡਾ. ਬਸ਼ੀਰ ਬਦਰ)।

ਸੋ, ਸਾਡਾ ਬਿਮਾਰ ਹੋਣਾ ਅਫਵਾਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਐਡਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੀ ਅਸੀਂ ਬਿਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਹੋਏ ਕਿ ਖਬਰ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਮੇਲਾ ਹੀ ਲਗ ਜਾਏ! ਉਂਜ ਅਸੀਂ ਫੁਲੇ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਸਮਾ ਰਹੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਐਨੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਾਂ ਕਿ ‘ਵੀ.ਆਈ.ਪੀ.’ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਾਂ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਪਨੇ ਵੀ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪਏ ਸਾਂ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਾਡੀ ਇਸ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਕਾਰਨ ਸਾਨੂੰ

ਸਰਕਾਰੀ ਗੱਡੀ ਅਤੇ ਗੱਨਮੈਨ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਣ! ਦਰਅਸਲ ਗੱਡੀ ਵਜਣ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਬੋਤੀ ਜਿਹੀ ਸੱਟ ਲਗ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖਬਰ ਸਾਡੇ ਲੱਖ ਲੁਕਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ‘ਲੀਕ’ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਦਾਂ ਚੰਦਰੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਚੈਨਲਾਂ ਤੇ ਲੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਹਰ ਘਰ ਯੂ-ਟਿਊਬ ਚੈਨਲ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਜਣਾ ਨਾਮਾਨਿਗਾਰ! ਪਰ ਸਾਡੇ ਇਕ ਔਰਤ

ਤਾਂ ਇਕੱਲੀ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚੈਨਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੰਝਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਬਣਦੀਆਂ, ਬਾਤ ਦਾ ਬਤੰਗੜ ਜਾਂ ਗਲ ਦਾ ਗਲੈਣ ਬਣਦਾ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਤਾਈ ‘ਤੁਫਾਨੀ’ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾੜੀ ਮੰਟੀ ਝਰੀਟ ਵੀ ਆ ਜਾਏ ਤੇ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਭੋਰਾ ਖੂਨ ਵਗਣ ਲਗ ਪਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ‘ਚ ਰੋਲਾ ਪਾ ਦਉ—’ ਹੈ ਹਾ! ਫਲਾਣੇ ਦੇ ਮੂੰਡੇ ਦਾ ਹੱਥ ਵਡਿਆ ਗਿਆ, ਖੂਨ ਨਾਲ ਲੱਥ ਪੱਥ ਹੋਏ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਗਏ, ਭਲਾ ਹੁਣ ਕਿਤੇ ਬਚਣਾ, ਭੈਣੇ ਖਬਰ-ਸਾਰ ਲੈ ਆਉ”। ਬਾਅਦ ‘ਚ ਪਤਾ ਲਗੂ ਕਿ ਮੂੰਡੇ ਦੀ ਚੀਚੀ ਉਪਰ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਖਰੋਚ ਆਈ ਸੀ, ਜੋ ਘਰੇਲੂ ਉਹੜ-ਪੋਹੜ ਨਾਲ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਤਾਈ ਤੁਫਾਨੀ ਰਾਈ ਦਾ ਪਹਾੜ ਅਤੇ ਤਿਲ ਦਾ ਤਾੜ ਬਨਾਉਣ ‘ਚ ਗੋਦੀ ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ! ਜੋਨ ਏਲੀਆ ਦਾ ਸ਼ੋਅਰ ਯਾਦ ਕਰਾ ਦਿੰਦੀ ਐ—

“ਉਸਕੀ ਗਲੀ ਸੇ ਉਠ ਕੇ ਮੈਂ ਆਨ ਪੜਾ ਬਾ ਅਪਨੇ ਘਰ, ਏਕ ਗਲੀ ਕੀ ਬਾਤ ਬੀ ਔਰ ਗਲੀ ਗਲੀ ਗਈ”।

ਚਾਚਾ ਚਤਰੂ ਬਿਮਾਰ ਪੁਰਸੀ ਲਈ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗਿੱਲਾ ਪੀਹਣ ਹੀ ਪਾ ਬੈਠਾ। ਸਾਡੀ ਮਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਝਰੀਟ ਉਸ ਨੂੰ ਵਡਾ ਜ਼ਖਮ ਬਣਦੀ ਲਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਲੰਮਾ ਭਾਸ਼ਨ ਦੇ ਮਾਰਿਆ। ਸਾਡੇ ਇਸ ‘ਸੁਭਚਿੰਤਕ’ ਦਾ ਖਬਰ

ਲੈਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ-ਵਰਧਕ ਢੰਗ ਤਾਂ ਦੇਖੋ—”ਨਾਂ, ਤੂੰ ਸਿਆਣਾ-ਬਿਆਣਾ ਬੰਦਾ, ਨਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਨੇ, ਨਾ ਗੱਡੀ ਤੇਜ਼ ਚਲਾਉਨੇ, ਫਿਰ ਤੈਥੋਂ ਗਲਤੀ ਕਿਦਾਂ ਹੋ ਗਈ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਕਰਨ ਦੀ? ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਤੇਰੀ ਬਾਂਹ ਟੁੱਟੀ ਐ ਨਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਐ, ਪੈਸੇ ਬਟੋਰਨ ਦੇ ਮਾਰੇ ਲਾਰੇ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਐ। ਮੇਰੇ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੀ ਬਾਂਹ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਹੀ ਟੁੱਟ ਗਈ ਸੀ, ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਉਪਰੋਸ਼ਨ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਵਿੰਗੀ ਦੀ ਵਿੰਗੀ ਰਹੀ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਏਦਾਂ ਈ ਹੋਣੈ।” ਸਾਡੀ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕੀਤੀ ਬੇਨਤੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕੂਹਣੀ ਤੇ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਸੱਟ ਲਗੀ ਹੈ, ਬਾਂਹ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟੀ, ਬਿਮਾਰਪੁਰਸੀ ਵਾਲੇ ਚਾਚਾ ਚਤਰੂ ਨੇ ਅਣਸੁਣੀ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਸ਼ਾਨ ਸਾਂ ਹੀ, ਸਾਡੀ ਅਰਧਾਂਗਣੀ, ਜਾਣੀ ਸਾਡੀ ‘ਬਿਟਰ ਹਾਫ’ (ਕੌੜਾ ਅੱਧ), ‘ਸੌਰੀ’ (ਮੁਆਫ ਕਰਨਾ), ‘ਬੈਟਰ ਹਾਫ’ (ਬਿਹਤਰ ਅੱਧ), ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰੋਸ਼ਾਨ ਸੀ। ਹਰ ਆਏ ਗਏ ਨੂੰ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ-ਪਿਲਾ

ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਹਾਲ ਮੁਰਝਾਈ ਮਾਲਣ ਵਾਂਗ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਖਬਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਸਾਰੀ ਭਤਾਸ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਕਢਦੀ। ਅਖੇ ‘ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰੀ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਬਾਂਹ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ, ਕਮ-ਜ-ਕਮ ਤੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਤਾਂ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਿੜੀ-ਸਿਆਪੇ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੀ।” ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪਤੀ-ਬ੍ਰਤਾ ਪਤਨੀ ਦਾ ਸਾਡੇ

ਪ੍ਰਤੀ ਅਥਾਹ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਸੁਭ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਦਕੇ-ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾਣੇ ਰਹਿ ਨਾ ਸਕੇ। ਅਸੀਂ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ, ਬੜੀ ਆਜਿਜੀ ਨਾਲ ਹੱਥ-ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰੀਕ-ਏ-ਹਯਾਤ, ਜੋ ਹੁਣ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਰੀਕ-ਏ-ਸੀਹਣੀ ਬਣੀ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਨੂੰ ‘ਠੰਡਾ ਠੰਡਾ ਕੂਲ’ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ—”ਭਾਗਵਾਨੇ! ਕੌਣ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਉਂਦੇ? ਕਿਸ ਕੋਲ ਟਾਈਮ ਐ? ਜੇ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਕਢ ਕੇ ਸਾਡਾ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁੱਛਣ ਆ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਤੇਰਾਂ ਕੀ ਲੈ ਜਾਂਦੇ? ਬਸ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਹੀ ਪੀ ਜਾਂਦੇ। ਉਏ-ਗਏ ਦੀ ਆਉ-ਭਗਤ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਵੀ ਸਲੀਕੇ ਅਤੇ

ਸਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ।” ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਖੁਰ ਚੁਕ ਕੇ ਪੈਂਦੀ ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ—”ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਏ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਚਾਹ ਧਰਨੀ ਪਵੇ, ਬਿਸਕੁਟ ਜਾਂ ਲੁਣੀ ਸ਼ੈਅ ਤਾਂ ਚਾਹ ਨਾਲ ਐਦਾਂ ਮੰਗਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਮੂੰਡੇ ਦੇ ‘ਰੋਕੇ’ ਤੇ ਆਏ ਹੋਣ।” ਪਤਨੀ ਜੀ ਦਾ ਐਨਾ ‘ਪਿਆਰ-ਭਰਿਆ’ ਮੂਡ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ 1961 ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ‘ਗੁੱਡੀ’ ‘ਚ ਮੁਹੰਮਦ ਰਫੀ ਦਾ ਗਾਇਆ ਗੀਤ ‘ਦਾਣਾ ਪਾਣੀ ਖਿਚ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਕੌਣ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖਾਂਦਾ ਹੋ’ ਗਾਉਣ ‘ਤੇ ਆਪਣੀ ‘ਲਾਡੋ ਰਾਣੀ’ ਨੂੰ ਸੁਨਾਉਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਇਰਾਦਾ ਤੁਰੰਤ ਤਿਆਗ ਦਿਤਾ।

ਪਰ ਇਥੇ ਸਾਨੂੰ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਇਕ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆ ਗਈ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜ ਵਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਹੇ ਵਡੇ ਬਾਦਲ ਆਪਣੇ ਪੇਂਡੂ ਮੁਹਾਵਰੇ, ‘ਵਿਟ’ (ਹਾਜ਼ਰਜਵਾਬੀ) ਅਤੇ ‘ਰਸਟਿਕ ਹਿਉਮਰ’ (ਪੇਂਡੂ ਲਹਿਜੇ ਵਾਲਾ ਹਾਸ-ਰਸ) ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਇਕ ਚੋਣ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਰੈਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਟੋਟਕਾ ਸੁਣਾਇਆ—”ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਇਕ ਡਰਾਈ ਫਰੂਟ ਦੀ ਵਡੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਲੋਕ ਹਮਦਰਦੀ ਕਰਨ ਜਾਣ ਤੇ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਪਏ ਕਿਸਮਿਸ਼-ਕਾਜੂ-ਬਦਾਮ ਆਦਿ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਚੁਕ ਕੇ ਖਾ ਲੈਣ। ਮੈਂ ਵੀ ਚੋਰੀ ਸਬੰਧੀ ਪਤਾ ਲੈਣ ਗਿਆ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਮੈਂ ਵੀ ਗੱਲਾਂ-ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਬੇਧਿਆਨੀ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਮੁੱਠ ਡਰਾਈ ਫਰੂਟ ਦੀ ਚੁਕ ਲਈ ਅਤੇ ਖਾਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਜਾਣੂੰ-ਪਛਾਣੂੰ ਸੀ। ਉਹ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਲਹਿਜੇ ‘ਚ ਕਹਿਣ ਲਗਾ, ‘ਬਾਦਲ ਸਾਹਿਬ! ਉਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਮੇਰਾ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜਿੰਨਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਜਤਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਰ ਦਿਤਾ।’

ਇਹੀ ਹਾਲ ਸਾਡਾ ਸੀ, ਘਟੋ-ਘਟ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਮਾਲਕਿਣ ਤਾਂ ਇਹੀ ਸਮਝਦੀ ਸੀ! ਰਾਹਤ ਇੰਦੌਰੀ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਗੱਲ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ੋਅਰ ਹੈ—
“ਰੁਕ ਰੁਕ ਕੇ ਲੋਗ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੈ ਮੇਰੀ ਤਰਫ,
ਤੁਮ ਨੇ ਜਰਾ ਸੀ ਬਾਤ ਕੋ ਅਖਬਾਰ ਕਰ ਦੀਆ”

ਸ਼ਬਦ-ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਸਫ਼ਰ (ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਘਰ ਕਿਵੇਂ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਵੇਂ ਉਦਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਦੁਆਵਾਂ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਘਰ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਅਰਥ ਕਿੱਥੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ? ਘਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਲੇਖ ਲੜੀ ਨੇ ‘ਘਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ’ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਟਿਵਾਣਾ ਜੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਤੈਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਬਾਕਮਾਲ ਸੁਹਜਮਈ ਵਾਰਤਕ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਹੈ ਇਸਨੂੰ ਗੁਆਚਣ ਨਾ ਦੇਵੀ। ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦ ਹੁਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਘਰ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਅਜੇਹੀ ਲਿਖਤ ਮੈਂ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ। ਇਸ ਮੌਲਿਕ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਵਾਰਤਕ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਆਰੇ ਤੈਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦ ਕਰਨਗੇ। ਦਰਅਸਲ ‘ਘਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ’, ‘ਕਾਇਆ ਦੀ ਕੈਨਵਸ’, ‘ਦੀਵਿਆਂ ਦੀ ਡਾਰ’ ਅਤੇ ‘ਪੁੱਪ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ’ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਲੜੀ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਘਰ, ਉਸਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਘਰ (ਸਰੀਰ), ਮਨੁੱਖੀ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਰੂਪੀ ਘਰ (ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਪਾਸਾਰ) ਦੀਆਂ ਤਹਿਮਾਂ ਫਰੋਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਕੋਰੇ ਵਰਕਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਉਲਥਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਤੋਂ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀਆਂ ਵਸੀਹ ਨਿਆਮਤਾਂ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਨਿਆਮਤਾਂ ਅਕੀਦਤ ਬਣ, ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਦੀਵਤਾ ਦਾ ਗੁਣਗੁਣ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਭਿੰਨ ਮਨੁੱਖੀ ਅੰਗਾਂ, ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਬਾਰੇ ਨਿਮਾਣੀ ਜਿਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ

ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਅਤੇ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਲੰਮੀ ਨਜ਼ਮ ‘ਜ਼ਿੰਦਗੀ’ ਮੇਰੇ ਪੰਜ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਹਾਸਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਨੂੰ ਫਰੋਲਣ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੀ ਹੈ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਥੋਂ ਕੀ ਮੰਗਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕੀ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਹੋਰ ਖੂਬਸੂਰਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਿਚਾਰ ਬਾਰੇ ਲੰਮੀ ਨਜ਼ਮ ਲਿਖਣਾ, ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦਿਆਂ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਵਿ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਵੀਕਲੀ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪੰਜਾਬੀ ਪੋਸਟ ਦਾ ਮੇਰਾ ਤਜਰਬਾ, ਮੇਰੀ ਸੋਚ-ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਨ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਪਰਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ, ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਖੋਖਲੇਪਣ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਦੁਸਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਆਪਣਾ ਰਾਹ ਬਣਾਉਣ, ਸੋਚ-ਸਮਝ ਨੂੰ ਪਰਪੱਕ ਕਰ ਗਿਆ। ਅਖਬਾਰ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਅੰਕ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਗੁਣਕਾਰੀ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਵਧੀਆ ਗੱਲ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਪ੍ਰਦੇਸ ਆ ਕੇ ਇਉਂ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂ।

2014 ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਰਾਬਤਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਮਰਹੂਮ ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਹੱਬਤੀ

ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਲਈ ਕੁਝ ਲਿਖਦੇ ਰਿਹਾ ਕਰੋ। ਜਨਵਰੀ 2015 ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੀਕ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਲੇਖ ਛਪ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕ ਹਨ ਜੋ ਮੇਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਦਬ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਮੋਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹਰ ਵਕਤ ਵਿਚ ਬਣੀ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦਾ। ਸਗੋਂ ਦੇ ਕੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਆਰਟੀਕਲ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਨਿਯਮਤ ਛਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਆਰਟੀਕਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਬੰਦਸ਼ ਮੈਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਕਦੇ ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦਾ, ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਆਰਟੀਕਲ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ।

ਮੇਰੇ ਮੁਹੱਬਤੀ ਪਾਠਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਤਰ-ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਅਕਸਰ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਤੂੰ ਇੰਨਾ ਕਿਵੇਂ ਲਿਖ ਲੈਂਦਾ ਏ? ਦਰਅਸਲ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦਾ, ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਰਿਆ, ਗੱਲ, ਦ੍ਰਿਸ਼, ਵਰਤਾਰਾ, ਸ਼ਬਦ, ਖਿਆਲ, ਖੁਆਬ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰ ਮਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅਚੇਤ ਮਨ ਇਸਨੂੰ ਰਿਤਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਰਿਤਕਣੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਇਕ ਅਥਾਹ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬੋਕਾਬੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪੋਟੇ ਲੈਪਟਾਪ ਦੇ ਕੀ-ਬੋਰਡ ‘ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਸਕਰੀਨ ‘ਤੇ ਪਲ ਪਲ ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਤ ਉਦੈ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ। ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੀ ਲਿਖਤ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਹੀ ਸਿਟਿੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜਦ ਆਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਵਾਂ।

ਇਹ ਕਿਰਤ ਕਦੇ ਕਵਿਤਾ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਕਦੇ ਇਹ ਕਵਿਤਾ-ਨੁਮਾ ਵਾਰਤਕ ਹੁੰਦੀ। ਤਾਂ ਹੀ ਡਾ. ਨਬੀਲਾ ਰਹਿਮਾਨ ਜੀ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਸਰੀ ਨਜ਼ਮ ਲਿਖਦੇ ਹੋ। ਦਰਅਸਲ ਹਰ ਕਿਰਤ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਇਨਾਇਤ ਹੈ। ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਲਿਖਦਿਆਂ, ‘ਕੇਰਾਂ ਜੁੜੀ ਸੁਰਤੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਿਘਨ ਨਾ ਪਵੇ। ਅਗਰ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਰਟੀਕਲ ਜਾਂ ਕਵਿਤਾ ਅਧੂਰੀ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖੂਬਸੂਰਤ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਆਵੇਸ਼ ਅਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸੈਰ ਕਰਦਿਆਂ ਪੂਰੀ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੀਆਂ ਦੇ ਲੰਮੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ‘ਲਾਸ਼ਾਂ’ ਅਤੇ ‘ਖਾਮੋਸ਼ੀ’ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਦੇ ਐਤਵਾਰਤਾ ਅੰਕ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਛਪ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ‘ਲਾਸ਼ਾਂ’ ਨਜ਼ਮ ਸੈਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਤਰੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਫੋਨ ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰ ਲਈ। ‘ਖਾਮੋਸ਼ੀ’ ਨਜ਼ਮ ਦਾ ਨਾਜ਼ਲ ਹੋਣਾ ਵੀ ਕਮਾਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਜੋ 20 ਕੁ ਮਿੰਟ ਦੂਰ ਸੀ। ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ 20 ਕੁ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਵਿਤਾ ਫ਼ੋਨ ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋ ਗਈ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕਈ ਵਾਰ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਕਾਵਿ-ਟੋਟੇ ਮੇਰੇ ਮਸਤਕ ਬਹੁਰੀ ਦਸਤਕ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 25-30 ਤੀਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਜਾਂ ਵਾਰਤਕ ਜੇ ਮੇਰੀ ਰਾਹੀਂ ਵਰਕਿਆਂ ‘ਤੇ ਫੈਲਦੀ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਵਰਸੇਈ ਅਜੇਹੀ ਦਾਤ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਸੀ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਸਾਧਨ ਬਣਾਇਆ? ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੇ ਪੁਰਖਿਆਂ, ਮੇਰੀ ਜਨਮ ਭੋਂ, ਮੇਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੀ ਰਹਿਮਤ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਉਹ ਕੁਝ ਹੀ ਅਰਪਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨੇ ਮੇਰੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਸੀ।

ਅਕਤੂਬਰ 2015 ਦੀ ਇਕ ਮੁਬਾਰਕ ਸਵੇਰ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਸਿੱਤਰ ਦਾ ਫ਼ੋਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਤੈਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਮੇਰਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਫ਼ਿਜ਼ਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰਹਿਮਤਾਂ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਾਅਵਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦਾ ਰਹਾਂਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਇਸ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਮਾਣ-ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਹਾਣ ਦੀਆਂ ਹੋ ਸਕਣ।

ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਆਰਿਆਂ ਸਾਹਵੇਂ ਇਹ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਲੇਖਕ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਵਰਕਿਆਂ ‘ਤੇ ਕੁਝ ਉਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖਣਾ ਹੀ ਸਿੱਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਿੱਖਣਾ ਹੀ ਮੇਰੀ ਚੁਹ ਨੂੰ ਸੁਖਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੁਖਨ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਮੋਹ-ਭਿੰਜਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮੇਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖ ਕੇ, ਕੁਝ ਚੰਗੇਰਾ ਲਿਖ ਸਕਾਂ। ਸਾਹਿਤਕ ਕਿਰਤ ਜੇ ਮੇਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹਾਣ ਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵਕਤ ਨਾਲ ਬਰ ਮੇਚ ਸਕੇ। ਅਦਬੀ ਸਫ਼ਰ ‘ਤੇ ਮੈਂ ਫਿਰ ਤੁਰਨ ਗੋਚਰਾ ਹੋ ਸਕਾਂਗੇ। ਅਜੇਹੇ ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਮੇਰੀਆਂ ਝੱਲ-ਵਲੱਲੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਪਿਆਰੇ ਪੰਜਾਬੀਓ!

ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਚੇਤਨਤਾ ਅਤੇ ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼

ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਖਾਸਕਰ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿਚ ਗਿਣਨਯੋਗ ਇਜ਼ਾਫਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਰਤੀ ਉਤਪਾਦਕਤਾ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਧ ਗਈ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਚੋਖਾ ਵਾਧਾ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਕਿਰਤੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵੀ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਪੱਧਰ,

ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਫੋਨ: +91-98550-82857

ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਮਿਕਦਾਰ ਬਦਲਦੇ ਗਏ, ਪਰ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਦਾ ਪੱਧਰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਫੜ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸਰਮਾਏ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵੱਧ ਚੇਤਨਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਕਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਹਥਿਆਰ ਬਣ ਕੇ ਉੱਭਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਹਥਿਆਰ ਨੂੰ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤ ਕੇ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵੱਲ ਵਧ ਸਕਦੇ ਹਨ ਬਸ਼ਰਤ ਉਹ ਚੇਤਨ ਹੋਣ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦੌਰਾਂ ਵਿਚ ਕਿਰਤੀਆਂ ਤੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਦੇ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਫਰਕ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਦੌਰ ਅਤੇ ਚੇਤਨਤਾ
ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਚਾਰ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਚਾਰ ਸਨਅਤੀ ਇਨਕਲਾਬ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਦੌਰ ਕੱਪੜਾ ਉਦਯੋਗ ਵਿਚ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਆਟੋਮੋਸ਼ਨ ਨਾਲ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈਆਂ। ਹਰ ਵੱਡੀ ਇਕਾਈ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਕੰਮ ਦੇ ਕਠੋਰ ਹਾਲਾਤ, ਕੰਮ ਦੇ ਵੱਧ ਘੰਟੇ ਅਤੇ ਘੱਟ ਉਜਰਤਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਬਾਰੇ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਲਹਿਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲ ਗਈ। ਇਸ ਦੌਰ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਧਿਐਨ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਫਰੈਡਰਿਕ ਏਂਗਲਜ਼ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਦੌਰ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ ਲੇਟਵੇਂ ਅਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਜੋੜ ਵਿਚ ਖੋਜਾਂ ਹੋਈਆਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਕੰਪਨੀ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦਿਓ ਕੱਚ ਕੰਪਨੀਆਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਅਜ਼ਾਦਦਾਰੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦਾ ਦੌਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰੂਸ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬ 1917 ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਦੋ ਧੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਬਸਤੀਵਾਦ ਖਿਲਾਫ਼ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠੀਆਂ ਅਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦ ਦਾ ਖ਼ਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੀਜਾ ਦੌਰ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਦੂਰਸੰਚਾਰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ

ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਾਹਵਾ ਨਵੇਂ ਤਜਰਬੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਕ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਾਲ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਵਧਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਤੋਲ ਵਿਗੜਦੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ 'ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚਕਾਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਘੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਪਿਛਲੀਆਂ ਕੁਝ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਅਤੇ ਡਿਜੀਟਲ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵਰਤ ਕੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ ਰੋਬੋਟ ਅਤੇ ਮਸਨੂਈ ਬੁੱਧੀ ਰਾਹੀਂ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਰਮਾਏ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਵਿਚ ਚੋਖਾ ਇਜ਼ਾਫਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਬੇਰੋਕ ਸਰਦਾਰੀ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਲਹਿਰਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਵਿਚ ਖੜੋਤ ਤੇ ਖਿੜਕਣ

ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿਚ ਗ਼ੈਰ-ਬਰਾਬਰੀ ਅੰਬਰੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਹੈ। ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਕੋਲ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਦੇ ਅਥਾਹ ਭੰਡਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸਰਮਾਏ ਦੇ ਮਾਲਕ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਇੱਕ ਫ਼ੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹਨ, ਪਰ ਧਨ ਦੌਲਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਥਾਮਸ ਪਿਕਟੀ ਦੀ

ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਜਰਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਾਧੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਨੋਬੇਲ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਭਿਜੀਤ ਬੈਨਰਜੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਧ ਰਹੀ ਆਰਥਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਚਿੰਤਾ ਤਾਂ ਜਾਹਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਏਜੰਡਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਰਹੀ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਨਾਕ

ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਚੌਥੇ ਦੌਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਡਿਜੀਟਲ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਅਤੇ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਸਦਕਾ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਾਸਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਨਵੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਤਾਕਤਵਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੰਮਕਾਜ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਜਾਹਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਨੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਤੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਕਾਫ਼ੀ ਚਿੰਤਤ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹਨ। ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਵੱਧ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਕਾਫ਼ੀ ਕੰਮ ਮਨੁੱਖ ਰਹਿਤ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸੇਵਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਖੇਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਮਸ਼ੀਨੀਕਰਨ ਨਾਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਬਹੁਤ ਘਟ ਗਏ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਭੀਰ ਸਥਿਤੀ ਆਰਥਿਕ ਵਰਤਾਰੇ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਕਿਤਾਬ 'ਕੈਪੀਟਲ ਇਨ ਟਵੈਂਟੀ ਫਰਸਟ ਸੈਂਚਰੀ' (2017) ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਿਕਟੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵਰਲਡ ਇਨਇਕੁਐਲਿਟੀ ਰਿਪੋਰਟ-2022 ਵਿਚ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਸਮੂਹ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿਚ ਉਪਰਲੇ 10 ਫ਼ੀਸਦੀ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਆਮਦਨ ਦਾ 52 ਫ਼ੀਸਦੀ ਅਤੇ ਧਨ ਦੌਲਤ ਦਾ 76 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਹੇਠਲੇ 50 ਫ਼ੀਸਦੀ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਆਮਦਨ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ 8.5 ਫ਼ੀਸਦੀ ਅਤੇ ਧਨ ਦੌਲਤ ਦਾ 2 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਉਪਰਲੇ 10 ਫ਼ੀਸਦੀ ਅਮੀਰਾਂ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਦਾ 57.1 ਫ਼ੀਸਦੀ ਅਤੇ ਧਨ ਦੌਲਤ ਦਾ 64.1 ਫ਼ੀਸਦੀ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੇਠਲੇ 50 ਫ਼ੀਸਦੀ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਆਮਦਨ ਦਾ 13.1 ਫ਼ੀਸਦੀ ਅਤੇ ਧਨ ਦੌਲਤ ਦਾ 5.9 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ 1980ਵਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੀਤੀਘਾਤਿਆਂ ਨੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪੱਖੀ ਟੈਕਸ ਵਿਚ ਕਟੌਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ਰਚੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਦਾ ਭਾਰ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿਣਸਾਂ ਦੇ ਵਾਜਬ ਭਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ

ਹੱਦ ਤੱਕ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਵਾ ਵਿਚ ਕਾਰਬਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਇਜ਼ਾਫਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਤਾਪਮਾਨ ਇੱਕ ਡਿਗਰੀ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬੇਮੌਸਮੀਆਂ ਬਰਸਾਤਾਂ ਤੇ ਸੋਕੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹ ਸੁੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਅਤੇ ਪਰਮਾਣੂ ਜੰਗ ਕਾਰਨ ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਲੈਨਿਨ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਉੱਭਰੇ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਜਥੇਬੰਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣੇ ਬਹੁਤ ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਅਜੇ ਵੀ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਚੇਤਨਤਾ ਅਤੇ ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼
ਦਰਪੇਸ਼ ਮਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੇ ਸਮਝ ਜਮਾਤਾਂ/ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਸਲੇ ਸੁਲਝਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਰਾਹ ਵੱਲ ਤੋਰਦੀ ਹੈ। ਚੇਤਨਤਾ ਦਰਪੇਸ਼ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ, ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮਝ ਨੂੰ ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਆਮ ਸੂਝ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਆਪਣੇ

ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਨੂੰ ਵਰਤਦਿਆਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਪਰਮਾਣੂ ਜੰਗ ਬਾਰੇ ਚੇਤਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਉਪਰ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕਬਜ਼ਾ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਖੇਤਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਦੂਰ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅਖ਼ਬਾਰ, ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਈ.ਟੀ. ਸੈੱਲ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਹਿੱਤ ਵਾਲੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ, ਜਾਤ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਨਸਲ ਆਧਾਰਿਤ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਖੇਤਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਵੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਮਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਾਉਣ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਖੇਤਰ ਸਫਲ ਹੈ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਮੀਡੀਆ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਕਾਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਮਗਰੋਂ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਲਾਮਬੰਦੀ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਜਾਂ ਲੈਨਿਨ ਵਰਗੇ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਔਖਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਵੰਡੀਆਂ ਉਤਪਾਦਨ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਸਬ ਕੰਟਰੈਕਟਿੰਗ/ਗਿੱਗ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵੱਲ ਮੋੜਾ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਔਖਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਸਰਗਰਮ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਾਰਜ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮੱਧਵਰਗ ਦੇ ਕੁਝ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਖ਼ੁਰੂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਤੇ ਸਰਗਰਮ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੇਂ 54 ਫ਼ੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਫੋਨ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਾਰਟ ਫੋਨ ਸਿਰਫ਼ 43.5 ਫ਼ੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਲੋਕ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਧੂੰਆਂਧਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਨਫਰਤ ਤੋਂ ਬਚੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਨਾਲ ਹੀ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਉਂ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਕਿਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮੱਧਵਰਗ ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਵਰਕਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਕੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਐਕਸ਼ਨ ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਉਲੀਕੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਬੁਰੂਹਾਂ 'ਤੇ ਹੋਏ ਸਫਲ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ (2021-22) ਨੇ ਅਗਲੇ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰਸਤਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਹੋਣਾ, ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਅਗਵਾਈ, ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਹੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ/ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਹੁਣ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਵੀ ਮਦਦਗਾਰ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹਾਲਤ ਤਰਸਯੋਗ ਹੈ। ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੇ ਆਟੋਮੋਸ਼ਨ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਵਿਚੋਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਆਰਥਿਕ

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਨੂੰ ਵਰਤਦਿਆਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਅਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਪਰਮਾਣੂ ਜੰਗ ਬਾਰੇ ਚੇਤਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਉਪਰ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕਬਜ਼ਾ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਖੇਤਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਦੂਰ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅਖ਼ਬਾਰ, ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਈ.ਟੀ. ਸੈੱਲ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਹਿੱਤ ਵਾਲੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ, ਜਾਤ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਨਸਲ ਆਧਾਰਿਤ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਖੇਤਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਵੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦ

ਗੁਰੂ-ਘਰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਦੈ ਹੋਏ ਚਾਨਣ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਹੈ। ਨਾਨਕਤਾ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਫਕੀਰ ਹਿੰਦੂ ਕਾ ਗੁਰੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਾ ਪੀਰ। ਜਨਮਸਾਖੀ ਵੀ ਸਾਕਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਨਾਨਕ-ਉਦੈ ਵੇਲੇ ਵੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਮੁਖ 'ਤੇ ਏਹੀ ਵਾਕ ਸੀ: ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: ਪੁਛਨਿ ਫੋਲਿ ਕਿਤਾਬ ਨੋ ਹਿੰਦੂ ਵਡਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨੋਈ

ਬਾਬਾ ਆਖੇ ਹਾਜੀਆ ਸੁਭਿ ਅਮਲਾ ਬਾਝੁ ਦੋਨੋ ਰੋਈ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਿੱਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਲਣਹਾਰ ਹੈ। ਪਰਭਾਤ-ਫੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕ-ਮਨ ਵੀ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਇਉਂ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ
ਫੋਨ: +91-98145-04272

ਪੰਨ ਪੰਨ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜਿਹੜਾ ਵਿੱਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਲਦਾ। ਸਾਡੇ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਆਰਨਲਡ ਟੋਇਨਬੀ ਨੇ ਵੀ ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੀ ਏਹੀ ਤਾਸੀਰ ਪਛਾਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:

ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਵਾਦ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪਾਵਨ ਇਬਾਰਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਵੱਡੇ ਮਹੱਤਵ ਵਾਲਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਹੈ। ਆਪਸੀ ਕੁਤੱਤਣ ਵਾਲੇ ਪਰੰਪਰਕ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਹ ਧਰਮ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਰੂਹਾਨੀ ਸੰਵਾਦ ਦਾ ਸਮਾਰਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸੁਭ ਹੈ।

ਇਸਲਾਮੀ ਅਕੀਦੇ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਓਜੱਸਵੀ ਸ਼ਾਇਰ ਅੱਲਾਮਾ ਇਕਬਾਲ ਨੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸਦਾ ਨੂੰ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਪਰਭਾਤੀ ਸੰਦ ਵਾਂਗ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ:

ਫਿਰ ਉਨੀ ਆਖਿਰ ਸਦਾ ਤੋਹੀਦ ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਸੇ

ਹਿੰਦ ਕੇ ਇਕ ਮਰਦ ਏ ਕਾਮਿਲ ਨੇ ਜਗਾਇਆ ਖਾਬ ਸੇ

(ਆਖਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਅਦਵੈਤ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਠੀ। ਇਕ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਨੇ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ ਜਗਾਇਆ।)

ਅਦਵੈਤ ਕੀ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸਮਝਾਉਂਦੇ: ਇਹ ਧਰਤੀਆਂ, ਇਹ ਸਾਗਰ, ਇਹ ਮਿੱਠੀ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਸਿਰਜਣਾ ਵਿਚ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਆਪ ਹੀ ਰਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਅਨੇਕ ਹੋ ਕੇ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ:

ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਸੁਆਮੀ ਸਿਰਜਨਹਾਰੁ ॥

ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਹੋਇ ਪਸਰਿਆ ਨਾਨਕ

ਏਕੰਕਾਰੁ ॥

ਪੀਰ ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਲੈ ਕੇ ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਲਾਹੀ ਬਾਲ ਨੇ ਸੱਜੇ ਪਿਆਲੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਕਰੇਗਾ, ਜੇ ਖੱਬੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰਿਆ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ।

ਪੀਰ ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਅਕੀਦਤ

ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਤੇ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜਿਹੜੇ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ, ਉਹ ਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਹੀਂ ਜੋੜਦੇ।

ਗੱਜਣਵਾਲਾ ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦ' ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ

ਗੱਜਣਵਾਲਾ ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਚਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਘਰਾਣਿਆਂ, ਭੱਟ, ਛਿੱਬਰ, ਦੱਤ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਿਛੋਕੜ ਬਿਆਨ ਸਹਿਤ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਭੱਟ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ

ਗੱਜਣਵਾਲਾ ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿੱਖ ਸ਼ਹੀਦ' ਦਾ ਮੁਖੜਾ, ਗੱਜਣਵਾਲਾ ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ਗੱਜਣਵਾਲਾ ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕ 'ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਰੀਦ' ਦਾ ਮੁਖੜਾ।

ਦੇ ਭਰੇ ਨੰਨੇ ਨੂਰੀ ਹੱਥ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਹੱਸ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਤੇ ਧਰੇ ਦੂਰ ਤੱਕ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਰੁੱਖ ਹੋਏ ਹਰੇ ਜੁਗਾਂ ਤੱਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚੇ, ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਦੀਵੇ ਜਗੇ

ਨੋਬੇਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ ਅਮਰੀਕਨ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਪਰਲ ਐਸ. ਬੱਕ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਾਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵਿਭੋਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਸ੍ਰੋਤ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਮਾਨਵ ਦੇ ਬਿਰਹੇ ਦਾ, ਇਕੱਲਤਾ ਦਾ, ਉਹਦੀਆਂ ਤਾਪਿਆਂ ਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਲੋਚਾ ਦਾ, ਰੱਬ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਦਾ, ਰੱਬ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸ ਦੀ ਤਤਪ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉ ਹੈ। ਮੈਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ। ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਹਿਰਦੇ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁੰਬਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਬੋਲ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਮਾਣ, ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਦੁੱਖ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਕਈ ਜੋਸ਼ੀਲੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਨਾਨਕ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੇ ਮੂਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਸਰਚਸ਼ਮੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੀ ਗਾਥਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਉਹ ਮੁਖਬਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੰਗੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਾਉਣਾ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ ਪਰ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਫ਼ਹਿਰਿਸਤ ਦੇਖ ਕੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਦੀਆਂ ਗੌਰਵ ਗਾਥਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੈਂ ਅਚੰਭਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਕਿੰਨੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਸਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਚਾਰ ਨਾਮ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਚਾਨਣ ਦੇਵੇਗੀ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਿੱਖ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਵਾਲੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਸਿਰ ਝੁਕਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਗੱਜਣਵਾਲਾ ਦੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਵੀ ਬੜੀ ਸ਼ਿੰਦਤ ਨਾਲ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਭੱਟ ਕੀਰਤ, ਭਾਈ ਸਿੰਘ ਪੁਰੋਹਿਤ, ਭਾਈ ਪੈਤਾ, ਭਾਈ ਮਥਰਾ, ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ, ਭਾਈ ਜੱਟੂ, ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ, ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ, ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਕਸ਼ਮੀਰੀ, ਭਾਈ ਕਿਰਪਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸਨਮੁਖ, ਭਾਈ ਅਭੂ ਰਾਮ, ਭਾਈ ਮੁਕੰਦ ਸਿੰਘ (ਪੁੱਤਰ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ), ਭਾਈ ਮੁਕੰਦ (ਪੁੱਤਰ ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ), ਭਾਈ ਲਾਲ ਚੰਦ, ਭਾਈ ਚੰਦਨ ਰਾਓ, ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਬੂਝ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਕੇਸ਼ਵ, ਭਾਈ ਜਾਦੋ, ਭੱਟ ਭਾਈ ਕੇਸੋ, ਭੱਟ ਭਾਈ ਹਰੀ, ਭੱਟ ਭਾਈ ਦੇਸਾ, ਭੱਟ ਭਾਈ ਨਰਬਦ, ਭੱਟ ਭਾਈ ਤਾਰਾ, ਭੱਟ ਭਾਈ ਸੇਵਾ, ਭੱਟ ਭਾਈ ਦੇਵਾ, ਭਾਈ ਰਾਇ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਭੀਮ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਵਸਾਵਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਚੋਪਤ ਰਾਇ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕੋਇਰ ਸਿੰਘ ਤੇਤੀ ਸਿੱਖ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਗਾਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਲੇਖਕ ਲਿਖਦਾ ਹੈ: ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਭੱਟਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਠੋਸ ਲਿਖਤਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਬੰਧੀ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਣਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਬਹੁਤ ਲਾਹੇਵੰਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਾਕਿਆਂ ਦਾ ਨਾਵਾਂ, ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਤਿੱਥੀਆਂ ਸਹਿਤ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਹਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸਤਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਅਤਿਕਥਨੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਉਹ ਨਾਵਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਗ਼ਲਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦੇ।

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਮੰਗਲ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: "ਬਾਣੀਕਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭਗਤਾਂ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਿੱਤ ਹੀ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਜਿਹੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦ ਵੀ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਦੀ ਵਡਮੁੱਲੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਿਤ ਭਾਈ ਕਿਰਪਾ ਰਾਏ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਜੋ 1699 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਭਾਈ ਕਿਰਪਾ ਸਿੰਘ ਅਖਵਾਏ ਤੇ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ।"

ਮਨਾਂ ਤੋਂ ਦੁਜੈਗੀਆਂ ਦੇ ਦਾਗ ਪੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਬੜੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹੀ ਨਫ਼ਰਤ ਅਤੇ ਫ਼ਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਭਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ

ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵਰਕੇ ਫਰੋਲਦਿਆਂ

ਹਨ। ਇਸ ਜ਼ਹਿਰ ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੀ ਸਾਡਾ ਮਸੀਹਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸਾਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗਿਆਨ ਵੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰੂਹ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਰੂਹਾਨੀ ਚਾਨਣ ਵੀ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਲਾ ਗਿਆਨ ਉਸ ਅੰਜਨ ਜਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ:

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੋਰ ਬਿਨਾਸੁ ॥

ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੋਟਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ॥

ਧਰਮਾਂ, ਜਾਤਾਂ, ਨਸਲਾਂ, ਦੇਸਾਂ, ਕੌਮਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਭਟਕਦੀ, ਵਾਰ ਵਾਰ ਲਗੂ ਲਗਾਣ ਹੁੰਦੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਪਰਗਾਸ ਦੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਖੋਟੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਅਲੰਬਰਦਾਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਅੰਧੀ ਰਯਿਤ ਨੂੰ ਛਲਣ ਲਈ ਕੂੜ ਦਾ ਪਾਸਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨੇਕ ਰੂਹਾਂ, ਦਾਨਿਸ਼ਵਰਾਂ, ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ, ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਖਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਕਰਤੱਵ ਹੈ ਕਿ ਕੂੜ ਦੀ ਪਾਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਫੜਾਂ ਦੀ ਲੋਅ ਨਾਲ ਖੀਣ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮਾਨਵ ਮਨਾਂ ਦੇ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਆਪੋ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕੀਏ ਤਾਂ ਜੋ ਮਾਨਵਤਾ ਹਲੇਮੀ ਰਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਦੀ ਰਹੇ।

ਗੱਜਣਵਾਲਾ ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸਾਡਾ ਕੋਮਲ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲਾ ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਤਿਭਾਵਾਨ ਲੇਖਕ ਤੇ ਕਾਲਮ ਨਵੀਸ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 2019 ਗੁਰੂ-ਦਰ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਰੀਦਾਂ ਬਾਬਤ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਰੀਦ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਨਵੀਂ ਰਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾਵੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਘਲਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਨਜ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਤਪਦਿਆਂ ਮਨਾਂ ਤੇ ਚਿਮੜਿਮ ਵਰਸਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਗੱਜਣਵਾਲੇ ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ। ਯੂਨੀਸਟਾਰ ਬੁੱਕਸ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਟਾਈਟਲ ਸਾਡੇ ਅਜ਼ੀਮ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਸਿੰਧਾਰਥ ਦਾ ਸਿਰਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਚਿੱਤਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਚਿਤਰਣ ਹੈ। ਮੱਥੇ ਉਪਰਲਾ ਰੱਤਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇੱਕੋ ਵੇਲੇ ਰੱਤ ਦੀ ਫੁਹਾਰ, ਤਿਲਕ ਅਤੇ ਕਲਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦਾ ਤਿਲਕ ਆਰੇ ਦੇ ਚੀਰ ਵਿਚ ਵਟ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਚੀਰ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਰੱਤ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੀ ਸਾਨ ਜਿਹੀ ਕਲਗੀ ਬਣ ਗਈ।

ਅਜਿਹੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਫ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਠਾਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸੱਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਲਈ ਜਿੰਦ ਵਾਰਨ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਚੇਤਨਤਾ ਅਤੇ ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼ (ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਘਟਣ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਰਹਿਤ ਵਿਕਾਸ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਰਹਿਤ ਤੋਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਾਰੂ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ। ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਭਾਰੂ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਰਮ, ਜਾਤ, ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਜਮਾਤੀ ਸੰਘਰਸ਼

ਲਈ ਔਖੇ ਪਰ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਅਤੇ ਸੁਚਾਰੂ ਸੋਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸੰਘਰਸ਼ ਉਲੀਕਣ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਉਸਾਰੂ ਸੋਚ ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਕਾਰਜ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਏਜੰਡੇ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਦੇ ਬਦਲਵੇਂ ਮਾਡਲ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੰਗ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਕਰੇ। ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤਲਾਸ਼ਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਤਿਆਂ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ

ਵਾਤਾਵਰਨ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵੱਲ ਖ਼ਾਸ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਸਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਹਾਲਾਤ ਕਾਰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵਖਰੇਵੇਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਖੇਤਰੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ ਉਲੀਕੇ ਜਾਣ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਾਸਤੇ ਸੰਕੀਰਨਤਾ ਵਾਲੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਂਝੇ ਮੁਹਾਜ਼ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਨਾਲ ਸਮੂਹਿਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇਸ਼ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਸਫਲ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਸੋਚ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਹੀ ਸਮਝ ਵੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਨਵੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਣ ਨਾਲ ਸਮਾਜਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸੋਧ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਮਾਡਲ ਖਿਲਾਫ ਹਾਲੇਂਡ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਗਿਣਨਯੋਗ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਫਰਾਂਸ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਡਾਕਟਰ, ਨਰਸਾਂ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨਵੀਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਲੋਕ ਵਿਆਪਕ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਯੋਗ ਹਨ। ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਸਮਝ ਦਾ

ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਭੁੰਝਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਰਨਾ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਿਆਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਣ ਖਿਲਾਫ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣਾ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰਸਤਾ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਨਿਆਂ, ਬਰਾਬਰੀ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਮੁੱਢਲਾ ਕਦਮ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਵਿਹਾਰਕ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਦਿਆਂ ਵੱਡੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਲੜਾਈ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸੋਚ ਨਾਲ ਵੀ ਲੜਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਸਮਾਜਿਕ ਲਹਿਰ ਲਈ ਵਰਤ ਕੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਮੋੜੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਚੀਸ

ਕਹਾਣੀ

ਲਾਜ ਨੀਲਮ ਸੈਣੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਚੀਸ' ਅਸਲ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਧਰਮ ਸੰਕਟ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਦਰ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਊੜਿਆਂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਲਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਪਰੇਈ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਤੋਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਹਿਸਾਸ ਉਜਾਗਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪੀੜ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਡੂੰਘੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਪੱਛਦੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਹੀ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਅਜੇ ਤੱਕ 'ਜੈੱਟ ਲੈਗ' 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਲਿਵਿੰਗ ਰੂਮ ਦੇ ਪਰਦੇ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਰਹੀਆਂ। ਅੱਧ-ਸੁੱਤਾ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਮਨ ਅੰਦਰ ਇਕ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਚੱਲ ਰਹੀ ਏ, 'ਤੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਕਰਵਟ ਲਈ... ਮੈਂ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੀ ਬੋਲ-ਚਾਲ, ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਸਭ ਬਦਲ ਗਿਆ...। ਸਰਦਾਰਨੀ ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਮੈਨੇਜਰ ਹੈ। ਬੇਟੀ ਸੁਖਮਨ ਕੌਰ 'ਕਾਈਜ਼ਰ ਹਸਪਤਾਲ' ਵਿਚ ਨਰਸ ਤੇ ਬੇਟਾ ਉਕਾਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਵਕੀਲ ਬਣ ਰਿਹਾ। ਆਪ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ 'ਯੂ ਪੀ ਐਸ' ਕੰਪਨੀ 'ਚ 'ਡਲਿਵਰੀ' ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਯੁਆਂ ਖਿਆ ਜਿਹਾ ਰਹਿੰਦਾ...। ਯੁਆਂ ਖੇ ਮਨ ਨਾਲ ਹੀ

ਲਾਜ ਨੀਲਮ ਸੈਣੀ
ਫੋਨ: 510-502-0051

ਕੌਫੀ ਦਾ ਕੱਪ ਬਣਾ ਕੇ ਸੋਫੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹਾਂ-
'ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਤੇ ਬਦਲਦੇ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਸੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰ ਕੰਮ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤੇ ਸਥਾਨ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਮੇਰਾ ਅਮਰੀਕਾ ਆਉਣਾ ਵੀ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਹੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ।' ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਗਿਣਤੀਆਂ ਕਰਦੇ, 'ਜੈੱਟ ਲੈਗ' 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਟੀ ਵੀ 'ਤੇ 'ਜੱਸ ਪੰਜਾਬੀ' ਚੈਨਲ ਲਾ ਲਿਆ।
"ਅੱਜ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ 'ਤੀਜਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਦਿਵਸ' ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਅਸੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ!"
'ਘੱਲੂਘਾਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦੇ ਹੀ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਖਲਬਲੀ ਜਿਹੀ ਮਚ ਗਈ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਝੁੱਠਾ ਪੈ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖੂਨ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਕੌਫੀ ਦਾ ਘੁੱਟ ਭਰਦੇ ਹੋਏ ਸੋਚ ਰਿਹਾ, 'ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿੱਥੋਂ, ਕਿੱਥੇ ਲੈ ਆਈ...?'
ਕਿੰਨੇ ਭਾਗਾਂ-ਭਰੇ ਦਿਨ ਸਨ...! ਜਦ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਆਇਆ। ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਮੈਰਿਟ 'ਚ ਸੀ। ਬੀਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਲੱਭ ਵੰਡੇ। ਭਾਪਾ ਜੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਣ ਢੁੱਕਿਆ। ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਖੀਵੇ ਹੋਏ ਨੇ ਡੀ ਏ ਵੀ ਕਾਲਜ ਦਸੂਹੇ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਲਿਆ...। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ 'ਕੈਥ' 'ਤੇ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾ ਕੇ ਕਾਲਜ ਪਹੁੰਚਦਾ।
ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਪੀਰੀਅਡ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਲੱਗਦਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਵਿਹਲਾ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਬੈਚ ਉੱਪਰ ਜਾ ਬੈਠਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਣਾਉਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਦੋਸਤ ਮੇਰੇ ਦੁਆਲੇ ਘੇਰਾ ਘੱਤ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਤੁਕਬੰਦੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਸਾਉਂਦਾ। "ਇਕ ਹੋਰ-ਇਕ ਹੋਰ! ਆਉਣ ਦੇ ਯਾਰ!" ਉਹ ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਸਮਾਨ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦੇ। ਅਗਲੇ ਪੀਰੀਅਡ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜਣ 'ਤੇ ਮੁੜ ਕਲਾਸ ਲਾਉਣ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ...।
ਟੀ ਵੀ ਵਲੋਂ ਬੇਧਿਆਨੇ ਹੋ, ਕੌਫੀ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਘੁੱਟ ਭਰਦੇ ਹੋਏ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਖੰਭਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਇਕ ਲੰਮੀ ਉਡਾਣ ਭਰੀ ਹੈ-
ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਫੜੀ ਦਸੂਹੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਮੇਨ ਗੇਟ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਆਉਂਦੀਆਂ-ਜਾਂਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ-ਦੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ, ਖੱਬਾ ਹੱਥ ਕੰਨ 'ਤੇ ਰੱਖ ਅਤੇ ਸੱਜੀ ਬਾਹ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕ ਲੰਮੀ ਹੋਕ ਨਾਲ ਗਾ ਰਿਹਾ ਸੀ-
ਮੇਰੀ ਜੁਗਨੀ ਦੇ ਧਾਗੇ ਬੱਗੇ
ਜੁਗਨੀ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਫੱਥੇ

ਜੀਹਨੂੰ ਸੱਟ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਲੱਗੇ
ਅੱਲਾ ਬਿਸਮਿਲਾ ਤੇਰੀ ਜੁਗਨੀ
ਅਚਾਨਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਯਾਰ ਆਹ ਕੀ 'ਜੁਗਨੀਆ' ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ 'ਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਆਂ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਮਸਲਾ ਪਿਆ। ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਦੀ ਮਰ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਰਏ ਗੁਲਾਮ ਦੇ ਗੁਲਾਮ। ਹਿੰਦ ਸਰਕਾਰ ਸਾਡੇ 'ਨਾ ਮੜ੍ਹੇਈ ਮਾਂ ਵਾਲਾ ਸਲੂਕ ਕਰਦੀ ਆ। ਸਾਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦਿੱਤਾ ਈ ਕੀ? ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਸਭ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੁਰੇ-ਫਿਰਦੇ...। ਹੱਦ ਹੋ ਗਈ ਯਾਰ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਵੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਰਾ। ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਪੱਖ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਢੰਡੇਰਾ ਪੁੱਟਣ ਆਲੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਸਾਡੇ ਲਈ ਹੈ ਈ ਕੁਛ ਨੂੰ? ਸਾਡੀ ਵਾਰੀ ਖਾਲੀ ਪਤੀਲਾ ਖੜਕਦਾ। ਬੱਸ ਬੋਤੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੱਗਦਾ ਵੱਖਰਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਬਣਾਉਣਾ ਈ ਪੈਣਾ। ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ, ਸਾਡਾ ਨੈਤਿਕ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਯਾਰੋ!"
ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜ ਗਈਆਂ। ਮੈਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਹੱਥ ਜੋੜੇ, "ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ! ਹੁਕਮ ਕਰੋ! ਸੇਵਾ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰ ਆਂ।"
"...ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖੇ ਇਕ ਵਧੀਆ ਜਥੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਉਂਦੀ ਕਵਿਤਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੋ! ਸਿੰਘ ਸਜੇ! ਆਪਾਂ ਚੱਲਾਂਗੇ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ। ਦੀਵਾਨ 'ਚ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਾਂਗੇ। ਤੁਆਨੂੰ ਵੀ ਕਵਿਤਾ ਜਾਂ ਗੀਤ ਸੁਣਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਊਗਾ।"
"ਮੈਂ ਤੀਜੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤਿ ਕਵਿਤਾ 'ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬੂਟਾ' ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ।" ਅਚਾਨਕ ਟੀ ਵੀ 'ਤੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਕਵੀ ਨੇ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ-
'ਭਲਾ ਮੈਂ ਅੱਜ ਇਸ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ? ਮਨ ਦੇ ਸੀਸ਼ੇ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆ ਰਿਹਾ, ਕਿੰਨੇ ਰਾਅ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਟਿੱਕੀ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਣਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਕੇਸਰੀ ਦਸਤਾਰਾਂ ਸਜਾ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਚੈਨ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਆਏ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਬਵੀਂ ਜੁਬਾਨ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਆ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਰੋਸ ਦੇ ਨਾਲ ਰੋਹ ਜਾਗਿਆ। ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਮੇਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਭਾਈ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈ। ਕੇਸਰੀ ਦਸਤਾਰ, ਚਿੱਟੀ ਕਮੀਜ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲੀ ਛਬੀ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਸ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਕੋਨਾ ਮੱਲ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਾਰੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇੰਨਾ ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਲੰਮਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਦਿਨ ਢਲਦੇ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਸਾਡਾ ਸਾਰਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਨਵੇਂ ਮਸਲੇ ਨੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਉਫ! ਮੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦੀ ਚਾਹ ਵੀ ਉਸ ਦਿਨ ਅਧੂਰੀ ਰਹਿ ਗਈ...।
ਅਸੀਂ ਕਾਲਜ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਬਾਹ ਉਲਾਰ ਕੇ ਨਾਰੇ ਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ-
"ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਜੇ ਵਾੜੀ, ਫੂਕ ਦਿਆਂਗੇ ਦਿੱਲੀ ਸਾਰੀ...।"
ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਲੱਗਦੇ ਤਾਏ ਗੁਰਨਾਮ ਦੀ ਕੁੜੀ ਹਰਦੀਸ਼ ਨੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਭਾਪਾ ਜੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਰੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਖਬਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੋਗ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।
"ਕਾਕਾ ਗੁਰਜੋਤ ਸਿੰਘ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਾਲਜ ਤੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਭੇਜਦੇ ਆਂ।" ਬੀਬੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਮ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸੀ।
ਭਾਪਾ ਜੀ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਕਦੇ ਬੀਬੀ ਵੱਲ ਤੇ

ਕਦੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ।
"ਬੀਬੀ! ਮੇਰੀ ਗ਼ਲਤੀ ਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਆਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੈਂ ਕੋਈ ਗ਼ਲਤ ਕੰਮ ਬੋਤੂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਈ ਮੰਗਦੇ ਆਂ। ਨਾਲੇ ਹੁਣੇ ਦੱਸ ਦਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੀ ਛਕਣਾ।"
ਭਾਪਾ ਜੀ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਬੋਲੇ, "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਤਾਂ ਬੋਤੂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਆ ਪੁੱਤਰਾ ਪਰ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਨਿਭਾਉਣੀ ਬੋਤੂ ਮੁਸ਼ਕਿਲ। ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚ ਲਾ। ਨਿਭਾਅ ਲਏਗਾ?"
"ਪੂਰਾ ਨਿਭਾਉਗਾ ਭਾਪਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ...।"
ਅਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਲਸੇ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ

ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੰਗੇ-ਫ਼ਸਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਨ ਲੱਗੀਆਂ...।
ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹੱਕੀ ਮੰਗਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਮੰਨਣੀਆਂ ਸੀ, ਉਲਟਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੂਹ ਉੱਤੇ ਜੂਨ 1984 ਨੂੰ ਮਸ਼ੀਨ ਗਨਾਂ, ਟੈਂਕਾਂ, ਅਗਨੀ ਬੌਬਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਰਫਿਊ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਹਮਲਾ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਹਰ ਸਿੱਖ ਦੇ ਮਨ ਮੰਦਿਰ 'ਤੇ ਹੋਇਆ...।
ਉਸ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਟੀ ਵੀ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਵਾਲੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸੀ। ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਮਿਲ ਰਹੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨੇ ਮੇਰਾ ਖੂਨ ਖੋਲਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਈ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੰਗਤ:

ਦਿੱਤੇ। ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਫਲਸਫੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਪਿੰਡ 'ਤਲਵੰਡੀ ਸੱਲ' ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਰਾਹੀਂ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ-
ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨਾ!
ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਸਿੱਧੇ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹਾਂ ਹਜ਼ੂਰ
ਜਨ-ਗਣ-ਮਨ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਗਾ ਸਕਦੇ
ਮਤਾਂ 'ਗਣ' ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ 'ਗਨ'
ਸਮਝ ਬੈਠੋ
ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਬੰਦੂਕ ਹੈ
ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ
ਤੇ ਡਰ ਹੈ ਕਿਧਰੇ
ਅਸੀਂ ਫਸ ਨਾ ਜਾਈਏ
ਕਤਲ ਕੇਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ...।
ਮੈਂ ਸਾਹਮਣੇ ਦੇਖਿਆ। ਟੀ ਵੀ 'ਤੇ ਅਗਲਾ ਕਵੀ 'ਸ਼ਹਾਦਤ' ਕਵਿਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੇਰੀ ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਮੇਰੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਅਜੇ, ਕਵਿਤਾ ਬੋਲ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਦਗੜ-ਦਗੜ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। ਜਲਸਾ ਖਿੰਡ ਗਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਹੱਥ ਕੜੀ ਲਾ ਕੇ ਥਾਣੇ ਲੈ ਗਈ...।
ਮੈਨੂੰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਥਾਣੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਸੀਖਾਂ ਵਾਲੀ ਕੋਠੜੀ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਪਾ ਜੀ ਆਪਣਾ ਰਸੂਖ ਵਰਤ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਘਰ ਲੈ ਆਏ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਮੰਜਾ ਮੱਲ ਲਿਆ। ਭਾਪਾ ਜੀ ਹਰ ਵਕਤ ਮੇਰੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਲੋਕ ਮੂੰਹ-ਨੇਰੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣੇ ਘਬਰਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਘਰ ਦਾ ਕੋਈ ਜੀਅ ਸਵੇਰ ਦਾ ਗਿਆ ਜ਼ਰਾ ਕੁਵੇਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਦੇ ਸਾਹ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦੇ...। ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਅੱਗ ਨਾ ਬਲਦੀ। ਹਰ ਰੋਜ਼

ਬੱਚੇ, ਜਵਾਨ, ਧੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ 'ਤੇ ਵਰ੍ਹੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਪਾੜ ਗਿਆ। ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਛੋਹਦਾ ਬਰੂਦ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੜ ਕੇ ਦਮ ਘੁੱਟ ਗਿਆ। ਪਵਿੱਤਰ ਗਰੰਥਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਕਾਲਜੇ ਵਿਚ ਠਾਹ-ਠਾਹ ਛੇਕ ਕਰ ਗਈਆਂ। ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਮਲਬਾ ਦਿਲ ਉੱਤੇ ਕਬਰ ਬਣਾ ਗਿਆ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੰਧਕ ਦੇ ਚਸਮੇ ਫੁੱਟ ਪਏ। ਇਹ ਖਬਰਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕੱਢਣ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਗਈਆਂ। ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀਆਂ ਤਰਕੀਬਾਂ ਘੜੀਆਂ...।
ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਕਰਫਿਊ ਤਾਂ ਹਟਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਦਹਿਸ਼ਤ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਮੇਰਾ ਵਸਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਂਦੇ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਾ ਦਿੰਦੇ। ਜਿਵੇਂ-ਕਿਵੇਂ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਕਮਾ ਦੇ ਕੇ ਦੋ ਵਾਰੀ ਭਾਈ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆਇਆ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿੰਡੇ ਪੁਲਿਸ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਕ ਰਾਤ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਚੁਬਾਰੇ ਉੱਤੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਕ ਵੱਡੀ ਵਾਰਦਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ। ਉਸ ਰਾਤ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦਸੂਹੇ ਵੱਲ ਲੈ ਗਏ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ, "ਅੱਜ ਰਾਤ ਮੈਂ ਸਿੰਘਣੀ ਸਤਵੀਰ ਕੌਰ ਕੋਲ ਠਹਿਰਨਾ। ਉਹਦੀ ਕੋਈ ਡਿਊਟੀ ਲਾਉਣ ਜਾਣਾ। ਉਹਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ 'ਖਾਨ ਪੁਰ ਸਰੋਤੇ' ਵਿਆਹ ਗਏ ਹੋਏ ਆ। ਉਹ ਤੇ ਉਹਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਈ ਘਰ ਹੋਣਗੀਆਂ।"
"ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਕਰਿਓ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਘੱਟ ਜਾਇਆ ਕਰੋ। ਮੈਨੂੰ ਠੀਕ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ।"

"ਹਾ-ਹਾ-ਹਾ! ਬਈ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸਿੰਘਣੀ ਭੈਣ ਆਂ। ਪੰਥ ਦੀ ਰੂਹ। ਔਰਤ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਈ ਆ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਕਰਵਾ ਲਾ। ਕਹਿੰਦੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਜਿੰਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਈ ਕਰਵਾਉਂਗੀ।"
ਮੈਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਮੁੜ ਬੋਲੇ, "ਚੱਲ ਹੁਣ ਤੂੰ ਵਾਪਸ ਜਾ। ਧਿਆਨ 'ਨਾ ਜਾਈ ਸਿੰਘਾ...।"
ਉਸ ਰਾਤ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਘਰ ਦੀ ਕੰਧ ਟੱਪ ਕੇ ਦੱਬੇ ਪੈਰੀਂ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੜਕੇ ਕੁੱਕੜ ਦੀ ਬਾਂਗ ਨਾਲ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹੀ...।
ਮੈਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅੱਖ ਝਪਕੀ ਏ। ਬੈਕ ਆਫ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਫੋਨ ਆ ਰਿਹਾ ਪਰ ਮੇਰੀ ਸੁਤਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਈ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਫੋਨ ਵਲੋਂ ਬੇਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜ ਟੀ ਵੀ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ। ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਅੰਤਿਮ ਚਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਇਕ ਹੋਰ ਕਵੀ ਵਲੋਂ ਕਵਿਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਏ 'ਹਾਦਸਿਆਂ ਦਾ ਮੌਸਮ'। ਮੇਰਾ ਦਿਮਾਗ ਵੀ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉਸ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਹੀ ਹਾਦਸਾ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ? ਕੌਣ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ? ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ...?
ਉਹ ਦਿਨ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਮਨਹੂਸ ਸੀ। ਅਜੇ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਪੀ ਕੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਧੋਣ ਲਈ ਫੜਾਇਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਪਟਵਾਰੀ ਚਾਚਾ ਹਫ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਆਇਆ, "ਗੁਰਜੋਤ! ਆਹ ਹੋਰ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ ਓਏ! ਭਾਈ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ 'ਤਾ...।"
"ਕੀ?" ਮੇਰਾ ਮੂੰਹ ਅੱਡਿਆ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ।
"ਕਾਕਾ ਗੁਰਜੋਤਿਆ ਇਹ ਖਬਰ ਤਾਂ ਪਿੰਡ 'ਚ ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ ਆਂਗ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਆ?"
ਬੀਬੀ ਖਬਰ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਡੋਰੇ ਉੱਤਰ ਆਏ। ਚਾਚਾ ਮਿਹਰ ਸਿੰਘ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, "ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲਾ ਝੁਠੀ ਕਹਾਣੀ ਆ...।"
ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਮੈਂ ਵੀ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਕੰਬਲ ਦੀ ਝੁੰਬ ਮਾਰ ਕੇ ਬੀਬੀ ਦੇ ਪਿੰਡੇ-ਪਿੰਡੇ ਜਾ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦੇਖੀ। ਸਤਕ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲਹਿੰਦੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਖੇਤ ਦੀ ਵੱਟ 'ਤੇ ਖਿਲਰੇ ਕੇਸੀਂ ਕੜੀ ਵਰਗਾ ਜਵਾਨ ਅਡੋਲ-ਸ਼ਾਂਤ ਪਿਆ ਸੀ। ਸੱਜੀ ਪੁੜਪੁੜੀ ਵਿਚੋਂ ਖੂਨ ਵਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਗੁੱਟ 'ਤੇ ਘੜੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ 'ਚ ਲਿਸ਼ਕਾ ਮਾਰਦਾ ਸਟੀਲ ਦਾ ਕਤਾ...। ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਲੋਕ ਕਾਨਾਫੂਸੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ-
"ਸਿੰਘਣੀ ਸਤਵੀਰ ਕੌਰ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ 'ਚੋਂ ਚੁੱਕਿਆ। ਉਨ੍ਹੇ ਦੁੱਧ 'ਚ ਨਸ਼ਾ ਘੋਲ ਕੇ ਪਲਾਇਆ...।"
"ਆਹੋ! ਆਹੋ!! ਉਹਦੀ ਮੁਖਬਰੀ 'ਤੇ ਈ ਪੁਲਿਸ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕੰਧਾਂ ਟੱਪ ਕੇ ਚੁਬਾਰੇ 'ਚ ਜਾ ਵੜੀ...।"
"...ਪਰ ਯਾਰ ਉਹ ਮੁਖਬਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲੱਗਦੀ ਤਾਂ ਨੂੰ, ਬੜੀ ਬਹਾਦਰ ਆ?"
"ਵਿਕ ਗਈ ਹੋਊ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਧਮਕਾ ਲਈ ਹੋਊ...?"
"ਕੋਈ ਪਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੇੜੇ ਵੇਲੇ ਬਦਲ ਜਾਵੇ...?"
ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨਾਫੂਸੀ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਦੇ ਗੋਲੇ ਭਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਇਹ ਸਾਰੀ ਅਸਲੀਅਤ ਕਿੱਥੋਂ ਪਹੁੰਚੀ...? ਇਸ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ...। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁਨਾਮੀ ਲੈ ਆਈ। ਮੈਂ ਡੋਰ-ਡੋਰ ਹੋਇਆ, ਬੀਬੀ ਦੇ ਪਿੰਡੇ-ਪਿੰਡੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਹੌਲੀ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਸਕੂਟਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਚਾਚੀ ਦੀ ਭੈਣ ਦੀ ਨਣਾਨ ਦੇ ਸਹੁਰੀ ਚਲਾ ਜਾ। ਪਤਾ ਕੋਈ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਕਸਾਈ ਕੇੜੇ ਵੇਲੇ ਤੈਨੂੰ ਫੜਨ ਆ ਜਾਣ।"
ਮੈਂ ਛੋਹਲੇ ਕਦਮੀਂ ਅਜੇ ਘਰ ਵੜਨ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਦੂਰੋਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਦਿਸ ਪਈਆਂ। ਮੇਰਾ ਮੱਥਾ ਠਣਕਿਆ। ਮੈਂ ਪੁੱਠੇ ਪੈਰੀਂ ਦੌੜ ਪਿਆ। ਵਾਹੋ-ਦਾਰੀ ਦੌੜਦਾ, ਕੰਧਾਂ-ਕੋਲੇ ਟੱਪਦਾ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਤੁੜੀ ਦੇ ਕੁੱਪ ਵਿਚ ਲੁਕ ਕੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ।
(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਸੁਖਦੇਵ ਮਾਦਪੁਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ...

ਸੁਖਦੇਵ ਮਾਦਪੁਰੀ ਦਾ ਜਨਮ 12 ਜੂਨ 1935 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਮਾਦਪੁਰ, ਤਹਿਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਸ. ਦਿਆ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ, ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਜਸਪਾਲ ਤੋਂ ਅਤੇ ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ ਕੁਰਾਲੀ ਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਮਾਦਪੁਰੀ ਪਿੰਡ ਢਿੱਲਵਾਂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ 'ਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ 'ਚ 19 ਮਈ 1954 ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਲੱਗ ਗਏ ਤੇ 1978 ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਸਮੇਂ

ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਕੁਰੜ

ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕ ਸਫ਼ਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਐਮ.ਏ. ਕਰ ਲਈ। 1978 ਤੋਂ 80 ਤਕ 'ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ' ਵਿਚ ਬਤੌਰ ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਹਿਰ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। 1980 ਤੋਂ 1993 ਤਕ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਨਿਕਲਦੇ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਪੰਥੜੀਆਂ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿੱਖਿਆ' ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕੀਤਾ। 'ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ' ਮੋਹਾਲੀ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਬਤੌਰ ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋਏ ਅਤੇ 1993 ਤੋਂ 1996 ਤਕ 'ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ'

ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਵਜੋਂ ਕਾਰਜ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਕਵੀ, ਕਹਾਣੀਕਾਰ, ਵਾਰਤਕਕਾਰ, ਸੰਪਾਦਕ, ਅਨੁਵਾਦਕ ਅਤੇ ਖੋਜਕਾਰ ਸਨ। ਕਲਮ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਸਦਕਾ ਉਹ ਸੁਭਾਅ ਪੱਖੋਂ ਨੌਕ, ਨਿੱਘੇ ਤੇ ਮਿਲਾਪਤੋ ਵੀ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸ਼ੌਕ, ਲੋਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਖੇਡਾਂ, ਲੋਕ ਗੀਤ, ਲੋਕ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਲੋਕ ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ, ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਤੀਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਮਾਦਪੁਰੀ ਖੁਦ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ 'ਚ 1954 'ਚ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਆਇਆ। ਸੋਚਿਆ 'ਮਨਾਂ ਬਾਪੂ, ਬੇਬੇ ਤੇ ਤਾਈ ਨੇ ਆਖਰ ਮਰ ਜਾਣੈ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਗੀਤ ਵੀ ਮੁੱਕ ਜਾਣਗੇ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਫੀ 'ਤੇ ਲਿਖ ਲਵਾਂ।' ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਮਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਕਾਫੀ ਤੋਂ ਕਲਮ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਮਾਦਪੁਰੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਅਕਾਰ ਦੀ ਕਾਫੀ ਉੱਤੇ 1231 ਲੋਕ-ਗੀਤ ਉਤਾਰ ਲਏ। ਸਫ਼ਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜਾਰੀ, ਅਗਲੀ ਕਾਫੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਭਰ ਗਈ, ਸਫ਼ਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜਾਰੀ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੇ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੀ ਦੁੱਖਾਂ ਭਰੀ ਤੇ ਔੜਾਂ ਮਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਔਰਤ ਨੇ ਭੋਗੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਦਾ

ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਵੇਦਨਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਔਰਤ ਨੇ ਖੁਦ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰ ਵਿਚ

ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਚਾਰੇ ਬੰਨੇ ਸਿਸਕੀਆਂ ਤੇ ਹਉਕੇ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਾਦਪੁਰੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਲੇਖ ਨਵੰਬਰ-ਦਸੰਬਰ 1954 ਦੇ 'ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆਂ' ਵਿਚ ਛਪਿਆ। ਪਿਛਾਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਥਾਪਤਾ ਕੰਧੇ 'ਤੇ ਆਣ ਟਿਕਿਆ। ਉਦੋਂ ਇਸ ਸਿਰਜੀ ਦੀ ਉਮਰ ਮਸਾਂ 20 ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਕ ਗੀਤ ਬਾਰੇ ਤਬਸਰਾ 'ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ' ਵਿਚ ਛਪਿਆ। ਦੂਜਾ ਥਾਪਤਾ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਨੇ ਜਨਵਰੀ 1955 ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਥਾਪਤਿਆਂ ਦੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਸਦਕਾ ਤਾਂ ਮਾਦਪੁਰੀ ਫਿਰ ਬਸ ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਅੱਗੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਲੋਕ ਧਾਰਾ ਦਾ ਆਪ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਦਰਿਆ ਹੋ ਨਿੱਬੜਿਆ। ਮਾਦਪੁਰੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਲੋਕ ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਅੱਖੜਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ। ਗਾਉਂਦਾ ਪੰਜਾਬ, ਫੁੱਲਾਂ ਭਰੀ ਚੰਗੇਰ-1979, ਖੰਡ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦੀਆਂ ਡਲੀਆਂ-2003, ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਆਖਿਆ-2003, ਨੈਣੀ ਨੀਦ ਨਾ ਆਵੇ-2004, ਕਿੱਕਲੀ ਕਲੀਰ ਦੀ, ਸ਼ਾਵਾ ਨੀ ਬੰਬੀਰਾ ਬੋਲੇ, ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਪਾਵਾਂ ਬੰਗਲਾ, ਕੱਲਰ ਦੀਵਾ ਮੱਚਦਾ, ਬੁਝਾਰਤਾਂ, ਜਰੀ ਦਾ ਟੋਟਾ-1957, ਪਰਾਇਆ ਧਨ (ਨਾਟਕ),

ਗਾਉਂਦਾ ਪੰਜਾਬ (ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਲੋਕ-ਗੀਤ), ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਵਿਰਾਸਤੀ ਖੇਡਾਂ, ਕਿੱਕਲੀ ਕਲੀਰ ਦੀ, ਫੁੱਲਾਂ ਭਰੀ ਚੰਗੇਰ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਨਾਇਕ, ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਖੇਡਾਂ, ਬਾਤਾਂ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ, ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਣਜਾਰੇ-1962, ਮਹਿਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਲੋਕਧਾਰਾ, ਖੰਡ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦੀਆਂ ਡਲੀਆਂ-2003, ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੂਲ੍ਹਾਂ: ਸ਼ਗਨਾਂ ਦੇ ਗੀਤ, ਲੋਕ ਦੇਹੋ ਤੇ ਮਾਰੀਆ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਆਰਸੀ (ਸੋਮੇ ਤੇ ਪਰੰਪਰਾ)-2006 ਆਦਿ ਢੇਰ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਈਆਂ। ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਜਾਦੂ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ-1962, ਕੇਸੂ ਦੇ ਫੁੱਲ-1962, ਸੋਨੇ ਦਾ ਬੱਕਰਾ-1962 ਦੇ ਨਾਂ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਲੇਖਕ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਦਿੱਲੀ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਕਾਰੀ ਐਵਾਰਡ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ 2015 ਦੇ ਕੇ ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ। 26 ਅਪਰੈਲ 2020 ਦਾ ਦਿਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਖਦੇਵ ਮਾਦਪੁਰੀ ਦਾ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨਿਭਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਚਲੀ ਗਈ। ਸੁਖਦੇਵ ਮਾਦਪੁਰੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲੋਕਧਾਰਾ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ।

ਚੀਸ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਰਾਹ 'ਚ ਠੋਕਰ ਵੱਜਣ ਨਾਲ ਪੈਰ ਵਿਚੋਂ ਖੂਨ ਵਗ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਦੌੜੇ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਘਰ-ਘਰ ਛਾਪੇ ਮਾਰ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਘਰ ਰਹਿਣਾ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਇਕ ਦੋਸਤ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿੰਡੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ...।

ਮੈਂ ਹੁਣ ਹਰ ਵਕਤ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਭਾਈ ਜੀ ਮੇਰਾ ਆਦਰਸ਼ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸਿੰਘਣੀ ਸਤਵੀਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਉਣਾ, ਮੁੜ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁੰਜ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਆਪਣੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਕਰ ਕੇ ਹਥਿਆਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏ। ਦੋ ਸਪਾਟਿਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਹੈਰਾਨੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੋਈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਪਾਟਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਚੁੱਕ ਲਈ...।

ਸਾਡੇ ਜਥੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਤਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਦਿਨੇ ਛਿਪਦੇ ਤੇ ਰਾਤੀਂ ਜਾਗਦੇ। ਬਲੈਕ ਕੈਟਾਂ ਨੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਵਿਆਹੇ ਹਿੰਦੂ ਫੌਜੀ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਵਹੁਟੀ ਸਮੇਤ ਬੱਸ 'ਚੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ 'ਬੱਸ ਕਾਂਡ' ਦਾ ਦੋਸ਼ ਇਕ ਹੋਰ ਖਾਤਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈ ਲਿਆ...।

ਪੁਲਿਸ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਈ। ਉਹਦੀ ਨਵ-ਜਨਮੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਭੁੱਖੀ-ਪਿਆਸੀ ਰੱਖਿਆ। 'ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਭੋਣ' 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਤੜਫਾਇਆ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਸਿੰਘਣੀ ਦੀ ਅਸਮਤ ਲੀਰੋ-ਲੀਰ ਕੀਤੀ। ਇਸਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦਾ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ ਗੱਡੀ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। ਉਪਰਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭੋਗਪੁਰ ਦੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਰਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਇਕ ਨਵੀਂ ਖੇਡ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਪੁਲਿਸ ਸਾਡਾ ਇਕ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਦੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਬਦਲੇ 'ਚ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਗੱਡੀ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੰਦੇ...।

ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੁਝ ਬਲੈਕ ਕੈਟਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਟੱਕਰ ਬੋਚਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸਭ ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਦੀ ਸੂਹ ਲਗਾ ਲਈ। ਸਾਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਡਰਾ-ਧਮਕਾ ਕੇ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾਣ ਅਤੇ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨਾਲ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਸਦਾ ਇਲਮ ਉਦੋਂ ਹੋਇਆ ਜਦ ਇਕ 'ਕਾਲੀ ਭੇਡ' ਵਲੋਂ ਸੂਹ ਦੇਣ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਮੈਨੂੰ ਪਿੰਡ ਰਾਜਪੁਰ ਗਹੜੇ ਦੀ ਇਕ ਮੋਟਰ ਤੋਂ ਚੁੱਕਣ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਰਾਤ ਮੈਂ ਵਾਹੋ-ਦਾਹ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੀਂ ਦੌੜਦਾ ਪਿੰਡ 'ਕੰਗ ਮਾਈ' ਦੇ

ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਪਹਾਹ ਲੈ ਕੇ ਬਚਿਆ। ਓਧਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਭੁਲੇਖੇ ਇਕ ਖੇਤ ਵਿਚ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਕੇ ਰਾਤ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾ ਰਹੇ ਇਕ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ। ਉਹ ਤਿੰਨ ਧੀਆਂ ਦਾ ਬਾਪ ਸੀ...।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫੀਤੀ ਵੱਡੀ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਖਤਰਨਾਕ ਅੱਤਵਾਦੀ 'ਕਿਹਰ ਸਿੰਘ' ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਅਗਾਊਂ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਂਦੇ ਫੋਕੇ ਫਾਇਰ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਚਰਚਾ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਣੀ।

ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਏ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸੁਰਜ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਘੜੀ 'ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਵਜ ਰਹੇ ਨੇ। ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਦੀ ਘੜੀ ਵੀ ਟਿੱਕ-ਟਿੱਕ ਕਰਦੀ ਮੁੜ ਇੰਡੀਆ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਆ। ਓਥੇ ਤਾਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੋਊ, ਸਭ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਹੋਣਗੇ, ...। ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਤਾਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਇਕ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਦਸੂਹੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਤਵੀਰ ਕੌਰ ਦਾ ਘੋਗਾ ਚਿੱਤ ਕਰ ਕੇ ਲੋਅ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ...।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ 'ਭਾਈ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਬਣ ਗਰਭ ਵਿਚ ਪਲ ਰਹੇ ਬੱਚੇ ਸਮੇਤ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਹਲਾਕ' ਖ਼ਬਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਅਨਾਹ ਚੱਲ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ-ਚਿੱਟੇ ਆਚਰਣ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਧੱਬੇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੀਨੇ 'ਚ ਛੇਕ ਕਰ ਗਈ। ਮੈਂ ਝੁੰਜਲਾ ਕੇ ਭਾਈ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, "ਭਾਈ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਭੈਣ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ...?"

"ਹਾਂ ਪਰ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੱਚੀ ਆ, ਭਾਈ ਗੁਰਜੋਤ ਸਿਆਂ...।"

"ਹੈ! ਪੰਥ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰਨ ਆਲਾ ਭਾਈ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕੋਈ ਮਰਿਯਾਦਾ ਕਿਮੇ ਭੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ? ਝੂਠ ਕਿੰਦਾਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ...?"

ਮੇਰੀ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਸਹਿਣ ਸ਼ਕਤੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ...।

ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਲੁਕਣ-ਮੀਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਰਾਤ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ। ਭਾਧਾ ਜੀ ਜਾਨ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਦੇ ਟਰੱਕ ਦੇ ਮਾਲ ਵਿਚ ਬਿਠਾ, ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜਿਗਰੀ ਯਾਰ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਹਿਮਾਚਲ ਦੇ ਪਿੰਡ 'ਡਮਟਾਲ' ਛੱਡ ਕੇ ਆਏ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਇਕ ਹੋਰ ਮਿੱਤਰ ਹਜ਼ੂਰਾ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ, ਇਕ ਏਜੰਟ ਨਾਲ ਗੰਢ-ਤੁੱਪ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਏਜੰਟ ਨੇ ਸਾਡੀ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਮੁੰਡੇ ਅਮਰੀਕਾ ਭੇਜੇ ਸਨ...।

ਅੱਜ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਟੀ ਵੀ 'ਤੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ' ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਫਿਲਮ ਦਿਖਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਕਰੀਨ 'ਤੇ ਲੱਬ-ਪੱਥ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉਛਲ ਪਈਆਂ ਨੇ। ਮਨ ਢਹਿੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ...। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆ ਰਿਹੈ, ਭਾਧਾ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਭੇਜਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ। ਰਾਹ

ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਕਤਲ ਕੀਤੇ। ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ 'ਅੱਧਮੋਏ' ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬੀਬੀ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ 'ਲਾਸ਼' ਬਣ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਤਾਂ 'ਲਾਸ਼' ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਫੁੱਫੜ ਦੇ ਚਾਚੇ ਕੋਲ ਰਿਹਾ। ਸਿਰ ਝਟਕਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਸੋਚਾਂ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਰਹੀਆਂ...।

ਸਾਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਿਚ 'ਅਸਲੀ' ਅਤੇ 'ਨਕਲੀ' ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਹੀ ਔਖੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਈ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਿੰਘਣੀ ਸਤਵੀਰ ਕੌਰ ਵਾਲੀ ਖ਼ਬਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ 'ਚ ਬੇਯਕੀਨੀ ਦਾ ਨਸ਼ਤਰ ਚੋਭ ਦਿੱਤਾ ਸੀ...।

ਇਕ ਘਿਨਾਉਣੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਤਹਿਤ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੁਝ ਕਾਲੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਸਾਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸਾਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਮੌਕਾ-ਪ੍ਰਸਤ ਲੋਕ, ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲੇ। 'ਕਾਲੀਆਂ ਭੇਡਾਂ' ਵਾਲੀ ਕੁਹੜੀ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ, ਮੇਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਦੀਵਾ ਗੁੱਲ ਹੋਇਆ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਟੁੱਟਾ, ਜੋਸ਼ ਨੇ ਦਮ ਤੋੜਿਆ ਤੇ ਰੂਹ ਵਲ੍ਹੰਧਰੀ ਗਈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਏ ਕਿ ਮੈਂ ਅੱਜ ਇਸ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ। ਸਿਰ ਫੜ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਹਾਂ...।

ਸਾਹਮਣੇ ਟੀ ਵੀ 'ਤੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲਾਲ ਹੋਇਆ ਸਰੋਵਰ ਅਤੇ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪੋ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ 'ਜੈਟ ਲੈਗ' 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਤੇ ਛੁੱਟੀ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਏਥੇ ਤਾਂ ਘਬਰਾਹਟ ਹੋ ਰਹੀ...। ਟੀ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰਕੇ 'ਮਰੀਨਾ ਪਾਰਕ' ਵੱਲ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਮਨ ਉਦਾਸ ਹੁੰਦੈ, ਅਕਸਰ ਹੀ ਇਥੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਝੀਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠ ਆਪਣੀ ਰੂਹ 'ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਫੈਰੂ ਰੱਖਣਾ ਮੇਰੀ ਆਦਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਐਤਵਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਹੈ। ਲੋਕ ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਬਾਰਬਿਕਿਊ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਬੱਚੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਸਲਾਈਡਾਂ 'ਤੇ ਖੇਡ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਵੱਜ ਰਹੀਆਂ। ਬੱਤਖਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਤੈਰ ਰਹੇ ਆ। ਮੈਂ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਦਾ ਸਿੱਧਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ।

"ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਸਰਦਾਰ ਜੀ! ਕੀ ਹਾਲ ਆ? ਗੁਰੂ ਘਰ ਤਾਂ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਦੂਰੋਂ ਫਤਿਹ ਬੁਲਾ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਓ? ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੋਏ?" ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਤੱਕਦੇ ਹੋਏ ਬੈਚ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਜੋੜੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ।

"ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਜੀ! ਗਾਂਜੀ-ਗਾਂਜੀ। ਮੈਂ ਇੰਡੀਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੋਰ ਸੁਣਾਓ? ਕਿਮੇ ਓ, ਛੁੱਟੀ ਮਨਾਈ ਜਾ ਰਈ?"

ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪੈਂਦੇ ਹੀ ਮੈਂ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। "ਹਾਂ ਜੀ ਹਾਂ! ਮੈਂ ਹਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਬੈਸ ਤੇ ਇਹ ਮੇਰੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਬੈਸ। ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਬੱਕ ਗਏ ਸੀ, ਘੜੀ ਬਹਿ ਗਏ। ਆ ਜਾਓ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਬੈਠੋ ਬੋੜੀ ਦੇਰ। ਪੰਜਾਬ ਜਾ ਕੇ ਆਏ ਓ। ਸੁਣਾਓ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹਾਲ-ਚਾਲ?"

"ਜੀ ਮੈਂ ਗੁਰਜੋਤ ਸਿੰਘ!" ਅਦਬ ਨਾਲ ਆਖਦੇ ਹੋਏ, ਬੈਚ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹਾਂ।

"ਅੱਛਾ ਗੁਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਤੁਝਾਡੇ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਏਦਾਂ ਲੱਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਪਈ ਤੁਝਾਨੂੰ ਕਿਤੇ ਦੇਖਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਜਾਂ ਤੁਝਾਡਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਮੇਰੇ ਕਿਸੇ ਜਾਣਕਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ? ਮੈਂ ਹਰ ਵਾਰ ਪੁੱਛਣ-ਪੁੱਛਣ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਮੌਕਾ ਅੱਜ ਮਿਲਿਆ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਕਿੱਥੋ?"

"ਜੀ ਹਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ?" "ਹੱਦ ਹੋ ਗਈ ਅਸੀਂ ਵੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰੋਂ। ਮੈਂ ਬੈਕ ਮੈਨੇਜਰ ਸੀ ਤੇ ਮੈਡਮ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਈ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਹੋਏ ਆ। ਹੁਣ ਏਥੇ ਦੇਹੜੇ ਦੀ ਬੇਬੀ ਸਿਟਿੰਗ ਕਰਦੇ ਆ ਪਰ ਵੀਕੈਂਡ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ। ਹਾ-ਹਾ-ਹਾ...।"

"ਗੁਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬੇਟਾ! ਏਥੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਕੁ ਰਹਿੰਦੇ ਓ?"

"ਆਂਟੀ ਜੀ! ਆਹ ਨਮੇ ਬਣੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਐਲਮਾ ਸਟਰੀਟ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਆਏ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵੀਹ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਗਏ। 'ਯੂ ਪੀ ਐਸ' ਕੰਪਨੀ 'ਚ ਡਲਿਵਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾਂ। ਸਰਦਾਰਨੀ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਮੈਨੇਜਰ ਆ। ਮੇਰੀ ਅੱਜ ਛੁੱਟੀ ਸੀ। 'ਜੈਟ ਲੈਗ' 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਘਰ 'ਕੱਲਾ ਬੈਠਾ ਬੋਰ ਹੁੰਦਾ, ਏਧਰ ਆ ਗਿਆ।"

"ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਘਰ ਗਏ ਸੀ। 'ਤੀਜਾ ਘੱਲ੍ਹਘਾਰਾ ਦਿਵਸ' ਏ ਨਾ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ ਦੇ ਨਾਰੂ ਲੱਗ ਰਈ ਸੀ। ਤਕਰੀਰਾਂ ਹੋ ਰਈਆਂ ਸੀ। ਤੇਰੀ ਆਂਟੀ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਲੰਗਰ ਛਕੇ ਬਿਨਾਂ ਈ ਆ ਗਏ...।"

"ਕਿਉਂ ਕੀ ਗੱਲ ਆਂਟੀ ਜੀ? ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲੋਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਏ?"

"ਗੁਰਜੋਤ! ਉਹ ਤਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ ਦੇ ਨਾਰੂ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਦੇਖਣ ਸੰਨ ਸੰਤਾਲੀ ਵੇਲੇ ਘਰ ਦੇ ਦੋ ਜੀਅ ਗੁਆ ਲਏ। ਸਾਡੀ ਮਾਸੀ ਹੱਲਿਆਂ ਵੇਲੇ ਓਧਰ ਰਹਿ ਗਈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਏਧਰ ਆ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਅੱਖਾਂ ਨਾ ਸੁੱਕੀਆਂ। ਫੇਰ ਚੌਰਾਸੀ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਅਤਿਵਾਦ ਦੇ ਟਕੂਏ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਈ ਵੱਢ ਧਰੀਆਂ। ਦਸ ਸਾਲ ਛੋਟੀ ਮੇਰੀ ਭੈਣ ਭੋਗਪੁਰ ਵਿਆਹੀ ਸੀ...। ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਪੁਲਿਸ 'ਚ ਨਵਾਂ-ਨਵਾਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ। ਮਸਾਂ ਮਹੀਨਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਵਿਆਹ ਨੂੰ। ਬਾਹਾਂ ਦਾ ਚੂੜਾ ਵੀ ਨੂੰ ਸੀ ਵਧਾਇਆ। ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਦਿਨੋ-ਦਿਹਾੜੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਮੇਰੀ ਭੈਣ, ਉਹਦੇ ਸੱਸ-ਸੁਹਰਾ, ਦੋ ਦਿਓਰ, ਇਕ ਨਣਾਨ ਗੋਲੀਆਂ 'ਨਾ ਭੁੰਨ ਸੁੱਟੇ। ਅਸੀਂ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਏਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ 'ਨਾ ਏਨੀਆਂ ਅਰਬੀਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਕਿੱਦਾਂ ਢੋਇਆ? ਕੋਈ ਪੁੱਛ ਕੇ ਤਾਂ ਦੇਖੋ...? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਲਦੇ ਸਿਵੇ ਏਦਾਂ ਲੱਗਦੇ ਸੀ ਜਿੰਦਾਂ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਕੀ ਕਮਰ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ? ਇਹੋ ਕਿ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੀ? ਬੱਸ ਜਦ

ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਨਾ, ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਲੈਨੀ ਆਂ... ਸਾਨੂੰ ਨੂੰ ਚਾੜ੍ਹੀਦਾ ਮੁੜ ਉਹ ਖੂਨ-ਖਰਾਬਾ... ਨਈਂ ਚਾੜ੍ਹੀਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਟਵਾਰਾ... ਕੀ ਕਰਨਾ ਅਸੀਂ ਇਕ ਹੋਰ...?"

ਮੈਂ ਆਂਟੀ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਣ ਲਈ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਪਰ ਮੇਰੀ ਜੀਬ ਟੁੱਕੀ ਗਈ...। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਭੋਗਪੁਰ ਵਾਲੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਤਾਂ ਸੱਬਰ ਅਸੀਂ ਹੀ ਵਿਛਾਇਆ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸੀ ਦਾ ਅਫਸਰ ਸਾਡੀ ਉਪਰਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਟੱਬਰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਭੁੰਨਿਆਂ। ਇਹ ਹੁਕਮ ਤਾਂ ਉਪਰੋਂ ਹੀ ਆਇਆ ਸੀ...।

ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਆ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਫਸਰ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੀ...। ਉਸਦੇ ਦੋਵੀਂ ਹੱਥੀਂ ਲੱਭੂ ਸਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲੋਂ ਸਾਡੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਵਿਛਵਾ ਦਿੰਦਾ...।

'ਓਹ ਰੱਬਾ! ਦੁਨੀਆਂ ਕਿੰਨੀ ਬੇਬੀਮਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਦੀਨ-ਧਰਮ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਖੰਭ ਲਾ ਕੇ ਉਡ ਗਿਆ...।' ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਘੁੰਮ ਗਿਐ: ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਛਲਣੀ ਹੋਈ ਇਮਾਰਤ, ਖੂਨ ਨਾਲ ਲਾਲ ਹੋਇਆ ਸਰੋਵਰ, ਭਾਈ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਹਿੰਦੂ ਫੌਜੀ ਤੇ ਉਹਦੀ ਵਹੁਟੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਸਿੰਘਣੀ ਤੇ ਬੱਚੀ, ਬੱਸ ਕਾਂਡ, ਡੀ. ਐਸ.ਪੀ, ਸਿੰਘਣੀ ਸਤਵੀਰ ਕੌਰ, ਭੋਗਪੁਰ ਵਾਲੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ, ਅੱਧਮੋਏ ਭਾਧਾ ਜੀ ਤੇ ਸੁੱਕ ਕੇ ਲਾਸ਼ ਬਣੀ ਬੀਬੀ...। ਬੇਚੈਨੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਫਤਿਹ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲੱਤਾਂ ਘੜੀਸਦਾ ਘਰ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ ਹਾਂ। ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਬੈਸ ਦੇ ਸਵਾਲ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਏ.ਕੇ ਸੰਤਾਲੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਵੱਜ ਰਹੇ ਨੇ, "ਕੀ ਕਮਰ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ? ਇਹੋ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੀ? ਸਾਨੂੰ ਨੂੰ ਚਾੜ੍ਹੀਦਾ ਮੁੜ ਉਹ ਖੂਨ-ਖਰਾਬਾ... ਨਈਂ ਚਾੜ੍ਹੀਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਟਵਾਰਾ... ਕੀ ਕਰਨਾ ਅਸੀਂ ਇਕ ਹੋਰ...?"

ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਦੀ 'ਚੀਸ' ਉੱਠੀ ਏ, "ਸਾਨੂੰ ਨੂੰ ਚਾੜ੍ਹੀਦਾ ਮੁੜ ਉਹ ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ... ਨਈਂ ਚਾੜ੍ਹੀਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਟਵਾਰਾ... ਕੀ ਕਰਨਾ ਅਸੀਂ ਇਕ ਹੋਰ...?"

"ਇਸ ਗੁਨਾਹ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ...।"

ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਚੀਕਦਾ ਹੋਇਆ, ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਕੰਨਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖ, ਗੋਡਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੰਝੂ ਤਿੱਪ-ਤਿੱਪ ਡਿਗ ਕੇ ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਹੇ ਨੇ...।

*****

*ਜੈਟ ਲੈਗ: ਹਵਾਈ ਸਫ਼ਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਮੇਂ ਦਾ ਖੇਤਰ ਤਬਦੀਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਥਕਾਵਟ।

ਉਹ ਚਿੜੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਭਲਵਾਨ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ

ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਬੜੇ ਡੂੰਘੇ ਅਰਥ ਰੱਖਦੀ ਇੱਕ ਕਹਾਵਤ ਹੈ 'ਚਿੜੀਆਂ ਦਾ ਮਰਨ ਗਵਾਰਾ ਦਾ ਹਾਸਾ' ਬਿਲਕੁਲ ਕੁੱਝ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ 28 ਮਈ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਜਨਤਾ ਸਮੇਤ ਕੁੱਲ ਆਲਮ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਮਿਲਿਆ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾਉਂਦਿਆਂ ਸੰਸਦ ਦੀ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਕੋਲੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ ਕਰਾਉਂਦਿਆਂ, ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾਸਾਹੀ ਕਰਦਿਆਂ, ਰਾਜਦੰਡ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਿੰਗੋਲ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸੰਸਦ ਭਵਨ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਰਜਵਾਤਾਸ਼ਾਹੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸੁਰਜੀਤੀ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੰਤਰ-ਮੰਤਰ 'ਤੇ ਧਰਨਾ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਭਲਵਾਨੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਓਲਿੰਪਕ ਵਰਗੇ ਆਲਮੀ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਮ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਘਸੀਟ ਘਸੀਟ ਕੇ ਧਰਨੇ ਵਿਚੋਂ ਉਠਾ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ)
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ

ਰਹੀ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਖਿਡਾਰਨਾਂ ਦੇ ਜਿਨਸੀ-ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦਾ ਅਰੋਪੀ, ਰੈਸਲਰ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਨ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪੰਜ ਵਾਰ ਦਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਮਕਾਰੀ ਭਰੇ ਜੇਤੂ ਹਾਸੇ ਨਾਲ ਉਦਘਾਟਨੀ ਸਮਾਰੋਹ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੂਰੇ ਜਾਹੋ-ਜਲਾਲ ਨਾਲ ਆਰ ਐਸ ਐਸ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਗਣਤੰਤਰ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਧਰਮ-ਆਧਾਰਤ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਆਨੇ-ਬਹਾਨੇ ਚੋਰ-ਮੋਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸੇ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸੰਸਦ ਭਵਨ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨੀ ਸਮਾਰੋਹ 28 ਮਈ ਨੂੰ ਸਾਵਰਕਰ ਦਬੋਲਕਰ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਲੁਕਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਦਿਨ ਮੰਨਦਿਆਂ ਐਲਾਨਿਆ "ਕੁੱਝ ਤਰੀਕਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ" ਅਤੇ ਕਿ "ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਨਵੇਂ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਭਰਨ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ।" ਇਹ ਗੱਲ ਹੁਣ ਲਿਖਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਵਰਕਰ ਨੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੀ ਅਪੀਲ ਪਾਉਣੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੇ ਇਵਜ਼ ਵਜੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।

ਆਰ ਐਸ ਐਸ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ, ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨੇਤਾ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਸਿਮੁਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ? ਆਰ ਐਸ ਐਸ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਸਿਮੁਤੀ ਦੇ ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰ ਕੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਚੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਲਿਤਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਮਨੁੱਸਿਮੁਤੀ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਢੋਰ (ਅਰਥਾਤ ਪਸ਼ੂ) ਇਸਤਰੀ ਅਤੇ ਸੂਦਰ ਤਿੰਨੋਂ ਹੀ ਤਾਤਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ ਭਾਵ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਆਰ ਐਸ ਐਸ ਨੇ 11 ਦਸੰਬਰ 1949 ਦੇ ਦਿਨ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਰਾਮ ਲੀਲਾ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਇਕੱਠ ਕਰ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਉਪਰ ਸੁੱਟਿਆ ਐਟਮ ਬੰਬ" ਕਿਹਾ ਸੀ। 1 ਜਨਵਰੀ 1993 ਨੂੰ ਆਰ ਐਸ ਐਸ ਨੇ ਟ੍ਰਾਈਟ ਪੇਪਰ ਛਾਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ "ਹਿੰਦੂ ਵਿਰੋਧੀ" ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਚਰਿੱਤਰ, ਹਾਲਾਤ, ਸਥਿਤੀ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ।" 24 ਜਨਵਰੀ 1994 ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੁਰਲੀ ਮਨੋਹਰ ਜੋਸ਼ੀ ਨੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਘਾਤੇ ਪੱਛਮੀ ਰੰਗ 'ਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਸਨ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸਨ...ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਕੂੜੇ ਦਾ ਢੋਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ...ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ।" ਉਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕੁੱਝ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਮਨੁੱਵਾਦੀ ਸੋਚ ਦੀ ਉਪਜ

ਹੈ, ਦਾ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦਾ ਤਕਰੀਬਨ 50% ਹਨ, ਦਲਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਰਵੱਈਆ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸੋਚ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸੁਹਿਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਲੱਗੇ ਸਾਹਿਨ ਬਾਗ ਮੋਰਚੇ, ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਭਲਵਾਨੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖਿਡਾਰਨਾਂ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਪ੍ਰਤੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਬਹੁ-ਭਾਸ਼ਾਈ, ਬਹੁ-ਧਰਮੀ ਮੁਲਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਬੋਲੀ, ਪਹਿਰਾਵਾ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਰਸਮ-ਰਿਵਾਜ, ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ, ਖੇਡਾਂ ਆਦਿ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ 1966 ਵਿਚ ਵੱਖਰੇ ਸੂਬੇ ਬਣ ਗਏ ਜਦਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮੇਤ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਕੋ ਸੂਬਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਹਾਕੀ ਅਤੇ ਕਬੱਡੀ ਰਹੀਆਂ ਹਨ; ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਰਦਾਰੀ ਹਾਕੀ ਅਤੇ ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਲਵਾਨੀ ਜਾਂ ਕੁਸ਼ਤੀ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਇਸਤਰੀ-ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਖੇਡ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣੇ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਰੈਸਲਿੰਗ ਅਤੇ ਮੁੱਕੇ-ਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਇੰਟਰ ਸਟੇਟ ਮੈਚ ਕਰਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਦੇਖੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ

ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਦਾ ਮੈਚ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਖਿਡਾਰੀ ਸਰਦਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਦੀ ਦੇ ਰੰਗ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਟੀਮ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਖੇਡ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਹਾਕੀ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਤੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੇ ਲਿਆਏ ਹਨ; ਮੈਂ ਕਿਧਰੇ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਕੁਲ 35 ਵਿਚੋਂ 7 ਮੈਡਲ ਰੈਸਲਿੰਗ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਖਿਡਾਰਨਾਂ ਨੇ ਲਿਆਏ ਹਨ। ਇਹ ਇਤਫਾਕ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਬਿਲਕੁਲ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭਲਵਾਨੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਲੜਕੇ ਜਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਹੈ; ਕੁਸ਼ਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੀ.ਐਨ.ਏ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਟਾ ਫਿਕਸ ਕਰਨਾ ਮਹਿਜ਼ ਬੇਦਕੂਫੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ-ਖਿਡਾਰਨਾਂ ਨਾਲ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੈ।

ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਸਾਕਸ਼ੀ ਮਲਿਕ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਮਹਿਲਾ ਭਲਵਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਰੀਓ ਓਲਿੰਪਕਸ ਵਿਚੋਂ ਭਾਰਤ ਲਈ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਇਹ ਗੱਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਗੇ ਕਿ 2016 ਦੀਆਂ ਓਲਿੰਪਕ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ 58 ਕਿਲੋ ਵਰਗ ਦੀ ਕੁਸ਼ਤੀ ਵਿਚ ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਮੈਡਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਸਾਕਸ਼ੀ ਮਲਿਕ ਜੋ ਐਸ ਡਬਲਿਊ ਐਕਸੇਲੈਂਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਾਥੀ ਵਿਨੇਸ਼ ਫੋਗਟ, ਬਬੀਤਾ ਕੁਮਾਰੀ ਅਤੇ ਗੀਤਾ ਫੋਗਟ ਹਨ। ਸਾਕਸ਼ੀ ਮਲਿਕ ਨੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਉਦੋਂ ਬਣਾਈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਗਲਾਸਗੋ ਵਿਖੇ ਹੋਈਆਂ ਕਾਮਨਵੈਲਥ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਿਆ। ਸੋਨਮ ਮਲਿਕ ਵੀ ਹਰਿਆਣੇ ਦੇ ਸੋਨੀਪਤ ਦੀ ਜੰਮਪਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਦਾ ਤਗਮਾ ਜਿੱਤਿਆ ਅਤੇ ਵਰਲਡ ਕੈਡਟ ਰੈਸਲਿੰਗ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਦੋ ਸੋਨੇ ਦੇ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤੇ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਰੈਸਲਰ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਨ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਖ਼ਿਲਾਫ ਚੱਲ ਰਹੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਸਾਕਸ਼ੀ ਮਲਿਕ ਅਤੇ ਵਿਨੇਸ਼ ਫੋਗਟ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਸ਼ਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਨਾਮੀ ਖਿਡਾਰਨ ਵਿਨੇਸ਼ ਫੋਗਟ ਵੀ ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਜੰਮਪਲ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਮਹਿਲਾ ਭਲਵਾਨ ਹੈ ਜਿਸ

ਨੇ ਕਾਮਨਵੈਲਥ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਖੇਡਾਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਲਿਆਂਦਾ। ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਮਹਿਲਾ ਭਲਵਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਵਰਲਡ ਰੈਸਲਿੰਗ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਬਹੁਭਾਂਤੀ ਮੈਡਲ ਲਿਆਏ। ਵਿਨੇਸ਼ ਫੋਗਟ ਪਹਿਲੀ ਭਾਰਤੀ ਐਥਲੀਟ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 2019 ਵਿਚ ਲਾਰੀਅਸ ਵਰਲਡ ਸਪੋਰਟਸ ਅਵਾਰਡ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗੀਤਾ ਅਤੇ ਬਬੀਤਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਾਏ-ਚਾਚੇ ਭੈਣਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 2010 ਦੀਆਂ ਕਾਮਨਵੈਲਥ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਚਾਂਦੀ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤੇ। ਰੀਤੂ ਫੋਗਟ ਉਸ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਾਏ-ਚਾਚੇ ਭੈਣ ਹੈ ਜੋ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਕੁਸ਼ਤੀ ਖਿਡਾਰਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ 2016 ਦੇ ਕਾਮਨਵੈਲਥ ਰੈਸਲਿੰਗ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਦਾ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਿਆ। ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਇਹ ਧੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਾਣ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੋਣਹਾਰ ਦੀਆਂ ਦੇ ਸਵੈਮਾਨ ਦੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ-ਅਬਹੁ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਬਹੁਬਲੀ ਦਰਿੱਦੇ ਤੋਂ ਜੋ ਰੈਸਲਰ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਨਸੀ-ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਉਸ ਨੂੰ ਬਣਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਦੁਆਇਆ ਜਾਵੇ।

ਵਿਨੇਸ਼ ਫੋਗਟ ਦੇ ਦੱਸਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਸੀ (ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਹੋਮ ਮਨਿਸਟਰ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ) ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੂਤ

ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਉਸ ਦੇ ਦੱਸਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ, ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਦੱਸੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਵਿਨੇਸ਼ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅੱਜ ਉਹ ਰੈਸਲਿੰਗ ਮੈਟ 'ਤੇ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਇਨਡਿਸਿਪਲਿਨ (ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ) ਦਾ ਬੋਤਕਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਬੋਤਕੇ ਇਲਜ਼ਾਮਾਂ, ਟਰਾਇਲਜ਼ ਜਾਂ ਮੈਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦੇਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਦਬਾਵਾਂ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਖਿਡਾਰਨਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਅਜਿਹਾ ਵਰਤਾਰਾ ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਰਗੀਆਂ ਉੱਚ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਆਮ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਗੌਰਵਮਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀਆਂ ਰੇਜ਼ ਡੀਗਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਨ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਖ਼ਿਲਾਫ 7 ਖਿਡਾਰਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਨਾਬਾਲਗ ਹੈ। ਨਾਬਾਲਗ ਨਾਲ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਵਰਗੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਪੱਕੇ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੜਚੋਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਐਫ ਆਈ ਆਰ ਦਰਜ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਨ ਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਸ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਭਲਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਵਰੀ ਵਿਚ ਧਰਨਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੀ ਉਤੇ ਹੋ ਗਿਆ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ 'ਤੇ ਧਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਨੂੰ, ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਈ ਸੀ ਬਲਕਿ 28 ਮਈ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਭੱਦਾ ਵਰਤਾਉ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ/ਖਿਡਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ, ਕੁੱਟ-ਮਾਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਧੁਹ ਧੁਹ ਕੇ ਗੱਡੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟਿਆ, ਉਹ ਕੁੱਲ ਆਲਮ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

ਅੰਧ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣਾ, ਧਮਕਾਉਣਾ ਅਤੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਹਾਇਤ ਹੀ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਐਨ ਸੀ ਅਸਥਾਨਾ

ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਨੇ 28 ਮਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤ ਭਰਿਆ ਜੇ ਟਵੀਟ ਕੀਤਾ ਉਹ ਇੱਕ ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਰਮ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਜਦੋਂ ਕੁੱਟ-ਮਾਰ ਅਤੇ ਧੂ-ਘੜੀਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਭਲਵਾਨ ਬਜਰੰਗ ਪੁਨੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ "ਸਾਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦੇਵੋ।" ਇਸ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਅਸਥਾਨਾ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਟਵੀਟ ਕੀਤਾ "ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁਣੀ ਤੋਂ ਗੋਲੀ ਭੀ ਮਾਰੇਗੇ ਮਗਰ ਤੁਮਹਾਰੇ ਕਹਿਨੇ ਸੌ ਨਹੀਂ। ਅਭੀ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਕਚਰੇ ਕੇ ਬੋਰੇ ਕੀ ਤਰਹ ਘਸੀਟ ਕਰ ਫੋਕਾ ਹੈ। ਦਫਾ 129 ਮੇਂ ਪੁਲਿਸ ਕੋ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨੇ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸਬਿਤਿਓ ਮੇਂ ਵੇ ਹਸਰਤ ਭੀ ਪੂਰੀ ਹੋਗੀ। ਮਗਰ ਵਹ ਜਾਨਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਪੜ੍ਹਾ ਲਿਖਾ ਹੋਨਾ ਆਵਸ਼ਯਕ ਹੈ, ਫਿਰ ਮਿਲੇਗੇ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਟੇਬਲ ਪਰ।" ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ ਅਸਥਾਨਾ ਨਿਊਕਲੀਅਰ ਫਿਜ਼ਿਸਟ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ 265 ਰਿਸਰਚ ਪੇਪਰ ਲਿਖੇ ਹਨ, 51 ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਲੇਖਕ ਹੈ, ਫੋਰਮਰ ਡੀ.ਸੀ. ਪੀ. ਕੋਰਲਾ ਅਤੇ ਏ.ਡੀ.ਜੀ. ਬੀਐਸਐਫ/ਸੀਆਰਪੀ ਅਤੇ "ਫਾਇਰਿੰਗ ਆਲ ਬੈਰਲਜ਼ ਟੂ ਸਕਿਊਰ ਜਸਟਿਸ ਫਾਰ ਦ ਹਿੰਦੂਜ਼"। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੱਭਿਆ ਮੁਲਕ ਦਾ ਕੋਈ ਉਚ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਅਫਸਰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਟਵੀਟ ਕਰੇ ਤਾਂ ਮੁਲਕ ਦੇ ਕਰਤਿਆਂ ਧਰਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਬ ਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਜੋ ਕੁੱਝ ਵੀ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ 'ਤੇ, ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਮੈਡਲ ਪਰਵਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਮਾਂ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਜ਼ੱਫਰ ਨਗਰ ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਦੀ ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤ ਤੱਕ ਸਭ ਕੁੱਝ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ; ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਆਲਮੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਦੀ ਛਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ।

ਮੀਡੀਆ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਸ਼ਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਨੇਸ਼ ਫੋਗਟ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 21 ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਖਿਡਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਵਾਰ ਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਯੋਨ ਸ਼ੋਸ਼ਣ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਸੀ, ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਖੇਡ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਫੋਨ ਆਵੇਗਾ; ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਫੋਨ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਜੰਤਰ-ਮੰਤਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਨਵਰੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਵੀ ਫੋਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ; ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਫਿਰ ਵੀ ਕੋਈ ਫੋਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸਿਰਫ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੀ, ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੀ। ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜੋ ਐਫ ਆਈ ਆਰ ਦਰਜ ਕਰਾਈ ਹੈ ਉਹ ਪੱਕੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤਿਆਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਮ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹੈ, ਹਮ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਤੇ। ਬੇਟੀ ਨੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ 62 ਕਿੱਲੋ ਫਰੀ ਸਟਾਈਲ ਕੁਸ਼ਤੀ ਵਿਚ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਿਆ। 16 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਝਾਰਖੰਡ ਦੇ ਰਾਂਚੀ ਵਿਚ ਨੈਸ਼ਨਲ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਜੂਨੀਅਰ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਿਆ। ਇਥੇ ਹੀ ਫੋਟੋ ਖਿਚਾਉਣ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਅਤੇ ਏਨੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬਾਹਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹਿੱਲ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਅਤੇ ਕੰਧੇ ਦੇ ਨੀਚੇ ਲੈ ਲਿਆ। ਮੇਰੀ ਬੇਟੀ ਕੁੱਝ ਕਹਿ ਸਕਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਨ ਨੇ ਨਾਬਾਲਗ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰਾਂਗਾ ਜਦਕਿ ਨਾਬਾਲਗ ਪਹਿਲਵਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਬਲਬੂਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਆਈ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਏਸ਼ੀਅਨ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਟਰਾਇਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜੋ ਕੋਆਪਰੇਟ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਨ ਨੇ ਨਾਬਾਲਗ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸੱਦਿਆ ਅਤੇ ਨਾਬਾਲਗ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਵਿਚ ਸੀ ਕਿ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਨ ਕਿਤੇ ਕਰੀਅਰ ਨਾ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਵੇ; ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮਿਲਣ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੀ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਰਫ ਖਿੱਚਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਸਰੀਰਕ ਸਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਨਾਬਾਲਗ ਪਹਿਲਵਾਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮ ਗਈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭੱਜ ਨਿਕਲੀ। 2022 ਦੇ ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਏਸ਼ੀਅਨ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਦਾ ਜਦੋਂ ਟਰਾਇਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜਿੱਥੇ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਨ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਨਾਬਾਲਗ ਨਾਲ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਭੇਦ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਟਰਾਇਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਐਥਲੀਟ ਜਿਸ ਰਾਜ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਥੋਂ ਦੇ ਰੈਫਰੀ ਅਤੇ ਮੈਟ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਟਰਾਇਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਹਿਲਵਾਨ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਨਾਲ ਲੜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੈਫਰੀ ਅਤੇ ਮੈਟ ਦੋਵੇਂ ਦਿੱਲੀ

ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਜਾਲ

ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਅਮਰੀਕਾ ਸੰਸਾਰ ਚੌਧਰ ਲਈ ਤੰਦੂਆ ਜਾਲ ਵਿਛਾਉਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੜਬੜਾਹਟ ਹੈ। ਕੀ ਅਮਰੀਕਾ ਆਪਣਾ ਕਰਜ਼ਾ ਨਾ ਚੁਕਾ ਸਕਣ ਕਰਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਡਿਫਾਲਟਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ? ਜੇਕਰ ਉਹ ਡਿਫਾਲਟਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਮਰੀਕੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਆਰਥਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਣਗੇ?

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਜਪਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸੱਤ ਚੌਧਰੀਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ। ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ ਜਪਾਨ ਦਾ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਦੂਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਦੇ ਅਖੀਰ ਜਿਹੇ ਜਾ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਦੋ ਪਰਮਾਣੂ ਬੰਬ ਸੁੱਟੇ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਪੂਰੀ ਮਾਨਵਤਾ ਤ੍ਰਾਹ ਤ੍ਰਾਹ ਕਰ ਉੱਠੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਬੰਬ ਸੁੱਟਣੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਇਤਹਾਦੀਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਜਿੱਤ ਤਾਂ ਰੂਸ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚ ਜਰਮਨ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਹਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਇਹ ਬੰਬ ਤਾਂ ਜੰਗ-ਪਿਛਲੇਰੀ ਸੰਸਾਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਧਾਂਕ ਬਿਠਾਉਣ ਲਈ ਸੁੱਟੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ ਤੇ ਨਾਗਾਸਾਕੀ ਸ਼ਹਿਰ ਪਰਮਾਣੂ ਤਬਾਹੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਸ ਥਾਂ 7 ਚੌਧਰੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਪਿੱਛੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਮਕਸਦ ਵੀ ਆਪਣੀ ਧਾਂਕ ਜਮਾਉਣਾ ਹੈ; ਅਜਿਹੀ ਇੱਕ-ਧਰੁਵੀ ਸੰਸਾਰ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਜੰਗ ਅਤੇ ਅਮਨ ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨ।

ਦੂਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਇੱਕ-ਧਰੁਵੀ ਸਥਿਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ 'ਤੇ ਪੁਲਸੀਆ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਮਹਾਂ

ਸਰਦਾਰ ਸਿੰਘ ਮਾਹਿਲ
ਫੋਨ: +91-98152-11079

ਸ਼ਕਤੀ ਬਣ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਚੌਧਰ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਨਾਲ ਖਹਿਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ, ਓਨੀ ਦੇਰ ਇਹ ਇੱਕ-ਧਰੁਵੀ ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਰਹੀ ਪਰ ਇਸ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਨੀਆ ਦੋ-ਧਰੁਵੀ ਹੋ ਗਈ। ਫਿਰ ਨੱਬੇਵਿਆਂ ਦੇ ਐਨ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਟੁੱਟ ਕੇ ਬਿਖਰ ਜਾਣ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਬਰਬਾਦੀ ਬਾਅਦ ਸੰਸਾਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇੱਕ-ਧਰੁਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਫਿਰ ਅਮਰੀਕਾ ਸੀ। ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਰੂਸ, ਚੀਨ ਤੇ ਯੂਰਪ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣ ਕੇ ਉੱਭਰੇ ਅਤੇ ਜਾਰਜੀਆ ਤੇ ਰੂਸੀ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਧਰੁਵੀ ਸੰਸਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਧਰੁਵੀ ਸੰਸਾਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜ ਆਪਣਾ ਖੁੱਸਿਆ ਸਥਾਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰਲੇਮੰਡੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯੂਕਰੇਨ ਵਿਚ ਰੂਸ-ਨਾਟੋ ਜੰਗ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ-ਧਰੁਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੀਰੋਸ਼ੀਮਾ ਵਾਰਤਾ ਵੀ ਇਸੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰੂਸ ਅਤੇ ਚੀਨ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਬਦੀ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਖੇੜਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਸੱਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਹਿਮਾਨ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਸੀ।

ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਅਮਰੀਕਾ ਸੰਸਾਰ ਚੌਧਰ ਲਈ ਤੰਦੂਆ ਜਾਲ ਵਿਛਾਉਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੜਬੜਾਹਟ ਹੈ। ਕੀ ਅਮਰੀਕਾ ਆਪਣਾ ਕਰਜ਼ਾ ਨਾ ਚੁਕਾ ਸਕਣ ਕਰਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਡਿਫਾਲਟਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ? ਜੇਕਰ ਉਹ ਡਿਫਾਲਟਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਮਰੀਕੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਆਰਥਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਣਗੇ? ਜੇਕਰ ਇਹ ਡਿਫਾਲਟਰ ਹੋਵੇ ਬਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਚ ਕੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਅਮਰੀਕੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਵਿਚ ਇਹੀ ਵੱਡੀ ਚਰਚਾ ਹੈ। ਨਿਰਾਸ਼ਾ (ਕਿਆਮਤ) ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਨੌਰੀਅਲ ਰੁਬਿਨੀ ਅਤੇ ਟੈਸਲਾ ਤੇ ਟਵਿੱਟਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਐਲਨ ਮਸਕ, ਸਾਬਕਾ ਰਾਜਨੀਤੀਵਾਨ ਤੇ ਮਾਹਿਰ ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ, ਫੈਡਰਲ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਮੁਖੀ ਜੀਰੋਮ ਪਾਵੇਲ ਵੀ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਇਸ ਵਾਲੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਜ਼ੇਦਾਰ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ 31.4 ਖਰਬ (ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ) ਡਾਲਰ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਉਹ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਚੌਧਰ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਆਪਣੇ ਸੋਮਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਘਾਟੇ ਦਾ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ

ਸਰਕਾਰੀ ਸਕਿਓਰਿਟੀਜ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ 23 ਮਈ ਨੂੰ ਕੇਵਲ 57 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਸਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕੋ ਰਾਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਡਿਫਾਲਟਰ ਹੋਵੇ ਬਚਣ ਲਈ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ਾ ਲਵੇ ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਹੱਦ ਮਿੱਥੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਮਿੱਥੀ ਹੋਈ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕਰਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਉਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕਰ ਕੇ ਕਰਜ਼ਾ ਹੱਦ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਸ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲੱਗਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸੈਨੇਟ ਵਿਚ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਬਹੁਮਤ ਹੈ ਪਰ ਮੁੱਖ ਸਦਨ ਵਿਚ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਬਹੁਮਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਕੇਵਿਨ ਮੈਕਾਰਥੀ ਸਪੀਕਰ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਤੇ ਡੈਮੋਕਰੇਟਾਂ, ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਹੱਦ ਵਧਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੇਵਿਨ ਮੈਕਾਰਥੀ ਅਤੇ ਬਾਇਡਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚਕਾਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਕੀ ਮੁੱਦਾ ਹੈ? ਤੇ ਪੇਚ ਕਿੱਥੇ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖ ਲਈਏ ਕਿ ਕੀ ਮਸਲਾ ਸਿਰਫ ਕਰਜ਼ਾ ਸੀਮਾ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਹੀ ਹੈ? ਜਾਂ ਜੜ੍ਹ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੁਣ ਭਾਵੇਂ ਕਰਜ਼ਾ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਰਸਾ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਬੈਂਕਾਂ ਡੁੱਬ ਗਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਵਰਤਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਵਾਪਰ ਰਹੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਸੰਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਪਰੈਲ 2023 ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ 5% ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕੋਰ ਇਨਫਲੇਸ਼ਨ (ਮਹਿੰਗਾਈ) ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 5.5% ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ 7.5% ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ, ਫੈਡਰਲ ਰਿਜ਼ਰਵ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀ ਮਹਿੰਗਾਈ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਰਚ 2022 ਤੋਂ ਮਾਰਚ 2023 ਦਰਮਿਆਨ, ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਵਕਫੇ ਵਿਚ 10 ਵਾਰੀ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਵਕਫੇ ਵਿਚ 5% ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਵਧਾਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਘਰਾਂ, ਗੱਡੀਆਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਕਿਸਤਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਲੋਕ ਨਵੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਰਹੇ, ਲੋੜਵੰਦ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਖਰੀਦ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ 4.4% ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਿਵੇਸ਼ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਮੰਡੀ ਸੁੱਗੜੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਚੀਨ ਥਾਂ ਖੋਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਕਰਜ਼ਾ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਰਜ਼ਾ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ 122.5% ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ; ਭਾਵ, ਕਰਜ਼ਾ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਾਲੋਂ ਸਵਾ ਗੁਣਾ ਵਧੇਰੇ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨੌਰੀਅਲ ਰੁਬਿਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਇਹ ਮੰਦਵਾਤਾ 2008 ਦੇ ਮੰਦਵਾਤੇ ਤੋਂ ਵੀ ਭਿਆਨਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਨਹੀਂ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ 150

ਵੱਡੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ (ਸੀਈਓ) ਨੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਡਿਫਾਲਟਰ ਹੋਣਾ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਲਈ ਤਬਾਹਕਰਨ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਚੀਨ ਅਤੇ ਉੱਭਰ ਰਹੀਆਂ ਆਰਥਿਕਤਾਵਾਂ ਵੱਲ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਦਾ ਤੌਰ ਆਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਹੋਰ ਨਿਵਾਣਾਂ ਵੱਲ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਮੰਦਵਾਤੇ/ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਆਸ ਬੰਨ੍ਹਾਊ ਅਤੇ

ਦਮਗਜ਼ੇ ਭਰਪੂਰ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਤੱਥ ਅਤੇ ਹਕੀਕਤਾਂ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਕਟ ਬਾਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਖੁਦ ਵੀ ਸੰਕਟ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਵਾਪਰਿਆ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਰੂਸ ਦੇ ਦੋ ਸ਼ਖਸ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਵਾਜ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਜਾਂ ਆਪ ਬਣ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੱਡੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਵੇਵਨ ਤੇ ਲੈਕਸਸ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨਾਮ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਹੈ। ਜੋ ਗੱਲਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਾਈਟ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੈਕਰੋਂ ਬਣ ਕੇ ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜ਼ੈਲੋਂਸਕੀ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਯੂਕਰੇਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡੈਨੀਅਸ ਸਰਮੀਨਲ ਬਣ ਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਗ੍ਰੀ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਪਟੇਲ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਨ ਨਾਟੋ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਲਹਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਜੋੜੀ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਫੈਡਰਲ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਾਲ ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਜ਼ੈਲੋਂਸਕੀ ਬਣ ਕੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਜੋਂ ਫੈਡਰਲ ਰਿਜ਼ਰਵ ਚੇਅਰਮੈਨ ਜੀਰੋਮ ਪਾਵੇਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਖੋ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਦਿਲੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਕੀ ਕਰੀਏ, ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਖੁਦ ਮੰਦਵਾਤੇ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਈਟ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਉਂ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਜੰਗ ਜਾਹਿਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਹ ਸੰਕਟ ਸਿਰਫ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁੰਜੀਵਾਦ ਇੱਕ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਇਹ ਇਸ ਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਸੰਕਟ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਸੰਕਟ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਹ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਦਿਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸੰਸਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁਦਰਾ ਕੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਰਿਕਾਰਡ 305 ਖਰਬ (ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ) ਡਾਲਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਲੀ

ਸਾਲ 2023 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਿਮਾਹੀ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡ 8.3 ਖਰਬ ਡਾਲਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਦੇਸ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਭਰ ਰਹੀਆਂ ਆਰਥਿਕਤਾਵਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਰਜ਼ਾ 100 ਖਰਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ 2019 ਵਿਚ 25 ਖਰਬ ਡਾਲਰ ਸੀ। ਇਸ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ 75 ਖਰਬ ਡਾਲਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਹਿੱਸਾ ਚੀਨ, ਭਾਰਤ, ਮੈਕਸਿਕੋ ਅਤੇ ਤੁਰਕੀ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਇਹਨਾਂ ਉੱਭਰ ਰਹੀਆਂ ਆਰਥਿਕਤਾਵਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ (ਜੀਡੀਪੀ) ਦਾ 250% ਹੈ:

ਭਾਵ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਾਲੋਂ ਢਾਈ ਗੁਣਾ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਯੂਰੋ ਜ਼ੋਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕਰਜ਼ੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕਰਜ਼ੇ ਇਟਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਦੂਜਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕਰਜ਼ੇਦਾਰ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ 2.79 ਖਰਬ ਡਾਲਰ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਇੱਕੋ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਟਲੀ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਇਹ ਰਕਮ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਡੀ ਨਾ ਜਾਏ ਪਰ ਇਟਲੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕਰਜ਼ਾ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਹਰ ਇਟਲੀ ਵਾਸੀ ਸਿਰ 47,500 ਯੂਰੋ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਪਰਿਵਾਰ 'ਤੇ 1,06,446 ਯੂਰੋ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਅਕਤੂਬਰ-ਦਸੰਬਰ 2022 ਵਿਚ ਇਟਲੀ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਉਸ ਦੀ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ 144% ਭਾਵ, ਪੈਦਾਵਾਰ ਨਾਲੋਂ ਲਗਭਗ ਡੇਢ ਗੁਣਾ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਬੈਂਕ ਅਨੁਸਾਰ ਘੱਟ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ 60% ਕਰਜ਼ਾ ਕੁਝੀ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਕਰੋਨਾ ਕਾਲ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਸਾਲ 2020 ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਕਰਜ਼ਾ 226 ਖਰਬ ਡਾਲਰ ਸੀ। 2021 ਵਿਚ ਇਹ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਇਹ 303 ਖਰਬ ਡਾਲਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਸਾਲ 2022 ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵਧਿਆ ਅਤੇ 305 ਖਰਬ ਡਾਲਰ ਹੋ ਗਿਆ। 2023 ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਅਜੇ ਆਉਣੇ ਬਾਕੀ ਹਨ। 305 ਖਰਬ ਡਾਲਰ 2022 ਤੱਕ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ।

ਦੂਜਰਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੈਕਰੋ-ਸੰਕੇਤ ਹੈ-ਸਿੱਕਾ ਪਸਾਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਮ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ ਵੀ ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ ਰੂਸ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਪਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ 2.3% ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਜਰੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ 2.6% ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਕਾ ਪਸਾਰ ਦਰ ਵਧੇਰੇ ਉਚੇਰੀ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਯੂਰੋ ਜ਼ੋਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ 7% ਹੈ। ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ 5.2% ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ ਦੀ 7.2% ਹੈ। ਇਟਲੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ 8.2% ਹੈ। ਯੂਰਪ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਿੱਕਾ ਪਸਾਰ ਦਰ 7.5% ਹੈ।

ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਜੋੜਣ-ਜਾਚਣ ਲਈ ਤੀਸਰਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੈਕਰੋ-ਸੰਕੇਤ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਹੈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁਦਰਾ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕ੍ਰਿਸਟਾਲੀਨਾ ਚਿਤਰਜੀਵਾ ਅਨੁਸਾਰ 1990 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਸੰਸਾਰ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਔਸਤਨ ਪੈਦਾਵਾਰ 3.8% ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਸਾਲ ਸੰਸਾਰ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਾਧਾ ਦਰ 3% ਹੈ। 2021 ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਧਾ ਦਰ 6.1% ਸੀ ਪਰ ਸਾਲ 2022 ਵਿਚ ਪੈਦਾਵਾਰ

ਵਾਧਾ ਦਰ 3.4% ਰਹਿ ਗਈ। 2023 ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਧਾ ਦਰ 3% ਰਹਿਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਨੀਗੋਈ ਹੈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੁਦਰਾ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ 60% ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਰ ਘਟੇਗੀ। ਜਰਮਨੀ ਯੂਰਪ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਹੈ। ਜਰਮਨੀ ਵਿਚ ਡੀਆਈਐੱਚਕੇ ਨੇ 21000 ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਸਰਵੇ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਸਰਵੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਾਝੇ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਲੀ ਸਾਲ 2023-24 ਵਿਚ ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਾਧਾ ਦਰ ਜ਼ੀਰੋ ਰਹੇਗੀ।

ਇਸ ਸਾਰੀ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਮੁੱਦਾ ਸਿਰਫ ਕਰਜ਼ਾ ਸੀਮਾ ਦਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਦੂਜਰੀ, ਇਹ ਸੰਕਟ ਸਿਰਫ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪੂਰੇ ਸੰਸਾਰ ਸਾਮਰਾਜੀ/ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਸੰਕਟ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੇ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁੰਜੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਤਨ-ਸਮੇਏ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਖਾਸਾ ਅਤੇ ਮਾਲਕੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਹੈ। ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਤਿੱਖਾਪਣ ਬਾਹਰੀ ਫੈਕਟਰਾਂ ਕਾਰਨ ਵਧਦਾ-ਘਟਦਾ ਹੈ। ਯੂਰੋ ਦੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਯੂਰੋ ਜ਼ੋਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਯੂਰੋ ਵਿਚ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਡਾਲਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਟੁੱਟੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਰੂਸ-ਨਾਟੋ ਜੰਗ ਉਪਰੰਤ ਏਸ਼ੀਆ, ਅਫਰੀਕਾ ਅਤੇ ਲਤੀਨੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਥਾਨਕ ਕਰੰਸੀਆਂ ਵਿਚ ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਡਾਲਰ ਦੀ ਪਕੜ ਹੋਰ ਘਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰੰਸੀ ਛਾਪ ਕੇ ਸੰਕਟ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈ। ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਭੂਚਾਲ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਝਟਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾਟੋ ਦੀ ਯੂਕਰੇਨ ਵਿਚ ਰੂਸ ਨਾਲ ਜੰਗ ਵੀ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਹੈ। ਰੂਸ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਯੂਰਪ ਨੂੰ ਰੂਸ ਦੀ ਗੈਸ/ਤੇਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ 40 ਤੋਂ 70% ਤੱਕ ਘਟ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਕਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਤੇਲ ਉਤਪਾਦਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਓਪੇਕ ਨੂੰ ਤੇਲ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗਣੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੂਸ ਅਤੇ ਯੂਕਰੇਨ ਅਨਾਜ ਅਤੇ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦ ਦੇ ਨਿਰਯਾਤਕ ਸਨ। ਇਸ ਜੰਗ ਕਾਰਨ ਇਹ ਨਿਰਯਾਤ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਤੁਰਕੀ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਰਦੋਗਾਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਸੀਮਤ ਜਿਹਾ ਨਿਰਯਾਤ ਖੁੱਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ ਆਲਮੀ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ ਖਾਦ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ 200 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਅਨਾਜ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ 21% ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ 15 ਤੋਂ 19% ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਸੰਸਾਰ ਵਪਾਰ ਸੰਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਣਕ ਦੇ ਵਪਾਰ ਵਿਚ 2021 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 7.5% ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਇਸ ਜੰਗ ਦਾ ਵੀ ਸੰਕਟ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਕਾਰਨ ਵਿਚ ਰੋਲ ਹੈ।

ਹੁਣ ਜਿੱਥੇ ਗੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਕਰਜ਼ਾ ਸੀਮਾ ਦੀ। ਇਹ ਜੋ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਾਟਕ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ 'ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ' ਖਰਚੇ ਸਿਹਤ, ਪੈਨਸ਼ਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਕਟੌਤੀ ਲਾਉ

ਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਰੱਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਡੈਮੋਕਰੇਟ ਕਟੌਤੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘੱਟ ਰੱਖਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਇਹਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲਾਬੀਆਂ ਹਨ। ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਸਪੀਕਰ ਕੇਵਿਨ ਮੈਕਾਰਥੀ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਲਾਬੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਤ ਤੱਕ ਖਿੱਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਕਟ ਦਾ ਬੋਝ ਅਮਰੀਕੀ ਜਨਤਾ 'ਤੇ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਡਿਫਾਲਟਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਦੇਰ-ਸਵੇਰ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤਾਂ ਦਾ ਹਿੱਤ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਅੰਤ ਸੰਕਟ ਦਾ ਬੋਝ ਜਨਤਾ 'ਤੇ ਲੱਦ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਸ ਖਿੱਚ-ਧੂਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਵਰਤਣਗੀਆਂ।

ਬੰਦਾ ਕਿਸੇ ਆਹਰ ਲੱਗਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਲਾਮਤਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਹਰ ਲਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਵਿਧੀਆਂ ਹਨ; ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇ ਵਰਤ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਸਾਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਉਸਾਰੂ ਪਾਸੇ ਉਲਝਾ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਆਹਰ ਲੱਗੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਮਨ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੀ ਰੋਚਕਤਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਉਦਾਸੀ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਵਧੀਆ ਬੀਤਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ 'ਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕੱਲੇਪਣ ਦੀ ਘਾਟ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਝ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਨ ਦਾ ਚਿਤਾਵਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੀ

ਕਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸਰੋਤਾ
ਫੋਨ: 604-589-5919

ਭਾਵਨਾ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਤੋਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇੰਜ ਇਕ ਇਕ ਦਿਨ ਕਰ ਕੇ ਸਮਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੁਝਾਨ 'ਚ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅਕੇਵੇਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਅ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਮਨ ਨੂੰ ਅਸੁਖਤ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਟਿਕਾਓ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦਿੰਦੀ। ਜਿਹੜੀ ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਗੱਲ ਮਨ ਦੇ ਟਿਕਾਓ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜੇ ਉਸ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਪਰੇ ਕਰ, ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਸਿਰਜ ਕੇ, ਨਵਾਂ ਰਾਹ ਖੋਜ ਕੇ ਮਨ ਦੇ ਬਣਦੇ ਵਿਗਾੜ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਖੂਹ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਬੰਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ-ਬਹਿਣੀ, ਦੇਖਣੀ ਚਾਖਣੀ ਭਾਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਵੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ? ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪੂਰਨ ਅੰਦਰ 'ਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਆਹਰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ: ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸਾਨੂੰ ਦਿਸਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸੀਂ ਵਾਕਫ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਂ ਨਿਗੂਣੀ ਕਹਿ ਕੇ ਨਕਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਬੰਦ ਦਲਾਨ 'ਚ ਕੈਦ ਹੋ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਵਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਢੇਰੀ ਢਾਈ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਜੰਗਲ 'ਚ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਥੀ, ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਤੋੜ ਤੋੜ ਖਾਧੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੌੜਾ ਕਹਿ ਦਿਆਂਗੇ? ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਭੁੱਖੇ ਢਿੱਡ ਭਰਨ ਦੇ ਆਹਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਨਿਗੂ 'ਚ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਕੰਮ ਕੋਈ ਬੁੱਝਕ ਜਾਂ ਮਹੱਤਤਾ ਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਹੈ? ਆਹਰ ਅਣਮੁੱਕ ਹਨ, ਇਹ ਗਿਣੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਕਿੰਨੇ

ਜੀਵ ਜੰਤੂ, ਪੰਛੀ, ਜਾਨਵਰ ਤੇ ਹੋਰ ਛੋਟੇ ਕਿਟਾਣੂ ਹਨ, ਸਭ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਆਹਰ ਲੱਗੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਾਈਕਲ (ਚੱਕਰ) ਪੂਰਾ ਕਰਨ 'ਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਆਹਰੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਇੱਕ ਕਰਮੂ ਨਾਮ ਦਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਕੋਰਾ ਅਨਪੜ੍ਹ, ਮੈਂ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਤੋਂ ਹੀ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਖੂਹ ਤੋਂ ਘਰ ਤੇ ਘਰ ਤੋਂ ਖੂਹ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਸਤੇ 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ ਖੇਡਦੇ ਨਿਆਣੇ ਮਿਲਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਲੱਲ ਕਰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੱਸਦਾ ਖੇਡਦਾ ਮਨ ਦਾ ਅੰਨਦ ਮਾਣਦਾ, ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਿਲਕਣ ਦੇ ਭਾਰੀ ਦਰੱਖਤ ਬੱਲੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਢਾਈ ਬੈਠੀ ਮਿਲਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਿਆਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਲਹਿਜ਼ੇ 'ਚ ਹਸਾ ਹਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖੀਆਂ ਵੀ ਦੂਹਰੀਆਂ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਕਦੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਜਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਜਿਹਾ ਮਾਹੌਲ ਹੋਵੇ ਉਸ 'ਚ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਬਣ ਕੇ ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸੀ। ਮੌਜ ਮਸਤੀ, ਬੇਫਿਕਰੀ, ਤੇ ਧੀਮੀ ਰਫਤਾਰ 'ਚ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰਨ ਦੇ ਆਹਰ 'ਚ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਕਰ ਗਿਆ।

ਮੈਨੂੰ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਇਆਂ ਦਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਵਿਹਲਾ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਮੈਂ ਵਿਹਲਾ ਨਹੀਂ, ਨਿੱਕੇ ਮੋਟੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਆਹਰ 'ਚ ਹੀ ਦਿਨ ਬਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ; ਜਦ ਨੂੰ ਅਗਲਾ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ। ਦਰਅਸਲ ਆਹਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਪੌੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਇੱਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਮਗਰੋਂ ਤੀਜੇ ਡੰਡੇ 'ਤੇ ਪੈਰ ਧਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਿਖਰ ਡੰਡ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਈਦਾ ਇਵੇਂ ਹੀ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਆਹਰ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਦਿਨ ਰੁਝੇਵੇਂ 'ਚ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ। ਸਿਆਲਾਂ 'ਚ ਬਰਫ ਪੈਣ ਲੱਗ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਹਰ ਬਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਡਰਾਈਵ-ਵੇਅ ਤੋਂ ਬਰਫ ਸਾਫ਼ ਕਰਾਂ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਡਿੰਗਦੀ ਬਰਫ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਬਰਫ ਮੁਕਤ ਰੱਖਾਂ। ਸਵੇਰੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਤੂਲ, ਕੋਰਾ, ਜਾਂ ਬਰਫ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਮੇਰਾ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਨੇਮ ਹੈ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਅਕੇਵਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸਗੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਖਿਲਾਰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਮੈਂ ਕੁਝ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮਨ ਖੇੜੇ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ। ਘਰ ਦੇ ਇੱਕ ਦੁੱਕਾ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸੇਧ ਬੇਧ ਕਰਦਿਆਂ ਝੱਟ ਹੀ ਦਿਹਾੜੀ ਬਤੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਅਖਬਾਰ 'ਚ ਇਕ ਆਰਟੀਕਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਰਤਕਣ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ 'ਚ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਉਸ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਨੂੰ ਈ-ਮੇਲ ਕਰਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਮੈਂ ਕੁਝ ਉਸਾਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਚਿੱਠੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰਾ ਲਿਖਣ ਦਾ ਐਸਾ ਵੇਗ ਬਣਿਆ ਕਿ 'ਆਹਰ' 'ਤੇ ਹੀ ਇਹ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਇੱਕ ਆਹਰ ਹੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਆਹਰ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੁੱਕ ਗਈ।

ਆਹਰ

ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰਤ, ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼, ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ 1950 'ਚ ਕੈਨੇਡਾ ਆਏ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਚ ਕਈ ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਟਰੋ ਵੈਨਕੂਵਰ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਛੋਟੇ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ਹੋਣਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ, ਸੋ ਹਫਤੇ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਕਿਸੇ ਮਿੱਲ 'ਚ ਕੰਮ

ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਐਸੀ ਹੋਣੀ ਵਾਪਰੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਉਚਾਈ ਤੋਂ ਬੱਲੇ ਡਿੱਗ ਪਏ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ, ਸਾਲ ਭਰ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਰਹਿ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਏ। ਐਸਾ ਮਨ ਉਪਰਾਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੱਤਰਵਿਆਂ 'ਚ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਪੰਜਾਬ ਮੁੜ ਗਏ, ਤੇ ਉੱਥੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਈ ਸਾਲ ਹੌਂਡ ਗੁੰਝੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ। ਉੱਥੇ ਹੀ ਮਨ 'ਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁੰਝ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਟੀਕ ਲਿਖਣ ਦਾ ਐਸਾ ਫੁਰਨਾ ਬਣਿਆ ਤੇ ਐਸੇ ਆਹਰ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਅਣਬੱਕ ਘਾਲਣਾ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅੱਠ ਸੰਚੀਆਂ 'ਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸਟੀਕ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਤਾ। ਨੌਬੇਵਿਆਂ 'ਚ ਮੁੜ ਕੈਨੇਡਾ ਆ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਲੜਕਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਤਬਲਚੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇੰਡੀਆ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਤਬਲਚੀ, ਉਸਤਾਦ ਅੱਲਾ ਰੱਖਾ ਤੋਂ ਤਬਲਾ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਖੋੜਾ ਬਹੁਤਾ ਤਬਲਾ ਮੈਂ ਵੀ ਵਜਾ ਲੈਂਦਾ ਸਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਬਣਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮੈਂ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਤਬਲਾ ਵਜਾਉਣ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਗਤਾਂ ਸਿੱਖ ਕੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਰਾਸ਼ਾਂ? ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਹਰ ਹਫਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਤਬਲਾ ਸਿੱਖਣ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਹਰ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ ਬੱਲੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਮੇਜ਼ ਅਤੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਆਹਰ 'ਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਸਨ; ਲੱਗਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਟੀਕ ਦਾ ਕੰਮ ਅੰਤਿਮ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸੀ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮੇਲ

ਮਿਲਾਪ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਮੇਰੀ ਰੋਚਕਤਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਗਈ। ਘੰਟਾ ਤਬਲੇ ਦਾ ਸਬਕ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬੈਠ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰਨਾ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਹੋਰ ਰੋਚਕ ਬਣਦਾ ਗਿਆ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਚ ਰਹੇ ਉਤਰਾਅ ਚੜਾਅ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਕਰ ਸਮਾਂ ਰੋਚਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਿਲਾਪਤ, ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਂਦਿਆਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਅਕੇਵਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਕ ਘੰਟੇ ਦਾ ਤਬਲੇ ਦਾ ਸਬਕ ਪੂਰਾ ਹੋਣ

ਉਪਰੰਤ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਘੰਟਾ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇੰਜ ਕਈ ਸਾਲ ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਦੂਹਰਾ ਆਹਰ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ, ਇਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਤਬਲਾ ਵਾਦਕ ਪੁੱਤਰ ਤੋਂ ਤਬਲਾ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਲੈਣ ਦਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਤਰਾਅ ਚੜਾਅ 'ਚ ਰਹੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦਿਲਚਸਪ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸੁਣਨ ਦਾ।

ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਬੀਜੀ (ਮੇਰੀ ਮਾਂ) ਪੂਰੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਡਾਢੇ ਸਦਮੇ 'ਚ ਸਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਭਿਆਨਕ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪਿਆ ਕਿ ਸਕਿੰਟਾਂ 'ਚ ਹੀ ਮੇਰੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਘਰ ਹੀ, ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਦੋਹਰਾ ਸਦਮਾ ਸੀ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਮਰ ਗਈ ਦੂਸਰਾ ਮੇਰੇ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਜਿਹੜੀ ਸੱਤ ਸਾਲ ਤੇ ਸੱਤ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਅਚਾਨਕ ਉੱਠ ਗਈ; ਇੰਜ ਅਸੀਂ ਦੋਹਰੇ ਯਤੀਮ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਸਦਮੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਰਜਿਸਟਰਡ ਦੋੜਾਂ ਦੋੜੀਆਂ। ਦਰਅਸਲ ਗੱਲ ਇਉਂ ਹੋਈ ਕਿ ਦੋ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਉਪਰੋਕਤ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨੋਂ ਦੋੜਾਂ (ਰੇਸਾਂ) ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਪਹਿਲੀ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ 'ਚੰਨ ਫਾਰ ਲਾਈਟ 5 ਕਿਲੋਮੀਟਰ', ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਜਿਊਲ ਸਟੈਨਲੇ ਪਾਰਕ 'ਚ ਰਾਤ ਦੇ ਨੌਂ ਵਜੇ ਜਗਦੀ ਲੇ ਗਲਾਂ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਦੌੜ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਦੂਸਰੀ 'ਵਰਲਡ ਵਿਜ਼ਨ ਰੰਨ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ' ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸੱਤ ਵਜੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰਮਣੀਕ 'ਸਪੈਨਿਸ਼ ਬੈਂਕਸ' ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਦੋੜੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਤੀਸਰੀ 'ਸ਼ਾਨਸੀ8 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਰੰਨ' ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ

ਸ਼ਾਨਸੀ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਅੱਠ ਵਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀ ਸੀ। 1998 ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਖੀਰ ਸੀ, ਬੀਬੀ ਜੀ ਵੀਰਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸੱਤ ਵਜੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਗਲੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਉਪਰੋਕਤ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨੋਂ ਦੋੜਾਂ ਦੋੜਨ ਦਾ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪਹਿਲੋਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਉਪਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਉਲੀਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮਾਂ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਗਮ ਡਾਢਾ ਸੀ, ਮਨ ਦੁਚਿੱਤੀ ਅਤੇ ਦੁਬਿਧਾ 'ਚ ਸੀ, ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਆਉਣ ਜਾਣ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ 'ਚ ਮਨ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਣੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮੁਤਾਬਕ ਦੋੜਾਂ 'ਚ ਜਰੂਰ ਹਿੱਸਾ ਲਵਾਂ। ਆਪਣੇ ਦੋ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿਉਂ ਜੇ ਕੁੱਝ ਘੰਟੇ ਰੋਜ਼ ਮੇਰੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਣ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਦੋੜਾਂ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਪੂਰਨ ਹਾਮੀ ਭਰਨ ਮਗਰੋਂ ਭਰੇ ਮਨ ਨਾਲ ਮਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਸੀਨੇ 'ਚ ਸਮੇਂ ਤਿੰਨੇ ਦਿਨ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨੋਂ ਦੋੜਾਂ ਦੋੜੀਆਂ, ਪਹਿਲੇ ਸਾਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ 'ਚ। ਇੰਜ ਮੇਰੇ ਡਿਗਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਢਾਹਸ ਮਿਲੀ। ਮਨ ਨੂੰ ਅਥਾਹ ਸ਼ੁਕਤੀ ਮਿਲੀ, ਦੋੜਾਂ ਦੇ ਆਹਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਲੀਹੋਂ ਲਹਿ ਗਈ ਗੱਡੀ ਮੁੜ ਲੀਹ ਤੇ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਡੂੰਘੇ ਸਦਮੇ ਦੇ ਖੂਹ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ। ਤੀਸਰੀ 'ਸ਼ਾਨਸੀ ਰੰਨ' ਲਈ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਟਾਰਟ ਲਾਈਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਇੱਕ ਬੀਬੀ ਜਿਹੜੀ ਹਫਤੇ 'ਚ ਦੋ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਦੋੜਨ ਵਾਲੇ ਗਰੁੱਪ (ਰਨਿੰਗ ਕ੍ਰਿਮ ਰਨਿੰਗ ਕਲੱਬ) ਨਾਲ ਦੋੜਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਮਿਲੀ, ਤੇ ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਤੇ ਗਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਕਹਿੰਦੀ ਤੇਰਾ ਚਿਹਰਾ ਕੁੱਝ ਅਜੀਬ ਲਗਦੈ, ਕੀ ਗੱਲ ਐ? ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦਾ ਤੁਰ ਜਾਣਾ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਪੀੜ ਤੇ ਗੱਲਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਚੀਸ ਨੂੰ ਭਾਂਪਦਿਆਂ ਇੱਕ ਦਮ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਮੈਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਬੋਲੀ, 'ਮਨ ਨੂੰ ਤਕਤਾ ਰੱਖ, ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਦੋੜੀ ਤੈਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਕਤ ਮਿਲੇਗੀ'। ਉਹਦੇ ਬੋਲ ਅੱਜ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਢਾਹਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਥੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੀ ਗੋਰੀ ਬੀਬੀ ਕਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਡਿਗਦੇ ਢਹਿੰਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬੰਮ ਵਰਗਾ ਕਰ ਗਈ। ਉਹ ਯਾਦ ਮੇਰੇ ਸੀਨੇ 'ਚ ਅਜੇ ਵੀ ਸਮੋਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਪਾਠਕ ਸੋਚਣਗੇ ਕਿ ਗੱਲ ਮਰੀ ਮਾਂ ਦੀ ਕਰਦੇ, ਦੋੜਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਧਰੋਂ ਆ ਗਈ? ਮੈਂ ਦੋੜਨਾ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਦਾ ਉਸ਼ਕਲ ਮੈਨੂੰ ਕਿੱਧਰੋਂ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹਿਆ! ਇਹਦੇ ਵਾਰੇ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਲੇਖ 'ਚ, ਜੇ ਕਿਤੇ ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗਾ।

ਆਹਰ ਪ੍ਰਥਾਏ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਰ ਇੱਕ ਬੰਦੇ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਚਾਹਤ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੀਆਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਚਕ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ 'ਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਣ। ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਚ ਆਹਰ ਵਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਆਹਰ ਸਭਿ ਕਰਦਾ ਫਿਰੇ ਆਹਰੁ ਇਕੁ ਨ ਹੋਇ॥

ਨਾਨਕ ਜਿਤੁ ਆਹਰਿ ਜਗੁ ਉਧਰੈ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਇ॥ਪੰਨਾ 965

ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰਾ, ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੁਥਲੀ: ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ

ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰਾ, ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੁਥਲੀ, ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਬੋਲਦਾ, ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਿ ਜਾਂਦਾ ਵਿਚਾਰਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਵੇਲੇ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ, ਗੁੰਮਸ਼ੁਦਗੀ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਈ ਸਾਲ ਕੀਤਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਛਪੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਬਾਰੇ, ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿਸੇ ਜੰਮੂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੈ ਲੇਖ। ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ 'ਤੇ ਗੱਲ ਸਾਫ ਸੀ ਹੋਈ, ਸਰਸਾ ਨੇਤਲਾ ਅਮੋਲਕ ਹੀ ਸੀ, ਮੇਰੀ ਸੋਚਣੀ ਦੇ ਹੋਏ ਵਾਰੇ ਨਿਆਰੇ।

ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਬਣੇ ਜੀਵਨ-ਸਾਥੀ, ਦੋ ਬੱਚੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰੇ। ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਾਲਿਆਂ ਬੰਦ ਕੀਤਾ, ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਯੂਐਸਏ ਵਾਲਿਆਂ ਛਾਪ ਕੇ ਸਾਂਝ ਦੇ ਲਾਏ ਨਜ਼ਰੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਮੈਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਛਪਵਾਉਣ ਦੀ, ਹਿੰਮਤ ਸੀ ਬਣਾ ਰਿਹਾ। ਭੈਣ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਦਾਦ ਦੇਣੀ ਬਣਦੀ, ਜਿਸ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਵਿਚ ਅਪਣਾ ਆਪ ਸੰਭਾਲਿਆ।

-ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੂਰ
ਫੋਨ: 98784-69639

ਉਹ ਚਿੜੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਭਲਵਾਨ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ
(ਸਫਾ 28 ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਦੇ ਸੀ; ਜੋ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਉਲੰਘਣ ਸੀ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ, ਜਦੋਂ ਟਰਾਇਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਮਰੇ 'ਤੇ ਸੂਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਟਰਾਇਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਕੈਮਰੇ 'ਤੇ ਵੀ ਛੇੜਛਾੜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੈਟ ਤੇ ਰੈਫਰੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਨਾਬਾਲਗ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਖੇਡਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਪਲੇਅਰ ਨੂੰ ਵਾਕ-ਓਵਰ ਅਰਥਾਤ ਜੇਤੂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਾਬਾਲਗ ਦੀ ਜੋ ਵੀਡੀਓ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਿਚ-ਆਨ ਸਵਿਚ-ਆਫ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਵਿਚ ਗੜਬੜੀ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਇਹ ਸਭ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਨ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਬੇਟੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਯੌਨ-ਇੰਛਾ

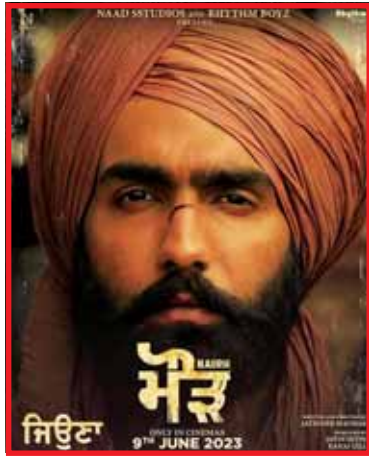
ਪੂਰਤੀ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੁਰੀ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? 2020 ਨੂੰ ਲਖਨਊ ਟਰਾਇਲ ਵਿਚ ਜਦ ਨਾਬਾਲਗ ਪ੍ਰੋਕਟਿਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਸ਼ਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਸਨਲੀ ਮਿਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਨਾਬਾਲਗ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਾਰ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੰਗ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ 2022 ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਕਲ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਹਿਲਵਾਨ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ 'ਤੇ ਬੈਠੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਕਰੀਅਰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਪਾਏਗਾ; ਨਿਆਂ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਹ ਸਾਰੇ ਤੱਥ ਹੁਣ ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕੁਸ਼ਤੀ ਵਰਗੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ੋਰ-ਅਜ਼ਮਾਉ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਆਮ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ; ਅਮੀਰ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਖਾਪ ਪੰਚਾਇਤਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ

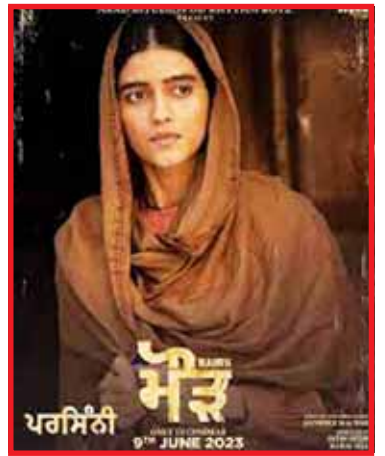
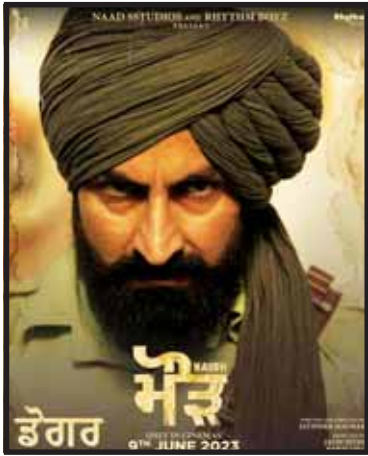
ਦੁਆਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸਨਮਾਨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਵਾਰਡ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਕੁਸ਼ਤੀ ਵਰਗੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਮੈਡਲ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਜਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਖਿਡਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨ ਉਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਣ ਵਰਗੇ ਅਵਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਕਿਧਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਪੰਦਰਾਂ-ਪੰਦਰਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਮੈਡਲ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਾਣ ਹਨ; ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰੂ ਸਿਰਫ ਕਹਿ ਦੇਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਣਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਦੁਆਈਏ। ਖ਼ਬਰਾਂ ਇਹ ਵੀ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਭਲਵਾਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਮਕੀਆਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਇਹ ਸਹੀ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨਸਾਫ ਲੈਣ ਲਈ ਲੜਨਾ ਤਾਂ ਪਵੇਗਾ ਹੀ। ਇਹ ਸਭ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ।

ਡਾਕੂ ਬਨਾਮ ਬਾਗੀ ਅਤੇ ਜਤਿੰਦਰ ਮੌਹਰ ਦੀ ਫਿਲਮ

ਫਿਲਮ 'ਮੌੜ' ਦਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼, ਫਿਲਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਕਿਸ਼ਨੇ ਅਤੇ ਜਿਉਣੇ ਵਾਲੇ ਪੋਸਟਰ ਅਤੇ ਐਨ ਸੱਜੇ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਜਤਿੰਦਰ ਮੌਹਰ।

ਜਿਉਣਾ ਮੌੜ ਦੇ ਵੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਦੀ ਫਿਲਮ 'ਮੌੜ' ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਰਦਾਰ।

ਜਦ ਤਕ ਅਹਿਮਦ ਡੋਗਰ ਰਹਿਣਗੇ, ਤਦ ਤਕ ਕਿਸ਼ਨਾ ਅਤੇ ਜਿਉਣਾ ਮੌੜ ਦੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ...

ਇਹ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਮੌੜਾਂ 'ਤੇ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਡਾਕੂ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਤਿਰਾਨਾ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀਪ (ਡਾ.)
ਫੋਨ: +91-98768-20600

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਾਗੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਡੇਰਿਆ ਅਤੇ ਡਾਕੂਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਪਣਾ ਲਿਆ ਪਰ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸਮਝਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਜਤਿੰਦਰ ਮੌਹਰ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਫਿਲਮ 'ਮੌੜ' ਇਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸਾਰਥਕ ਯਤਨ ਹੈ।

ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਡਾਕੂ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਗੀ ਨਾਇਕ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਡਾਕੂਆਂ ਕੋਲ ਸੂਰਮਗਤੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬਾਗੀ ਨਾਇਕ ਹੋਣ ਲਈ ਸੂਰਮਗਤੀ ਤੋਂ 'ਕਈ ਕੁਝ' ਹੋਰ ਵੱਧ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੂਰਮਗਤੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਬਾਗੀਆਨਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਈ ਥਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਂ ਵੱਖਰੇ ਵੀ ਹਨ। ਸੂਰਮਗਤੀ ਬਹਾਦਰੀ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਖਿਲਾਫ ਜੂਝਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੂਰਮਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜਦ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਦੌਰ ਵਿਚ ਜਾਬਰ ਧਿਰ ਦੇ ਸਤਾਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੀੜਾ ਅਤੇ ਦਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਜਬਰ ਖਿਲਾਫ ਲੜਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਲਹਿਰ ਖੜੀ ਕਰਦਾ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਗੀ ਨਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਸੂਰਮਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਡਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਗੀ ਨਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰਿਆ ਹੈ। ਹੁਣੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਜਤਿੰਦਰ ਮੌਹਰ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਮੌੜ' ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ 'ਜੱਟ ਜਿਉਣਾ ਮੌੜ' ਫਿਲਮ ਬਣੀ।

ਉਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਜਿਉਣੇ ਮੌੜ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸ਼ਨੇ ਮੌੜ ਦੀ ਕਥਾ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ 'ਜੱਟ' ਸ਼ਬਦ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਨਵੀਂ 'ਹਾਈਟ' ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ 'ਜੱਟ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੀਮਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫਿਲਮ ਦਮਿਤ ਧਿਰ ਦੇ ਨਾਇਕ ਨੂੰ ਜਾਤੀ ਅਭਿਮਾਨ/ ਸਵੈਮਾਨ ਤਕ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਸੀਮਾ ਉਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਿਉਣੇ ਮੌੜ ਨੂੰ ਬਾਗੀ ਨਾਇਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਸੂਰਮੇ ਡਾਕੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਹੋਈ ਗੱਦਾਰੀ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਹਰ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਣਖ ਲਈ ਜੂਝਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਜਿਉਣਾ ਮੌੜ ਡਾਕੂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਭਰਾ ਨਾਲ ਹੋਈ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿਆਰਿਆ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਨਾਇਕ ਹੈ ਪਰ ਫਿਲਮ ਇਕ ਦੌਰ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਖੁੰਝ ਗਈ।

ਇਸ ਲਈ ਫਿਲਮ 'ਮੌੜ' ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਬੁਨਿਆਦ 'ਤੇ ਉਸਰੀ ਫਿਲਮ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਫਿਲਮ ਸਿਰਫ ਜਿਉਣਾ ਮੌੜ ਦੀ ਫਿਲਮ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਮੌੜ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਨਾਇਕਤਵ ਦੀ ਫਿਲਮ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਦੇ ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਇਨਸਾਫ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਜਿਉਣਾ ਮੌੜ' ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ 'ਮੌੜ' ਹੈ ਜੋ ਜਿਉਣੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਿਸ਼ਨੇ ਮੌੜ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਫਿਲਮ ਮੌੜ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਵੀ ਫਿਲਮ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਡੇਢ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਖਾਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦੌਰ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਦਮਨ ਦੇ ਸਤਾਏ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਥਾ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕਿਤੇ ਸੱਤਾ ਦਾ ਦਮਨ ਕਿਰਤ ਦਾ ਜਿਉਣਾ ਦੁੱਝਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਚੁੱਪ ਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਲਟਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੱਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੁਸ਼ਕਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਗੋਲੀ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਢੇਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਬੇਵਸੀ ਦਾ ਕੜ੍ਹ ਪਾਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਰੋਹੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅਣਖੀਲੇ ਨਾਇਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਅਣਹੋਣੀਆਂ ਤੇ ਦਮਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਦੇ ਕਿਸ਼ਨੇ ਮੌੜ ਵਾਂਗ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਜਿਉਣੇ ਮੌੜ ਵਾਂਗ ਹੋਰ

ਦਮਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਜੱਜ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵਹੀਆਂ ਸਾੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੰਝ ਸੱਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਾਗੀ ਲਹਿਰ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਲਹਿਰ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਲਹਿਰ ਸੀ ਜੋ ਮਾਨਸਾ, ਬਠਿੰਡਾ, ਬਰਨਾਲਾ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਵਕਤ ਉੱਭਰੀ ਜਦ ਜਗੀਰਦਾਰ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਰਿਆਸਤੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅੰਗਰੇਜ਼। ਸਾਗ ਤੋੜਨ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਦੀ ਕੀਤੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਅਤੇ ਫੈਲਾਈ ਦਹਿਸ਼ਤ ਕਿਸ਼ਨੇ ਅਤੇ ਜਿਉਣੇ ਦੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀ ਕੋਈ ਇਕੱਲੀ-ਇਕੱਲੀ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਜਿਹੇ ਜਿੱਲਤ ਭਰਪੂਰ ਵਰਤਾਰੇ ਰੋਜ਼ ਵਾਪਰਦੇ ਸਨ। ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਨਾਟਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਟਕਕਾਰ ਅਜਮੇਰ ਔਲਖ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖੇਤ 'ਚੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਛੱਲੀ ਬਦਲੇ ਜਲੀਲ ਹੋਣਾ ਪਿਆ ਸੀ।

ਫਿਲਮ 'ਮੌੜ' ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਨਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਖਿਲਾਫ ਅਤਨ ਅਤੇ ਲੜਨ ਦੀ ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਹੁਣ ਤਕ ਜਿਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਨਿਮਨ ਕਿਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਧਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਨ ਹੁਲਾਸੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਸ਼ਾਮਲਾਟ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੁਣ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਫਿਲਮ ਦਾ ਮਾਧਿਅਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਕਾਰੀ ਹੈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਜੀਵ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਵਿਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਸਿਨਮੈਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪਾਸਾਰ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਰਥਿਕ-ਸਮਾਜਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ, ਜਗੀਰਦਾਰ, ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼; ਦੂਜੇ ਇਹਨਾਂ ਹੱਥੋਂ ਪੀੜਤ ਮੁਜ਼ਾਰੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬਾਗੀ। 'ਮੌੜ' ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ

ਦੋਵਾਂ ਪਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਨਮੈਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਮਾਲ ਦੇ ਯਥਾਰਥਕ ਰੰਗ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੌਰ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ, ਮਕਾਨ, ਸੱਥਾਂ, ਹਕੀਮਤ, ਵਾਹਨ, ਹਥਿਆਰ, ਬੱਘੀਆਂ, ਡੋਲੀਆਂ, ਬਰਾਤਾਂ, ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ, ਟਿੱਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਸੇ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਸਮਾਧਾਂ ਤੇ ਮਕਬਰਿਆਂ ਦਾ ਸੱਭਿਅਚਾਰ... ਸਭ ਕੁਝ ਨੂੰ ਸਟੀਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਆਗਾਜ਼ ਸਮੇਂ ਹੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੋਂਪੜੀ 'ਤੇ ਫਾਇਰਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਘਰਾਲਾਂ ਰੇਤੇ 'ਤੇ ਰੁੜ੍ਹਦੀਆਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸਿਨਮੈਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਦੀ ਸਿਖਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਨਮੈਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਸਿਨਮੈਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਵਿਨੀਤ ਮਲਹੋਤਰਾ ਵਧਾਈ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

ਅਦਾਕਾਰੀ ਪੱਖੋਂ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਨਵੇਂ ਜਾਂ ਘੱਟ ਚਰਚਿਤ ਕਲਾਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਸੋਹਣਾ ਦਾਅ ਖੇਡਿਆ ਹੈ। ਐਮੀ ਵਿਰਕ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਲਾਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਵ ਖਰੋੜ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਉਲਟ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫਿਲਮ ਕਿਸ਼ਨੇ ਮੌੜ ਨੂੰ ਜਿਉਣੇ ਮੌੜ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਲਿਆ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇਵ ਖਰੋੜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਭਾਈ ਦਮਦਾਰ ਅਤੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨੇ ਕਿਸ਼ਨੇ ਨੂੰ ਜਿਉਣੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸੁਪੇਸ ਦਿਵਾਉਣ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਕਲਾਕਾਰ ਆਪਣੀ ਸੁਭਾਵਿਕ ਅਤੇ ਦਮਦਾਰ ਅਦਾਕਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਉਸ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਦੇਵ ਨੇ ਕਿਸ਼ਨੇ ਦੇ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਅਭਿਨੈ ਰਾਹੀਂ ਕਥਾ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਤਾਕਤਵਰ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਉਣੇ ਦੇ ਹਾਂਧੀ ਕਿਰਦਾਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਡੋਗਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਿਕਰਮਜੀਤ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੋਗਰ ਦੇ ਨੈਗੇਟਿਵ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਐਮੀ ਵਿਰਕ ਕੋਲ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਕਿਰਦਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਫਿਲਮ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਬਣਿਆ ਹੈ ਪਰ ਕਥਾ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ, ਸਜੀਵ ਸਿਨਮੈਟੋਗ੍ਰਾਫੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਦਾਰ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਇਹ ਫਿਲਮ ਨਵੇਂ ਅੰਬਰ ਛੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਨਿੱਕੇ ਕਿਰਦਾਰ ਚਰੇ ਅਤੇ ਅਤਰੇ ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ

ਜੋੜਨ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਖਲਨਾਇਕ ਧਿਰ ਵਿਚਲੇ ਸਾਰੇ ਕਿਰਦਾਰ ਜੈਮਲ, ਜਗੀਰਦਾਰ, ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ (ਕੁਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸਿਕੰਦਰ ਘੁੰਮਣ, ਪਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਮਾਰਸ ਰੰਧਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਮੀਕ ਵਿਰਕ) ਨੇ ਵੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬਿਲਕੁਲ ਛੋਟੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਭਿਨੈ ਦੀ ਛਾਪ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਪੰਜਾਬੀ ਕੁੜੀ ਅਤੇ ਬੀਏਟਰ ਅਦਾਕਾਰਾ ਨਇਕਰਾ ਕੌਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਆਪਣੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਅਤੇ ਸੋਹਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗੀਤ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪੱਖ 'ਤੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਗੀਤ, ਸੰਗੀਤ ਪੱਖੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ 'ਜੱਟ ਜਿਉਣਾ ਮੌੜ' ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਛਿੰਦੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਕਾਰਫ ਕਰਾਇਆ 'ਉਪੇਰਾ' ਦੇ ਗੀਤ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਛਾ ਚੁੱਕੇ ਸੀ। ਜੈਸਮੀਨ ਦਾ ਗੀਤ ਠੀਕ ਸੀ ਪਰ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। 'ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਓਪਨ ਐਂਡਡ' ਛੱਡਣਾ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕੀ ਅਤੇ ਕਥਾ ਦੀ ਸਮਝ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਸਚਮੁਚ ਇਕ ਨਾਇਕ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਰਨਾ ਜਾਂ ਜਿਉਣਾ ਉਵੇਂ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਬਾਗੀ ਨਾਇਕ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਫਿਲਮ 'ਮੌੜ' ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿਚ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਿਲਖਣ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਪਏ ਬਾਗੀ ਨਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਰਖਦਿਆਂ ਕਲਾ, ਵਪਾਰ, ਯਥਾਰਥ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਵਿਚੋਂ ਇੰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ ਸਮਿਆਂ ਦਾ ਖੂਬਸੂਰਤ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। 'ਸੁੱਧ ਮਨੋਰੰਜਨ' ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ 'ਦੇ ਅਰਥੀ ਕਮੇਡੀ' ਆਧਾਰਿਤ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਇਹ ਤਜਰਬਾ, ਤਜਰਬਾ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਇਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਰਸ਼ਕ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੈ। ਆਓ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖੀਏ ਤੇ ਮਾਣੀਏ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰੀਏ ਤਾਂ ਜੋ ਨਾ ਕੇਵਲ ਜਤਿੰਦਰ ਮੌਹਰ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਿਨੇਮਾਈ ਪ੍ਰਯੋਗ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੋਵੇ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਜਤਿੰਦਰ ਮੌਹਰ ਉੱਗ ਪੈਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਥਕ ਸਿਨੇਮਾ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈਣ।

Golden State Realty

Real Estate and Loans Under One Roof

ਘਰਾਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਡੀਲ ਤੇ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਲੋਨ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ

Selling Homes from Gilroy to Sacramento, CA

Call us before visiting new model homes to save big time.

ਪਿਛਲੇ 36 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਜ਼ਨਸ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਸਮੂਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ

Time to buy new home in Tracy, Manteca, Lathrop and Stockton

Pinnacle Award Winner 2014, 2015, 2016 & 2017
Grand Master Award Winner: 2018-2021, Platinum Award 2022

Call for Listing Special 2023

Ph: 510-304-9292 or 408-666-8279

Anmol Singh Gill
REALTOR
Bre. # 02062952

Armaan Singh Gill
REALTOR
Bre. # 02161166
Ph: 510-709-7987

Jaswinder (Jassi) Gill
M.Sc (PAU)
CA BRE# 00966763
Broker/Owner/Notary

Harjot Singh Gill
REALTOR
Bre. # 02036421
Ph: 408.413.8350

Rakesh Pabla
REALTOR
Lic no: 01507068
Ph: 408.531.5464

Fremont Office: 86 Pilgrim Loop, Fremont CA 94539
Tel: 510-440-9292

Visit us @ www.jassigill.com
for hot listings

1. 48 Terra Vista Ave Apt D
San Francisco CA 94115

2. 2411 Bentley Lane
Tracy CA 95376

3. 150 Yolo Ct
San Bruno CA 94066

4. 5079 Brett Court
CA, 94538

5. 1379 Michael Dr
Tracy, CA, 95337

Recent Sales

6. 3055 Bernard Ave
San Ramon, CA, 94583

7. 380 cardona Cir
Pleasanton CA 94583

8. 5788 Arlene way
Livermore CA 94550

9. 2569 Bennett ct
Tracy CA 95377

10. 3055 Bernard Ave
San Ramon, CA, 94583

11. 1693 Corpsman St
Manteca, CA, 95337

12. 5177 Roycroft Way
Fremont, CA, 94538

13. 2925 Mabury Rd
San Jose, CA, 95133

14. 105 Machado Ct
Tracy, CA, 95376

15. 3315 Mount Everest dr
San Jose ca 95127

16. 16765 oak view Cir
Morgan hill ca 95037

Purchase Loan and Refinance

Call Sukhveer (Sukhi) Gill Ph: 510-207-9067

DHMS, Loan Broker

CA BRE Lic.#01180969
NMLS# 352095